

KAVRAMSAL SANAT UYGULAMALARIYLA
ÖĞRENCİLERİN SANATSAL İFADE BİÇİMLERİNİN
GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN EYLEM
ARAŞTIRMASI

Çiğdem TANYEL

Doktora Tezi

Eskişehir, 2015

KAVRAMSAL SANAT UYGULAMALARIYLA ÖĞRENCİLERİN SANATSAL İFADE
BİÇİMLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN EYLEM ARAŞTIRMASI

Çiğdem TANYEL

DOKTORA TEZİ

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Metin İNCE

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

2015

“Bu Tez Çalışması Anadolu Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri’nce desteklenmiştir.

Proje No: 1201F020”

ACTION RESEARCH ABOUT DEVELOPMENT OF STUDENTS' ARTISTIC
FORM OF EXPRESSION BY CONCEPTUAL ART ACTIVITIES

Çiğdem TANYEL

DISSERTATION

Department of Fine Arts Education

Advisor: Assoc.Prof. Metin İNCE

Eskişehir

Anadolu University Graduate School of Educational Sciences

March 2015

“This Dissertation was supported by Anadolu University, Scientific Research Projects.
Project No: 1201F020”

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Çiğdem TANYEL'in "Kavramsal Sanat Uygulamalarıyla Öğrencilerin Sanatsal İfade Biçimlerinin Geliştirilmesine İlişkin Eylem Araştırması" başlıklı tezi 24.03.2015 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Öğretmenliği Programında, Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç. Metin İNCE	
Üye	: Doç.Dr. Ali ERSOY	
Üye	: Doç. Şemsettin EDEER	
Üye	: Yard.Doç.Dr. Şirin ŞENGEL	
Üye	: Yard.Doç.Dr. Bengü BATU	

Prof.Dr.Esra CEYHAN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

KAVRAMSAL SANAT UYGULAMALARIYLA ÖĞRENCİLERİN SANATSAL İFADE BİÇİMLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN EYLEM ARAŞTIRMASI

Çiğdem TANYEL

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Doktora Programı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

2015

Danışman: Doç. Metin İNCE

1960'lı yıllardan itibaren sanat alanında yaşanan hızlı dönüşüm, teknolojik alandaki gelişmeler günümüz sanatının ifade formlarını, düşünüş biçimlerini değiştirmiş, dönüştürmüştür. Sanattaki bu değişimle birlikte, sanat eğitimi alanında da yeni bir yapılanmaya, planlamaya ihtiyaç duyulmuştur. Sanat eğitiminin biçimci, teknik öğretilerin, tek boyutlu öğretim sisteminin dışında artık düşünceyi temeline yerleştiren, yaratıcı düşünceyi geliştiren, farklı disiplinlerle iç içe etkileşim içinde olan, çoğulcu bir yapıya dönüşmesi gerekliliği oluşmuştur. Toplumsal ve bireysel kültürel olgulardan beslenen sanatın yeni ifade diline uygun, bireyin sınırlarını zorlayacak, bakış açısını geliştirecek, araştırma ve sorgulamaya yöneltecek, sonuç değil süreç odaklı bir sanat eğitimi programı uygulanmalıdır. Günümüz eğitim kurumların öğretim programlarına baktığımızda, sanattaki bu dönüşümün sanat eğitimi alanına entegre edilemediğini söyleyebiliriz. Bu anlamda öğrencilere, kavramsal sanatın düşünceyi temel alan, araştırmacı, sorgulayıcı tavrıyla düşünceyi sanat ürününe dönüştürme süreci ve deneyimi yaşatılmak istenmiştir. Öğrenciler, kavramsal sanatın kuramsal ve ifade biçimlerini kullanarak düşüncelerini nasıl bir süreç yaşayarak sanat ürününe dönüştürebilir sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaç çerçevesinde araştırma, ortaya çıkan sorunları ortaya koyabilme ve çözüm önerisi sunabilme açısından eylem araştırması modeli ile desenlenmiştir.

Araştırma, 2012-2013 güz döneminde Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Grafik Tasarım ana sanat atölye dersinde, lisans 3. Sınıf öğrencileriyle

gerçekleştirilmiştir. Çalışma 4 Ekim-20 Aralık 2012 tarihleri arasında uygulanmış ve araştırma süresince 2 etkinlik yapılmıştır. Her iki etkinliğin uygulanması, önce konuya ilişkin sınıf tartışmalarının yapılması, etkinliğin gerçekleştirilmesi ve ardından sanat ürününün oluşturulması aşamalarından oluşmuştur. Bu anlamda etkinlikler hem teorik bilgi hem de uygulamanın bir arada olduğu bir yapıda kurgulanmıştır.

Toplam 10 haftalık bir süre içinde araştırmanın uygulaması tamamlanmış, uygulama süresince tüm dersler atölyede kamera ile kayıt altına alınmıştır. Uygulama yapılan sınıfta, kavramsal sanat ile ilgili projeler tüm öğrencilerle gerçekleştirilmiş ve veriler toplanmıştır. Araştırmada uygulama 12 öğrenci ile gerçekleştirilmiş olup, iç örneklem yoluyla 6 odak öğrenci belirlenmiştir. Uygulama sonunda belirlenen 6 öğrenci ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve ses kayıt cihazıyla görüşmeler kaydedilmiştir. Araştırma sırasında veriler, ders video kayıtları, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci ürünleri ve sosyal medya yazışmalarından elde edilmiştir. Uygulama sırasında karşılaşılan problemlere ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre yeni eylem planları programa dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri tematik analiz yöntemi ile çözümlenmiş ve elde edilen bulgular araştırma sorularına göre yorumlanmıştır. Araştırmada ulaşılan önemli görülen sonuçlardan bazıları şunlardır:

- Kavramsal sanat uygulamaları ile öğrencilerin, araştırma ve sorgulama sürecini yaşayarak çevrelerine karşı farkındalık geliştirdiği görülmüş, bu bağlamda kendi bireysel deneyimlerinin bilincine vardıkları anlaşılmıştır.
- Bu araştırma ile öğrencilerin artık gördükleri nesnelere farklı bir gözle değerlendirdikleri, bunları sanatsal açıdan incelemeye başladıkları dolayısıyla sanatsal bakış açılarında değişim yaşadıkları görülmüştür.
- Temel düzeyde araştırma yapma becerisi kazanan öğrenciler, okuma yapmaya yönelik davranışlarını olumlu yönde değiştirmişlerdir.
- Öğrenciler kavramsal sanata ve günümüz sanatına olan uzak tavırlarını, bu konudaki ön yargılarını değiştirmişler ve anlamlandırma çabalarına girmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Sanat eğitimi, kavramsal sanat, güncel sanat eğitimi.

ABSTRACT**ACTION RESEARCH ABOUT DEVELOPMENT OF STUDENTS' ARTISTIC
FORM OF EXPRESSION BY CONCEPTUAL ART ACTIVITIES**

Çiğdem TANYEL

Department Of Fine Arts Education

Anadolu University Graduate School of Educational Sciences

March, 2015

Advisor: Assoc. Prof. Metin İNCE

Fast change in art and developments in technology that occurred by 1960s changed and transformed the expression forms of today's art as well as its ways of thinking. Along with this change in art, a need of structure and planning in art education emerged. Art education needed to transform itself into a plural structure other than a one-dimensional education system which improves creativity, puts conception on its basis, and interacts with different disciplines. An art education program should be applied that roots itself among social and individual cultural facts; develops individual perspectives and pushes one's limits; leads one to criticize and to do research; focuses on the process but not on the result. If one looks at the schedule of educational institutions, he/she can say the change in art is not integrated in art education field. For this matter, it is aimed that students would experience the process of transforming an object into an art object through conceptual art's presence with its research and questioning manners. An answer to the question of 'what kind of experience can students have while transforming their ideas into art products by using conceptual art's theoretical and practical ways of expression?' In accordance with this aim, this research is designed with activity research model to determine the problems occurred and to find solution proposal to this matter.

This research was conducted with third grade students enrolled in Graphic Design main art workshop in Anadolu University Fine Arts Education Department during 2012-2013 Fall semester. This study was practiced between October 4 and December 2, in 2012 and two activities were conducted during the research. Both of the research has phases. Firstly, class discussions related to subject were made; secondly, the activity was applied; and thirdly the art object was created. Thus, the activities were edited in such a way that both theory and practice were applied together.

It took ten weeks to finish this research and all workshop classes were recorded during this process. All of the students attended to all conceptual art projects and data were collected. During the research, activity was made with twelve students and six focus students were determined via internal sampling model. At the end of the activity, semi-structured interviews were made with those six focus students and interviews were recorded via voice recorder. Data were collected from class video records, semi-structured interviews, student diary, researcher diary, student objects/products and social media interactions. New action plans were included to the program in cases of emerging problems and students' needs during the activity. Data of the research were resolved through thematic analysis method and the results were interpreted according to research questions. Some important results at the end of the research as follows:

- It was understood that students developed awareness towards their environment whilst experiencing research and questioning process by conceptual art activities. Therefore, they realized their individual experiences.
- With this research, it was seen that students evaluate objects with a different perspective and they started to analyze these objects artistically and therefore they had transformation in their artistic perspectives.
- Students, who gained skills on doing research on basic levels, change their attitude about reading positively.
- Students changed their distant attitude towards conceptual art and today's art; they also changed their prejudices regarding these. They tried to signify them.

Key words: Art education, Conceptual art, Contemporary art education.

ÖNSÖZ

Uzun bir süreci kapsayan bu araştırmanın gerçekleşmesinde birçok kişinin desteği ve katkısı olmuştur. Özellikle öğrencilik yıllarımdan bugüne kadar ve doktora eğitimim süresince her konuda bilgisine ve fikirlerine başvurduğum, manevi desteğini ve sabrını esirgemeyen değerli hocam, tez danışmanım Doç. Metin İNCE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez dönemi boyunca tez izleme komitelerindeki yapıcı ve destekleyici önerileriyle yoğun çalışmalarını arasında zaman ayırarak bu tezin gerçekleşmesinde katkıda bulunan Doç. Dr. Ali ERSOY'a tüm içtenliğimle teşekkür ederim. Tez izleme komitesinde görüş ve fikirlerini sunan, bu süreçte yanımda olan hocam Doç. Şemsettin EDEER'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca zaman ayırarak tez savunma jürimde yer alan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Bengü BATU'ya ve Yrd. Doç. Dr. Şirin ŞENGEL'e çok teşekkür ederim. Bunun yanı sıra Anadolu Üniversitesi'nde geçirdiğim tüm eğitim süreci içerisinde emeği geçen bütün hocalarıma teşekkür ederim.

Yoğun ve uzun süren bu araştırma sürecinde, görev yaptığım kurum olan Bülent Ecevit Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü öğretim elemanlarına, bu süreçte gösterdikleri anlayışlı tavırlarından dolayı çok teşekkür ederim. Araştırmam boyunca her daim yanımda olan ve desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Arş. Gör. Öznur İŞİR YARKATAŞ'a, Filiz SANCI'ya ve Ayla Güler GÜMÜLCİNE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu süreç içinde anlayışlı tavırlarıyla sevgisini ve desteğini esirgemeyen Levent BAŞAR'a teşekkür ederim.

Araştırmamın uygulama aşamasını birlikte gerçekleştirdiğimiz, enerjileriyle, öğrenme istekleriyle bana enerji veren, hepsini ayrı ayrı sevdiğim öğrencilerime çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca maddi, manevi yanımda olan, varlıklarıyla bana güç veren annem Fadime TANYEL'e, babam İsmail TANYEL'e ve tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, uzun yıllar süren eğitim hayatıma katkısından ve araştırmaya sağladığı destekten dolayı Anadolu Üniversite'ne teşekkür ederim.

Çiğdem TANYEL
Eskişehir, 2015

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
RESİMLER LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
Kavramsal Sanat	2
Modernizm Etkisinde Kavramsal Sanat	4
Post-Modernizm ve Post-Kavramsal Sanat	9
Türkiye’de Kavramsal Sanat	11
Kavramsal Sanatla Etkileşim İçinde Olan Diğer Sanat Dalları	14
Minimalizm.....	14
Fluxus	16
Performans	18
Yerleştirme Sanatı (Enstalasyon)	20
Video Art (Video Sanatı).....	21
Land Art.....	22
Arte Povera ve Process Art.....	23
Kavramsal Sanatta Bağlam ve Gösterge.....	24
Sanat Eğitimi Bağlamında Kavramsal Sanat	25
Kavramsal Sanat ve Yaratıcılık.....	29
Günümüz Sanat Eğitimi	30

İlgili Araştırmalar	32
Araştırmanın Amacı.....	35
Önem.....	35
Sınırlılıklar	36
Tanımlar	36
İKİNCİ BÖLÜM: YÖNTEM	38
Araştırma Modeli	38
Eylem Araştırması Süreci	40
Araştırmanın Uygulama Öncesi Süreci.....	41
Ders Planlarının Oluşturulması	41
Odak Öğrencilerin Belirlenmesi	45
Yazılı İzin Formu	45
Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik.....	45
Eylem Araştırmasında Araştırmacının Rolü	47
Ortam	48
Katılımcılar	50
Veri Toplama Araçları	57
Kişisel Bilgi Formu.....	59
Video Kayıtları	59
Yarı-yapılandırılmış Görüşme	59
Doküman İncelemesi	60
Araştırmacı Günlüğü.....	60
Öğrenci Günlükleri	61
Verilerin Analizi ve Yorumlanması	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	63
Uygulama Öncesi Öğrencilerin Kavramsal Sanat Algılarına İlişkin Bulgular.....	65
Araştırma Uygulama Süreci	67

Nesne Dönüştürme Etkinliğinin Süreci	69
Nesne Dönüştürme Etkinliğine İlişkin Bulgular	86
Etkinlik Süresince Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular	93
Sofra Düzeni ve Yolculuk Etkinliğinin Süreci	96
Sofra Düzeni ve Yolculuk Etkinliğine İlişkin Bulgular	118
Etkinlik Süresince Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular	128
Kavramsal Sanat Sergisi Süreci	132
Kavramsal Sanat Sergisine İlişkin Bulgular	134
Kavramsal Sanat Uygulamaları Öğretim Sürecine İlişkin Bulgular	139
Uygulama Sonrası Öğrencilerin Kavramsal Sanata İlişkin Görüşleri	142
Öğrenci Çalışmalarına İlişkin Bulgular	145
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	195
Sonuç	195
Kavram Sanat Uygulamalarının Öğretim Sürecine Yönelik Sonuçlar	195
Kavramsal Sanat Uygulamalarının Öğrenci Çalışmalarına Olan Yansımasına Yönelik Sonuçlar.....	196
Öneriler	198
Uygulamaya Yönelik Öneriler	198
Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	199
EKLER.....	200
KAYNAKÇA.....	208

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 <i>Dönüştürme Etkinliği Tablosu</i>	43
Tablo 2 <i>Sofra Düzeni ve Yolculuk Etkinliği Tablosu</i>	44
Tablo 3 <i>Öğrenci Görüşmeleri Tablosu</i>	60
Tablo 4 <i>Öğrencilerin Kavramsal Sanata İlişkin Görüşleri</i>	65
Tablo 5 <i>Etkinliklerin Uygulama Süreci</i>	68
Tablo 6 <i>“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 1. Hafta Ders Süreci</i>	71
Tablo 7 <i>“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 2. Hafta Ders Süreci</i>	73
Tablo 8 <i>“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 3. Hafta Ders Süreci</i>	77
Tablo 9 <i>“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 4. Hafta Ders Süreci</i>	79
Tablo 10 <i>“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 5. Hafta Ders Süreci</i>	83
Tablo 11 <i>“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine İlişkin Bulgular</i>	86
Tablo 12 <i>Etkinliğin Yapısına İlişkin Görüşler</i>	87
Tablo 13 <i>Etkinliğin Katkısına İlişkin Görüşler</i>	91
Tablo 14 <i>Etkinlikte Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler</i>	93
Tablo 15 <i>“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 1. Hafta Ders Süreci</i>	99
Tablo 16 <i>“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 2. Hafta Ders Süreci</i>	104
Tablo 17 <i>“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 3. Hafta Ders Süreci</i>	109
Tablo 18 <i>Öğrenci Sunumları Tablosu</i>	110
Tablo 19 <i>“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 4. Hafta Ders Süreci</i>	113
Tablo 20 <i>“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 5. Hafta Ders Süreci</i>	116
Tablo 21 <i>“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine İlişkin Bulgular</i>	118
Tablo 22 <i>Etkinliğin Yapısına İlişkin Bulgular</i>	119

Tablo 23 <i>Etkinliğin Katkılarına İlişkin Bulgular</i>	122
Tablo 24 <i>Etkinlik Süresince Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular</i>	128
Tablo 25 <i>Kavramsal Sanat Sergisine İlişkin Bulgular</i>	134
Tablo 26 <i>Öğrencilerin Öğretim Sürecine İlişkin Düşünceleri</i>	139
Tablo 27 <i>Uygulama Sonrası Öğrencilerin Kavramsal Sanata İlişkin Görüşleri</i>	142
Tablo 28 <i>Nesne Dönüştürme Etkinliğine İlişkin Öğrenci Çalışmaları Kavram ve İfade Araçları</i>	144
Tablo 29 <i>Sofra Düzeni ve Yolculuk Etkinliğine İlişkin Öğrenci Çalışmaları Kavram ve İfade Araçları</i>	145
Tablo 30 <i>Erkan'a Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması</i>	147
Tablo 31 <i>Erkan'a Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması</i>	152
Tablo 32 <i>Gülçin'e Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması</i>	157
Tablo 33 <i>Gülçin'e Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması</i>	161
Tablo 34 <i>Nihal'e Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması</i>	166
Tablo 35 <i>Nihal'e Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması</i>	170
Tablo 36 <i>Şefika'ya Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması</i>	174
Tablo 37 <i>Şefika'ya Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması</i>	177
Tablo 38 <i>Oktay'a Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması</i>	181
Tablo 39 <i>Oktay'a Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması</i>	185
Tablo 40 <i>Beril'e Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması</i>	188
Tablo 41 <i>Beril'e Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması</i>	192

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Eylem Araştırmasının Diyalektik Döngüsü.....	41
Şekil 2: Grafik Tasarım Atölyesi yerleşim düzeni kuşbakışı görünümü	49
Şekil 3: Grafik Tasarım Atölyesi Yerleşim Düzeni Perspektif Görünümü	50
Şekil 4: Erkan’a Ait Kişisel Bilgilerinin Şematik Gösterimi.....	52
Şekil 5: Beril’e Ait Kişisel Özelliklerinin Şematik Gösterimi	53
Şekil 6: Oktay’a Ait Kişisel Özelliklerinin Şematik Gösterimi.....	54
Şekil 7: Nihal’e Ait Kişisel Bilgilerin Şematik Gösterimi	55
Şekil 8: Şefika’ya Ait Kişisel Bilgilerin Şematik Gösterimi	56
Şekil 9: Gülçin’e Ait Kişisel Bilgilerin Şematik Gösterimi	57
Şekil 10: Eylem Araştırması Veri Toplama Teknikleri	58
Şekil 11: Araştırmanın Uygulama Süreci	63
Şekil 12: Araştırmada Ulaşılan Temalar ve Alt Temalar	64
Şekil 13: “Nesne Dönüştürme” Etkinliği Uygulama Çizelgesi	70
Şekil 14: “Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliği Uygulama Çizelgesi	98
Şekil 15: Kavramsal Sanat Ürünü Geliştirme Süreci.....	146

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Marcel Duchamp, “Çeşme”, 1917.....	4
Resim 2: Yves Klein, “Anthropométrie de l'époque bleue”1960, 156,5 x 282,5 cm.	5
Resim 3: Piero Manzoni. “Artist's Shit”, 1961	6
Resim 4: Joseph Kosuth, “Bir ve Üç Sandalye”(One and Three Chairs), 1965	7
Resim 5: Joseph Kosuth, “Bir ve Beş Saat” (One and Five Clocks), 1965	8
Resim 6: Altan Gürman, “İstatistik”, 1965, akrilik/ tuval, 45x38 cm.	12
Resim 7: Frank Stella, “Raqqa II”, 1970	15
Resim 8: Carl Andre, “Thrones”, 1978.....	15
Resim 9: Dan Flavin, “Untitled”, 1977.....	16
Resim 10: Marina Abramovic, “Ritim 0” (Rhythm 0), 1974	19
Resim 11: Program tanıtımı dersi duyurusu ekran görüntüsü	75
Resim 12: Ders programı değişikliğine dair ekran görüntüsü	85
Resim 13: Facebook grubu üzerindeki paylaşım görüntüsü.....	107
Resim 14: Facebook grubu üzerindeki paylaşım görüntüsü.....	107
Resim 15: Kavramsal sanat sergisinden bir görüntü	133
Resim 16: Oktay’ın sergideki nesne dönüştürme çalışması	133
Resim 17: Erkan’ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 1	150
Resim 18: Erkan’ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 2.....	151
Resim 19: Erkan’ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 3.....	151
Resim 20: Erkan’ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 4.....	152
Resim 21: Erkan’ın sofrayı düzeni ve yolculuk etkinliği videosuna ait ekran görüntüleri	156

Resim 22: Gülçin'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 1	160
Resim 23: Gülçin'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 2	160
Resim 24: Gülçin'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 3	161
Resim 25: Gülçin'in sofr a düzeni ve yolculuk videosuna ait ekran görüntüsü 1	164
Resim 26: Gülçin'in sofr a düzeni ve yolculuk videosuna ait ekran görüntüsü 2	165
Resim 27: Nihal'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 1	169
Resim 28: Nihal'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 2	169
Resim 29: Nihal'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 3	170
Resim 30: Nihal'in yolculuk ve sofr a düzeni çalışmasına ait görüntü 1	173
Resim 31: Nihal'in yolculuk ve sofr a düzeni çalışmasına ait görüntü 2	173
Resim 32: Şefika'nın nesne dönüştürme çalışması.....	177
Resim 33: Şefika'ya ait sofr a düzeni ve yolculuk çalışması	180
Resim 34: Şefika'ya ait sofr a düzeni ve yolculuk çalışmasının farklı açıdan görünümü	180
Resim 35: Oktay'ın nesne dönüştürme etkinliğine ait alçı mask görüntüsü.....	184
Resim 36: Oktay'ın nesne dönüştürme etkinliğine ait enstalasyon çalışması	184
Resim 37: Oktay'ın sofr a düzeni ve yolculuk etkinliğine ait yerleştirme çalışması	187
Resim 38: Beril'in nesne dönüştürme etkinliği video art çalışması ekran görüntüsü .	191
Resim 39: Beril'in nesne dönüştürme etkinliği video art çalışması ekran görüntüsü .	191
Resim 40: Beril'in nesne dönüştürme etkinliği video art çalışması ekran görüntüsü .	192
Resim 41: Beril'in sofr a düzeni ve yolculuk etkinliğine ait çalışması	194

KISALTMALAR LİSTESİ

G : Yarı-yapılandırılmış görüşme

AG : Araştırmacı günlüğü

DV : Ders videosu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Dadaizmden itibaren geleneksel yapısından sıyrılmaya başlayan sanat, temsilin dışına çıkmış, düşünsel bir yüzeye taşınmıştır. Sanatın geleneksel yapısını kırmasında, nesnelerin yeniden çoğaltılabilirliği önemli derecede etkili olmuştur. Çoğaltılabilirlik özelliği ile nesnelerin biricikliği durumu ortadan kalkmış ve nesne anlam değişikliğine uğramıştır. 1960 'lı ve 1970'li yıllardan itibaren sanatta biçimcilikten öte, düşünceye önem veren anlayışlar ortaya çıkmıştır.

Kavramsal sanat, sanat tarihi gelişimi içerisinde sorunları ele alıp, çözümleyip, teknolojik gelişmelerin de etkisiyle biçimlendirmeye gitmiştir. Sanata dördüncü boyutu getirmeyi amaçlamıştır ve bu doğrultuda nesnelerin görünen biçimlerinin dışındaki anlamlara odaklanmıştır. Sol Lewitt (1967) kavramsal sanatta fikir ya da kavramın çalışmanın en önemli boyutu olduğunu ifade ederek bir sanatçının, sanatın kavramsal herhangi bir formunu kullandığında bu; bütün planlamanın ve karar vermenin daha önceden yapıldığını, icranın ise bir yükümlülükten kurtulma işi olduğunu belirtmiştir (Akt. Antmen, 2008, s.197).

Günümüz sanatında, düşüncenin ön plana çıkması, sanat, sanatçı, izleyici kavramlarının anlamlarının değişmesi, sanat eğitiminde de değişim gerekliliği oluşturmaktadır. Çağdaş eğitimin gereği olarak sanat eğitiminde dönemin dinamiklerine ayak uydurabilecek yaratıcı insan tipi yetiştirmek önem taşımaktadır. Sanat eğitimindeki yeni yaklaşım ve söylemlerin eğitim fakültelerinde işlevsel duruma gelmesi öğretim üyelerinin etkin katılımı ve programlarda güncel sanata yeterince yer vermekle mümkün olabilecektir (Bozdağ Kalaycı, 2007).

Bugün, ana branşlar arasındaki ayrımın silindiği, resim, heykel, grafik gibi disiplinlerin iç içe geçtiği koşullarda, bir öğrenciye ne tür bir sanat bilinci ve eğitimi verileceği programlanmalı ve bu yönde çalışmalar yapılmalıdır. Çağın gereklerine uygun olarak eğitim programları gözden geçirilmeli, dönüştürülmeli ve geleneksel anlayış mantığıyla tek boyutlu değil, çok boyutlu bir eğitim öğretim gerçekleştirilmelidir.

Kavramsal Sanat

Kavramsal sanatı açıklamadan önce, “kavram” tanımını vermek gerekir. Kavram, felsefe sözlüğünde “nesnel gerçekliğin insan beyninde yansıma biçimi” olarak tanımlanmıştır (<http://www.felsefe.gen.tr>). Haçerlioğlu'nun tanımına göre ise, “Kavram duyularla gelen nesnel izlenimleri düşüncenin soyutlama işleminden geçirerek kavradığı bir genel nesnedir (1993, s. 177).” şeklindedir. Kavramsal sanat ise estetik değerlerden çok fikrin ön planda olduğu bir sanat biçimi olarak tanımlanabilir.

Kavramsal sanat yapısı itibariyle biçimsel değerlere karşı çıkar, temeline düşüncel boyutu koyarak sanatın nesneyle olan ilişkisini sorgular. Sanatın estetik değerlerine uzak duruşuyla beraber, eseri beğeninin ötesinde tanıma ve bilme eylemi olarak görür. Kavramsal sanatta düşünce ya da kavramın en önemli kısım olduğunu belirten Sol Lewitt (1967), sanatın kavramsal bir biçiminin kullanılmasının, eserle ilgili bütün aşamaların planlarının yapılmasından sonra uygulamanın sadece bir ayrıntı olduğundan bahseder (Akt. Yılmaz, 2001, s. 173). Amerikalı sanatçı Douglas Huebler'in 1968 yılında kavramsal sanat üzerine yaptığı açıklamalarda, dünyada yeterince nesne olduğu için kendisinin de yeni bir tane daha eklemek istemediğini söylemesi, nesneye olan tavrını net bir biçimde ortaya koyar (Antmen, 2008, s. 200).

Kavramsal sanatla birlikte nesnenin alınıp satılması, geleneksel dönemde olduğu gibi eserin kalıcılık düşüncesi terkedilmiş, sanat, sanatçı, sanat eseri, izleyici gibi tanımlar da değişerek yeniden biçimlenmiştir. Sanatçı eseri yaratan, ortaya koyan niteliğinden çıkarak düşünce üreten bir yapıya dönüşmüş, izleyici ise kimi zaman eserin bir parçası haline gelerek eserle bütünleşmiştir. Sanatçı izleyicinin eseri nasıl algıladığı yönünde müdahalede bulunmaz, her izleyici kendine ait parçalarla anlamlandırır çalışmayı. Sol Lewitt (1967) “Yapıt bitirilip bir kez imzalandıktan sonra, izleyicinin o yapıtı algılama şekli konusunda sanatçının müdahale şansı ortadan kalkar. Farklı insanlar aynı şeyi farklı bir şekilde anlar (Yılmaz, 2001, s.176)” sözleriyle bu durumu destekler. Sanat eserine baktığımızda teknik olanakların dışında varlığını ortaya koymuş, hatta kimi zaman düşüncenin kendisi bitmiş bir sanat eseri haline dönüşmüş, düşünce üretme sürecine ait olan planlar, eskizler, karalamalar belge niteliği taşıyarak eserin parçalarını oluşturmuştur.

Bir sanat eserinin, sanatın özel bir tür obje ve özel yerle (galeri, müze, vs.) sınırlanmayacağı fikrini gösterir kavramsal sanat. Kavramsal sanatın iyi denebilecek örnekleri; nasıl iletişim kuracağımız, nasıl yaşayacağımız, nasıl davranacağımız gibi konularda yol gösterir niteliktedir. Davranış biçimleri, doğa parçasına zarar vermeden yapılan müdahaleler, politik söylemler, toplumsal olaylar, sergi salonunda izleyicinin tepkilerine göre değişebilen performanslar, insanın yarattığı kent ortamının değişimini yansıtacak fotoğraflar, video kayıtları, her türlü belge kavramsal sanatı oluşturan hareket biçimlerine örnek verilebilir. Bu tarz eylemler aslında herkesin birer kavramsal sanatçı olabileceğini göstermekle beraber insanın hareketlerinin ve davranışlarının bilincine varmasını sağlar. Kavramsal sanat sadece bir galeride karşımıza çıkmakla kalmaz, televizyonlarda, sokakta, gazetelerde her yerde karşımıza çıkabilir. Eğer insan kavramsal sanatı icra ettiğini hissederse, sıradan günlük hayatın içindeki zengin anlamları algılamaya başlar. Kavramsal sanat eserinin öne sürdüğü fikri benimseyebiliriz ancak onu biçimlendirip satamayız, yeniden üretemeyiz (Lyton, 2009, s. 329-330).

Sol Lewitt'in "Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar" (1967) isimli makalesinde bahsettiği gibi, kavramsal sanat her ne kadar düşünceyi temel olarak ortaya koysa da mantıksal olma zorunluluğu yoktur. Kimi zaman bir yapıtın mantığı, bazen sadece o mantığın yıkımına hizmet eder (Antmen, 2008, s. 197). Kavramsal sanatın ifadesinde düşüncenin karmaşık olması gerekmez aksine son derece basit düşünceler üzerine temellendirilir. Nesneleşen sanat biçimine karşı çıkmakla beraber, nesne sanat eserinin düşüncesini desteklediği takdirde kullanılmasını savunur. Sanatçı Sol Lewitt (1967) nesnenin düşüncenin önüne geçmesi konusunda eleştiri getirerek şu sözleri söyler:

"Oysa iyi bir sanatçı, yeni malzemeleri yeni sanat eseri yapmak için kullanır. Ne var ki, çalışırken malzemenin fiziksel önemini abartıp, onun sanat eserinin kendisiymiş gibi algılamak (ki, bu bir çeşit dışavurumculuktur), bana sorarsanız, bir tehlikedir." (Yılmaz, 2001, s. 179).

Sanatçı Sol Lewitt, sanatçıların malzemenin fiziksel boyutunu sanat eserinin kendisi gibi sunulmasına karşı çıkarak bu tarz bir yaklaşımı dışavurumculukla eşdeğer görür.

Modernizm Etkisinde Kavramsal Sanat

1960'lı yıllar sonrasında sanatta yaşanan dönüşümle birlikte düşünce ön plana çıkmış ve sanat eserinde nesneye olan gereksinimin sorgulanmasına yol açmıştır. İlk başlarda “Düşünce sanatı”, “ Enformasyon sanatı” gibi isimlerle anılsa da, minimalist sanatçı Sol Lewitt'in 1967 yılında yazdığı “Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar” isimli makalesiyle “Kavramsal Sanat” ismiyle anılmaya başlamıştır. Arazi üzerine yapılan müdahaleler, sanatçının kendi bedenini kullandığı performanslar ya da anlık gösterilerle oluşan happening türünde oluşumlar müzelerin, galerilerin sınırlarını aşarak açık havada izleyiciyi düşünmeye teşvik eder niteliğe bürünmüştür. Yapılan bu çalışmalarla sanatçı izleyiciyi estetik değerlerin dışında düşünmeye yönlendirmiş ve sanat nesnesinin metasal yönüne tepkide bulunmuştur (Antmen, 2008, 193).

Sanatta meydana gelen bu devrimsel dönüşümün öncüsü, Fransız sanatçı Marcel Duchamp olarak kabul edilir. Duchamp 1910'larda “hazır nesne” kavramını ortaya koyar ve ardından 1917 yılında “Çeşme” (Resim 1) adlı yapıtının gündeme taşıdığı sorularla kavramsal sanatın düşünsel temellerini oluşturur. Hazır nesnelere içinden en kışkırtıcı olanının bu eser olduğundan söz eden Bürger (2012), Duchamp'ın sergilediği eserin modernist estetik anlayışına, onun kavram ve kurumlarına olan tepkiselliğinden bahseder. Bununla birlikte “çeşme”, gündelik hayata dair sıradan bir nesneyi öyle bir sunar ki onun yararlılık bakımından taşıdığı önem, getirdiği yeni bakış açısıyla birlikte silinir, sunulan nesneye ait yeni bir düşünce oluşturur (s. 20).

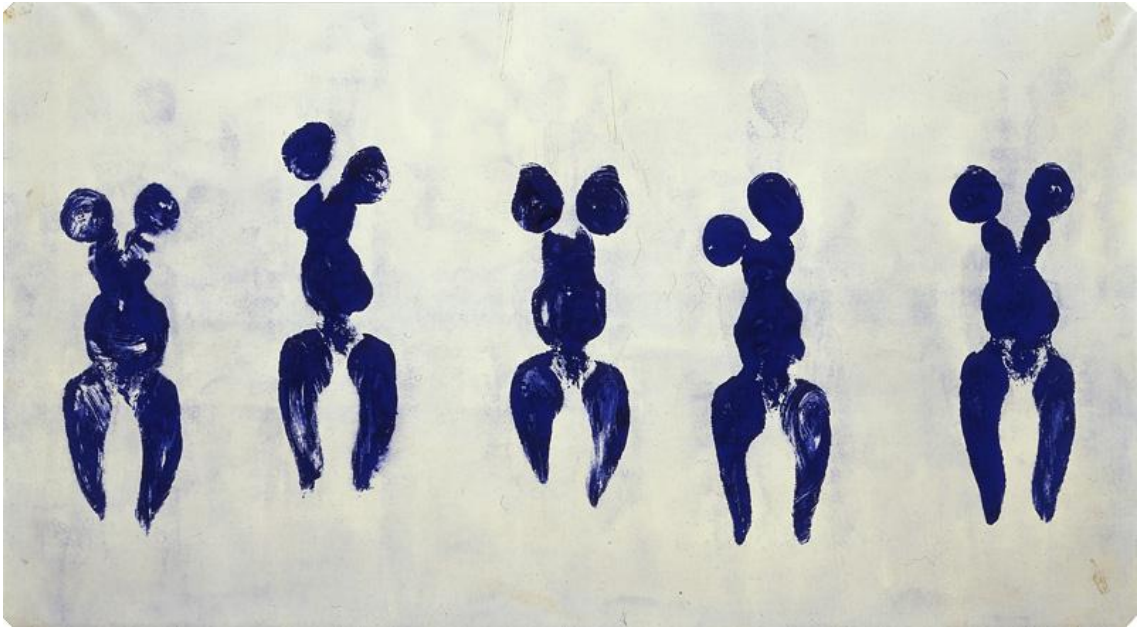

Resim 1: Marcel Duchamp, “Çeşme”, 1917.

(Kaynak: <http://contemporaryvisual.blogspot.com.tr/>. Erişim tarihi: 22.02.2015).

Antmen'e (2008) göre Duchamp, hazır bir nesneyi sanat eseri olarak sunmasıyla yaratıcılığın tanımını değiştirmiş, sanatın geleneksel anlamda beceri ve yeteneğe dayalı olması yönündeki inancı sarsmış, sanatsal beğeniye şekillendiren durumları sorgulamış ve plastik öğelerin yerine kavramsal ve düşünsel eylemin değer kazanmasına öncülük etmiştir (s.194).

Duchamp'tan sonra, kavramsal sanatın başlangıcına kadar olan sürede sanat eserinin bağlamını öne çıkaran, nesneye karşı duran yeni üretimler söz konusu olmuştur. Fransız sanatçı Yves Klein, 1958 yılında Paris'te bir galeride "Boşluk" adını verdiği sergide, boşluğu olduğu gibi sunarak boş galerinin kendisini sergilemiştir. Daha sonra mavinin tek renk olarak kullanıldığı resim dizilerine başlamış ve "Uluslararası Klein Mavis'i" (Resim 2) ismiyle bu rengin patentini almıştır. Maviye boyadığı çıplak kadın figürünü yatay ve dikey tuvallere kendi yöntemiyle bastırarak izlerini almıştır (Lynton, 2009, s. 332).

Resim 2: Yves Klein, "Anthropométrie de l'époque bleue" 1960, 156,5 x 282,5 cm.
(Kaynak: http://www.yveskleinarchives.org/works/works1_us.html. Erişim tarihi: 13.02.2015)

Klein'in ardından 1960 yılında sanatçı Arman, benzer bir düşünceyle galeriyi atıklarla doldurarak doluluk kavramını galerinin tıka basa dolu olmasıyla yansıtmıştır. 1961'de İtalyan sanatçı Piero Manzoni'nin kendi solluğuyla ortaya koyduğu "Sanatçı Soluğu" (1960) ve kendi dışkıyla yaptığı "Sanatçı Boku" (1961) (Resim 3) kavramsal

anlayış içerisinde yer alabilir. Sanatçıların ortaya koyduğu bu tarz yapıtlarla birlikte, sanat yapıtının üslubu, değeri sarsılmış bunun yerine sanatçının tepkiselliği sanat eserine dönüşmüştür (Antmen, 2008, s. 195).

Resim 3: Piero Manzoni, “Artist's Shit”, 1961.

(Kaynak: <http://www.theslideprojector.com/art1/art1lecturepresentations/lecture1-11.html>. Erişim tarihi: 13.01.2015).

Sanatçı John Cage’in 1957 yılında ortaya koyduğu 4’33’’ (Dört dakika otuz üç saniye) isimli çalışmasında kavramsal sanatın sesten de meydana gelebileceğini göstermesi bakımından önem kazanır. Eser, konsere müzik dinlemeye gelen izleyici karşısında müziksiz geçen 4 dakika 33 saniyelik bir süreyi kapsar. Konserin başlangıcını ve bitişini belirten ufak seslerin dışında hiçbir enstrüman çalmaz ve izleyiciler konserin bilerek ve isteyerek yapılmadığının farkına varırlar (Lynton, 2009, s. 331).

Sözü geçen sanatçıların dışında birçok sanatçının sanat eserini biçimci anlayıştan kopararak, bağlamını ön plana alan çalışmalar gerçekleştirdiği görülür. Başta Amerika ve İngiltere’de olmak üzere kavramsal sanatın uluslararası platformda kabul görmesi ve yaygınlaşmasında Avrupa’da Becher, Darboven, Buren, İngiltere’de ise; Art and Language katkı sağlarken, Amerika’da; Art and Language grubuna dahil olan Joseph Kosuth, Terry Atkinson, Michael Baldwin, David Bainbridge ve Harold Hurrell benzer

anlayışlarda çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Özellikle İngiltere’de 1968 yılında Sanat ve Dil grubunun oluşumunda katkıda bulunan Atkinson, Bainbrigde, Hurrell gibi sanatçılar sanatın sorunları üzerine varsayımlar üreterek iki yıl kadar ortak projeler gerçekleştirmişler, grubun kurulmasının alt yapısını oluşturmuşlardır. Bu sanatçılar, kavramsal sanat kapsamında müzede, galeride sergilenebilecek eserler yerine, sanat kavramlarını irdeleyerek tartışmalar gerçekleştirmişlerdir. Gerçekleştirdikleri tartışmalar sebebiyle sanat ve sanat kuramları arasında bağlantı kurulmasını sağlamışlardır. Kullandıkları anlatım dilin oldukça karmaşık ve zor olması, izleyiciyi düşünsel açıdan zorlayarak öğretici tartışmaların içine çekmektir. 1968-1972 yılları arasında yayımlanan dergi, gelecekteki projeleri belirlemek amacıyla sanata ilişkin önermeler için dili araç olarak kullanmıştır (Atakan, 2008). Sanat ve Dil grubunun asıl amacı sanat nesnesi üretmek değil, kavramlar ve imgelerdeki örtük anlamları açığa çıkarmak, sanatın kuramsal boyutunu irdelemek olmuştur.

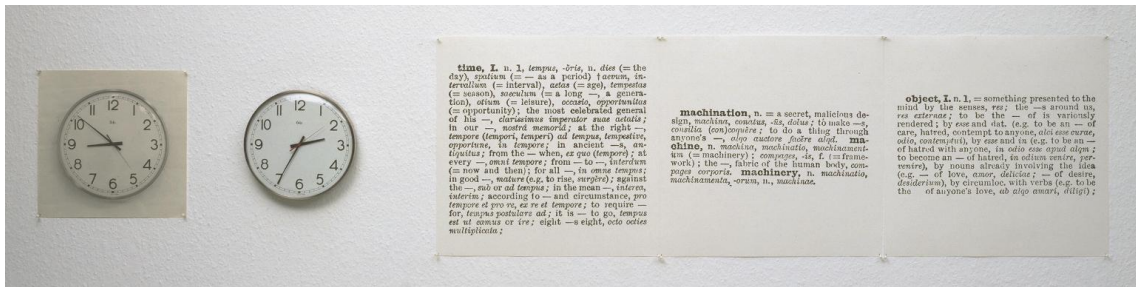
Kavramsal sanatın öncülerinden sayılabilecek bir sanatçı da Joseph Kosuth’tur. Kosuth sanat eğitimi dışında felsefe ve antropoloji eğitimi de alarak çok yönlü bir sanatçı niteliği kazanmıştır. Sanatçının 1969 yılında yazdığı “Felsefenin Ardından Sanat” başlıklı makalesinde dil ve imge ilişkisini sorgulamış ve sanatın ne olduğu konusunda kafa yormuştur (Yılmaz, 2006). Bu makalesinde Kosuth sanatı açıklarken Duchamp öncesi ve sonrası olmak üzere ikiye ayırmıştır. Tanım resimleri denilen siyah zemin üzerine beyaz yazılarla gerçekleştirdiği eserlerinde sanat, anlam, boşluk gibi sözcüklerin anlamlarını irdelemiştir. “Bir ve üç sandalye” (1965) (Resim 4) isimli eserinde bir sandalye, sandalyenin bir fotoğrafı ve sandalyenin tanımını kullanarak dil ile kavram arasında bağlam oluşturmaya çalışmıştır (Antmen, 2008, s. 195).

Resim 4: Joseph Kosuth, “Bir ve Üç Sandalye”(One and Three Chairs), 1965.

(Kaynak: <http://www.wikiart.org/en/joseph-kosuth/one-and-three-chairs#close>. Erişim tarihi: 17. 12. 2014).

Kosuth, benzer yaklaşımla “Bir ve Beş Saat” (Resim 5), “Bir ve Üç Masa” yerleştirmelerini gerçekleştirmiş ve bu çalışmalarda sözlük tanımlarının fotostat kopyalarını kullanmıştır. Burada Kosuth, dikkatleri bir tek nesne üzerine yoğunlaştırarak nesnenin kendisi, imgesi ve sözlük tanımı arasındaki ilişkileri sorgulamaya çalışmıştır (Atakan, 2008).

Resim 5: Joseph Kosuth, “Bir ve Beş Saat” (One and Five Clocks), 1965.

(Kaynak: <http://www.tate.org.uk/art/artworks/kosuth-clock-one-and-five-englishlatin-version-t01909>. Erişim Tarihi: 17. 12. 2014).

Kosuth, ilk zamanlarda bir dizi tanımlama içeren çalışmalar yapmış ve sergiye gelen izleyiciye bir resim, heykel sunmaktansa ele aldığı kavramın, nesnenin tanımını sunmuştur. Bu yöntemle izleyiciyi o nesne üzerinde sorgulamalar yapmaya davet etmiştir. Minimalizmle bazı ortak noktalara sahip olan kavramsal sanat, minimalizmin eseri oluşturan birim tekrarına dayalı seri mantığına içerik kazandırmıştır. Bu mantığa göre seri çalışmalar ortaya koyan Douglas Huebler (1924-1997) toplam 24 dakika süren, iki dakikada bir fotografik kaydını tuttuğu yerlerin belgelerini sunmuştur. Bunun yanı sıra Amerikalı performans sanatçısı Vito Acconci'nin (1940-) aylarca süren, günün belli saatlerinde bir tabureye inip çıkmasının fotoğraflarını çektiği “Basamak İş” (1970) bu örnekler arasında sayılabilir (Antmen, 2008, s. 196). Sanatçı Huebler insan davranışlarına olan merakını yaptığı çalışmalarla da belgelemiştir. Müze ziyaretine gelen izleyicilerden özgün bir sır yazmalarını istemiş ve bunun sonucunda elinde 1800 adet sırrın anlatıldığı belge olmuştur. Toplanan yazıları incelediğinde sanatçı, sırrların büyük çoğunluğunun birbirine benzediğini fark ederek bunları benzer tekrarlardan oluşan bir kitaba dönüştürmüştür (Yılmaz, 2006, s. 230).

1960'lı yılların sonlarında, sanatın tanımı değişmiş, sanat dünyası yeni kavramları, olguları tartışır duruma gelmiştir. Hızla yayılarak uluslararası platformda sesini duyuran kavramsal sanat, kendisinden sonra gelişen tüm akım ve anlayışların önünü açmıştır. Sunduğu sorgulayıcı ve eleştirel düşünsel yaklaşımı ile geleneksel sanat anlayışının boyutlarını değiştirme çabasında olan kavramsal sanatçıların düşünceleri, yapıtları ve yayınları, sanatın ne olduğu üzerine yeni görüşler oluşturmuştur. Sanatın “ne” olduğu ve “işlevi” üzerinde yarattıkları tartışma ve sorgulama ortamıyla birlikte yeni önermeler sunmuşlar, biçimci anlayıştaki yetenek yerine sınırsız yaratıcılığı öne sürmüşlerdir. Kavramsal sanat tek bir anlayışta değil, farklı ifade formlarıyla, yeni oluşumlar dahilinde gelişerek etkinliğini sürdürerek günümüze kadar uzanarak, resim, heykel gibi geleneksel türdeki çalışmaların kavramsallaşmasında etkili olmuştur.

Post-Modernizm ve Post-Kavramsal Sanat

1960'lı yıllarda sanatçılar biçimci yaklaşımın karşında durarak sanatın ne olduğu üzerine yapılan sorgulamalarla düşünceyi temel almışlardır. Bu dönemden sonra 1970'lerde çeşitli sanatsal eğilimler meydana gelmiş ve bu dönemdeki anlayış “Yeni Kavramsalılık”, “Post-Kavramsal” isimleriyle anılmaya başlanmıştır. Bu dönemde kullanılan diğer bir terim ise “Post-Modernizm”dir. Tunalı'ya göre (2008, s. 206) postmodernizm, etki ve yayılma boyutlarıyla, bilimden felsefeye, sanattan endüstriye kadar uzanan bir kültür varlığını kapsamı içine alır. Danto (2010, s. 35), postmodern sanat hakkında bugüne kadar yapılmış olan her şeyin bugün de yapılabileceği savından yola çıkarak “tarih sonrası sanat” ifadesini kullanırken, toplumsal düzen, kültür ve sanatı belirleyen tüm entelektüel birikimi eleştiren Dubuffet (2010, s. 72) ise yapıcı olanın yalnızca nihilizm (inkarcılık) olduğunu öne sürer. Uluslararası boyutta yansımaları olan post-kavramsal sanat postmodernizmin içinde yer almakla beraber, çoğu zaman birbiriyle eşdeğer ifadeye sahip olduğu düşünülür. Postmodernizm anlam itibarıyla içerisinde modernizmin karşıtlığını barındırır. Modernizm içerisindeki akımları sorgular, bugünün bakış açısıyla yeniden biçimlendirir ve hesaplaşma içine girer. Bu bakımdan postmodernizmi, modernizmin yeniden değerlendirmesi olarak görebiliriz.

Geleneksel dönemdeki büyük anlatılar dönemi postmodernizmle birlikte sona erer ve modernizmin katı kurallarının karşısına çoğulcu bir bakış açısını yerleştirir. Çelişkili karşıt elemanlar bir arada sunulur ve gündelik hayatın yansımaları görülür. Walter Benjamin (1995) yeniden üretimle birlikte sanat eserinin biricik olma niteliğinin kaybolduğundan söz eder. Yeniden üretim ile çoğaltılan sanat yapıtının bulunduğu ortamın dışında yeni bir anlam kazanması konusunda Berger , “Görme Biçimleri” adlı kitabında (2006, s. 19) şu sözlere yer verir:

“Her resmin biricikliği bir zamanlar bulunduğu yerin biricik olmasından kaynaklanıyordu. Resim bir yerden başka bir yere taşınabilirdi. Ama hiçbir zaman aynı anda iki yerde birden görülemezdi. Fotoğraf makinası, resmin fotoğrafını çekerek resmin imgesinin taşıdığı biricikliği ortadan kaldırmış oldu. Bunun sonucunda resmin anlamı değişti. Daha kesin söylersek resmin anlamı çoğaldı, birçok anlama bölündü.”

Modern dönemlerdeki sanat eserinin biricik olması, tek olması durumu teknolojik gelişmelerle birlikte sarsıntıya uğrar ve anlam çoğalması yaşanır. Postmodern sanatçı, eserini mekanik ve dijital çoğaltım teknikleri yardımıyla organik bir yöntem izleyerek yeniden üretir fakat bu, orijinal ve kopya arasındaki farklılıkları ortadan kaldıran bir yeniden üretimdir. Bu durum J. Baudrillard’ın (2012) “simülasyon ve simülakr” kavramlarını aklı getirir. Buna göre Baudrillard, görüntülerin birer göstergeye dönüştüğüne, yeniden üretilen imgelerle birlikte bir şeyin aslı ile kopyası arasındaki farkın eridiğine dikkat çeker. Alp’e göre (2013), süreç içinde göstergebilimsel araştırmaların, dil-söylem ve anlamın çoğul ve alımlayıcıya göre değişen yapısına yaptıkları vurgu ile anlamın tekrar sorgulanmasına neden olur ve Fukuyama’nın tarihin sonu söylemi, Baudrillard’ın simülasyonu ile örtüşerek, yepyeni bir gerçeklik algısı oluşturur (s. 52).

Post-kavramsal sanat, postmodernizmin özelliklerini taşımakla beraber bu süreçteki özellikler post-kavramsal sanat için de geçerlidir. Post- kavramsal sanat ile postmodernizm arasındaki fark post-kavramsal sanatın obje sanatı ile kavramsal sanatın sentezi olmasından gelir. Post-kavramsal sanat Duchamp geleneğinin vardığı son noktadır ve hem obje sanatından hem de kavramsal sanattan alıntılar içerir. Ancak post-kavramsal sanatta obje sanatının ağırlığı daha fazla görülür. Bu anlamda post-kavramsal sanatta görüntünün öne çıkması durumunun kavramsal sanattın ilkelerine uzaklaşma söz konusudur. Post-kavramsal sanatta bol obje kullanılması, estetik değerleri tekrar

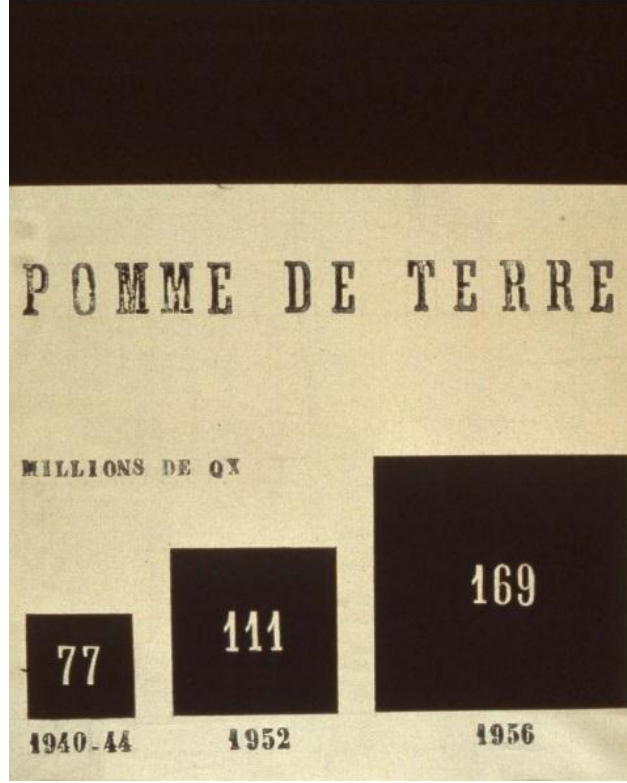
gündeme getirerek her şeyin, bir anda, iç içe kullanımı yönüyle onu postmodernizme yaklaştırır. Jeff Koons, Jonathan Borofsky, Anish Kapoor, Katharina Fritsch, Jenny Holzer, Rosemarie Trockel, Reinhard Mucha, Jean-Michel Othoniel, Matt Mullican, Jan Fabre, Cady Noland, Haim Steinbach, Bill Viola Hamilton Finlay, Gilbert ve George, Bruce Nauman, Ilya Kabakov, Mario Merz, Per Kirkeby, Dan Graham, Marina Abramovic ve sayılabilecek birçok isim hem postmodernist hem de post-kavramsal sanatçılar içinde gösterilebilir (Özayten, 1992, s. 80-81).

Türkiye’de Kavramsal Sanat

Türkiye’de kavramsal sanatın oluşum sürecine baktığımızda, klasik anlamdaki plastik sanatlardaki ilk farklılaşma etkilerinin 1965 yılında sanatçı Altan Gürman ile başladığını görürüz. Altan Gürman’la başlayan farklılaşma süreci, Kuzgun Acar, Füsün Onur, İlhan Koman, Şükrü Aysan, Ayşe Erkmen gibi sanatçıların bu sürece katkılarıyla devam eder. Ancak ülkenin o dönemki toplumsal yapısını incelediğimizde toplumsal ve siyasal anlamda zor bir dönemden geçtiği anlaşılır. Çağdaş sanatın batı kökenli bir sanat olması ve Türkiye’nin ise doğu kökenli bir toplum olması ve dinin de etkisinin büyük olması sebebiyle toplumsal olarak farklı bir durum oluşmuştur. 1960 dönemi öncesinde Türk sanatı batı kültüründen, batı sanatından etkilenmiştir ancak bu etkilenme batı sanatının taklidi ile Türk sanatına aktarmacı tavır ile gerçekleşmiştir. Ancak 1960 ve 1970’li yıllarda klasik resim anlayışı hakim olsa da bazı sanatçıların çabaları ile çağdaş sanatı taklit etmeden anlama, yorumlama, inceleme girişimleri olmuştur. Bu girişimler o dönem için yavaş fakat bilinçli bir şekilde ilerlemiş ve Türkiye’de çağdaş sanatın alt yapısını oluşturmaya başlamıştır. 1960’lı yıllarda Altan Gürman ile başlayan süreçte, 1970’lerde çağdaş sanata olan ilginin arttığı görülmüş, 1980’lerde ise bu anlayışı benimseyen sanatçıların yaygınlaşmasıyla çağdaş sanat kabul görmüştür. Türkiye’de batıdaki sanat gelişiminde olduğu gibi Objel Sanatı/ Kavramsal Sanat/ Post-Kavramsal Sanat gibi geçiş dönemleri olamamış, Türk sanatçıları batıdaki sanat gelişimine göre çağdaş sanata geç bir tarihte başlamasıyla avantaj sağlayarak doğrudan Post-Kavramsal Sanat işlerinin üretildiği döneme denk gelmişlerdir (Özayten, 1992, s. 85).

Altan Gürman, geleneksel resim heykel anlayışının dışına çıkarak çalışmalarına basılı sözcükler ve kolajla başlamış sonraki süreçlerde montaj çalışmalarıyla devam

etmiştir. Gürman basılı sözcüklerle resimdeki boşluk kavramını irdelemiş, düzlemin iki boyutluluğunu gözler önüne koymuştur (Resim 6).

Resim 6: Altan Gürman, “İstatistik”, 1965, akrilik/ tuval, 45x38 cm. (Kaynak: Özyayten, 1992, s. 95)

Sanatçının eserleri incelendiğinde, farklı malzemeleri farklı tekniklerle kullanarak yeni bir söylem dili oluşturduğu görülür. “İstatistikler” isimli çalışmalarından sonra Gürman, Paris’te aldığı eğitimlerin etkisiyle yeni nesnelere ve araçlarla gündelik yaşamdan iz taşıyan imgelere yönelir. Geleneksel anlayışın malzemeleri olan fırça, boya, tuval gibi nesnelere olmaksızın yeni bir ifade biçimi benimser. Gürman ölüm yılı olan 1976’ya kadar çalışmalarını sürdürür. Gürman’ın ardından, Kavramsal Sanat’ın Türk sanat çevresine tanıtılmasında programlı etkinlikler düzenlenir. Sanatçı Füsun Onur ve Şükrü Aysan’ın ilk kişisel sergileri etkili olur. Bu etkinlikleri 1977 yılında ilk defa Yeni Eğilimler sergisinin düzenlenmesi ve 1978’de Sanat Tanımı Topluluğu’nun kuruluşu takip eder (Özyayten, 1992, s. 97).

Türk çağdaş sanatının gelişiminde ve kabul görmesinde payı olan bir diğer sanatçı da Füsun Onur’dur. Onur, 1970’lerden itibaren her yıl ya da iki yılda bir Taksim

Sanat Galerisi'nde sergiler açmış ve ABD'de sanat eğitimi olarak geleneksel heykel ve öğelerini kullanarak dolu-açık kavramlarını irdelemiştir. Sanatçı ilk sergilerinde ahşap, pleksiglas, sünger gibi malzemelerle insan boyutlarındaki soyut heykellerinde yapıtların sergi alanıyla ilişkisini sorgulamıştır. O dönem içinde Onur'un çalışmaları geleneksel anlamda heykel diline aşına olan Türk sanat ortamını şaşırtmıştır (Antmen, 2008, s. 100). Sonraki dönemlerde sanatçı Paris'te ve İstanbul'da uluslararası sanat bienallerine katılımlarıyla çalışmalarını sürdürmeye devam etmiştir. 1970'li yıllardaki etkinlikleriyle sanatta önemli olan şeyin nesne değil düşünce olduğu vurgusunu yapmıştır.

Sanat Tanımı Topluluğu'nun kurulmasına öncülük eden sanatçılardan Şükrü Aysan, minimalist ilkeler, seriler şeklinde yapıtlarını gerçekleştirmiştir. Çalışmalarını kapalı mekan algısının dışında, açık alanlarda sergilemiş, düşünsel boyutun ağırlıklı olduğu çalışmalarla birlikte yazılar yazmış, grup kurmuş ve kitap çıkarmıştır. Şükrü Aysan'ın yapıtlarının öne çıkan özelliği, kullandığı nesnelere gönderme yapmadan kendi içinde sistem olmaktan başka bir anlam ifade etmeyen bir sanat nesnesi olmasıdır.

Sözü edilen sanatçılar dışında Sarkis, Cengiz Çekil, Canan Çoker ve daha birçok isim Türk çağdaş sanatının gelişiminde, yaygınlaşmasında ve uluslararası platforma taşınmasında etkili olmuşlardır. Bununla beraber büyük etkilere sahip olan "Yeni Eğilimler Sergileri" (1977-1987), "Günümüz İstanbul Sanatçıları Sergileri", "Öncü Türk Sanatından Bir Kesit", "A, B, C, D" sergileri, "Uluslararası İstanbul Bienali" gibi geniş çaplı etkinlikler Türk sanatının gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Toplumda her yeni yapılanmanın kabul görme ve alt yapı oluşturma süreci zaman alır. Türkiye'de kavramsal sanatın ilk oluşumları ve gelişim süreci 1960'lı yıllardan 1980'li yıllara dek uzanan süreçte benimsenmiş ve kabul görmeye başlamıştır. İlk süreçte sözü geçen etkinlikler ve çalışmalar sadece İstanbul'da kabul görmüş, gerçekleştirilmiştir. Ancak sonraki dönemlerde Ankara, İzmir gibi şehirlerde de kavramsal sanat etkinlikleri görülmeye ve yayılmaya başlamıştır.

Kavramsal Sanatla Etkileşim İçinde Olan Diğer Sanat Dalları

Kavramsal sanatın ortaya çıkmasında ve etkin hale gelmesinde bazı sanat akım ve anlayışlarının etkisinin olduğu görülür. Bahsi geçen sanat alanları aşağıda örneklerle açıklanmıştır.

Minimalizm

1960’larda basitleştirilmiş ve yalınlaştırılmış heykelin ifadesinde kullanılan, özellikle üç boyutlu bir sanat anlayışını ifade eden bir terimdir. 1965 yılında Richard Wollheim’in “Art Magazine” de yayımladığı “Minimal Sanat” başlıklı makalesinde ilk kez bu isimle kullanılmaya başlar. Yalın yapılar ve endüstriyel malzemelerin kullanıldığı sistematik uygulamalar “Cool Art”, “ABC Art”, “Serial Art”, “Primary Structures”, “Art in Process”, “Systemic Painting” gibi ifadelerle anılsa da bu tanımlardan hiç birisi “Minimal” sözcüğü kadar açıklayıcı olmamıştır (Germaner, 1997, s. 43). Bu akımın başlıca temsilcileri arasında Carl Andre, Sol Lewitt, Donald Judd, Stella ve Robert Morris’i sayabiliriz.

Minimal sanatın en aza indirgenmiş, sadeleştirilmiş ifade biçimi, nesnesizleştirme anlamında kavramsal sanata yeni olanaklar tanımıştır. Minimalist anlayışta yapılan eserlerin ortak özelliği figürün yer alması, küp silindir gibi basit geometrik formlardan oluşması, çalışmalarda simetri, denge ve düzenin yer almasıdır. Minimal sanatın önemli temsilcilerinden Frank Stella 1959-1960 yılları arasında “Siyah Resimler” serisiyle geometrik ve yalın form kullanımıyla dikkat çekmiştir. Beyaz tuval üzerine yaptığı siyah çizgilerle gerçekleştirdiği çalışmalarının yanı sıra, renkli kompozisyonlarında çarpıcı renkleri bir arada kullandığı görülür. Ancak çalışmalarını form kullanımı açısından değerlendirdiğimizde her ne kadar çarpıcı renkler kullansa da kullandığı geometrik formlarda bir simetrik düzen ve geometrik yalın formlar göze çarpar (Resim 7).

Resim 7: Frank Stella, “Raçça II”, 1970 (Kaynak: <http://artnc.org/works-of-art/raçça-ii>. Erişim tarihi: 17. 12. 2014) .

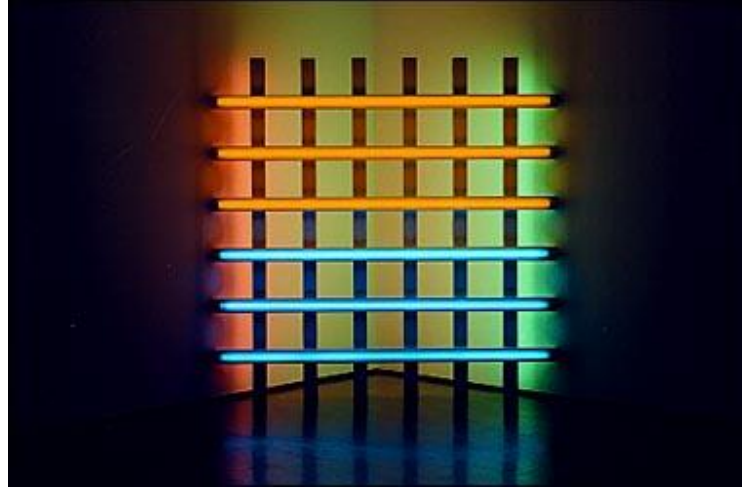
Stella ile benzer anlayışa sahip olan diğer sanatçı Carl Andre’dir. Andre, çalışmalarında endüstriyel malzemeleri olduğu gibi kullanmış ve aynı nesnenin aynı boyutlarından yararlanarak eserini gerçekleştirmiştir. Sanatçının çalışmaları sadece sergi süresince izlenebilen, onun dışında toplanıp yeniden başka bir mekanda oluşturulabilen eserlerdir. Aynı nesnenin aynı boyutlarını kullanarak sade, yalın bir ifade biçimi benimsediği görülür. Andre, seçilmiş hazır nesnelere, metal plakalar ve tuğlalar gibi endüstriyel malzemeler kullanarak bu birimleri matematiksel bir sistemde yüzeye yerleştirir (Özayten, 1992). Andre’nin çalışmalarından bir örnek Resim 8’de verilmiştir.

Resim 8: Carl Andre, “Thrones”, 1978 (Kaynak: <http://imgkid.com/carl-andre-copper.shtml>. Erişim tarihi: 17. 12. 2014).

Minimalist sanatçıların geometriyle kurduğu düşünsel bağlantı modern endüstrinin sağladığı malzemelere ve bunların kabulüne dayalıdır (Şahiner, 2008, s.

178). Amerikalı sanatçı Dan Flavin, eserlerinde florasan tüpleri kullanması ile göze çarpar. Benzer anlayışta eser ortaya koyan sanatçılar gibi Flavin de hazır endüstriyel malzeme kullanarak formlar arasında çeşitli ritimler yaratır. Çalışmalarında simgesel anlatımdan kaçınarak, ışıkla oluşturduğu tasarımları mekan içinde kurgular. Lynton' a göre (2004, s. 309) Flavin, çizilen çizgiler ve fırça izleri yerine ışıktan çizgiler; alan ve hacim yerine de denetlenmiş bir parıltı alanını yaratır (Resim 9).

Resim 9: Dan Flavin, “Untitled”, 1977

(Kaynak: <http://www.artseensoho.com/Art/LEOCASTELLI/flavin98/flavin.html>. Erişim Tarihi: 25. 12. 2014).

Minimalizm akım içerisinde basite indirgenmiş, sadeleştirilmiş hazır endüstriyel nesnelerin olduğu gibi kullanılmasının yanı sıra, kompozisyonlardaki matematiksel düzenleme ile karakteristiğini tamamlamıştır. Hazır nesnelere olduğu gibi kullanarak, orijinal yapıyı yıkıp, bozmaya karşı çıkar. Her ne kadar minimal sanatta Duchamp'ın kullandığı gibi hazır nesne kullanılsa da, kavramsal sanattan farklı nesne odaklı bir akım olmasıdır.

Fluxus

Dadaizm ile benzer özellikler taşıyan Fluxus, 1961 yılında George Maciunas tarafından ortaya koyulmuştur. Fluxus anlayışı içerisinde sanatçılar ortak bir üslup edinmemiş ancak ortak tavır sergilemişlerdir. Antmen'in (2009) aktarımıyla, sanatçı Marciunas

yazdığı “Fluxus Manifestosu”nda, “ Sanatı burjuva hastalıklarından kurtarmak! Ölü sanattan arınmak! Sanatta devrimci bir akım başlatmak...” şeklinde akımın amaçlarını sıralamıştır (s. 203). Bu akımla ilişkilendirilen birçok sanatçı olmasına rağmen John Cage, Joseph Boys, Nam June Paik ve Daniel Spoerri gibi sanatçılar fluxus akımının temsilcileri olma niteliği taşır.

Müziği “amaçsız bir oyun” ve “yaşamı evetleme” olarak tarif eden sanatçı John Cage’in, “Nereye gidiyoruz? Ve ne yapıyoruz” isimli konuşmasındaki “ Bizim, sanat biçemlerimizle yaptığımız /hayatlarımızda yeniden anarşistçe nefes almaktır... Müzik yazmanın yollarından biri, Duchamp’ı etüt etmektir” sözleriyle Dada ve Sürrealistlerin karşı sanat düşüncesi kadar Zen felsefesinden de etkilendiği anlaşılır (Artun, 2013, s. 347). Şahiner (2008), avangard bir tavırla eylemi öne çıkaran Cage’in Duchamp’ın sanatsal anlayışını farklı bir şekilde devam ettirdiğini; sanatçılar, müzisyenler ve dansçılarla çalışarak farklı disiplinlerin yer aldığı performanslar sergilediğini söyler.

Fluxus hesaplanmayan, kurgulanmayan, anlık gelişen performansların ve farklı disiplinlerin birbiri içinde eridiği bir yapı olma özelliğine sahiptir. Fluxus, olayların geçiciliğini ve sıradanlığını üzerine vurgu yaparak, sanatta kalıcılık düşüncesini reddeder. Önemli olan sanat eseri ortaya koymak değil, anlık deneyimler yaşama ve yaşatma kaygısı taşır. Rastlantısallık ve yenilenme Fluxus anlayışı içinde önemli olmakla beraber, yapılan performansların estetik değeri önemsizdir.

Özayten’e (1992) göre, Fluxus ile matematik arasında bir paralellik vardır ve matematik alanında ortaya atılan yeni modellemeler doğu bilimlerinde yeni oluşumlara etki eder. Sanat alanında yeni çıkışlar, dünya görüşünde değişime yol açar ve bu değişim de kültürü ve bilimi yeniden biçimlendirir. Fluxus’un oluştuğu döneme bakılırsa, intermedia, elektronik ve TV döneminde oluştuğu görülür ki sonrasında Fluxus anlayışına sahip olan Nam June Paik ve Wolf Vostell gibi sanatçılar video sanatının oluşmasında rol oynar (s. 62-63).

Fluxus’ta yaşam ve sanat bir aradadır ve deneyselliğe, yeniliğe açık bir yapı söz konusudur. Fluxus sosyal yaratıcılığa ve diyaloga önem verdiği için ve yeni oluşumlara, deneyselliğe açık olduğundan dolayı gelişimini sürdürür.

Performans

Performans sözcüğü İngilizce ve Fransızcadaki tanımıyla “tamamlama” anlamını taşımaktadır. Bir sanat eserinin tamamlanması, özel herhangi bir ifade ya da anlam yüklemekten o çalışmanın seyirci tarafından tamamlanması demektir (Germaner, 1997, s. 59). Performans sanatını incelediğimizde karşımıza birçok isimlendirme çıkar. Bazı kaynaklarda performans sanatı “Body Art (Vücut Sanatı), “Happening (Olay)” sanatlarından ayrı gösterilmekte, kimi kaynaklarda ise üçünün aynı kategoride incelendiği görülmektedir. İlk başlarda Happening daha yaygın kullanılsa da günümüzde Performans terimi daha fazla kullanılmaktadır. Performans bir olay, Show, gösteri düzenlemektir ve sahneye gereksinim duyulmadan bir şeyin sahnelenmesidir (Özayten, 1992, s. 66).

Performans gösterisinde sanatçı, ele aldığı bir kavramı gösteriye dönüştürerek izleyiciye sunar. Kimi zaman izleyiciyi de olayın içine dahil ederek çalışmanın bir parçası haline dönüştürür. Performans sanatını yapmak için herhangi sahneye ihtiyaç duyulmaz, sanatçı için açık hava, kapalı mekan, galeri, sokak yani kısacası her yer mekan durumuna gelebilir. Bir topluluk önünde yapıldığından her ne kadar öncesinde birtakım planlamalar yapılsa da sonuçları öngörülemez. Sanatçı nesne olarak kendi varlığını kullanabilir ya da gösteriyi başkasına yaptırabilir. Performans sanatçılarının ortaya koyduğu gösteriler anlık ve geçici olduğundan, gösteriler kamera kaydıyla belgelenip bir galeri ya da farklı bir mekanda tekrar gösterilebilir.

Performans sanatı, yapısı itibariyle tiyatrodan ayrışır. Her ikisinde de gösteri olmasına rağmen, performans sanatında özel bir kostüm, mekan, olay örgüsü, senaryo bulunmaz. Genel bir planlama yapılsa da izleyicinin katılımıyla değişime açık bir yapı barındırır. Withamm ve Pooke’ye (2013) göre performans sanatı, birden çok karakteri içinde barındıran yapısıyla 20. yüzyıl başlarındaki Dadaizm, Fütürizm ve Sürrealizm gibi akımlarla amaçları bakımından paralel anlayış içinde görülür. Avangard hareketlerin estetik değerleri yadsıyan yapısıyla yakınlık gösterdiği belirtilir (s. 150-151). 1916 yılında Zürih’te etkinliğine başlayan Cabaret Voltaire’de gerçekleştirilen Dada hareketi kapsamındaki gösteriler, Performans Sanatı’nın ilk örnekleri arasında gösterilebilir. 20. yüzyılın ikinci yarısında başlı başına bir tür olarak gelişen Performans Sanatı, zaman içerisinde Kavramsal Sanatı benimseyen sanatçılar için bir ifade biçimi

olmuştur (Antmen, 2008). Jackson Pollock, Yves Klein, Chris Burden, Gina Pane, Mathew Barney ve Marina Abramovic gibi isimleri Performans Sanatını benimsemiş sanatçılar içinde gösterebiliriz.

Marina Abramovic, Napoli’de bir galeride gerçekleştirdiği *Ritim 0 (Rhythm 0)* isimli performansında, bir masa üzerine içinde silahların da yer aldığı 72 adet obje yerleştirmiş ve izleyicilerden bu objeleri kullanarak kendi bedenine müdahalede bulunmalarını istemiştir (Resim 10). İzleyiciler Abramovic’in üzerindeki kıyafetleri parçalayarak, üzerine yazılar yazarak sanatçının vücuduna izler bırakmışlar ve izleyicilerden birinin silahın namlusunu sanatçının ağzına alması için zorlaması üzerine, birileri performansı durdurmuştur. Bu tür bir çalışma, sanatçının ve izleyicinin beden algısını ortaya koyarak, insan ilişkileri içindeki maruz kalma ve savunmasızlık üzerine sorgulamalar yaratmıştır (Fineberg, 2014, s. 335).

Resim 10: Marina Abramovic, “Ritim 0” (Rhythm 0), 1974.

(Kaynak: <http://distritoglobal.com/marina-abramovic-the-artist-is-present/>. Erişim tarihi: 22. 01. 2015).

Performansla birlikte sanat içinde bedeninin kullanım biçimi anlam değiştirmiş, iki boyutlu yüzeylerde ifade edilmesinin dışına çıkılarak, bedeninin kendisi sanat nesnesi haline dönüşmüştür.

Yerleştirme Sanatı (Enstalasyon)

Enstalasyon, nesnelerin belirli bir mekan içerisinde belli bir bağlam ile oluşturulması, kurulması olarak tanımlanabilir. De Oliveira'ya (2005) göre yerleştirme sanatı, 1960'lı yılların ilk dönemlerinde "montaj (assemblage)" ve "çevre (environment)" kavramları ile bağlantılı olarak sanatçının birçok malzemeyi bir mekanda kurgulamak üzere bir araya getirdiği çalışmaları kapsamaktadır.

Enstalasyon çalışmaları için o mekana özgü, o yere ait, o an için var olan kurgulamalar olduğunu söyleyebiliriz. O mekana özgü olarak kurgulanan çalışmalar, farklı bir mekanda aynı biçimde kurgulansa da anlam değişikliği yaşar, dolayısıyla kullanılan mekan ile çalışmanın bağlamı arasında bir bütünlük oluşur. Süzen'e (2010) göre, mekanda kurgulanacak enstalasyonun asıl hedefi yaşam alanı oluşturmaktır. Her enstalasyon bir yaşantı sonucu ortaya çıkan bir deneyim olmakla beraber, özgün enstalasyonlar farklı mekanlara farklı anlamlar katmaktadır. Enstalasyonda belirli kurallar ya da klişeler olmadığından sürekli bir devinim, yenilenme ve teknolojiyle iç içe olan çok kapsamlı bir süreçtir (s. 159).

1935 Bulgaristan doğumlu, paketlemeleriyle tanınan sanatçı Christo'nun çalışmaları enstalasyon kapsamında ilkler arasında yer alır. Sanatçı 1968'de Chicago Müzesi'ni, 1969 yılında Avustralya sahillerinin 93.000 metrekarelik alanını bezlerle kaplamış aynı zamanda önemli işlerinden sayılabilecek olan Berlin'de Parlamento binasını 14 gün süreyle alüminyum bir brandayla kaplayarak hem görsel hem de siyasi anlamda etkiler yaratmıştır. Sanatçı paketlemelerine önce küçük nesnelerle başlamış daha sonra ağaçları, arabaları, küçük yapıları kaplayarak geniş çaplı, yankı uyandıran çalışmalara imza atmıştır.

Enstalasyonların mekana özgü olma durumuyla, mekan sanatının kendisi olmuş, dolayısıyla sanatta mekan kullanımının tanımı değişim geçirmiştir. Sanatçılar kullandıkları gerçek nesnelerle, hayal ettikleri mekan tasarımı bağlam içerisinde

ortaya koyarak, insanlara o mekan içinde yaşattıkları algısal deneyimleriyle kavramları aktarmışlardır.

Video Sanatı (Video Art)

Germaner'e (2008) göre, Video Sanatı psikolojik ve fizyolojik etmenlerin ortaya konulmasıyla özdeşleşen özel bir üretim biçimidir. Video sanatçısı sesleri ve görüntüleri kaydederek onları kurgusal bir bütünlükte izleyiciye sunar. Video Sanatı yapabilmek için kamera, video ve çekilen görüntünün yansıtılabileceği bir ekran malzeme olarak yeterli olmaktadır. 1960'lı yılların başında ABD ve Fluxus'un gelişimine paralel olarak ortaya çıkan Video Sanatı'nın amacı, kalıplaşmış televizyon görüntüsünün dışına çıkarak tartışma alanı yaratmaktır (s. 61). Meigh-Andrews (2006), Video Sanatı'nın yeni yeni ortaya çıktığı dönemlerde video kayıt araçlarının yeterli donanıma sahip olmadığından bahseder. Erken dönem video kayıt araçlarının oldukça grenli, düşük siyah-beyaz kontrastlığına sahip olduğunu belirtir. Bu durumun 1980'li yılların ortalarından itibaren değiştiğini, bu dönemde teknolojinin hızla gelişmesiyle renkli kamera ve video kayıt cihazlarının üretimiyle sanatçılara geniş yaratım olanakları sunduğunu ifade eder.

Video Sanatı'nın sanatçılar için yeni bir söylem dili oluşturması, ilk örnekleri 1960'lı yıllar olsa da, 1970'li yıllarda daha belirginleşmiştir. 1980'lerde ise hızla gelişen teknoloji ile birlikte sanatçılara geniş anlatım imkanları oluşmuştur. Video Sanatı ile yapılan çalışmaların hızla artması da bu döneme denk gelmiştir. İlk yıllarda daha çok belgesel nitelikte kullanılan televizyon ve video sonraları sanatçıların düşüncelerini hareketli ve sesli biçimde aktarmalarına olanak sağlamıştır. Özayten'e (1992) göre, Video Sanatı videodan iki yönlü olarak yararlanmaktadır. Birincisi sanatçının düşüncelerini, izleyiciye iletmek istediği mesajı vermesi, ikincisi ise monitörlerin kullanımıyla oluşturulan video enstalasyonlarıdır. Bunlara ek olarak Özayten, videonun sınırlarının zorlandığı, izleyicinin de katılımının sağlandığı teknik denemeleri de üçüncü kullanım şekli olarak belirtir (s. 69).

Video Sanatı'nın en önemli sanatçıları arasında Nam June Paik ve Wolf Vostell'i gösterebiliriz. Paik, ilk video sergisini 1963'te Wuppertal'da açmıştır. "Müziğin Sergilenmesi-Elektronik Televizyon" isimli çalışması düzenlenmiş on üç

televizyon ve üç piyano ile sadece gürültü çıkaran aletlerden oluşmuştur. Daha sonra Japonya’da performanslarını gerçekleştirirken tanıştığı elektronik mühendisiyle video görüntüsünü dönüştürme üzerine araştırmalar yapar. Süreç içinde teknolojik gelişimlerin hızla yaşanmasıyla taşınabilir ve daha ucuz teçhizatlar kullanmaya başlar. Sonraki yapıtlarında çalışmalarına cinsel öğeler de eklemeye başlar. Paik 1970’lerde geriye dönüp değerlendirme yapmış ve “televizyonun içinde son derece aslına uygun görüntülerden uzaklaşarak daha az aslına uygun görüntülere ilerliyoruz, tıpkı resimdeki gibi” ifadesini kullanmıştır (Fineberg, 2014, s. 224). Wolf Vostell ise Paik ile birlikte erken dönemlerde ilk kez görüntü bozmaları denemiş, çeşitli deneysel çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Land Art (Arazi Sanatı)

1960’lı yılların sonlarında ABD’de gelişmeye başlayan ve 1970’li yıllarda Avrupa’ya yayılan Land Art, minimalist heykel anlayışıyla bağlantılı olduğu kadar, kavramsal sanatla da benzer anlayışa sahip olmuştur. Germaner’e göre (2008) Land Art, çağdaş sanatın “Non-Art” ya da “Anti-Form” hareketleri içinde yer alan, sanatın uygulama alanını genişletme amacıyla olan, sanat piyasasına karşı çıkan, müze ve galeri gibi kapalı ortamların dışında etkinlik sağlayan, bölgesel bir ekoloji bilimi bilinci taşıyan bir anlayışa sahiptir (s.44).

Land Art alanında çalışma yapan sanatçılar, genellikle çöllerde, geniş arazilerde doğanın yapısını bozmadan müdahalelerde bulunarak anıtsal özelliklerde yapıtlar gerçekleştirmişlerdir. Land Art sanatçıları kimi zaman doğaya müdahalede bulunmuş kimi zaman doğaya koruyucu yaklaşmış ve yeni unsurlar ekleyerek yapıtlarını sunmuşlardır. Bu sanatçılar arasında doğadaki nesnelere, geniş alanları paketleyen sanatçı Christo akla gelir. Özel olarak hazırladığı büyük ebatlarda plastik kumaşlarla doğa parçalarını ya da önemli binaları paketleyerek devasa işler ortaya koymuştur.

Minimal Sanatın öncülerinden Carl Andre, dış mekanları kullanarak minimal boyutlarda çalışmalar ortaya koymuştur. Hem iç mekanda hem de dış mekanda çalışmalar gerçekleştiren sanatçı Marinus Boezem, Amsterdam’da uçakla gökyüzüne ismini yazar ve bu performansa ait çekilen üç fotoğraf bienalde sergilenir. Bunların yanı

sıra Michael Heizer, Oppenheim ve De Maria'yla Land Art'ın en tanınmış sanatçılarından kabul edilir (Özayten, 2008).

Land Art, müze, galeri gibi kapalı mekanların dışına çıkması, yapıtlarda kalıcılık düşüncesinin olmamasından dolayı önemlidir. Doğada gerçekleştirilen yapıtların birçoğunun gelip geçici, anlık ve süreç içinde kaybolan yapıya sahip olması, yalnızca izleyicinin tecrübesiyle var olması açısından da kavramsal sanatla yakınlık gösterir.

Arte Povera ve Process Art

Arte Povera (Yoksul Sanat) ve Process Art (Süreç Sanatı), sıradan malzemeler kullanılması açısından benzer özellikler taşır. Kullanılan malzeme bakımından benzer olsalar da ortaya çıkan ürünler konusunda farklılık görülür. Basit ve önemsiz malzeme kullanımlarıyla çalışmalarını gerçekleştirdikleri için bu yönüyle Dadaist anlayışa yakın bir duruşu vardır. Arte Povera ve Process Art, kendileri doğa olduklarından doğayı temsil etmez ve tanımlamazlar (Özayten, 2008).

1960'lı yıllarda doğa ve yaşamın önemini benimseyen bir grup sanatçı, bu düşünce etrafında bir araya gelerek sanat yapıtları sebebiyle sanattan para kazanan galeri sistemine karşı duruş sergilemiştir. Mario Merz, Giovanni Anselmo, Jannis Kounellis, Michelangelo Pistoletto ve Gilberto Zoria'dan oluşan grup bir araya gelerek sanatçı Germano Celant'ın küratörlüğünde bir sergi gerçekleştirmişlerdir. Celant, Arte Povera ismiyle yazdığı sergi tanıtım yazısında, bitki ve minerallerin yanı sıra sanat arenasında canlı hayvanların da yerinin olduğunu, sanatçıların ise doğadan imge üreten değil, doğanın kendisi olması gerektiğini belirtmiştir. Burada önemli olan doğaya hakim olmak ya da yansıtmak değil doğayla iç içe yaşama düşüncesi olmuştur. Sanatçının gerek duyduğu her şey doğada yeterince bulunduğu için sanatçının fazladan bir şeyler üretmesine gerek görülmemiştir (Yılmaz, 2006, s. 249).

Özayten'e (1992) göre, Arte Povera ve Process Art'ta doğada yer alan dört element; hava, ateş, su, toprak sembol olmaktan çıkmış ve sanat eserinin materyali konumuna gelmiştir (s. 77). Process Sanatı'nda ise çalışmanın tüm yapılaş süreçleri ortaya koyulmuş, bu sürecin tamamı sanat eserinin kendisi olmuştur.

Kavramsal Sanatta Bağlam ve Gösterge

Akerson (2005) “gösterge”yi, insanların bir topluluk yaşamı içinde birbirleriyle anlaşmak amacıyla yarattıkları ve kullandıkları doğal diller, çeşitli jestler, sağır-dilsiz alfabesi, trafik işaretleri, flamalar, reklam afişleri, moda, mimarlık düzenlemeleri, yazın, resim, müzik gibi çeşitli birimlerden oluşan ve ses, yazı, görüntü, hareket gibi gereçler vasıtasıyla gerçekleşen dizgelerin oluşturduğu anlamlı bütünün birimleri olarak tanımlar (s. 53). Genel bir tanımla gösterge, herhangi bir şeyin yerini tutan ve onun yerini tutan başka bir şey olarak açıklanabilir. Pierce (2005) ise göstergeyi, “Bir gösterge ya da representamen, bir kişi için herhangi bir şeyin yerini, herhangi bir bakımdan ya da herhangi bir sıfatla tutan bir şeydir” ifadelerini kullanarak tanımlar (s. 117). Metin içinde geçen representamen kelimesi temsil anlamında kullanılır.

Her nesne onu gösteren bir gösterge ile var olur. Sanatçının kurgusuna göre göstergeler de biçim ve anlam değiştirir, bu konuda kesinlik olmadığından eserin anlaşılması da güç olabilir. Sanatçının eserinde kullandığı elemanlar ve ona yüklediği anlam göstergede değişiklik yaratabilir. Bu noktada düz anlam ve yan anlam olmak üzere iki türlü ifade biçiminden bahsedebiliriz. Düz anlamı en basit haliyle, bir sözcüğü duyduğumuzda zihnimizde beliren ilk kavram şeklinde tanımlayabiliriz. Düz anlamlı bir gösterge, gösteren ve gösterilen olmak üzere birbirine bağlı iki ögeden oluşur. Kavramsal sanatta düşüncenin aktarımının önemli olduğunu düşünürsek, düz anlam kullanımının bir bakıma sanatçıların eserlerinde kaçındığı durum olduğunu söyleyebiliriz. Kavramsal sanatta düşünceler temsili değil daha örtük vaziyette kullanılırlar. Bu anlamda yan anlam kullanımı kavramların aktarımı için daha uygundur diyebiliriz. Yan anlam değeri, göstergelerin bir şeyi gösterirken aynı zamanda altında birçok anlamı taşımasıyla oluşur (Oktay, 2009, s. 28). Akerson’a (2005) göre yan anlam oluşabilmesi için bağlamdaki ipuçlarına gereksinim duyulur. Bu ipuçları ancak kültürel belleğe yerleştiği takdirde kalıplaşmış yan anlamlardan bahsedilebilir (s. 127). Buna göre bir sanat eserindeki yan anlamı ulaşabilmek için, eserin hangi bağlamda kullanıldığına da bakmak gerekir.

Her sanat eseri bir bağlam içerisine yerleştirilir ve oluşturulduğu bağlam ile algılanır. Barrett'e (2012) göre bu bağlam, bir galerinin duvarı, kentte bir ilan panosu gibi kamusal bir alan, Museum of Modern Art'ın bir fuayesi ya da sanatçının stüdyosu olabilir. Bir sanatçının eserinde bağlamı algılayabilmek için, bu sanat eserini kimin, neden, hangi kitleler için ve hangi amaçla yaptığını bilmek gerekir (s. 96). Eserin göstergeleri altında yatan anlamlara ulaşabilmek için, o eserin hangi bağlam içinde kullanıldığı bilgisine ulaşmak, yorumlamak, anlamlandırmak önem kazanır.

Sanat Eğitimi Bağlamında Kavramsal Sanat

Dünyada bilim, teknik ve teknolojik alandaki gelişmeler sanat alanında düşünsel ve biçimsel boyutta değişimi beraberinde getirmiştir. Özellikle 1960 sonrası sanata baktığımızda, her şeyin anlamı ve içeriğinin değiştiğini söyleyebiliriz. Sanat o noktadan itibaren üretilen ve izlenen bir nesne olmaktan çıkıp, düşüncenin ifadesi haline dönüşmüştür.

Farklı malzeme ve teknikten yararlanan yeni sanat anlayışı bize disiplinlerarası bir yaklaşım sergiler ve izleyicinin de aktif rol aldığı alternatifler sunar (Bolat Aydoğan, 2008, s. 4). Yeniden üretim süreci ile birlikte sanat ve sanatçının tanımı da anlam değiştirir. Günümüz sanatçısı artık bir şey yapmaktan öte bir şeyler tasarlayabilen, düşünce üretebilen, yorumlayabilen bir konumda yer alır. Sanatsal nesnelere belli olgu ve kavramları tartışmamız için bir hareket noktası olmuştur. Bu sanatsal dönüşümün en açık örneği ise kavramsal sanattır. Kendi yapısının araştırmasına giren sanat kavramı, kavramsal sanat adıyla gündelik sıradan eşyalara ironik anlamlar yüklemiş, kendine temel olarak obje veya doğanın kendisini almıştır (Heptunalı, 2007, s. 37). Kavramsal sanatçıların yararlandıkları temel kaynaklar, hazır nesnelere, bir durumu ya da eylemi göz önüne koyan yazılı görsel belgeler, bir durumu farklı bir anlamda sorgulatan müdahaleler, çözümlenmelerdir.

Kavramsal sanatta fikir ya da kavram, çalışmanın en önemli boyutunu oluşturmaktadır. Bir sanatçı, sanatın kavramsal herhangi bir formunu kullanıp süreç içinde düşüncüyü geliştirir ve sanat ürününe dönüştürür. Günümüzde sanatsal üretim ve

tüketim gereksinimlerinin değişimi, sanatta özgür ifade biçimini, yorumlamayı, sanatçının kendisini ve yaşadığı toplumu sorgulamasını sağlamıştır. Sanatçı sanatsal üretiminde belirli bir üsluba bağlı kalmamış, düşüncesine hizmet eden her türlü nesneyi sanatsal ifade aracı olarak kullanmıştır.

Günümüzde sanat tanımının, sanatsal ifade araçlarının ve anlayışlarının değişimi sanat eğitimi alanında da yer bulmuştur. Çağın gerekliliğine uygun olarak, sanat eğitimi alanında da biçimin dışında düşünsel projeler ön plana çıkmaya başlamıştır. Kavramsal sanat eğitiminde, öğrenci sınırsız düşünce üretebilmekte ve süreçten beslenebilmektedir. Ürün ortaya koyma sürecini belgelemesi bile sanatsal bir ifade biçimi olabilir. Her türlü etkinlik sanatsal bir süreçtir.

Bulunulan çağın özelliklerine, teknolojik, sosyal, siyasal yapısına göre sanatın anlamında değişim yaşanmış ve diğer alanlarda yaşanan olaylar sanatı da etkilemiştir. Modern çağda sanat, nesne ve estetik değerler üzerinden tanımlanırken, postmodern dönemde artık nesnenin yıkıldığı, yok olduğu, düşünsel göstergelerin yer aldığı bir tanım halini almıştır. 1945’li yıllardan başlayarak etkisini hissettiren, 1960 sonrası dönemde ise iyiden iyiye belirginleşen sanatta nesne karşıtı hareketler, günümüzde sanatın her alanında varlığını gösterir. Teknolojiye bağlı yeni gelişen araçlar, oluşan dijital ortam ve çevremizi tümüyle kuşatan imgelerin yığılmasıyla sanat biçim değiştirmiş, bu teknolojilerin sağladığı imkanlarla farklı ifade yollarını kullanmaya yönelmiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren kapitalizmin etki alanını genişletmesi sonucunda ortaya çıkan popüler kültür ve tüketim kültürü etkisi altında var olan estetik değerler yeniden sorgulanıp biçimlendirilmiştir. Yılmaz’a (2011) göre, sanatın gelişiminde yüzyıllardır sınırları, kuralları belirli disiplinlerden, önce hazır nesnelerin kullanımıyla sonrasında ise sanatın yaşamla bütünleşip disiplinlerarası yaklaşımın etkin olduğu sürece geçilirken sanatçı daha çok özgürleşmiştir. Süreç içinde gelişen, değişen sanat tanımları ve kavramları yeni fikirlerin, yeni bakış açılarının yansıması olup geleneksel algılayış biçiminin değiştirilmesinin görüntüleridir (s. 131).

Şahiner’e (2002) göre, çoklu disiplinler ve çoklu araçlarla oluşturulan yeni estetik anlayışlar, günümüz sanatının ifade biçimini değiştirmiş, bu yönde bir sanat eğitimi ve bilinç kazandırmak adına genç nesiller, çok yönlü bir eğitime tabi

tutulmuşlardır (s. 6). Sanat eğitiminde ayrışmalar, günün gerekliliklerine uyum sağlamayan, çağın toplumsal ve kültürel yapısına uymayan kuramsal temellere dayanmasının sonucudur. Apa'ya (2005) göre sanat okulları kadar sanatın yapısı da sorgulanmalıdır. Sanat öğrencileri görevlerinin bir zanaat ya da meslek öğretmekten öte felsefi boyut içerdiğini ancak bu yolla anlayabilirler (Akt. Heptunalı, 2007, s 96).

Çağımız sanatını algılamada geleneksel ifade biçimlerinin, sanat eğitimindeki tek araca dayalı (tuval-boya resmi ya da mermer, bronz heykel gibi) disiplinde ısrar etmesi, öğretim sürecinde tek yönlü bir algı oluşturarak tek sesli sonuçları ortaya çıkarır. Çağdaş sanat anlayışı, bu alan ve disiplinleri birbiri içinde eriterek sınırları ortadan kaldırır (Ergün, 2012). Freedman' a (2003) göre, sanatsal becerilerin yanı sıra kavram ve düşüncelerin de sanat eğitime dahil edilmesi gerekmektedir. Hickman (2004), postmodern anlamda günümüz sanat eğitiminin çok kültürlü yaklaşımı ve dünyanın tüm kültürel sembol, işaret ve imgelerini içermesi gerektiğini savunarak görsel sanatlar dersinin öğrenciye mümkün olduğunca geniş bir sanat kültürü sunması gerektiğini ifade eder. Whitham ve Pooke 'e (2010) göre, bir zamanlar sanatı tanımlamak daha kolaydı. Son zamanlarda bir şeyi yalnızca aldığı biçim veya kullandığı ortam temelinde sanat olarak tanımlamak güçleşmiştir (Akt. Bulut, 2014, s. 127).

Postmodern hareketler içerisinde algılanan kavramsal sanat, yıkıcılığı yaratıcılığa dönüştüren ve sorgulayan tavrı ile yeni ve alternatif yönelimlerin sanat içinde değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Kavramsal sanatın yapısında var olan tavır, tutum ve tercihler sanat eğitimi alanını da yönlendirmiştir ve değiştirmiştir. Kavramsal sanatın, sanat eğitimi alanına yansıma olanaklarını açıklayabilmek için postmodern referanslara bakılması gerekebilir. Postmodern ile kavramsal sanat benzer özellikleri taşımakla beraber postmodern kaynaklı sanatsal oluşumların etkisiyle kavramsal sanat da çok boyutlu bir yapıyı içinde barındırır. Eker ve Seylan (2006, s. 123), kavramsal sanatın sanat eğitime yansıma olanaklarını açılmaya değer olduğunu şu şekilde sıralar:

1. Yapıt kavramının, sanat nesnesinin yok edilmesi düşüncesiyle ilintisinde değişen niteliği,
2. Sanat yapıtının gerçeklikle ilintisinin ontolojik ve epistemolojik sorgulaması,
3. Öznellik ve nesnellik arasındaki ilgi ve ilişkinin tanımladığı yeni gerilimler,
4. Kavramsal sanat ile gündeme gelen semiotik kategori ve alımlama diyalektiğinin değişen doğası,

5. Geleneksel yapıta ve yapıtın nesnelliğine yönelik tepkisellik,
6. Postmodern bir gerçeklik olarak eleştirinin sanatsal üretim ve tüketim mekanizmalarına yerleşmesi,
7. Sanat pazarına ve yapıtın meta ile olan ilişkisine yoğun karşı çıkış,
8. Yeni bir estetik boyut olan kavram ve kuramın merkez kriter biçiminde tercih edilmesi.

Yukarıda bahsedilen kavramsal sanat fenomenolojisine ait bilgiler, kavramsal sanatın sanat eğitime yansıma olanakları açısından önemli görülmektedir. Bunun yanı sıra kavramsal sanatın sanat eğitimi alanında uygulanmasında, kavramsal sanatın değişime uğrattığı “estetik” değerler ön plana çıkar. Kavramsal sanatın ele aldığı estetik anlayışı, geleneksel sanat eğitimindeki estetikten daha farklı biçimdedir. Kavramsal sanat eğitimi, estetiği sorgulayıcı ve eleştirel bir düzlemde ele alıp değerlendirmektedir. Çağdaş sanat uygulamalarının büyük bir kısmı biçimsel estetiksen uzak bir tavır sergilemekle beraber, kuramla pratiği birleştirerek sorgulayıcı yeni bir estetik anlayışı içinde var olur.

Şahiner’e (2002) göre, 1960’lar sonrasında kavramsal sanatla birlikte edimsel olmaktan çok bilişsel bir yöne doğru giden sanat anlayışı felsefi bağlamların iyi incelenebilmesi için bu anlamda bir formasyonu gerekli kılar. Efland (2002), sanat eğitiminin bilişsel boyutuna dikkat çekmiş, sanat eğitiminin zihinsel gelişim, yaratıcı ifade gücü ve hayal gücünü geliştirdiğini belirtmiş ve toplum bireylerinin sanat eserleri karşısında gördüklerini anlayabilme yetisine sahip olması gerektiğini savunmuştur (Akt. Bulut, 2014, s.127). Dolayısıyla geleneksel yöntemlerle bulunduğumuz çağın sorunlarını ele almak mümkün görünmemektedir. Sürekli yeni anlayışlara adapte olmaya çalışırken, başka bir anlayışın dahil olması ve bunun altyapısını oluşturacak sistem oluşmamasından dolayı, çağa uygun sanat eğitimcileri yetiştirmek de zor olmaktadır. Sanat eğitiminde yaşanan değişimler, toplumsal, bilimsel, kültürel, teknolojik değişimlerle paralel yapıdadır ve hepsi birbirini etkilemektedir. Buna bağlı olarak toplumsal bir kurum olarak var olan “okul” ve sistem olan “eğitim” bu değişimden etkilenir.

Kavramsal Sanat ve Yaratıcılık

Kavramsal sanattaki düşünsel süreci temel alan, nesne karşıtı tavır içerisinde önemli olan nokta “yetenek” değil “yaratıcılık”tır. Kavramsal sanat pratiklerine baktığımızda, düşünceyi temel alan, farklı ifade araçlarını kullanarak sorgulayıcı ve eleştirel bir anlayışa sahip olduğu görülür. Günümüz sanatının çoklu araçlarla düşündüğü göz önüne alınırsa, malzemeyi yaratıcı eylemin merkezine koymak gerekir. Malzemeyle düşünmeye yönlendirilecek olan sanat öğrencisi, malzemenin sunduğu olanaklar kapsamında sahip olduğu tüm yaratıcı süreçleri ortaya çıkarabilecek ve sıkıntıya düştüğü durumlarda sanat eğitimcisi devreye girerek çözüm önerileri geliştirebilecektir. Bu noktada sanat eğitimcisinin de günün sanat anlayışının getirdiği yetkinliklere sahip olması, araştırması, kendisini sürekli yenilemesi gerekmektedir (Şahiner, 2002).

Aydoğan (2010), günümüzde “Kapsamlı Sanat Eğitimi” görüşünün etkili olduğuna dikkat çekerek, disiplinlerarası sınırların eridiğini ve sanatları diğer sanat dallarıyla ya da farklı alanlarla birleştiren “disiplinlerarası sanat eğitimi” başlığı altında programlara yer verildiğini belirtmiştir. Bu durumun modernizm sonrası sanat alanlarının birçok disiplini içinde barındıran (video, performans, vb.) yapısı ile örtüştüğünü vurgulamıştır (s. 32). Modernizm sonrası sanat anlayışlarından olan Kavramsal Sanat çok yönlü, disiplinlerarası yapısıyla sanat eğitimi içinde var olmaya çalışmaktadır. Kavramsal sanatın düşünceyi ve yaratıcılığı temel alan yapısı, sanat eğitimi içerisinde öğrencilere kendilerini tanıma fırsatı sağlamış ve farkındalık geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Günümüzde farklı malzemeler ve farklı disiplinlerin bir arada olduğu teknolojinin de bunun içerisinde önemli rol oynadığı bir süreç yaşamaktayız. Bu durum sanat eğitimi ortamına yansıtıldığında, öğrencilerin çok yönlü, yaratıcı, çevresine ve yaşadığı çağın sorunlarına duyarlı, araştırmacı, sorgulayıcı özellikler kazanmalarına destek olmaktadır.

Şahiner’e (2002) göre, her çağ kendine özgü düşünce yöntemlerini, kullandığı araçların bağlamında ortaya koymaktadır. Günümüzde disiplinlerin birbiri içinde eridiği, iç içe geçtiği bir süreçte, sanat eğitimi alanında öğrencilere yaratıcılık bilincinin kazandırılmasının programlanmadan ve o yönde adımlar atılmadan gerçekleşmeyeceğini savunur. Yaşamsal karşılığı olmayan ya da içsel zorunluluk içermeyen bir şeyin sanat olmayacağı gibi, yaratıcılığın da bilindik kalıpların

tükenmesiyle gerçekleştirilemez düşüncesini taşır. Günümüzde sanat eğitimi kurumlarının gelişmiş bir laboratuvara dönüştürülmesi gerektiğini ve gençlerin her türlü teknolojik donanıma aşına, gerektiğinde sanatsal düşüncelerinin ifadesinde kullanabilecekleri bir ortam yaratılması gerekliliğini önemser (s. 83). Tan'a (2004) göre insan düşünme ve dile getirme aracılığı ile dış dünyayı anlaşılır kılar. Bunun için bir yandan kavramlara başvururken, diğer yandan bu düşünce edimi için kavramlar oluşturur. Nesnelere ve olaylar hakkında yargıda bulunma gücü düşünmenin bir sonucu ve etkinliğidir. Kavramlar düşünme edimi ile işlevsellik kazanır; dil ve sanat ile dışlaştırılırlar (s. 277).

Günümüz sanatı ele alındığında, sanat eseri oluşturma sürecinde belli bir düşünsel dizgenin kavramsal sunumunun somutlaştırılmasında, düşünsel ve yorumsal yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrencilerin salt duyuşsal- sezgisel yöntemle güçlü bir yaratıcı olmasını beklemenin hayalcilikten öteye geçemeyeceğini savunan Şahiner (2002), sadece sezgisel yöntemle yola çıkılan bir şeyin belirli bir heyecanın yansımından ibaret olacağını belirtmiştir (s. 83). Bu anlamda kavramsal sanatın farklı ifade yöntemleri ve araçlarıyla düşünceyi esas alan, tüm duylara hitap eden yapısıyla sanat eğitiminde bireyin yaratıcılığı ortaya çıkarma anlamında etkili olabileceği görülmektedir.

Günümüz Sanat Eğitimi

Günümüz sanatına baktığımızda karşılaştığımız çokseslilik ve disiplinlerarasılık durumu bize görsel sanatların farklı disiplinleriyle ilişkilendirilebilecek işler yapabilme olanağı sunmaktadır. Çağımızda bilgiye ulaşmak oldukça kolay olduğundan sanatçının olanakları çoğalmakla beraber bu hızlı değişim içerisinde kendisini de sürekli yenilemek zorundadır. Artık sanatın tanımını yapmak oldukça zor bir noktaya gelmiştir. Çünkü artık her şey sanat ürünü haline gelebilmekte, akla gelebilecek her ne varsa sanatın içinde yer alabilmektedir. Şahiner'e (2002) göre, sanat ve sanatçının tanımında sarsıcı değişiklikler oluşmuş ve ekonomik döngü içerisinde bir teknisyen gibi hareket etmek zorunda kalmıştır. Günümüzün sanatçısı bir şey üretmekten çok bir şey tasarlayabilen bireye dönüşmüştür. Bu anlamda sanat güzel resim, heykel yapmanın

dışına çıkmış, yüksek düşünce düzleminde sanat sorunsallarını çözümleyebilen, küresel ve kültürel değerleri kavrayabilen bir yapıya bürünmüştür (s. 75).

Günümüz sanatında, geleneksel dönemlerdeki gibi kalıcılık düşüncesinin olmaması, nesnenin biricikliğinden arınması, sanatçıların gelip geçici nitelikte olan anlık deneyimlenebilen eserler ortaya koymalarını sağlamıştır. Sanat ile yaşamın iç içe oluşu, yaşamın kendisi gibi anlık ve geçici olmasıyla ilişkilidir. Şimşek'e (2006) göre, sanatsal yaratım, yeteneğin dışında var olmaktadır ve kopyacı öğretilere dayanan kuralcı öğretim zamanın ruhunu, bilgisini verdiğini belirtse de yaratıcı eğitimden çok uzaktır. Ezbere dayalı bilgiler bireyi biçimciliğin tuzağına düşürmekle beraber, çok boyutlu düşünce alışkanlığını körelterek olaylar ve olgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurmasını engeller (s. 62).

Toplumsal, kültürel, teknolojik ve ekonomik gelişmeler sanata alanına da etki göstermekle beraber, bu değişim karşısında sanat eğitimcinin ve sanat eğitimi alan, sanat eğitimcisi olmak isteyen bireylerin de bu değişime ayak uydurması gerekmektedir. Sanat eğitimcisi, hem kendi alanındaki hem de diğer alanlardaki kişilerle iletişim halinde olmalıdır çünkü artık sanat eğitiminde disiplinler arası farklılıklar kaybolmuştur. Şahiner'e (2003) göre, anlayışları ve yöntemleri birbirine katarak esnek, değişime açık, devingen bir sanat kuramı geliştirilebilir. Böyle bir kuramın gelişim ve antropolojik psikolojiyle, sanat ve eğitimle, sosyo-kültürel olgularla eşit ölçüde bağlantılar kurması gerekir (s. 168).

Teknik öğretileri merkezine alan geleneksel sanat eğitiminde, yönetsel temel görüşlerin ve programların bu günün gereksinimlerinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Günümüzde üniversitelerde verilen sanat eğitimi programları güncel sanat eğitime entegre edilmeye çalışılsa da, büyük köklü üniversiteler de dahil, eğitim programlarının geleneksel sanat eğitimi modeline göre devam ettiği, birkaç güncel dersin programa eklenmesi dışında köklü bir değişikliğe gidilmediği görülmektedir. Günümüz sanat anlayışının değerlerini benimseyen yeni dersler, eski program içinde etkili olamamaktadır. Sanat eğitiminin teknik öğretiden çok düşünsel sorgulamalara olanak sağlayan, güncel teknolojiyi kullanabilecek yeterliliklere imkan veren, sanatta farklı ifade formlarına açık olan bir yapıda olması sağlanmalıdır. Sanat eğitimin günün

gerekliliklerine göre yeniden yapılandırılması, eğitimin alt kademelerinden başlayarak gerçekleştirilmeli ve geliştirilmelidir. Üniversitelerin sanat eğitimi kurumlarına öğrenci alırken “yetenek sınavı” adı altında yapılan desen çizimi ve imgesel tasarıya dayanan yapısı, güncel sanat eğitimi bağlamında yeniden ele alınıp değerlendirilmelidir. Her ne kadar öğretim programlarına güncel sanatla bağlantılı dersler eklense de, verilen derslerin kalitesi ya da amacına uygun şekilde yürütülmesi öğretimin, öğretmenin bilgisine, yaklaşımına, öğrencinin ise istekli, hevesli, araştırmacı, sorgulayıcı tavrına bağlıdır.

İlgili Araştırmalar

Kavramsal sanatla ilgili alanyazın incelendiğinde, yapılan araştırmaların daha çok kuramsal boyutta olduğu, Güzel Sanatlar Eğitimi ile ilgili olanların ise görüşlerin değerlendirilmesine yönelik olduğu görülmüştür. Kavramsal sanatın nasıl uygulanacağına, öğrenme ve öğretme ortamına ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sanat Eğitimi alanında kavramsal sanata yönelik yerli ve yabancı araştırmalar aşağıda açıklanmıştır.

Azılıoğlu (2011) *Sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında kavramsal sanatın yansıma olanakları* başlıklı yüksek lisans tez çalışmasını betimsel araştırma yöntemi ile gerçekleştirmiştir. Araştırmanın kuramsal kısmı dört bölümden oluşmuştur. İlk bölümde araştırmacı, sanatta yaratım ve ifade gücünün değişimi ve Türk Sanatı üzerindeki etkilerini ele almıştır. İkinci bölümünde kavramsal sanat olgusunda anlam içeriklerini, kavramsal sanatın tarihsel sürecini örneklerle ortaya koymuştur. Üçüncü bölümde kavramsal sanatın, sanat eğitimi içerisindeki yerini sorgulamıştır. Son bölümde ise kavramsal sanatın sanat eğitime yansıma olanakları ile alakalı uzman akademisyenler ve lisansüstü eğitim alan öğrencilerle gerçekleştirdiği görüşme sonuçlarını yorumlayarak sunmuştur.

Yıldım (2014), *İlköğretim 8. sınıf görsel sanatlar dersinde kavramsal sanat uygulamalarına ilişkin algılar (Denizli ili örneği)* başlıklı yüksek lisans tezinin amacı, Denizli İli ve ilçelerinde öğrenim gören ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kavramsal sanat uygulamalarına ilişkin algılarını ve öğretmen görüşlerini belirlemektir. Araştırma

verileri Denizli ili ve ilçelerinde toplamda 142 öğrenciden tarama (survey) yoluyla elde edilmiştir. Veri toplama araçları olarak, Kavramsal Sanat Uygulamalarına İlişkin Öğrenci Görüş/Görüşme Anketi, Öğrenci Öz Değerlendirme Formu, Öğretmen Görüşme Formu ve Uzman Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde; ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde dağılımı, T testi, scheffee testi gibi istatistiksel teknikler ve betimsel içerik (nitel) analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin büyük çoğunluğu video ve üç boyutlu çalışmalarını beğenmiş ve öğrencilerin kavramsal sanat örnekleri gördükten sonra resim sanatı algılarında değişim olduğu görülmüştür.

Erol Tüysüz (2011), *Kavramsal sanatın gelişimi* isimli yüksek lisans tezinde konuyla ilgili literatür taramasına dayanan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmada kavramsal sanatın tarihsel gelişimi gözler önüne sunulmuş, kavramsal sanatı oluşturan süreçler ile sonrasındaki süreçler ele alınmıştır. Tezin birinci bölümünde geleneksel sanattan kavramsal sanata geçiş süreci anlatılmıştır. İkinci bölümünde modernizm ve dönemde gelişen sanatların kavramsal sanata etkisi ortaya koyulmuştur. Üçüncü bölümde ise kavramsal sanat dahilinde gelişen oluşumlardan bahsedilmiştir. Araştırmacı çalışmanın son bölümünde kavramsal sanatta eleştirel yaklaşımları sunmuş, bazı kuramcılarının ve eleştirmenlerin görüşlerine yer vermiştir. Araştırma kavramsal sanatın tüm süreçlerini kapsamlı biçimde ortaya koymasından önemli görülmüştür.

Kasioğlu (2009), *Sanat eğitimcilerinin yetiştirilmesinde kavramsal sanatın önemi* adlı yüksek lisans tezi, sanat eğitimcilerinin yetiştirilmesinde kavramsal sanatın önemini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'deki Eğitim Fakülteleri Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalları, örneklemini ise Diyarbakır Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı oluşturmuştur. Araştırmada kavramsal çerçeveyi kapsamlı biçimde ortaya koyarak, Diyarbakır Dicle Üniversitesi Resim-İş Eğitimi Bölümündeki Öğretim Üyeleriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Yapılan görüşmeler incelenerek öğretim üyelerinin kavramsal sanat, sanat eğitimi ilişkisi konusundaki ortak görüşleri saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerde kavramsal sanatın sanat eğitimcileri yetiştirilmesinde yerinin önemli

olduğu ve sanat eğitiminde kavramsal sanat öğretiminin yapılması gerektiği yönünde sonuca ulaşılmıştır.

Acil (2008), *Anadolu güzel sanatlar lisesi resim bölümü öğrencilerinin kavramsal sanatla ilgili görüşleri üzerine bir araştırma(Diyarbakır ili örneği)* isimli yüksek lisans tez araştırmasının amacı AGSL'nin resim bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kavramsal sanata ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi olarak açıklanmıştır. Çalışmanın evrenini Diyarbakır Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü Öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada betimsel analiz yöntemi benimsenmiş, veriler sanat etkinlikleri ve kavramsal sanat etkinliklerine yönelik hazırlanmış anket sorularından elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, güzel sanatlar liselerinde eğitim gören öğrencilerin kavramsal sanata ve güncel sanata dair etkinlikleri takip ettikleri görülmüş, kavramsal sanat uygulamalarının ders programlarına da yansıtılması gerektiği yönünde görüşler elde edilmiştir.

Yılmaz'ın (2008), *Kavramsal sanatta ironi ve olumsuzluk* başlıklı doktora tezi, sanat eserinin soru sordurabileceği düşüncesinden yola çıkmış, eserin biçimsel yapısından ziyade düşünsel ve ironik altyapısını önemseyen kavramsal sanatçıları ve bu sanatçıların eserlerini, felsefelerini dört güzel sanatlar fakültesinde yapılan seminerlerle ortaya koymayı amaçlamıştır. Güzel sanatlar fakültelerinde gerçekleştirilen bu seminerler üç hafta devam etmiştir. Seminerler sırasındaki eleştiriler, tartışmalar tezin verilerini oluşturmuş ve betimlenerek sunulmuştur. Seminerler sırasında, öğrencilere projeksiyon yardımıyla çağdaş sanat ve çağdaş sanat felsefesi ile ilgili bilgiler verilmiş, kavramlar sanatçı çalışmaları üzerinden gösterilip tartışılmıştır. Sonuç olarak kavramsal eserleri okumada eserin alt-metinlerini, üzerinde durduğu problemleri bir grup içerisinde tanımlamanın karşılıklı olarak vizyonu geliştirmeye katkısı olduğu görüşüne varılmıştır.

Marshall (2008), *Visible Thinking: Using Contemporary Art to Teach Conceptual Skills (Görsel düşünce: Kavramsal becerileri öğretmek için çağdaş sanatı kullanmak)* başlıklı makalesinde kavramsal sanatta kolaj ve metafor kullanımı stratejilerinden söz etmiştir. Sanatsal bir çalışma yapmak için gerekli temel tasarım ilkelerini ve temel becerileri gerçekleştirebilmek için görsel düşünce biçiminin geliştirilmesi yönünde ifadeler kullanılmıştır. Sanat eserinde önemli olan şeyin düşünce

olduğu fakat bu yaklaşımın tekniğe, biçime, estetik değerlere odaklı eğitim anlayışından farklı olduğu vurgulanmıştır. Kavramsal stratejilerin ve kavramsal becerilerin, malzemeye bağlı gelişen sanatsal becerilerin karşısında olmadığı, bu yöntemle her ikisinin aynı anda gelişebileceği yönünde bir sonuca varılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, kavramsal sanat uygulamaları yoluyla öğrencilerin sanatsal üretimde özgün ifade biçimlerinin nasıl geliştirildiğini ortaya koymaktır. Belirlenen bu genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Öğrencilerin kavramları sanat ürününe dönüştürmeleri nasıl gerçekleşmektedir?
2. Öğrenciler, kavramdan sanat ürünü geliştirirken;
  - a) Nasıl bir sorgulama ve araştırma süreci yaşamaktadır?
  - b) Düşünceyle bağlantılı malzeme araştırmasını ve seçimini nasıl yapmaktadır?
  - c) Bilgi ve deneyimlerini ürüne nasıl yansıtmaktadır?
  - d) Yaşadıkları sorunlar nelerdir ve bunları nasıl çözmektedir?
3. Öğrencilerin kavramsal sanat ürünü geliştirdikleri Grafik Tasarımı dersinin öğretim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğrencilerin kavramsal sanat sergi sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?

Önem

Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Grafik Tasarım ana sanat atölye dersinde, lisans 3. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen kavramsal sanat ile özgün ifade uygulamalarının, öğrencilerin sanatsal ifadelerinde bireyselleşme sürecinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, araştırmanın yapıldığı sınıfta bu programın ilk defa uygulanıyor olması ve öğrencilerin sanatsal ifade biçimlerinin gelişmesi, öğrencilerin kendilerini analiz etmeleri açısından önemli görülmektedir.

Alanyazına bakıldığında kavramsal sanat ile ilgili yapılmış araştırmalar bulunmaktadır. Ancak Güzel Sanatlar Eğitimi alanında kavramsal sanat uygulamaları ile ilgili uygulamalı bir araştırma görülmemiştir. Bu anlamda araştırma sonucunda elde edilen verilerin, sanat eğitimi verilen kurumlarda öğrencilerin kendilerini sanatsal üründe ifade edebilmeleri ve yaşanan sorunlar bakımından uygulamacılara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2012-2013 ğretim yılı gz döneminde, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Grafik Tasarımı Lisans 3. sınıfta gerçekleştirilecek olan kavramsal sanat uygulamasına katılacak bir ğretim yesi ve 12 öğrenciden elde edilecek verilerle sınırlıdır.
- İçerik açısından araştırma, “Nesne dönüştürme” ve “Sofra düzeni ve yolculuk” konularının ele alındığı ders etkinlikleri ile sınırlıdır.
- Yöntem bakımından araştırma, uygulama sürecinde elde edilen nitel verilerin tematik analizi ile sınırlıdır.

Tanımlar

Kavramsal Sanat: “Kavramsal Sanat” (Art Conceptuel, Conceptual Art) terimi, bir sreden beri sanat alanında gerçekleştirilen çalışmaları anlatır. Bu alışmalar, biçimsel bir devrimin ötesinde, sanatın tüm yönleriyle sorgulandığı bir yaklaşımı ortaya koyar (<http://www.sanattanimitoplulugu.com>).

Çağdaş Sanat: Çağdaş sanat terimi yaklaşık 1980 sonrası üretilen eserler için kullanılmaktadır. 1980 dönemi sanatı için “geç modernizm” ya da “postmodernizm” gibi başka ifadeler de kullanılsa da, “ağdaş” kelimesi son dönemi ifade ettiğinden diğerlerinden daha doğru bir kullanım şeklidir (Whitham ve Pooke, 2013, s. 9).

Rubrik: Öğrencilerin sonlandırılmış çalışmalarından neler beklendiğini anlamalarına yardımcı olan bir kontrol listesi ya da çizelgedir (Akt. Avcı, 2013, s. 93).

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

Araştırma Modeli

Kavramsal sanat uygulamalarına yönelik hazırlanan bu araştırma eylem araştırması modeli ile desenlenmiştir. Bogdan ve Biklen'e (1998) göre eylem araştırması, sosyal bir değişiklik oluşturmak amacıyla elde edilmesi gereken bilgilerin sistematik bir şekilde toplanması sürecidir. Sistematik, yansıtımlı ve işbirlikli sorgulama olan eylem araştırması, öğretim kalitesini artırmak için öğretmenler, okul müdürleri veya diğer paydaşlar tarafından uygulanır. Bu süreçte; ölçme, keşfetme, araştırma, tartışma, belgelendirme, değerlendirme, analiz etme, iyileştirme ve gözden geçirme eylemleri döngüsel olarak gerçekleştirilir (Uzuner, 2005, s. 1). Yıldırım ve Şimşek'e (2011, s. 78) göre eylem araştırması; uygulama sırasında ortaya çıkan problemlerin anlaşılmasına ve çözülmesine yönelik uygulayıcıların, uygulama sürecini çalışmasını içerir. Araştırma ile uygulamayı bir araya getirerek araştırma sonuçlarını uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir yaklaşımdır. Ekiz'e (Akt. Klose, 2014, s. 48) göre eylem araştırması, temelini eleştirel kuramdan alan, okul, sınıf ve üniversite gibi ortamlarda sadece kişilerin sahip oldukları davranışları çözümlenmeye değil aynı zamanda değiştirmeye ve buna bağlı olarak da gelişimin oluşturulabilmesinde en güçlü araştırma desenlerinden biri olarak görülür.

Patterson ve Shannon' a (1993) göre, eylem araştırması beş temel adımdan oluşmaktadır. Bunların ilki soru sormak, problem durumunu belirlemek veya inceleme alanı tanımlamak olarak belirtilir. İkinci adımda, hangi verilerin toplanacağı, bu verilerin nasıl ve hangi sıklıkla toplanacağı kararının verilmesidir. Üçüncü aşama verilerin toplanıp analiz edilmesi, dördüncü adımda bulguların nasıl kullanılacağı ve uygulanacağı betimlemesi yer alır. Bu aşamaların sonuncusu ise elde edilen bulguların raporlanması ve eylem için planlanmasını içerir. Eylem araştırması her zaman doğrusal ilerlemeyen, döngüsel bir süreç olarak tanımlanır (Akt. Johnson, 2014, s. 19). Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre, eylem araştırmasında araştırma ve uygulama iç içedir. Araştırma sonuçları uygulama sürecine hemen dahil edilebilir ve sonuçlar doğrudan araştırılarak yeni sonuçlara ulaşılabilir. Bu bakımdan eylem araştırması

“katılma”, “yansıtma” ve “geliştirme” süreçlerinin etkili bir şekilde uygulandığı bir araştırma biçimi olma özelliği taşımaktadır (s. 78).

Mills’e (2010) göre eylem araştırması, öğretmen araştırmacılar tarafından okulların nasıl çalıştığı, öğretmenlerin nasıl öğrettikleri ve öğrencilerin nasıl öğrendikleri konusunda ilgi toplayıp yapılacak uygulamaları geliştirmek, öğrencilerin başarı durumlarının artırılması gibi amaçlarla sistematik bir araştırma yaklaşımıdır (Akt. Güler ve diğerleri, s. 283). Johnson (2014, s. 20-21) eylem araştırmasının temel özelliklerini şu şekilde sıralar:

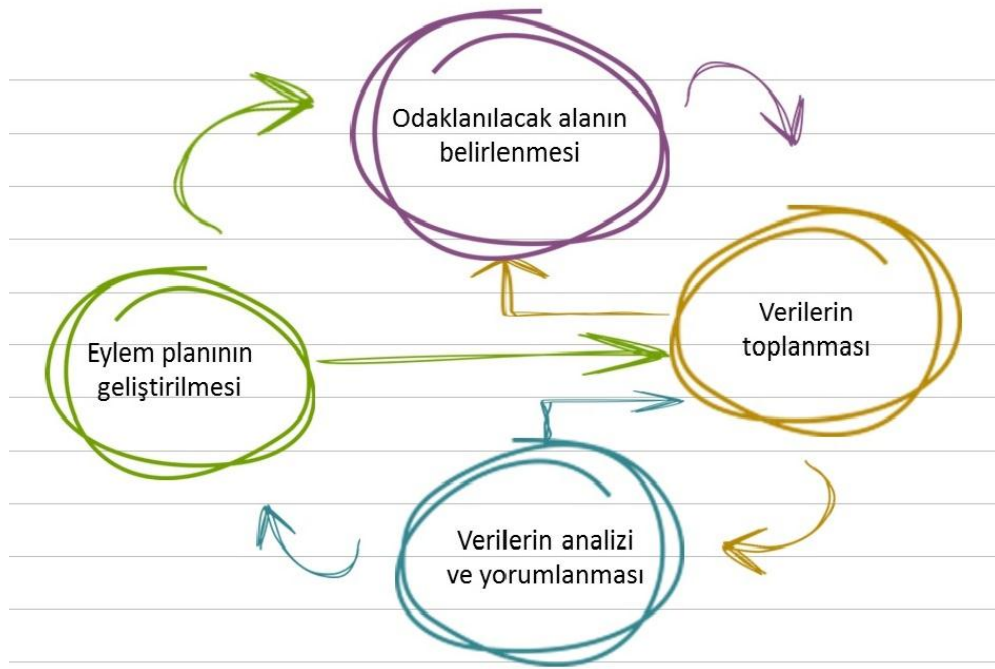
- Eylem Araştırması sistematiktir. Veriler özgür biçimde toplanıp analiz edilse de, sistematik bir bakış açısıyla yaklaşılmalıdır. Eylem araştırması kişinin yöntemiyle ilgili yöntemsel ve planlı bir gözlemi içerir.
- Eylem araştırması bir yanıtla başlamaz. Bir araştırmanın altında yatan varsayım, araştırmaya başlanıldığında ne bulunacağını bilinmemesidir. Araştırma sürecinde son derece önyargısız olunmalıdır.
- Eylem araştırmasının kesin ya da etkili olabilmesi için karmaşık olması gerekmez. Araştırma çok fazla detay içerirse, araştırmacı amacından çıkabilir ve hata yapar. Bu anlamda iyi düzenlenmiş ve özlü şekilde açıklanmış bir araştırma kafa karıştırıcı bir çalışmaya tercih edilir.
- Veri toplamaya başlamadan önce iyi bir planlama yapılmalıdır. Veri toplamaya başlamadan önce sürecin her aşaması planlanmalıdır ancak süreç içinde oluşan durumlara göre planlar yeniden düzenlenebilir.
- Eylem araştırmaları farklı uzunluktadır. Araştırmanın amaçlarına, araştırma ortamına, veri toplama araçlarına göre veri toplama süreci değişebilir. Veri toplama dönemi çok kısa ise eğitim ortamının gerçekçi olmayan bir görünümünü sunma riski çok büyüktür.
- Eylem araştırmasında gözlemler düzenli olmalı ancak uzun olmak zorunda değildir. Gözlemler 1 dakikadan bir saate ya da daha fazla olabilir ancak dikkat edilmesi gereken nokta gözlemlerin planlanmış programa göre yapılmasıdır.

- Eylem araştırmaları basitten başlayarak ayrıntılı ve resmi olana doğru bir aralıkta yer alır. Yeni başlayan araştırmacıların öncelikle basit projelerle pratik yapmaları daha doğru olur.
- Eylem araştırması bazen kuramla ilişkilidir. Araştırmayı bir kuramla ilişkilendirmek araştırmayı anlamak için bağlam sağlar.
- Eylem araştırması nicel bir araştırma değildir. Eylem araştırması bir şeyi ispatlamaya çalışmaz, eylem araştırmasında deney- kontrol grubu, bağımlı- bağımsız değişkenler yer almaz. Eylem araştırmasının asıl amacı sadece anlamaktır.

Eylem araştırması, sorunların çözümüne yönelik işbirlikçi bir etkinliktir. Eylem araştırması, katılımcıların üzerinde çalışılan durumla ilgili derinlemesine yaptığı kritik ve pratik tecrübelerine dayanır ve araştırmalara ve eyleme rehber olacak teori geliştirmeyi amaçlar (Köklü, 2001, 35).

Eylem Araştırması Süreci

Kavramsal sanat uygulamaları yoluyla öğrencilerin sanatsal ifade biçimlerinin nasıl geliştirileceğini belirlemeye yönelik bu araştırmada, araştırmacı aynı zamanda uygulayıcı olarak yer almıştır. Mills'e (2003, s.5) göre eylem araştırması süreci dört aşamadan oluşmaktadır. Belirtilen aşamalar aşağıda şekilde gösterilmektedir.

Şekil 1. Eylem Araştırmasının Diyalektik Döngüsü

(Kaynak: Mills, G. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher*. New Jersey: Merrill Prentice Hall, s.19'dan uyarlanmıştır. Akt: Türkkan, 2007, s. 63).

Araştırmanın Uygulama Öncesi Süreci

Bu bölümde, araştırmanın ders planlarının oluşturulması ve odak öğrencilerin seçimi konuları hakkında bilgiler yer almaktadır.

Ders Planlarının Oluşturulması

Araştırmanın uygulama sürecinde iki etkinlik yapılması planlanmıştır. Her iki etkinlik de 5'er haftalık süreçte tamamlanmıştır. Etkinliklerin ortak özellikleri, öğrencilerin kendi hayatlarında içselleştirdikleri durumlardan yola çıkılarak yapılmak istenmesidir. İlk etkinlik "Nesne dönüştürme" de öğrencilerin kendi yaşamlarından bir olay, durum, anlamı olan herhangi bir "şey" e yönelik sorgulamalar yapıp ürün geliştirmeleri istendi. İkinci etkinlik olan "Yolculuk ve sofr düzeni" uygulamasında öğrencilerden

hayatlarında önemli olan bir yolculuklarını sözel ve yazılı olarak ifade etmeleri istendi. Daha sonra bu yolculuklarındaki hislerini, bir sofraya düzenine uyarlamaları istendi. İki şey arasında ilişki kurup bunu sanat ürününe dönüştürmeleri istendi. Uygulama etkinlikleri bir uzman ile birlikte konuşulup tartışılarak belirlenmiştir. Etkinliklerin belirlenmesinde, günümüz sanat anlayışına uygun özellikte olması, kendi hayatlarını sorgulamaları, kendilerini tanımları ölçüt olmuştur.

Araştırmada uygulanan etkinliklerin her ikisinde de genel bir düşünsel çerçeve verilmiştir ancak öğrencinin geliştirmesi beklenmiştir. İlk çalışmada öğrencilerden genel olarak hayatlarındaki önemli bir olay, durum, nesneyi seçmeleri istenmiş, öğrencilerin hepsi bu seçimi yapmıştır. Ancak öğrencilerin yaşantıları birbirinden farklı olduğu için, onlar için önemli olan nesne, olay, durum da değişkenlik göstermiştir. Dolayısıyla genel bir konu verilmesine rağmen, öğrencilerin kişiselleştirdikleri bir durum ortaya çıkmıştır ve özel durumlarından ürün geliştirmişlerdir. Aynı etki ikinci etkinlik için de geçerlidir. İkinci çalışmada öğrencilerden, hayatlarındaki önemli bir yolculuktaki hislerini sofraya düzenine aktarmaları istendi. İlk etkinlikten farklı olarak burada öğrencilerin biraz daha kendilerini zorlamaları için, iki eleman arasında ilişki kurmaları beklenmiştir. Burada konu yolculuk ve sofraya düzeni arasındaki ilişkiden oluşturulmuştur, ancak başka uygulamalarda ya da sınıflarda farklı elemanlar arasındaki ilişkiler sorgulanıp ürüne dönüştürülebilir.

Etkinliklerde konular öğrencilerin inisiyatifine bırakılmamıştır, yani genel bir çerçeve verilmiş ancak tamamen serbest bırakılmamıştır. Konu tamamen serbest bırakıldığında, ne yapacaklarını seçme, belirleme konusunda öğrencilerin kararsızlık yaşayacakları öngörülmüştür. Aşağıdaki tablolarda etkinliklerle ilgili ayrıntılar bilgileri yer almaktadır.

Tablo 2

Dönüştürme Etkinliği Tablosu

Etkinlik Sırası	Etkinlik Adı	Süre/ Tarih	Neden Bu Konu?
I	DÖNÜŞTÜRME (Nesne/Duygu/Olay)	5 Hafta - 4 Ekim 2012 -11 Ekim 2012 -18 Ekim 2012 -1 Kasım 2012 -8 Kasım 2012	<ul style="list-style-type: none"> - Kendi yaşantılarından yola çıkarak bir çalışma yapmalarının, düşünce üretebilmelerinin, konuyu içselleştirmeleri bakımından önemli olması - Yaşantılarını sorgulayarak kendilerini tanımaları - Çevresine ve yaşantısına karşı farkındalığının artması - Konu olarak günümüz sanat anlayışına uygun olması (günümüz sanatında, sanatçıların kendi yaşamlarını, çevrelerini sorgulayarak ürünler geliştirmeleri)
UYGULAMA BİÇİMİ			
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin hayatlarında anlamlı olan bir nesne, durum, olayı sorgulamaları istendi. • Bu seçtikleri «şey» e yönelik; <ul style="list-style-type: none"> a) bilgileri nedir? b) tecrübeleri nedir? c) duyguları nedir? d) düşünceleri nedir? e) ne anlam ifade ediyor hayatlarında? sorgulamaları yapıldı. • Öğrencilerden bu sorgulamalarını yazıya dökmeleri istendi. • Sınıf içinde tek tek öğrencilerle bu konu üzerine konuşulup tartışıldı. • Sonraki aşamada, bu nesneye ya da 'şey'e karşı olan duygu, düşünce ve tecrübelerini nasıl sanat ürününe aktarılabilir, dönüştürülebilir sorusunu yanıtı arandı. • Kavramı sanat ürününe dönüştürmede teknik olanaklar ve malzeme serbest bırakıldı. Farklı disiplinleri bir arada kullanarak, istenilen ifade aracıyla ürünler oluşturuldu. • Uygulama sürecinde karşılaşılan problemlere çözüm arandı. • Uygulamanın gelişim aşamaları fotoğraf ya da video aracıyla belgelendi. • Ürün tesliminde projelerle, ortaya çıkan ürünler, gelişim aşamalarındaki görüntüler öğrencinin ifadesiyle izlendi, sınıf içinde çalışma üzerine yorumlar yapılarak sonuçlandırıldı. 			

Tablo 3

Sofra Düzeni ve Yolculuk Etkinliği Tablosu

Etkinlik Sırası	Etkinlik Adı	Süre/ Tarih	Neden Bu Konu?
II	YOLCULUK VE SOFRA DÜZENİ	5 Hafta - 22 Kasım 2012 - 29 Kasım 2012 - 6 Aralık 2012 -13 Aralık 2012 -20 Aralık 2012	<ul style="list-style-type: none"> - Yolculukta insanın, reel olanın dışında kendine yolculuk yapması, kendini sorgulaması, kendini analiz etmesi - İlk çalışmanın aksine, öğrencilerin sınırlarını zorlamaları düşüncesiyle bir parça daha kısıtlama getirilmesi - Farklı iki eleman arasında ilişki kurabilmeleri ve ürüne dönüştürebilmeleri
UYGULAMA BİÇİMİ			
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerden bir yolculuk yapmaları ve bu yolculuk esnasındaki hissettikleri duyguları yazıya dökmeleri istendi. • Bir yolculuk yapmaları şart değildi geçmiş yolculuklarından hayatlarında iz bırakmış, önemli gördükleri yolculuklardan da yola çıkabilirlerdi. • Ders esnasında seçtikleri ya da yaptıkları yolculuklar üzerinden; <ul style="list-style-type: none"> • Neden bu yolculuk? • Hangi duygular içerisinde yapıldı? • Bunu farklı yapan neydi? gibi sorgulamalar yapıldı, tek tek konuşulup düşünceler ifade edildi. • Bu aşamadan sonra yaptıkları yolculuktaki hisler üzerinden bir sofraya düzeni tasarımları istendi. • Yolculukta yaşadıkları hisler, bir sofraya düzeninde karşılık buldu. • Uygulama esnasında farklı disiplinlerden yararlanılıp istenilen ifade aracıyla çalışmaları kurgulandı. Bu çalışmada istedikleri şeyleri, istedikleri ifade aracıyla çalışmalarını oluşturdular. 			

Odak Öğrencilerin Belirlenmesi

Araştırmada uygulama 12 öğrenci ile gerçekleştirilmiş olup, iç örneklem yoluyla 6 odak öğrenci belirlenmiştir. Uygulamaya başlanılan ilk derste öğrencilere kişisel bilgi formu verilmiş ve doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerin kişisel bilgi formlarında verdikleri cevaplar ve dersi veren öğretim üyesi Doç. Metin İnce'nin öğrenciler hakkındaki görüşleri doğrultusunda odak öğrenciler belirlenmiştir. Kişisel bilgi formu (EK A) öğrencilerin eğitim durumları, aile bilgileri, sosyal medyayı kullanım bilgileri ve kavramsal sanata ilişkin düşüncelerinden oluşmuştur. Bilgi formu oluşturulurken, izleme komitesi üyelerinden destek alınmıştır.

Yazılı İzin Formu

Uygulama öncesi süreçte, araştırmacı öğrencileri bilgilendirmek adına yazılı izin formu hazırlamıştır. Bu izin formunda öğrencilerle yapılacak etkinlikler hakkında bilgi verilmiş, uygulamaların tüm sınıfla yapılacağı ancak 6 odak öğrenci ile görüşmeler yapılacağı net ifadelerle yer almıştır. Ders boyunca video kamera ile görüntü alınacağı ve bu görüntülerin izinleri dışında kimseyle paylaşılmayacağı ve sadece araştırma için kullanılacağı belirtilmiştir. Dersi alan tüm öğrenciler yazılı izin formunu imzalamış ve bu sürece onay vermişlerdir. Yazılı izin formu (EK B) geçerlik komitesinin görüşleri olarak düzenlenmiştir.

Eylem Araştırmasında Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda, inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve onaylanabilirlik gibi bazı stratejilerden yararlanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bahsi geçen stratejilerin, bu araştırma içerisinde nasıl kullanıldığı aşağıda açıklanmıştır:

Araştırmada, inandırıcılık kapsamında elde edilen bulgular tutarlı ve nesnel bir yaklaşımla verilerin toplanıp sunulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın inandırıcılık boyutu aşağıdaki çalışmalarla oluşturulmuştur:

- Araştırma verileri 4 Ekim 2012- 20 Aralık 2012 tarihleri arasındaki zaman diliminde 10 haftalık ders sürecini kapsamaktadır.
- Araştırma verileri her hafta dersten sonra incelenmiş makro analizleri düzenli olarak yapılmıştır.
- Araştırmanın planlama, uygulama ve sonuçlandırma aşamalarında uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Araştırma veri analizlerinde de uzman görüşüne başvurulmuştur.

Araştırmanın aktarılabilirlik boyutunda, ortaya koyulan sonuçlar aracılığıyla araştırmayı okuyan bireylerin benzer ortamlara ve süreçlere yönelik anlayış geliştirmesi, kendi deneyimlerinde daha bilinçli yaklaşımda bulunmaları amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacı, araştırma içerisindeki konumunu ve araştırma sürecini mümkün olduğunca detaylı ortaya koymaya çalışmıştır. Bilgilerin ve sürecin görselleştirilmesiyle birlikte, bulguların daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır. Tutarlılık kapsamında ise araştırmada elde edilen veriler, analiz süreçleri ve kodlamaları, geçerlilik komitesinin değerlendirme yapmasına olanak sağlayacak biçimde kayıt altına alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırma sürecinde, eylem araştırması gereği uygulamalar sürekli kontrol altında tutulmuştur. Geçerliği sağlamak adına bir nitel araştırma, bir alan uzmanı olmak üzere iki uzman ile geçerlik komitesi oluşturulmuştur. Nitel araştırma uzmanı Doç. Dr. Ali Ersoy, alan uzmanı ise Doç. Metin İnce'dir. Her hafta uygulamadan bir sonraki gün uzmanlarla birlikte geçerlik komitesi toplantısı yapılmış ve toplantılar ses kayıt cihazı yardımıyla kaydedilmiştir. Bu toplantılarda uzmanlar uygulamalara yönelik görüş ve önerilerini belirtmişler, araştırmacı buradan çıkan kararlar sonucunda eylem planlarını düzenlemiştir. Araştırmacı her hafta derse ilişkin video kayıtlarının ilgili kısımlarını komiteye izletmiş ve görüş almıştır. Bu toplantılarda alınan kararlar sonucunda, bir sonraki dersin eylem planlarında uygun değişiklikler yapılmıştır. Eylem planlarındaki değişiklikler ve aşamalar komite üyelerinin denetimi altında gerçekleşmiştir. Toplantılar esnasında alınan ses kayıtlarının dökümü düzenli olarak yapılmıştır.

Eylem Araştırmasında Araştırmacının Rolü

Araştırmada, eylem araştırması uygulama süreci araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Ara sıra derse öğretim üyesi Metin İnce de eşlik ederek derse katkıda bulunmuştur.

Araştırmacı konuya ilişkin alan yazın taraması yapıp gerekli okumalarını yapmış, dokümanları incelemiştir. Konuyla ilgili bilgi edinmeye çalışmıştır. Yaptığı araştırmalar sonucunda, kavramsal sanatla ilgili birçok teze ve makaleye ulaşmıştır. Ancak sanat eğitimi alanında bu konuda herhangi bir uygulamaya rastlamamıştır. Bu konu ilgisini çektiğinden, öğrencilerle bu konuda projeler yapmayı istemiştir. Araştırmanın sanat eğitimi alanında olması sebebiyle, nitel araştırma yapılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Araştırmada kavramsal sanat uygulamaları yapılacağından, uzman görüşlerinin de doğrultusunda eylem araştırması modeli ile gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Araştırmacı doktora tez aşamasının başlangıcında, Doç. Dr. Ali Ersoy'un doktora düzeyinde yürüttüğü Nitel Araştırma Yöntemleri derslerine katılmıştır. Araştırmacı burada gerekli bilgi ve donanıma sahip olduğunu düşünüp eylem araştırmasını gerçekleştirebileceğini düşünmüştür. Araştırmacı aynı zamanda Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmakta olduğu için dersi vermeye yeterli görülmüştür.

Eylem araştırması süresince araştırmacı öğrencilerle yakın diyalog kurmuş, onları tanımaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra uygulamanın başlangıcında öğrenciler ile Facebook üzerinde bir grup oluşturmuş ve öğrenciler ile paylaşımlarda bulunmuştur. Bu grup üzerinden makaleler paylaşmış, öğrencilerin uygulama süreçlerini takip etmiştir. İlk derste araştırmacı öğrencilere kendini tanıtmış ve ne amaçla burada olduğu konusunda bilgi vermiştir. Aynı zamanda araştırma boyunca ne gibi etkinlikler gerçekleştirecekleri, hangi süreçleri yaşayacakları ve nelere dikkat etmeleri gerektiğini açık bir şekilde öğrencilere aktarmıştır. Sonrasında öğrencilere izin formlarını vermiş ve onaylarını almıştır. Daha sonra internet üzerinden öğrencilere kişisel bilgi formlarını göndermiş ve geri bildirim almıştır.

Uygulama sonunda araştırmacı, elde ettiği verilerden bir veri seti oluşturmuş ve arşivlemiştir. Bu veri seti öğrenci günlükleri, araştırmacı günlükleri, ders video

kayıtları, etkinliklere ilişkin haftalık makro analizleri, öğrenci bilgi formları, görüşme ses kayıtları ve öğrenci ürünlerinden oluşmaktadır.

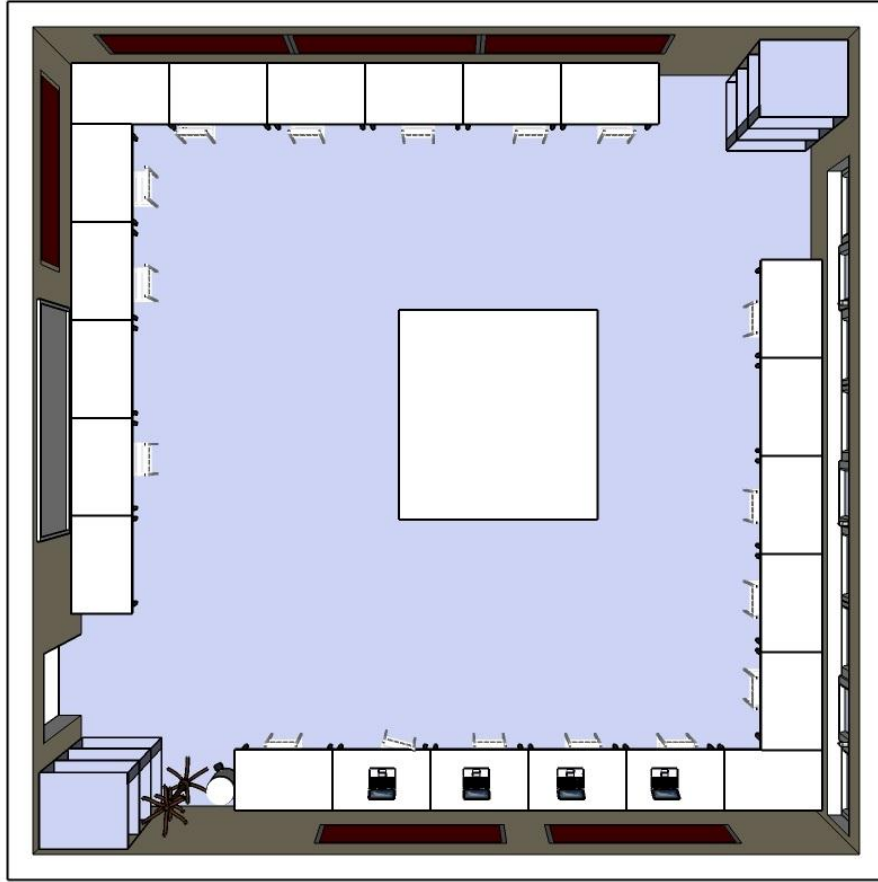
Ortam

Araştırmanın uygulaması 2012-2013 öğretim yılı güz döneminde, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Programı, Grafik Tasarım Dersi 3. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Uygulama için bu okulun seçilmesinde, bölüm yöneticilerinin ve öğretim elemanlarının verdiği destek, uygulama yapılacak atölyenin koşullarının araştırma için uygun olması ve çalışmaya katılacak öğrencilerin alanla ilgili yeterli düzeyde alt yapıya sahip olması etkili olmuştur.

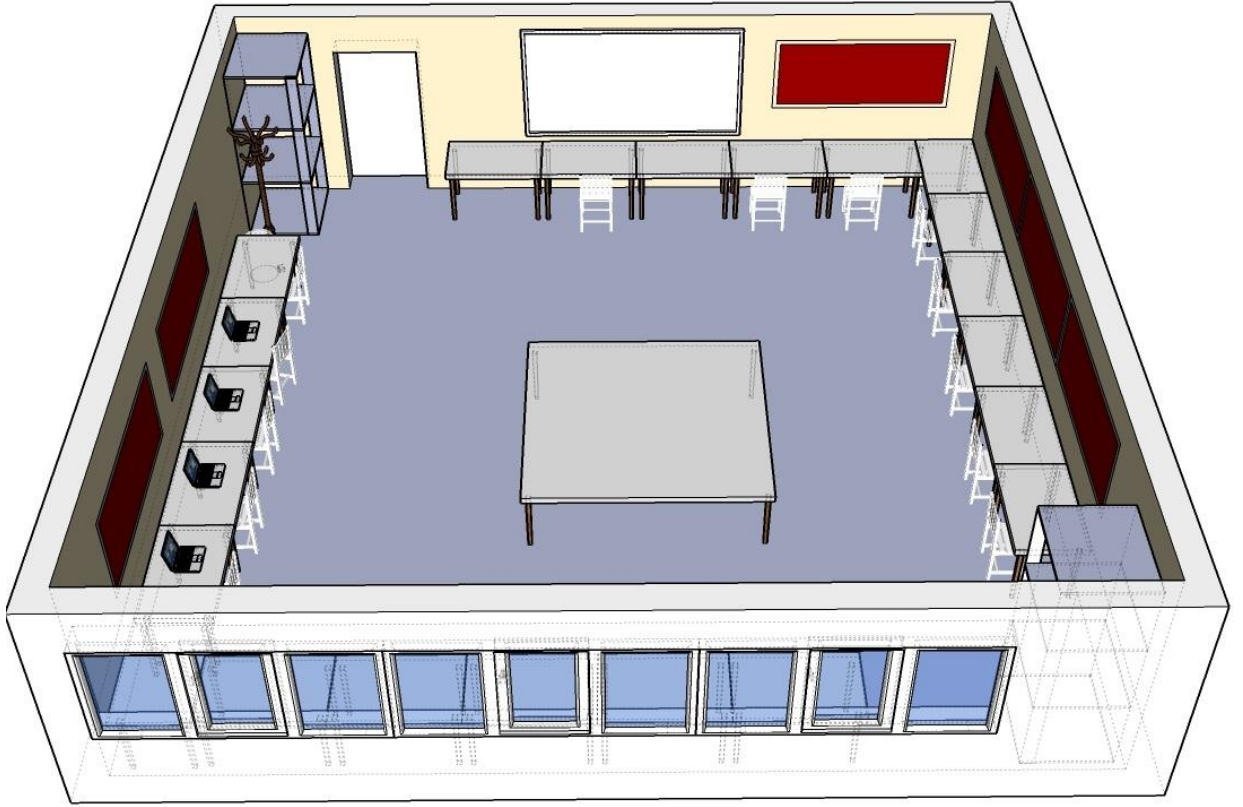
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Öğretmenliği Programı, 1985-1986 öğretim yılında faaliyete geçmiş ve zaman içerisinde Resim, Grafik ve Heykel olmak üzere üç anasanat dalıyla eğitim-öğretime devam etmiştir. Bu anlamda bölümün oldukça köklü bir yapıya sahip olduğu düşünülebilir. Bölüm binası iki kattan oluşmaktadır ve her katta çeşitli (resim, heykel, desen, grafik, özgün baskı, vs...) atölyeler bulunmaktadır. Her atölyede, yapılan dersin niteliğine göre araç-gereç ve malzemeler yer almaktadır. Binanın tüm duvarları, bölüm öğrencilerinin yapmış oldukları resimlerle çevrilidir.

Araştırma uygulamasının yapılacağı Grafik Tasarım Atölyesi, binanın giriş katında yer almaktadır. Konum olarak, binanın giriş katında yer alan koridorun sol tarafındaki ilk atölyedir. Grafik Tasarım dersi alan 12 öğrencinin yer aldığı sınıfta, belli bir oturma düzeni mevcut değildir. Atölyede duvarlara dayalı halde sıralanmış masalar bulunmaktadır. Atölyenin kapısının sol tarafında beyaz ve büyük bir yazı tahtası bulunmakta, yazı tahtasının tam karşısındaki yer ise pencerelerden oluşmaktadır. Kalan diğer iki duvarda ise öğrenci ürünlerinin asıldığı panolarla kaplıdır. Kapının sağ tarafında öğrenci ürünlerinin koyulduğu büyük bir raflı dolap, askılık ve çöp kutusu bulunmaktadır. Atölye kapısının sağ tarafında kalan duvarda, duvara dayalı halde sıralanmış masalar yer almakta ve bu masaların üzerinde öğrencilerin ders esnasında

çalışabilmeleri için 4 adet masaüstü bilgisayar yer almaktadır. Atölyenin tam ortasına ise, kare biçiminde yaklaşık 4 metrekare ölçülerinde beyaz bir masa yerleştirilmiştir. Öğrenciler gerektiğinde bu büyük masada, gerektiğinde duvara dayalı olan masalar üzerinde çalışmalarını sürdürmektedirler. Grafik Tasarım Atölyesi'ne ait yerleşim düzeni aşağıdaki şekillerde farklı açılardan gösterilmiştir.

Şekil 2. Grafik Tasarım Atölyesi Yerleşim Düzeni Kuşbakışı Görünümü

Şekil 3. Grafik Tasarım Atölyesi Yerleşim Düzeni Perspektif Görünümü

Atölye sadece ders sırasında değil, ders dışında da öğrencilerin kullanımına açıktır. İsteyen öğrenciler hafta sonları da gelip atölyeden yararlanabilmektedir.

Katılımcılar

Araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Resim-iş Öğretmenliği Bölümünde, Grafik Tasarımı dersinde, 3. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma, uygulama için yeterli sanatsal bilgiye sahip oldukları düşünüldüğünden üçüncü sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Bir ve ikinci sınıf öğrencilerinin alanla ilgili olarak henüz yeterli donanımına sahip olmadıklarından, son sınıf öğrencileri ise sınav hazırlıkları içerisinde oldukları için (KPSS, ALES, YDS, vs.) uygulamaya karşı ilgi kaybı olabileceği düşünüldüğünden araştırmayı üçüncü sınıf öğrencileriyle gerçekleştirmek daha uygun görülmüştür. Bölümde öğrenciler, ikinci sınıftan itibaren anasanat dersleri

almakta ve temel tasarım bilgisine sahip olmaktadırlar. Üçüncü sınıfta ise temel bilgileri aldıktan sonra, edindikleri bilgi ve beceri ile özgün çalışmalar ortaya çıkarabilmektedirler.

Uygulama yapılan sınıfta, tüm öğrencilere araştırmanın kapsamı, amacı ve süreç ile ilgili temel bilgiler verilmiş ve sonrasında öğrencilere araştırmaya katılabileceğine dair yazılı izin formu imzalatılmıştır. Öğrencileri tanıyabilmek adına, onların alana ilişkin ilgilerini ve amaçlarını yansıtan öğrenci bilgi formu hazırlanmış ve öğrencilerden bu formu doldurmaları istenmiştir. Bu formla birlikte, öğrencilere ait kişisel bilgiler, onların alana dair ilgileri ve kavramsal sanata bakış açıları ortaya çıkarılmıştır.

Araştırma içerisindeki etkinlikler tüm sınıf ile gerçekleştirilmiştir. Kavramsal sanat uygulamaları yolu ile gerçekleştirilen etkinliklerde, temsili video dökümü ve analizinde sınıfta gerçekleşen tüm olaylar değerlendirilmiştir. Ancak yarı-yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri ve öğrenci ürünleri ile veri toplanmasında “iç örnekleme”den yararlanılmıştır. Araştırma için verileri önemli olabilecek öğrencilerin seçilmesine dikkat edilmiştir. İç örnekleme belirleme aşamasında ölçüt örnekleme yöntemine başvurulmuştur. “Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 112). Bu ölçütleri araştırmacı belirleyebileceği gibi önceden oluşturulmuş ölçütler listesi de kullanılabilir.

Bu araştırmada temel ölçütler araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Araştırmacı ölçütleri belirlerken, daha önce dersi yürüttüğü ve sınıfı tanıdığı için öğretim üyesi Doç. Metin İnce'nin de görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada öğrencilerin bilgisayar destekli tasarım programlarını kullanabilme durumları, derslere devam durumları, temel tasarım öğeleri bilgisine sahip olmaları, kendilerini iyi ifade edebilmeleri, sanatsal faaliyetleri (sinema, tiyatro, sergi vb.) takip etmeleri ölçüt olarak belirlenmiştir. Bunun yanında ölçütleri belirlemede, öğrencilere uygulanan kişisel bilgi formlarından da yararlanılmıştır. Bu ölçütler doğrultusunda 6 odak öğrenci belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından, belirlenen odak öğrencilere kod isimler verilmiş, araştırma içinde gerçek isimleri kullanılmamıştır. Araştırmacı gözlemleri, dersi veren öğretim üyesinin görüşleri ve bilgi formlarından elde edilen bilgilere göre odak öğrencilerin genel özellikleri şunlardır:

Erkan: Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi mezunu olduğundan sanatla ilişkisi erken yaşlarda başlamıştır. Ayrıca annesinin resim öğretmeni, babasının ise heykeltıraş olması bu alanı seçmesinde etkili olmuştur. Uygulamalarda kendisini video art ile ifade etmiş ve bu yönde geliştirmek istediğini belirtmiştir. Çalışmalarını arkadaşlarıyla ekip halinde yaparak, özenli ve planlı biçimde gerçekleştirmiştir. Genel olarak rahat, özgüvenli ve konuşkan tavrıyla dikkat çekmektedir. Sınıf içinde, bilgisayarlı tasarım programlarına en hakim kişidir. Bu konuda da arkadaşlarına gerektiğinde yardımcı olmuştur. Ayda en az bir kez sinemaya ve müzeye gittiğini belirtmiştir. Bunun yanında tiyatroya gittiğini ve sergilere katıldığını ifade etmiştir. Televizyon hiç izlememektedir fakat günde 3 saat ve daha fazla bir vakti internette geçirmektedir. İnternette ise sosyal medya ağlarından Facebook, Twitter ve Ekşisözlüğü günde 1 saat ve daha az, forumları ise günde 2 saat kullanmaktadır. Daha önceki ders dönemlerinde stop motion ve kısa film çalışmaları yapmıştır. Amacı akademik olarak bu alanda ilerlemektir.

Şekil 4. Erkan'a Ait Kişisel Bilgilerinin Şematik Gösterimi

Beril: Genellikle sessiz, sakin bir yapıya sahiptir. Hızlı bir konuşma tarzı vardır. Derse karşı oldukça ilgili davranmış ve sorumluluklarını yerine getirmiştir. Öğrenmeye meraklı, araştırmacı, okumayı seven birisidir. Uygulama konuları oldukça ilgisini çekmiş ve istekli bir şekilde çalışmıştır. Ayda bir kez tiyatroya gitmekle beraber sık sık

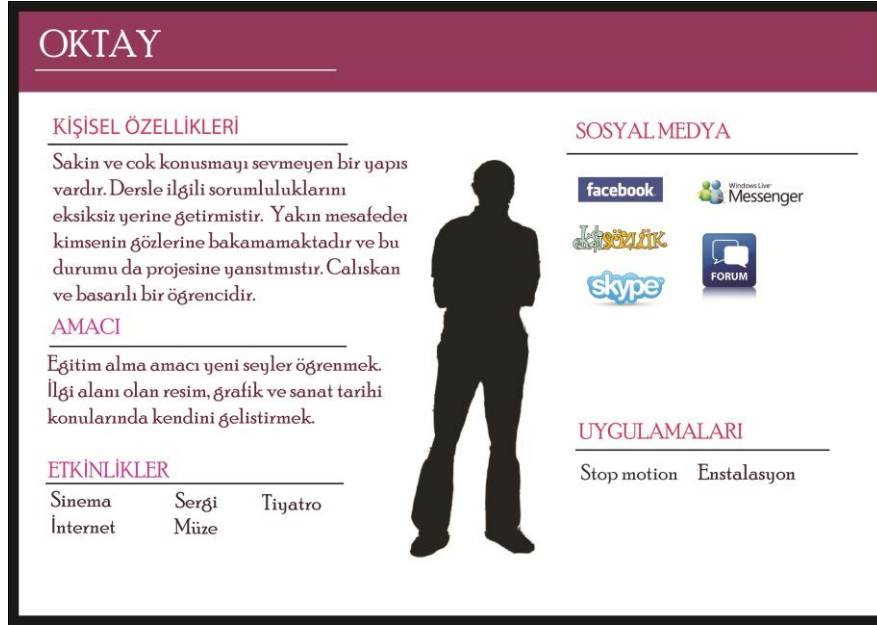
sinema izlemektedir. Bunun yanında sergileri de takip etmektedir. Televizyon hiç izlememekte ancak internette 3 saat ve daha fazla vakit geçirmektedir. İnternette Facebook ile 2 saat, Twitter ve Blog ile 1 saat ve daha fazla ilgilenmektedir. Ayrıca Ekşisözlük ve Forum da kullandığını belirtmiştir. Önceden stop motion ve kısa film denemeleri olmuştur. Öğretmenlik eskiden beri istediği bir meslektir. Bilgisayarla da uğraşmayı sevdiğinden grafik alanında eğitim almayı tercih etmiştir. İleride resim öğretmeni olmayı amaçlamaktadır.

Şekil 5. Beril'e Ait Kişisel Özelliklerinin Şematik Gösterimi

Oktay: Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi mezunudur. Bu alana ilgisinin erken yaşlarda başladığı görülmektedir. Sakin ve konuşmayı çok sevmeyen bir yapıya sahiptir. Dersle ilgili sorumluluklarını tam olarak yerine getirmiş ve derslere katılmıştır. Çalışkan ve başarılı bir öğrencidir. Yakın mesafeden kimsenin gözlerine bakmamaktadır ve uygulamalarının birisinde bu özelliğinden yola çıkarak bir ürün ortaya koymuştur. Sinema fazla izlememekte olup ara sıra tiyatroya ve müzeye gitmektedir. Ayda bir kez sergilere katılmaktadır. Televizyon izlemiyor ancak internette 3 saat ve daha fazla vakit geçiriyor. Sosyal medya kullanımına bakıldığında ise günde 2 saat Facebook'u takip ettiği görülüyor. Bununla birlikte Skype, Messenger, Ekşisözlük ve Forum

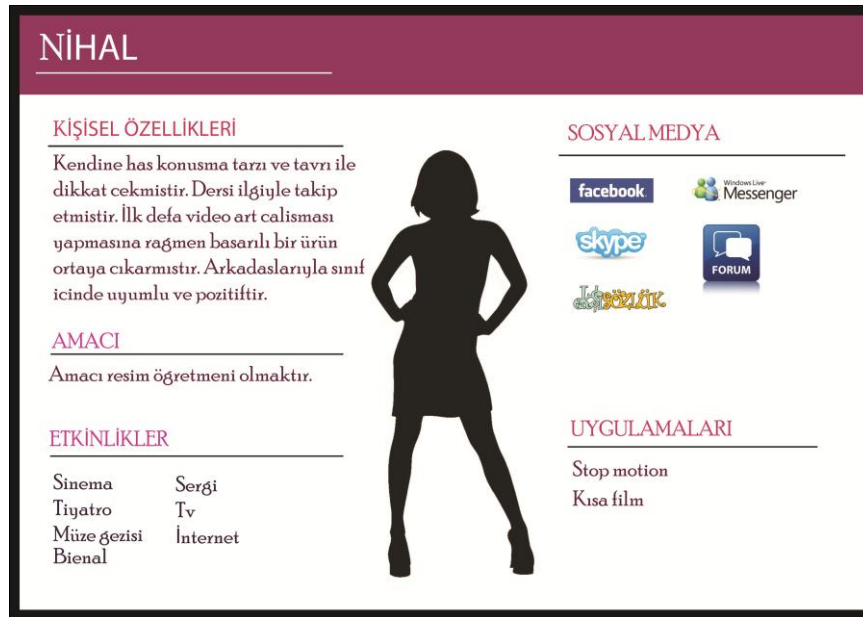
kullanmaktadır. Ekşisözlük ve Forumda 1 saat ve daha az vakit geçirmektedir. İlgi alanı resim, grafik ve sanat tarihi olup, kendini bu alanlarda geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Şekil 6. Oktay'a Ait Kişisel Özelliklerinin Şematik Gösterimi

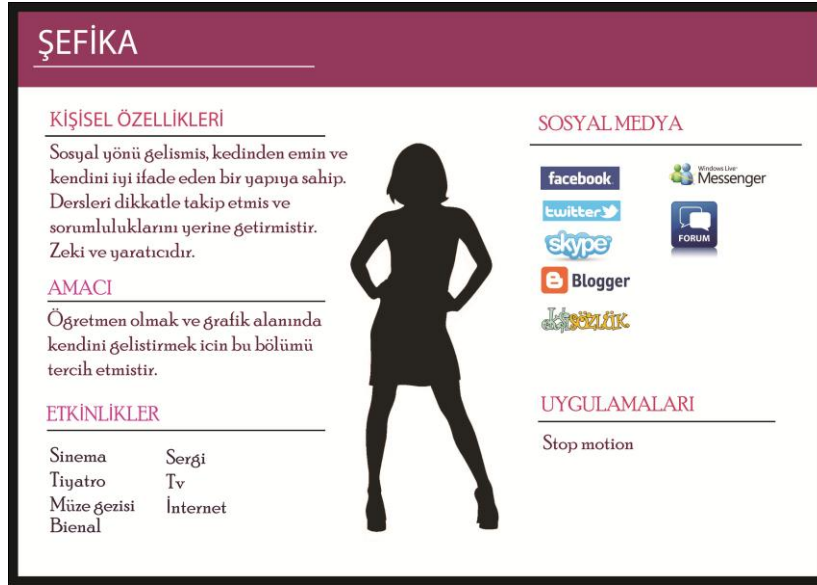
Nihal: Kendine has konuşma tarzı ve tavrı ile dikkati çekmiştir. Derslere katılım sağlayıp, ders ile ilgili etkinlikleri eksiksiz tamamlamıştır. İlk defa video art çalışması yapmasına rağmen oldukça başarılı bir ürün ortaya çıkarmıştır. Sınıf içinde arkadaşlarıyla uyumlu ve pozitifdir. Çok doğal ve içten birisidir. Ara sıra sinema, tiyatro ve müze etkinliklerine katılmaktadır. Ayda birkaç kez sergilere gitmektedir. Günde 2 saat televizyon izlerken, 3 saat ve daha fazla bir süreyi internet başında geçirmektedir. Sosyal medya ortamında ise günde 2 saat Facebook'u takip etmektedir. Bunun yanında Ekşisözlük, Blog ve Forumları da kullanmaktadır. Daha önceden stop motion ve kısa film uygulamaları bulunmaktadır. Mezun olduktan sonra amacı resim öğretmeni olmaktır.

Şekil 7. Nihal'e Ait Kişisel Özelliklerinin Şematik Gösterimi

Şefika: Sosyal yönü gelişkin, kendinden emin ve kendini iyi ifade eden bir kişiliğe sahiptir. Aynı zamanda zeki ve yaratıcı özellikleri taşımaktadır. Ayda birkaç kez sinema, tiyatro, müze ve sergi etkinliklerine katılmaktadır. Haftada birkaç kez televizyon izlerken, günde 2 saat internette vakit geçirmektedir. Sosyal medya ağlarını aktif olarak kullandığı görülmektedir. Bilgi formunda sosyal medyayı hangi sıklıkla kullandığını belirtmemiştir. Ancak Facebook, Twitter, Skpe, Messanger, Ekşisözlük, Blog ve Forumları takip ettiğini belirtmiştir. Öğretmen olmak ve grafik alanında kendini geliştirmek için bu bölümü seçtiğini ifade etmiştir.

Şekil 8. Şefika'ya Ait Kişisel Özelliklerinin Şematik Gösterimi

Gülçin: Heyecanlı, araştırmacı ve konuşkan bir yapıya sahiptir. Panik atak rahatsızlığı vardır ve bunun üzerine bir proje gerçekleştirmiştir. Video art ve sinema ile oldukça ilgilidir. Ayda bir kez sinema, tiyatro ve müze etkinliklerine katılım göstermektedir. Ayrıca sergileri de takip etmektedir. Sosyal medya kullanımına bakıldığında, Facebook, Twitter, Skpe, Ekşisözlük ve Blog kullandığı görülür. Daha önceden stop motion ve kısa film uygulamaları yapmıştır. Araştırma uygulamalarını ise video artı ifade aracı olarak kullanmıştır. Başarılı ve farklı düşünen bir öğrencidir. Mezun olduktan sonra grafik tasarımı alanında lisansüstü eğitimi alıp özel bir şirkette tasarım yapmayı planlamaktadır.

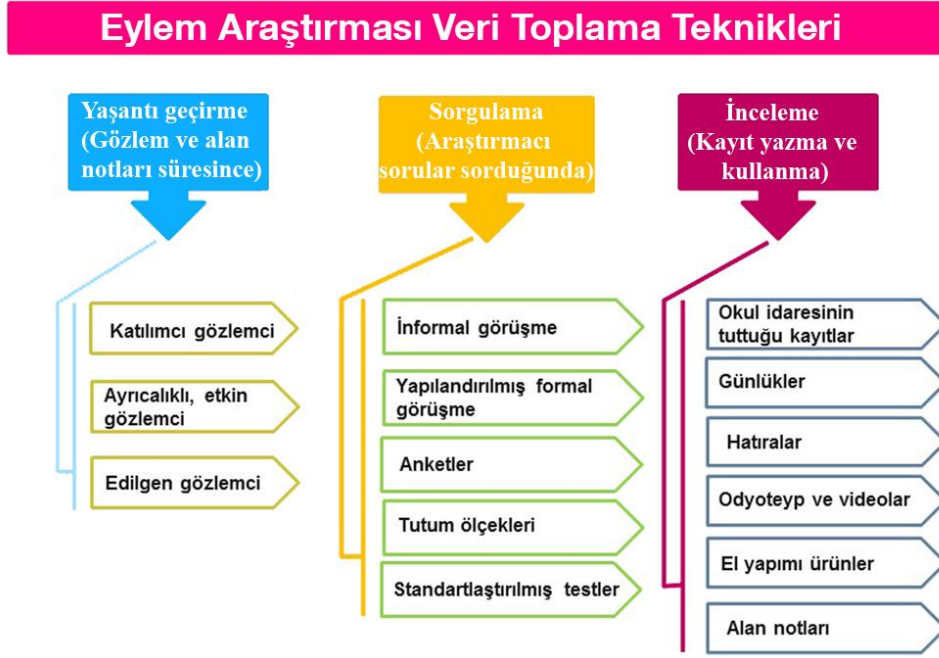

Şekil 9. Gülçin'e Ait Kişisel Özelliklerinin Şematik Gösterimi

Araştırma süresince 6 odak öğrencinin hepsi uygulamaları eksiksiz tamamlamıştır. Daha anlaşılır olması amacıyla öğrencilere dair bilgiler özet olarak şemalar halinde görselleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Eylem araştırmasının yapısı gereği veriler sistematik olarak toplamakta ve farklı veri toplama sürecinde farklı araçlardan yararlanılmaktadır. Kullanılan veri toplama araçlarının, araştırma sorularına ve öğretim durumlarına uygun olması gerekmektedir. Eylem araştırmalarında sıklıkla kullanılan veri toplama araçları aşağıdaki Şekil 10'da gösterilmektedir (Mills, 2003, s. 71).

Şekil 10. Eylem Araştırması Veri Toplama Teknikleri

(Kaynak: Mills, Geoffrey E. (2003). Action Research. A Guide for the Teacher Researcher. New Jersey: Person Education, Inc. s. 71'den uyarlanmıştır).

Araştırmanın konusu ile ilgili gerekli kaynaklar taranmış ve araştırma problemine cevap verebilecek veriler aşağıdaki teknikler kullanılarak toplanmıştır.

- Kişisel bilgi formu
- Video kayıtları
- Yarı-yapılandırılmış
- Doküman incelemesi
- Araştırmacı günlüğü
- Öğrenci günlükleri

Kişisel Bilgi Formu: Bu form öğrencilerin kişisel özelliklerini, aile bilgilerini ve sanat ile ilgili düşüncelerini anlamaya yönelik oluşturulmuştur. Bu yolla öğrencilerin nasıl bir ortamda eğitim aldıkları, hangi sosyal ve sanatsal etkinlikleri gerçekleştirdikleri ve sanat ile ilgili hangi bakış açısına sahip oldukları hakkında bilgi vermiş ve odak öğrencilerin seçiminde de kaynaklık etmiştir. Bu formun oluşturulmasında Doç. Ali Ersoy'un ve Doç. Metin İnce'nin görüşleri yardımcı olmuştur.

Video Kayıtları: Uygulama sürecinin her aşaması video yardımıyla kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı aynı zamanda uygulamacı olduğundan ders sonrası, süreci tekrar izleyip gözlemleyebilmesi mümkün olmuştur. Video kayıtları sayesinde araştırmacı, öğrencilerin sınıf içi durumları, derse katılımları, ders içindeki yorumlarını inceleyerek, araştırma amacı doğrultusunda haftalık toplanan geçerlik komitesinde izletmiştir. Bu sayede komite üyeleri nesnel yorumlarda bulunup, eylem planlarının değişip gelişmesinde katkıda bulunmuşlardır.

Araştırmada, video kayıtlarını Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-iş Öğretmenliği Programı resim anasanat dalında 3. sınıf öğrencisi olan Fırat Koç yapmıştır. Bazı günler Fırat'ın işleri olduğunda sınıf içinden bir öğrenci ders kayıtlarını gerçekleştirmiştir. Ders esnasında işlenen konular Fırat'ın da ilgisini çektiğinden zaman zaman konuyla ilgili düşüncelerini belirterek katkıda bulunmuştur. Araştırma verilerinin video kayıtları bir adet dijital kamera kullanılarak yapılmıştır. Bu kayıtlar her ders sonrası bilgisayara aktarılarak veri setine eklenmiştir. Eylem planlarının uygulamaya başlamasından bitimine kadar geçen sürede 40 saat ders süresince 20 saat 5 dakika kayıt yapılmıştır. Ancak geçerlik toplantılarında kavramsal sanat çalışmalarını ve süreci en iyi anlatan ve araştırma sorularına yanıt verebilecek olan 2. etkinlik seçildiği için, tüm video çekimleri arasından 9 saat 8 dakika (5 ders) süren kayıtlardan döküm yapılmıştır. Bu videolar içinden araştırma sorularına cevap veren içerikler alınarak 1 saatlik temsili video hazırlanmıştır.

Yarı- Yapılandırılmış Görüşme: Yarı-yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşmelere kıyasla daha esnek bir yapıya sahiptir. Buna göre, araştırmacı genel olarak soracağı soruları hazırlar, fakat görüşme esnasında görüşmenin gidişatına göre yan ve alt sorularla konuşmayı yönlendirebilir. Kişinin verdiği cevapları açmasını, ayrıntılandırmasını isteyebilir (Ekiz, 2003).

Yapılan etkinlikler sonunda, belirlenen 6 odak öğrenciyle yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşme soruları araştırmanın amacına bağlı olarak uzmanların görüşleri doğrultusunda hazırlanmış ve uygulanmıştır. Görüşmede, öğrencilere uygulama süreci, ortaya koydukları sanatsal ürünler ile dersin işleyişine yönelik sorular sorulmuş fikirleri alınmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen 6 odak öğrenci ile uygulamalar bittiğinde, her iki etkinliğe ait soruları içeren tek görüşme yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşme tarihleri ve süreleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1.

Öğrenci Görüşmeleri Tablosu

Katılımcı	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi
Oktay	27.12.2012	00:11:11
Erkan	27.12.2012	00:30:23
Beril	27.12.2012	00:13:04
Şefika	27.12.2012	00:22:11
Gülçin	27.12.2012	00:16:35
Nihal	27.12.2012	00:11:01

Doküman İncelemesi: Öğrencilerin kavramsal sanat uygulamaları sonucunda ortaya koydukları çalışmalar, ürün dosyalarında toplanmıştır. Dokümanlar, uygulama sürecinde öğrencilerin uygulamalara katılımlarını sağlamak için, çalışma kağıtları, haritalar oluşturma, resim ve fotoğraf gibi kendilerinden istenen görevlerin yazılı formlarını kapsar (Handricks, 2006, s. 73).

Araştırmacı Günlüğü: Araştırma süreci boyunca, öğretmen, öğrenci ya da araştırmaya katılan diğer kişilerden uygulamaya yönelik günlük tutmaları istenebilir. Günlükler bireysel gözlemlere, duygulara, yorumlara, görüşlere ulaşmada yararlı olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacı günlüğü araştırmanın her aşamasının kaydedildiği bir defterdir (Johnson, 2014, s. 63). Araştırma boyunca araştırmaya katkı sağlaması amacıyla düzenli olarak görüşler, gözlemler yazılmıştır.

Öğrenci Günlükleri: Araştırmanın başından itibaren, öğrencilerden günlük tutmaları istenmiştir. Öğrencilerin bu günlükleri düzenli tutabilmeleri amacıyla en baştan itibaren, ders bitiminde onlara kağıt dağıtılmış ve görüşlerini, düşüncelerini bu kağıda aktarmaları istenmiştir. Öğrenciler ders bitiminde yazdıkları günlükleri araştırmacıya teslim edip dersten çıkmışlardır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Eylem araştırmasının yapısı gereği araştırma sürecinde analiz, veri toplama aşamasında eşzamanlı yapılmaya başlamıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında “tematik analiz” yönteminden yararlanılmıştır. Braun ve Clarke’e (2006) göre tematik analiz, verilerin içinde temaları belirleyen, analiz eden ve raporlayan analitik bir nitel araştırma yöntemidir. Veri setinin içindeki zengin detayları tanımlar ve organize eder (s. 79). Tematik analizde öncelikle veriler arasındaki benzerlikler ortaya çıkarılır ve ilk kodlamalara başlanır. Gibbs’e (2007) göre tematik kodlama, tematik fikirlerin yapısını oluşturmayı ve kategoriler içindeki ortak tema ve düşünceleri ortaya çıkarmayı içeren nitel bir veri analiz biçimidir. Braun ve Clarke (2006), tematik analizin altı aşamada yapıldığını belirterek bu aşamaları şu şekilde sıralar:

1. Veriye aşina olma
2. İlk kodları oluşturma
3. Temaları araştırma
4. Temaları gözden geçirme
5. Temalara isim verme ve tanımlama
6. Raporlaştırma (s. 79).

Tematik analize başlarken öncelikle verilere aşina olmak gerekir. Elde edilen veriler defalarca okunup, izlenip tekrar tekrar gözden geçirilir. Sonraki aşamada verilerin birbiri arasındaki ilişkileri ortaya çıkararak ilk kodlamalar yapılır. Ortaya çıkarılan kodlar gözden geçirilerek ortak temalar altında birleştirilir. Temalar inceledikten sonra ortaya çıkan bulgular raporlaştırılarak sunulur.

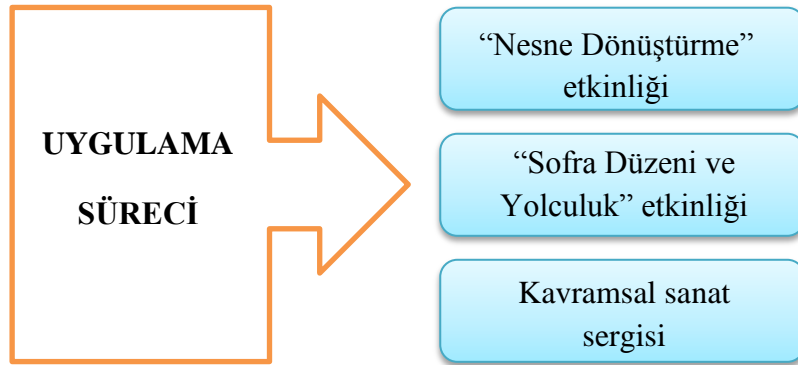
Araştırma sürecinde elde edilen veriler, veri toplama sürecinde makro düzeyde, veriler toplandıktan sonra ise mikro düzeyde incelenerek çözümlenmiştir. Araştırmacı uygulama boyunca dersin yapıldığı günden bir gün sonra geçerlilik komitesi ile toplantı gerçekleştirmiştir. Dersten sonra toplantıda sunmak üzere video kayıtlarının makro analizini yapmış ve öğrenci günlüklerini incelemiştir. Uygulama sonrasında makro analizi yapılan video kayıtlarının yazıya dökümü gerçekleştirilmiş ve yarı-yapılandırılmış görüşme ses kayıtları yazıya dönüştürülerek kodlamalar yapılmıştır. Sonraki süreçte araştırmacı elde ettiği verileri NVivo 9 nitel veri analizi programına aktararak kodlamalarını program üzerinde gerçekleştirmiştir. Elde edilen kodlar uzman tarafından incelenmiş, araştırmacı ve bir uzmanın ayrı ayrı yaptığı kodlamalarda fikir birliğine varılmıştır. Öğrencilerin ortaya çıkardığı sanatsal ürünler, uzmanların görüşleri alınarak düzenlenen rubrik form ile değerlendirilmiştir. Rubrik formlar araştırmacı ve bir uzman tarafından ayrı ayrı puanlanarak yorumlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

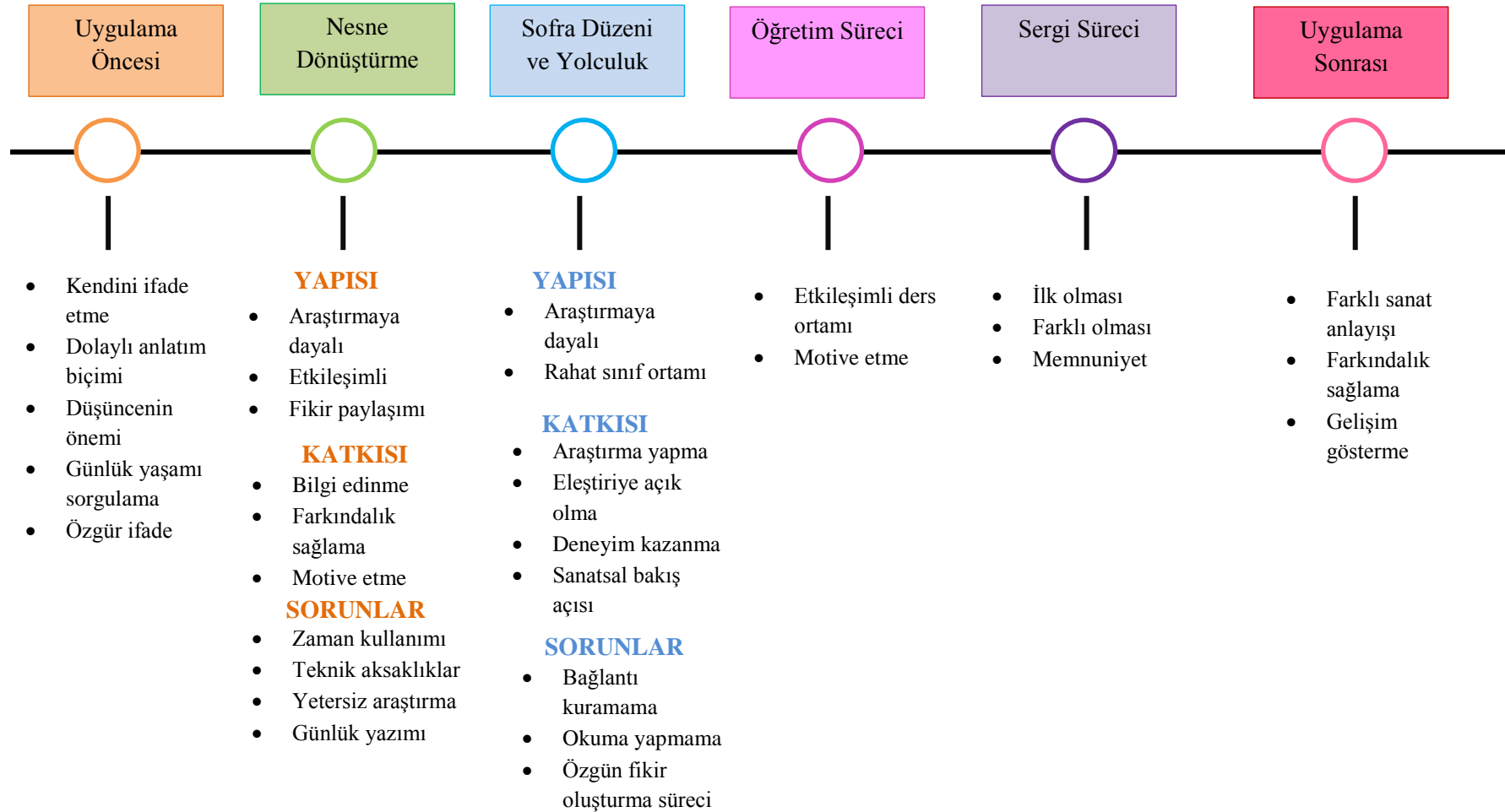
BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmada elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar bulunmaktadır. Araştırma sürecinde veriler tematik analiz yöntemine göre çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, alan uzmanlarının görüşleri çerçevesinde incelenmiş ve yorumlanmıştır. Uygulama sürecinde iki uygulama yapılmıştır. Her iki uygulama süreci haftalık olarak detaylı biçimde ortaya koyulmuştur. Uygulamalara ait bulgular, araştırmanın birinci sorusu olan “Öğrencilerin kavramları sanat ürününe dönüştürmeleri nasıl gerçekleşmektedir?” sorusuna açıklık getirmiştir. Etkinlikler yapısına, katkısına ve bu süreçte ortaya çıkan sorunlara göre ele alınıp alt temalara ulaşılmıştır. Uygulama öncesi bulgular, öğrencilere ait bilgi formlarından elde edilerek 5 alt temada sunulmuştur. Kavramsal Sanat sergisine yönelik bulgular, araştırmanın “ Kavramsal sanat sergisine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik olarak gerçekleştirilmiş ve değerlendirilmiştir. Öğrencilerin öğretim sürecine ilişkin görüşleri, araştırmanın “Öğrencilerin kavramsal sanat ürünü geliştirdikleri Grafik Tasarımı dersinin öğretim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna cevap oluşturacak biçimde 3 alt tema içerisinde sunulmuştur. Aşağıdaki şekilde araştırmanın uygulama süreci yer almaktadır.

Şekil 11. Araştırmanın Uygulama Süreci

Araştırmada elde edilen bulgulara yönelik temalar ve alt temalar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

Şekil 12. Araştırmada Ulaşılan Temalar ve Alt Temalar

Uygulama Öncesi Öğrencilerin Kavramsal Sanat Algularına İlişkin Bulgular

Uygulama öncesi sınıftaki öğrencilerin kavramsal sanat ile ilgili fikirlerini öğrenebilmek adına, kişisel bilgi formunda öğrencilere yöneltilmiş “*Kavramsal sanat hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusuna yönelik öğrencilerin bu soruya verdikleri bilgilere göre elde edilen verilerle aşağıdaki temalar ortaya çıkarılmıştır. Ders planlarının hazırlanmasında öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar yönlendirici olmuştur. Araştırmacı bu bilgilere göre öğrencilerdeki eksiklikleri giderme yoluna gitmiş ve haftalık ders planlarındaki etkinlikleri bu doğrultuda hazırlamıştır.

Tablo 4

Öğrencilerin Kavramsal Sanata İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin Kavramsal Sanat Algısına İlişkin Bulgular
Kendini ifade etme
Dolaylı anlatım biçimi
Düşüncenin önemi
Günlük yaşamı sorgulama
Özgür ifade

Tabloda görüldüğü üzere öğrenciler, kavramsal sanatı daha çok kişinin kendini ifade etmesine olanak tanınması olarak nitelendirmiştir. Beril, kişisel bilgi formunda kavramsal sanata dair görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“İlk başta incelediğim gördüğüm kadarıyla bana uygun olmadığını düşündüm hep normal resim mantığında hep tablo ve boyalara alışık olduğumuz için belki de. Ama zaman geçtikçe aslında daha iyi kendimizi ifade etmenin yolu olduğunu gördüm. Bizim yaptığımız işleri gördüğümde de aslında bizim yapabileceğimiz ve yansıtabileceğimiz olduğunu görmek mutlu etti ve artık o kötü gözle bakmıyorum çünkü dönemin sanatı bu ve döneme uygunda (Beril Bilgi Formu, 4 Ekim 2012)”.

Beril'in ifadelerine baktığımızda, kavramsal sanatın kendini ifade biçimi olması durumunun dışında alışık olmadığı bir şey olduğunu görmekteyiz. Bu düşüncesinde, klasik resim anlayışına alışkın olmasının etkisi olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda Beril, örneklerini gördükçe kavramsal sanat ile ilgili görüşlerinin olumlu yönde değiştiğini ve kavramsal sanatın bu döneme uygun bir sanat anlayışı olduğunu ifadelerinde belirtmiştir.

Gülçin *“Yaşadığımız yüzyılda insanların kendini ifade etmesi bakımından daha akılcı, gerçekleri direkt olarak göstermek yerine dolaylı yoldan sunup izleyiciye düşünebilme fırsatı veren sanat akımı.”* cümlesiyle düşüncelerini ifade ederken, kavramsal sanatın dolaylı anlatımı üzerinde vurgu yapmıştır. İfadelerinde kavramsal sanatın düşünce boyutuna dikkati çeken Oktay bilgi formunda şu sözlere yer vermiştir:

“Artık insanlara sanat(klasik) bir şey veremez duruma geldiğini fark eden bazı sanatçı düşünürler bu düşünceyi ortaya çıkarıp çok gerekli olan "fikir" in hak edilen değerine ulaşmasını sağladılar. Dünya artık kaba kuvvetle yönetilmiyor. Çünkü düşüncenin gücü keşfedildi. Böyle bir dünya görüşüne muhalefet olan sanatın klasik biçimini terk etmesi olağan bir şey. Bunun uzun süre değişeceğini de sanmıyorum (Oktay Bilgi Formu, 4 Ekim 2012)”.

Oktay bu sözleri ile sanatın düşünce boyutunun ön plana çıktığını ve sanatın bilindik durumunun ötesine geçtiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda günümüz sanatının bu yönde devam edeceğine olan inancını belirtmiştir. Kavramsal sanatın düşünce boyutuna vurgu yapan bir diğer öğrenci Şefika ise görüşlerini şu şekilde forma yansıtmıştır:

“Fikir Sanatıdır. Sanatı başka açılardan göstererek ürün ortaya koyar. Direk ne anlatmak istediğini söylemez, seyircinin bunu görmesini ister. kavram ve metinle ilgili yakından alakalıdır. Kavramsal sanat bize, gündelik yaşam konusunda soru sormayı öğretir. Böylece kendiliğinden bu eylem içine girmiş oluruz. Önemli olan sanat ve gerçek yaşam arasında köprü kurmaktır (Şefika Bilgi Formu, 4 Ekim 2012)”.

Şefika'nın görüşlerini incelediğimizde, kavramsal sanatın fikir sanatı olduğu ve dolaylı anlatıma sahip olduğu fikrini açıkça yansıttığını görürüz. Aynı zamanda ifadelerinde, kavramsal sanatın gündelik yaşamımızın içinde var olduğunu ve yaşam ile sanatın birbiri içine geçtiğini anlarız.

Kavramsal sanatın farklı ifade biçimlerine dikkati çeken Erkan *“Kavramların sanatla birleşmesinden oluşan başta enstalasyon ve performans olmak üzere çeşitli şekillerde sergilenebilen, yaşadığımız yüzyıla sanatın entegre olmuş halidir”* cümlesiyle kavramsal sanat algısını ortaya koymuştur. *“Kavramsal sanatta insan kendini de sanat içinde hissediyor. Sanatın bir parçası oluyor. Kavramsal olarak anlatılan farklılaşabiliyor. Bu sanatçı için de iyi bir şey anlatımda hiçbir kısıtlama yok özgür.”* tanımıyla Nihal, Şefika'nın ifadelerinde de görüldüğü gibi yaşam ile sanatın iç içe geçişi üzerinde yoğunlaşmıştır. Kavramsal sanatı kısıtlama olmaksızın özgür ifade biçimi şeklinde algılamaktadır.

Tüm öğrenci görüşlerini değerlendirdiğimizde, öğrencilerin kavramsal sanat hakkında yüzeysel bir bilgiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Öğrenciler kavramsal sanatı klasik sanat anlayışının karşısında bir akım olarak görmektedir. Kavramsal sanat aslında klasik sanat uygulamalarından farklılıkları olmakla beraber tam olarak karşısında yer alıyor diyemeyiz. Kavramsal sanatın düşünsel boyutunun ön planda olması, klasik anlayıştan tamamen kopuk olduğunu göstermez. Dönemin gelişmeleri ve gereklilikleri ile beraber ifade aracının ve sanat tanımının değiştiğini söyleyebiliriz ancak geleneksel sanat yöntemleriyle de kavramsal sanat projeleri yapabiliriz.

Araştırma Uygulama Süreci

Araştırma uygulama süreci, 2012-2013 Öğretim Yılı Güz döneminde verilen Grafik Tasarımı dersinde 4 Ekim 2012- 20 Kasım 2012 tarihleri arasındaki 10 haftalık süreyi kapsamaktadır. Uygulama süreci okuma, araştırma, tartışma, uygulama, sunum yapma, ürün değerlendirme şeklinde gerçekleşmiştir. Bu süreç içerisinde öğrencilere kavramsal sanat ile ilgili bilgiler verilmiş, öğrencilerle tartışılmış, projeksiyon ile yansıtılmış ürün değerlendirmeleri yapılmış, okumalar verilmiş ve onlara ürünleri sergileme deneyimi yaşatılmıştır. Bu süreçte temel olarak iki etkinliğe bağlı kalınmıştır. Bu iki temel etkinlik aşağıda görülmektedir.

- Nesne dönüştürme
- Yolculuk ve sofranın düzeni

Etkinliklerde öğrencilerin kendilerinden yola çıkarak bir ürün ortaya koymaları, bu esnada araştırma, sorgulama, kendini tanıma ve bu süreci ürün ortaya koyarak tamamlamaları amaçlanmıştır. Aşağıdaki şekilde araştırma uygulama sürecinin tarihsel uygulamaları yer almaktadır.

Tablo 5

Etkinliklerin Uygulama Süreci

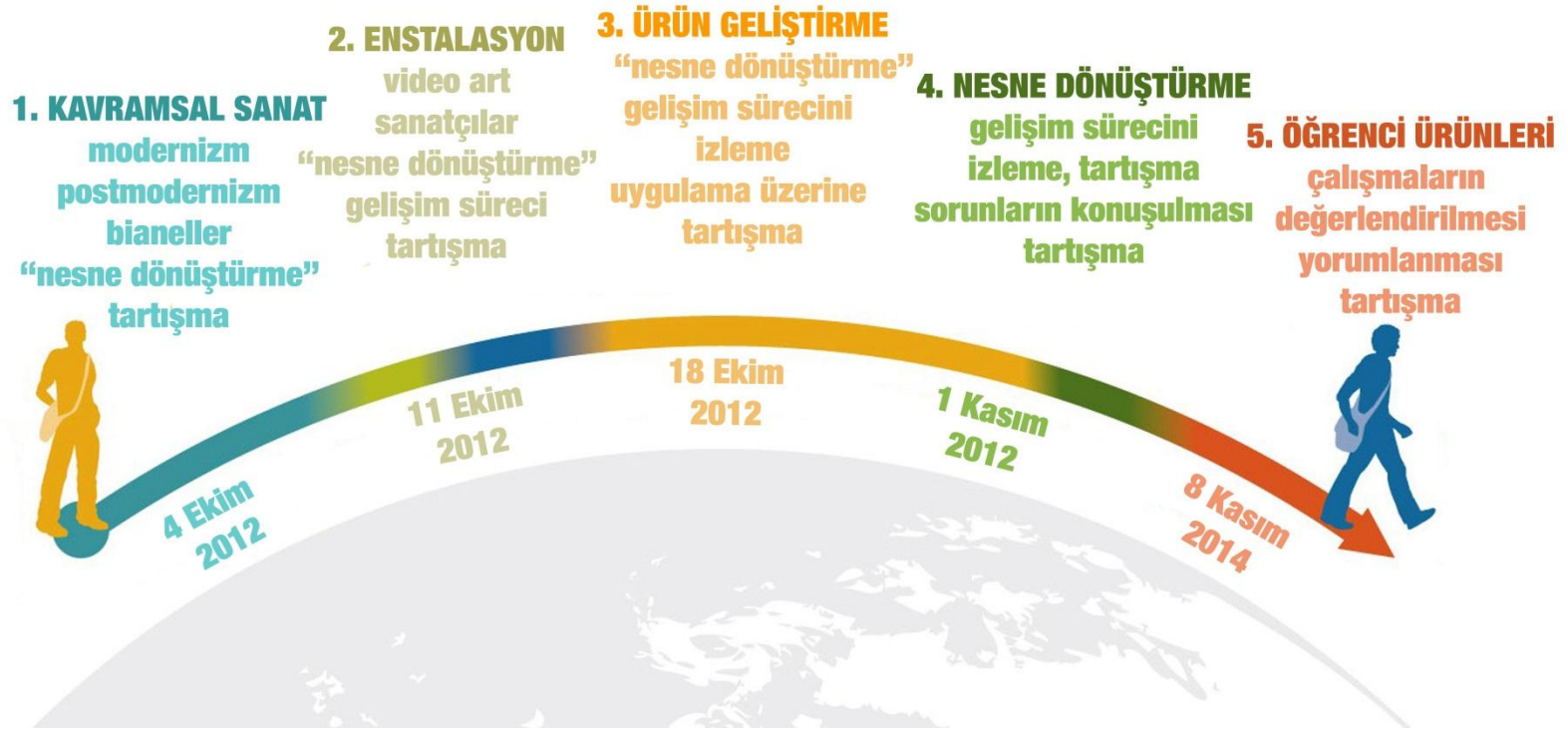
ETKİNLİKLERİN UYGULAMA SÜRECİ	
TARİH	UYGULAMA
EKİM'12 4	<ul style="list-style-type: none"> . Tanışma . "Dönüştürme" etkinliğinin açıklanması . Okuma kaynakları verme
EKİM'12 11	<ul style="list-style-type: none"> . Kavramsal sanata bakış. Modernizm, postmodernizm. . Yerleştirme sanatı . Bienaller
EKİM'12 18	<ul style="list-style-type: none"> . Öğrencilerin haftalık ürün gelişimlerinin izlenmesi . Değerlendirme, tartışma
KASIM'12 1	<ul style="list-style-type: none"> . 1. ürünlerin tamamlanması ve sunumu . Ürünlerini tamamlamayan öğrencilerle sorunlar üzerine konuşma, çözüm üretme . Biten çalışmalarını izleme, değerlendirme
KASIM'12 8	<ul style="list-style-type: none"> . 1. ürünlerin izlenmesi, değerlendirilmesi . Sorunların tartışılması, çözüm sunulması . Facebook grup sayfasına makale yüklenmesi
KASIM'12 22	<ul style="list-style-type: none"> . "Yolculuk ve sofraya düzeni" etkinliği bilgilendirme, açıklama . Seçilen yolculuğun yazıya dökülmesi . Tartışma
KASIM'12 29	<ul style="list-style-type: none"> . İlk çalışmaların facebook profilinde paylaşılması, yorum alınması . İkinci çalışma aşamalarının tartışılması . Verilen makalelerin tartışılması, yorumlanması
ARALIK'12 6	<ul style="list-style-type: none"> . Uygulama aşamalarının tartışılması . Öğrencilerin bir güncel sanatçıyı tanıtan sunumlarının izlenmesi, değerlendirmesi . Kaynağa erişim yöntemlerinin gösterilmesi
ARALIK'12 13	<ul style="list-style-type: none"> . Uygulamayı bitiren öğrencilerin ürünlerinin izlenmesi, değerlendirilmesi, yapıbozumsal yorumlanması
ARALIK'12 20	<ul style="list-style-type: none"> . 17 Aralık tarihinde ilk çalışmalarından oluşan serginin açılması . Sergileme sürecine ilişkin değerlendirmeler, yorumlar . Ürünlerin izlenip değerlendirilmesi . Derse ve sürece ilişkin görüşlerin ifade edilmesi . Veda

“Nesne Dönüştürme” Etkinliğinin Süreci

“Nesne dönüştürme” etkinliği 4 Ekim 2012- 8 Kasım 2012 tarihleri arasındaki 5 haftalık ders sürecini kapsamaktadır. Uygulama 4 hafta sürmüştür, 5. hafta ortaya çıkan öğrenci ürünleri sınıf ortamında projektör ile yansıtılmış ve öğrencilerle değerlendirilmiştir. Araştırmanın 1. Sorusu olan “öğrenciler kavramları sanat ürününe nasıl dönüştürmektedir” sorusuna ilişkin araştırma, sorgulama ve uygulama aşamaları izlenmiştir.

Etkinlikte, günümüz sanatçıların günlük olaylardan ya da yaşantılarından yola çıkarak ürün ortaya koymasından hareketle bu etkinlik oluşturulmuştur. Bu etkinlik öğrencilerin kendi yaşamlarından yola çıkarak bir çalışma yapmaları, düşünce üretebilmeleri, konuyu içselleştirebilmeleri açısından önemlidir. Bu çalışmayla birlikte öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini sorgulamaları, yaşantılarına karşı farkındalık geliştirmeleri amaçlanmıştır. Öğrencilere kendi hayatlarında önemli bir “şey”i (nesne, müzik, anı, vs. olabilir), günümüz sanatsal ifade araçlarını kullanarak sanat ürününe dönüştürmeleri söylenmiştir. Süreç içinde öğrenciler çalışmaları ile ilgili olarak yönlendirilmişlerdir.

Öğrencilerin çalışma yapabilmeleri için öncelikle bazı kavramları bilmeleri gerektiği düşünülmüştür. Bu amaçla etkinlik boyunca derslerde kavramsal sanat, modernizm, post modernizm, güncel sanat kavramları örneklerle anlatılmış, öğrencinin de sürece katılması sağlanmıştır. Sunumlarda kavramsal sanatın gelişiminde bulunan sanat fuarları, bienaller, sergiler, güncel sanatçıları anlatılmış, sınıf içinde tartışılmıştır. Bu süreçte dersin dışında öğrencilere okuma yapmaları için konuyla ilgili kitap önerilerinde bulunulmuş ve makaleler verilmiş, sonrasında derste tartışılmıştır. Öğrenciler dersin dışında çalışmalarlarıyla ilgili yaptıkları her şeyi video, fotoğraf, not defteri vb. araçlarla belgelemiş, gelişim süreçlerini izlememize olanak sağlamışlardır. Her hafta öğrencilerin o hafta içinde konuyla ilgili yaptıkları araştırmaları, çalışmayla ilgili geldikleri aşamaları sınıf ortamında projeksiyon ile yansıtılıp değerlendirmeye sunulmuş, geliştirmek adına görüşler alınmıştır. Dersler sunum, anlatım, yorumlama, tartışma, değerlendirme süreçlerini içermiştir.

Şekil 12. "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Uygulama Çizelgesi

Tablo 6

“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 1. Hafta Ders Süreci

“NESNE DÖNÜŞTÜRME” 1.HAFTA
Tarih: 4 Ekim 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Araştırma sürecini anlatma, açıklama • Araştırma yazılı izin formunu verme • Konuyla ilgili öğrencilerin yapmaları gerekenler nelerdir? Konuşma • “Nesne dönüştürme” etkinliği nedir? Uygulama süreci nasıl işleyecek? Konuşma • Araştırma sürecinde nelere dikkat edileceğini vurgulama • Konuyla ilgili kaynak önerisinde bulunma • Öğrenci bilgi formlarının verilmesi
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Modernizm, postmodernizm kavramlarını açıklama, • Günümüz sanatı ile ilgili genel açıklamalar • İletişim bilgilerinin verilmesi, facebook üzerinden kurulacak grubun planlanması • Öğrencilerden dersle ilgili görüşlerini yazmalarının istenmesi
<p>Not: İlk ders daha çok sürece ilişkin bilgilerin verildiği bir ders olmuştur. Bu sebepten dolayı ilk hafta iki saat ders yapılmıştır.</p>
<p>Ödev: Kavramsal sanatla ilgili okumalar yapma, etkinliğe yönelik nesne/durum belirleme, araştırma yapma.</p>

İlk derste araştırmacı genel olarak dönem içinde neler yapılacağı konusunda ayrıntılı bilgi vermiştir. Genel olarak araştırmanın amacından bahsetmiş ve uygulamaların nasıl yapılacağını, sürecin nasıl ilerleyeceğini anlatmıştır. Araştırmacı

haftanın belli günlerinde Eskişehir’de bulunacağı için öğrencilere iletişim bilgilerini vermiş ve herhangi bir soru ya da sıkıntıları olduğunda ulaşabileceklerini ifade etmiştir. Bunun dışında facebook üzerinden bir grup kurulabileceği ve bu ortam üzerinden de destek olabileceğini ifade etmiştir. Uygulamalar esnasında derse katılımın önemli olduğunu vurgulamış, bu konuda öğrencilerin özenli davranmalarını rica etmiştir. Aynı zamanda ders sonrasında öğrencilere kağıt dağıtıp onlardan derse ilişkin düşüncelerini yazmalarını isteyeceğini ve bunun uygulama boyunca her ders tekrarlanacağını söylemiştir. Yapacakları bu işleme öğrenci günlüğü denildiğini açıklayarak, kendisinin de ders sonunda günlük yazacağını belirtmiştir. Bu tanıtım sırasında dersin öğretim üyesi Doç. Metin İNCE de derse eşlik etmiş ve katkıda bulunmuştur. Uygulama süresince zaman zaman derslere katılan Doç. Metin İNCE, öğrencilerin çalışmalarını izlemiş ve yorumlarıyla derse katkıda bulunmuştur.

Araştırma uygulama süreci ve işleyişi konuşulduktan sonra araştırmacı yazılı izin belgelerini öğrencilere dağıtmış ve onaylarına sunmuştur. Tüm öğrenciler sürece katılmak istediklerini belirtip izin formunu imzalamışlardır. Araştırmacı izin formunda da belirttiği gibi, ders esnasındaki video kayıtlar, öğrenci ürünleri vb. her konuda hassas davranacağını, araştırma sürecine katılmayan hiç kimseye onların izinleri dışında bu dokümanların gösterilmeyeceğini vurgulamıştır.

Araştırma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) kapsamında olduğu için, uygulama sürecine yönelik öğrencilerin kullanabileceği yüksek özellikli üç video kamera, bir profesyonel fotoğraf makinası, her öğrenciye verilerini rahatça aktarabilmeleri için harici disk ve gerekli donanımlar temin edilmiştir. Araştırmacı, öğrencilere bunları uygulama boyunca alıp yararlanabileceklerini belirtmiştir.

Araştırmacı, derse ilişkin modernizm ve sonrası dönemi kapsayan günümüz sanat anlayışına, kavramsal sanatın yapısına yönelik öğrencilere kaynak önerisinde bulunmuştur. Öğrenciler önerilen bazı kitapların zaten ellerinde olduğunu, daha önceki dönemlerde çağdaş sanat adı altında teorik bir ders aldıklarını belirtmişlerdir. Bu anlamda sınıfın konu hakkında ön bilgiye sahip olduğu düşünülmüştür. Gelecek hafta öğrencilerden, konu ile ilgili okumalar yapmaları ve seçecekleri nesneyi belirlemeleri istenmiştir.

Araştırmacı, o günkü ders sürecini ve düşüncelerini günlüğünde şu sözlerle ifade etmiştir:

“İlk uygulama konusu olan “nesne dönüştürme” ile ilgili bilgi verdim. Ders süresi içinde kendileriyle özdeşleştirdikleri bir “şey” seçip neden onu seçtikleri, yaptıkları seçim üzerindeki duygu ve düşüncelerini ifade eden yazı istedim. Ancak hepsi zaten derse gelmeden önce bunu yapıp hazırladıklarını söylediler ve beni çok şaşırtılar. Hepsi Metin hocam tarafından bilgilendirildiklerini, süreç hakkında konuştuklarını ifade ettiler. Öğrencilerin çalışıp gelmeleri ve oldukça ilgili, istekli tavırları beni şaşırtmakla beraber çok hoşuma gitti... Genel olarak biraz tedirgin ve heyecanlıydım. Bir hata ve ya aksaklık yaşamaktan dolayı korkularım var. Öğrenciler beklediğimden, düşündüğümünden daha istekli ve ilgilidiler, bu beni çok rahatlattı (AG, 4 Ekim 2012)”.

Tablo 7

“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 2. Hafta Ders Süreci

“NESNE DÖNÜŞTÜRME” 2.HAFTA
Tarih : 11 Ekim 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Etkinliğe yönelik haftalık süreci konuşma, değerlendirme
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Yerleştirme sanatı sunum yapma • Yerleştirme sanatı ile ilgili örnekler izleme
Üçüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Bienal nedir? • İstanbul bienalleri, senelere göre kavramsal çerçeveleri, içerikleri sunum.
Dördüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Sanat fuarları sunum, tartışma • Öğrenci günlüklerinin yazılıp toplanması
Ödev: Kavramsal sanatla ilgili okumalar yapma, etkinliğe yönelik nesne/durum belirleme, araştırma yapma.

Derse başlanıldığında, araştırmacı öğrencilere hangi konuyu, nesneyi seçtikleri, ne üzerine bir çalışma yapacakları üzerine sorular yöneltmiş ve sonrasında tüm öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamıştır. Konu hakkında ilk bilgiyi veren öğrenci Gülşah olmuştur. Gülşah babasının hayatındaki rolü ve önemi üzerinden projesine yön vereceğini ancak bunu yaparken hangi malzemeyle uygulayacağını seçmede sıkıntı yaşadığını belirtmiştir. Bunun üzerine Doç. Metin İNCE bu konuda öğrencilere malzeme ve düşünce arasında bağlantı kurabilmeleri için bol okuma yapmaları gerektiğini söylemiştir. Malzeme ile düşünce arasındaki ilişki üzerine dair geçen konuşmadan bir bölüm aşağıda yer almaktadır:

Gülşah : (...) (01:20) Kafamda düşünceler geliyor ama malzeme sıkıntısı yaşıyorum sadece.

Araştırmacı : Ne tür araştırmalar yaptın bunun için?

Gülşah : Hocam bir malzeme öğrendim ama şu anda ismi tam olarak aklımda değil. Büyük ihtimalle tellerden yola çıkarak bir şey olacak.

Metin İnce : Bakın çocuklar çok fazla okuma yapın olur mu? Yapmazsanız çok fazla ileri gitme şansınız olmaz. İnternette bile sayfadan sayfaya geçerken okuma yaparsanız altyapınız bayağı dolacak. Malzeme araştırması diyoruz ama malzeme sınırlı bir şey değil mi? (...) Her şeyden önce bir deneysel çalışma yapacaksınız. Bu deneysel çalışmada da malzeme önünüze geldiği zaman el yeteneklerinizin de gelişmiş olmasına gayret edeceksiniz. Yapacağınız şeylerin mükemmel ya da sizi tarif ediyor olması, sizin düşüncelerinizle malzeme arasındaki ilişkiyi iyi kurmaktan geçer. Doğal olarak benim sizlerden tek istediğim şey biraz okuma yapmanız çocuklar. (04:07) (DV, 11 Ekim 2012).

Öğrencilere okuma yapmak için bazı konu başlıkları verilmiştir. Göstergibilim, metinlerarasılık, gestalt, psikanaliz yöntemleri gibi konu başlıkları verilmiş ve zaman içerisinde bu alanlarla ilgili okuma ve araştırma yapmaları istenmiştir.

Öğrencilere çalışmalarında hangi düşünceden yola çıkacakları ve bunu sanat ürününe dönüştürme sürecinde hangi sanatsal anlatım aracını kullanarak yapacakları sorulduğunda, öğrencilerin genelinin anlatım aracı olarak video artı seçtikleri görülmüştür. Bunu yapmak için video montaj ve efekt programı gerektiğinden öğrencilere bu programlara hakim olup olmadıkları sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerden gelen cevaplara göre, araştırmacı üst sınıftan bahsi geçen programa hakim olan bir

öğrenciden diğer haftalarda sınıf ortamında ders vermesini sağlamaya çalışmıştır. Konu ile ilgili sınıf ortamındaki diyaloglar aşağıdaki gibidir:

Ayşe : (...) (11:22) Bir şey sorabilir miyim, geçen seneki arkadaşlar video montajını hangi programla yaptılar?

Araştırmacı : Onlar genelde after affect programını kullanarak yaptılar, bir de movie maker programını kullandılar. Onunla ilgili herhangi bir bilginiz yoksa bilmiyorsanız kullanmasını, üst sınıflardan bir arkadaşınızdan rica ederiz gelir sınıfta anlatır. Herkes bilgisayarına yükler programı, aynı anda bilgisayarda anlatılır, işlem yapılır.

Gülçin : Çok iyi olur.

Ayşe : Evet çok iyi olur. Herkes çok az biliyor after affect programını.

Gülşah : After affect hakkında genel bir bilgiye sahibiz.

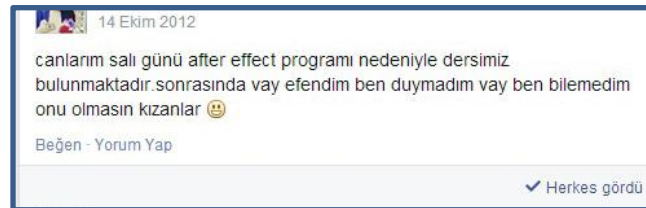
Ayşe : Videoyu atarız, birleştiririz ama ona şey ekleyemeyiz, hızlandıramayız. Onları uygulayamayabiliriz.

Araştırmacı : Herkesin bilgisayarında yüklü mü bu program?

Erkan : Evet yüklü, olmayana da elimizdekinden yükleriz.

Araştırmacı : O zaman haftaya bu durumu ayarlayalım ve program anlatımına yer verelim derste (13:02) (DV, 11 Ekim 2012).

Bu diyalog üzerine araştırmacı ders sonrasında, after affect programını anlatması için, aynı bölümde 4. sınıf öğrencisi olan Nafiz Dinçer'le iletişime geçmiştir. Öğrencilerin derslerinin olmadığı 14 Ekim 2012 Salı günü hepsi atölyeye gelip program anlatımına katılım göstermişlerdir. Bu konu ile ilgili facebookta grup yöneticisi olan öğrencinin duyurusu aşağıda görülmektedir.

Resim 11: Program tanıtımı dersi duyurusu ekran görüntüsü

Araştırmacı öğrencilere kavramsal sanat, çağdaş sanat, modernizm, postmodernizm gibi konuları bilip bilmediklerini sormuştur. Bunun üzerine öğrenciler daha önceki dönemde çağdaş sanat adı altında bir ders aldıklarını ifade etmişler ancak akıllarında yüzeysel bilgiler kaldığını belirtmişlerdir. Bunun üzerine öğrencilerden Nihal, açık sözlülükle, postmodernizmi okuduklarını ancak pek bir şey anlamadıklarını ifade etmiştir. Araştırmacı okuma yapabilmeleri için kaynak kitaplar önermiş ve ardından bienaller ve sanat fuarları, etkinlikleri ilgili projelerle sunum yapmıştır. Sonrasında yerleştirme sanatı üzerine ikinci sunumu gerçekleştirmiştir. Öğrenciler sunumda ismi geçen sanatçıların bazı çalışmalarını bildiklerini, daha önceden gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu da aslında öğrencilerin konuya aşina olduklarını, çok da uzak durmadıklarını anlatmaktadır. Bu haftaki dersin epey yoğun geçtiği anlaşılmaktadır. Sonrasında araştırmacı, diğer hafta yapılacak ders için çalışmalarına devam etmelerini ve gelişim aşamalarını fotoğraf, video vb. yardımıyla belgelemelerini istemiştir. Öğrencilerden günlüklerini yazıp araştırmacıya teslim etmişlerdir.

Araştırmacı o gün derste geçen durumları günlüğüne şu şekilde yansıtmıştır:

“Her hafta gündemi ve güncel sanat haberlerini takip etmelerini istedim onlardan. Her ders başında bunları paylaşabileceğimi ifade ettim. Aynı zamanda verilen konu başlıklarıyla ilgili okuma yapmalarını hatırlattım tekrar. Sonra ara verdik.

Derse başlayınca, genel olarak güncel sanat ile ilgili ne kadar kuramsal bilgiye sahipler bunu sorguladım. Çağdaş sanatlar dersini kaç kişinin aldığını sordum. Genel olarak hemen hepsi geçen dönem bu dersi aldıklarını ifade ettiler. Bundan sonra bienaller ile ilgili sunum yaptım. Sunum yaparken gösterdiğim örneklerden bazılarını aldıkları dersten hatırladıklarını ifade edenler oldu. Sunum biraz uzun sürdü ve atölye ortamının da sunumdan dolayı karanlık olmasından dolayı hem sıkıldılar hem de uykuları geldi. Sanırım sonraki sunumlarda süreyi daha kısa tutmalıyım. Sıkıldıklarını anlayıp sunumu bitirdik, bunun üzerine onlar da sıkıldıklarını ve acıktıklarını ancak anlatılanların keyifli olduğunu belirttiler. Sonrasında kağıt dağıttım ve dersle ilgili o günkü düşüncelerini yazmalarını istedim. Sormak istedikleri bir şey olursa ya da herhangi bir problem olursa çözümlmek için bana ulaşmalarını hatırlattım (AG, 11 Ekim 2012)”.

Öğrencilerden Nihal, o günkü dersle ilgili olarak düşüncelerini günlüğüne şu sözlerle aktarmıştır:

“İlk olarak yapacağımız projelerin gidişatı hakkında konuştuk. Hızlandırmamız gerektiğinin farkına vardık. Haftaya yapacağımız hakkında konuştuk. Ve bir hafta boyunca yapmamız gerekenleri netleştirdik. Verilen 10 dakikalık molanın ardından, Çiğdem Hoca bizlere sunum

yaptı. Kavramsal sanat, enstalasyon ve bienallerle ilgili açıklayıcı güzel bir sunumdu. Araştırmamız gereken okumamız gereken kitap vs. söylendi. Bu arada hep kamera ile çekim halindeydik. Haftaya derste konuşacağımız konular belirlendi. Onlarla ilgili araştırma yapıp gelmemiz istendi. Ve ders bitti. Güzel geçti ders bu çalışma açıkçası beni heyecanlandırıyor. Sonucunda güzel bir şey çıkacağını düşünüyorum umut ediyorum. Dersin işlenişi de çok verimli teşekkürler(Nihal Günlük, 11 Ekim 2014)”.

Tablo 8

“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 3. Hafta Ders Süreci

“NESNE DÖNÜŞTÜRME” 3.HAFTA
Tarih: 18 Ekim 2012 Perşembe / Saat: 14.00-18.00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Etkinliğe yönelik haftalık süreci konuşma, değerlendirme
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin projeleri hakkında konuşma, tartışma
Üçüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci çalışmalarının geldiği aşamayı projeksiyonla yansıtip izleme, değerlendirme yapma
Dördüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Manifesto yazımı üzerine bilgi verme, konuşma • Öğrenci günlüklerinin yazılıp toplanması
Ödev: Projenin gelişim aşamalarını kayıt altına alma, facebookta grup üzerinde paylaşımları takip etme.

Uygulamanın üçüncü haftasında, derse katılım fazla olmamıştır. Bayram tatiline gidileceği için öğrencilerden bazıları derse gelmemiş, gelenlerden de bazıları otobüse yetişmek üzere dersten çıkmak zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla bu ders haftasında ayrıca konu anlatımı yapılamamıştır.

Dersin başında öğrencilerle bir hafta boyunca projeleriyle ilgili nasıl bir süreç geçirdikleri üzerine konuşulmuştur. Dersin başında araştırmacı, öğrencilere önerilen kaynaklardan okuma yapıp yapmadıklarını sormuştur, ancak birkaç öğrenci okuma yaptığını belirtmiştir. Neden okuma yapılmadığı sorulduğunda, öğrenciler sessiz kalmışlardır.

Dersin ilerleyen sürecinde, öğrencilerin bir hafta boyunca yaptıkları çalışmalarını araştırmacı bilgisayarına yükleyip projektörle yansıtmıştır. Yansıtılan görüntü üzerinden çalışmaların gelişim süreci izlenmiş ve değerlendirilmiştir. Yansıtılan çalışma üzerinde değerlendirme yaparken, öğrenci de çalışmasını nasıl, hangi sebeple yaptığını açıklamıştır. Bu sayede çalışmalarda somut parçalar oluştuğu üzerinde konuşmak ve konuyu anlaşılır kılmak daha kolay hale gelmiştir. Her öğrencinin çalışması tek tek izlenip yorumlanmış, her öğrenci hem kendi çalışmasını açıklamış hem de arkadaşlarının çalışmasına yorumlarda bulunarak katkı sağlamıştır. Bu yöntemle öğrencinin aktif katılımcı olduğu bir süreç yaşandığı görülmüştür. Öğrenciler bu şekilde ders işlemenin yararlı olduğunu belirtmişler ve bunu günlüklerine de yansıtmışlardır. Gülçin günlüğünde çalışmaların somut hale dönüşmesinden duyduğu memnuniyeti belirterek fikirlerin orijinalliğine vurgu yapmıştır.

“Bugünkü ders bir öncekinden daha verimli geçti (bana göre). Elimizde somut bir şeyler olması fikir alışverişi açısından daha doyurucuydu. Fikirlerin orijinalliği de hem dikkat çekici hem de merak uyandırıcı (Gülçin Günlük, 18 Ekim 2012)”.

Beril, günlüğüne aktardığı cümlelerinde, sınıf ortamında çalışmaların izlenip yorumlanmasının fikirlerini netleştirmedeki rolünü ifade etmiştir.

“İlk işler görünmeye başladı bugün. İlk video çekimleri ve herkesin tam olarak ne yapacağına karar verdiği. Herkesin işlerini izledik yorum yapıldı. Fikir sunuldu biraz. Yönlendirmeler oldu ve artık video çekimleri üzerinde nasıl değişiklik yapılacağı efekt konumlarının nasıl yapılacağı üzerinde konuşuldu. Aslında herkesin işlerini izlemek birbirimize de fikir veriyor ve bu karmaşık konu daha da kafalarda düzelmeye başladı. Herkesin yapacağı işle nasıl yapabileceği nerelere gidebileceği konuşuldu ki bu iyi oldu, herkesin farklı düşünceleri olabiliyor bu konularda. Ödev teslimine kadar umarım halledebilir ve istediklerimizi yansıtabiliriz (Beril Günlük, 18 Ekim 2012)”.

Beril, günlüğündeki ifadelerine göre herkesin çalışmasının sınıf ortamında izlenilmesinin ve değerlendirilmesinin fikirlerini geliştirdiğine değinmiştir. Bu tartışmalar sırasında farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını yararlı bulduğunu belirtmiştir.

Tablo 9

“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 4. Hafta Ders Süreci

“NESNE DÖNÜŞTÜRME” 4.HAFTA
Tarih : 1 Kasım 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
<ul style="list-style-type: none"> • Etkinliğe yönelik haftalık süreci konuşma, değerlendirme • İlk çalışmaların teslimi • Çalışmaların projeksiyon ile yansıtılıp izlenmesi • Çalışmalar üzerine değerlendirmelerde bulunma • Öğrenci günlüklerinin yazılıp toplanması
Ödev: proje ile ilgili eksikliklerin giderilip tamamlanması.

Bu hafta ilk çalışmaların teslim tarihi olmasına rağmen öğrenciler çalışmalarını tamamlayamadıklarını belirtmişlerdir. Çalışmaların bitmiş halini görmek ve değerlendirmeye katkıda bulunmak adına derse Doç. Metin İNCE de katılmıştır.

Dersin başında öğrencilerden çalışmaları istenmiş ancak tamamlanmadığı yönünde geri dönüt alınmıştır. Bunun üzerine araştırmacı dersin yönünü bunun sebebinin ne olduğu üzerine çevirmiştir. Öğrenciler öncelikle kamera ve fotoğraf makinalarından kaynaklanan teknik sıkıntılar olduğunu belirtmişler, araya bayram tatilinin de girmesi onları olumsuz etkilediğini ve motivasyon kaybına sebep olduğunu

söylemişlerdir. Konuyla ilgili sınıf ortamında yaşanan diyaloglardan bir parça aşağıda verilmiştir.

Metin İnce : (...) (00:20) Sorun neydi?

Oktay : Sorun hocam, kameranın 3.3 mp olmasıydı. Görüntüler karanlık ortamda loş çıkıyordu.

Gülçin : bizde de kameranın çok fazla ışık almasından kaynaklandı. Bütün ışıklar hep patladı.

Metin İnce : Niye öyle oldu?

Gülçin : Düzeltemedim hocam, anlamadım niye böyle yaptı.

Metin İnce : Daha önce kullandığın bir makine miydi?

Gülçin : Kullandığım bir makineydi. Daha önce böyle yapmıyordu. En son Nihal'le birlikte çektik, çok uğraştık. Sonradan tekrar çektik görüntüleri şimdi daha iyi.

Araştırmacı : (...) herkesin yetiştirememesindeki sebep teknik miydi? Teknik problemler miydi?

Ayşe : hem teknikti, hem bayramın araya girmesi de sıkıntı oldu aslında. Benim açımdan öyle çünkü Antalya'ya gitmek zorundaydım, yapmak istediğim çalışma burayla alakalıydı, dolayısıyla sıkıntı oldu. Çekimleri hallettik ama birleştirmesi kaldı, ki hepimizin öyle.

Metin İnce : Birleştirmesi de aslında zaman alan şeyler çocuklar, bunları yapmazsanız planlı size eksiklik olarak geri dönüyor yani diğer zamanlarınızdan alıyor.

Gülçin : Evet baskı dersine gelemedim mesela çekimleri tamamlamak için.

Erkan : (...) Çözünürlükle ilgili sıkıntılar oldu, yaptığımız çekimleri yeniden yaptık.

Makinede belli olmuyor da bilgisayara aktarınca pikselde sıkıntı oldu. Bütün çekimleri yeniden yaptık, neyse ki bitti ama sadece montajı kaldı. (06:58) (DV, 1 Kasım 2012).

Konuşmalardan da anlaşılacağı üzere, öğrenciler teknik bir takım sıkıntılar yaşamışlar ve çalışmalarını yetiştirememişlerdir. Araya bayram tatilinin girmesi, farklı şehirlere gitmelerinden kaynaklı da motivasyon ve zaman sıkıntısı yaşamışlardır. İleriki süreçte bu tarz sıkıntıları olduğunda teknik ile ilgili uzman kişilerden yardım almaları önerilmiştir. Birçok çekim yapıp makinenin ayarlarının kontrol edilmesinin, çekimlerin sonucunun zamanında görülmesinin birçok problemi çözebileceği düşünülmüştür. Herhangi bir problem yaşadıklarında araştırmacıya gerek telefonundan, gerekse facebook üzerindeki gruptan haber verilmesi ve probleme çözüm aranması önerilmiştir. Öğrencilerin çekimlerinin bitmiş olduğu ancak çektiklerin görüntülerin montajının yapılması işinin eksik kalmasından dolayı öğrencilere bir hafta daha ek süre verilmesine karar verilmiştir.

Ders esnasında problemlerle ilgili konuşmalardan sonra, çalışmasını bitirmiş olan birkaç öğrencinin çalışmalarını duvara yansıtarak izlenilmiş, değerlendirmede bulunulmuştur. Çalışması bitmeyen öğrencilerin ise o ana kadar geldikleri süreçler izlenilmiş ve çalışmayı daha iyi duruma getirebilmek adına yorumlarda, değerlendirmelerde bulunulmuştur. Böylece öğrenciler eksiklerini daha net görmüş ve yönlendirmelerle çalışmalarına son şekli verilmeye çalışılmıştır.

Öğrenciler ders sonrasında yazdıkları günlüklerinde şu sözlere yer vermişlerdir:

“Bu derste diğer arkadaşların tamamlama aşamasındaki işlerini izledik. Fikirlerin orijinalliği, çekimler, hepsi emek harcanmış ve hepsi birbirinden iyi işlerdi. Bu iş genel olarak bakış açımızı değiştirmeye başlamış ve ortaya daha profesyonel işler çıkmaya başlamış bunu farkettim. Montajdan sonra hepsinin daha güzel olacağına ve ikinci işlerimizde daha başarılı olacağımıza emin oldum (Gülçin Günlük, 1 Kasım 2012)”.

Nihal, günlüğünde dersin işleniş biçimini yararlı bulduğunu ifade etmiş ve zamanın az kalmasından dolayı duyduğu endişeyi yansıtmıştır.

“Bugün çekimler hakkında yorumlar yapıldı. Düzeltmesi gereken yerler söylendi eklenilecek ve ya çıkarılacak kısımlar üzerinde konuşuldu. Henüz bitmiş işler yok elimizde son bir hafta neler yapmamız gerektiği üzerinde konuşuldu. Videoların tamamı izlendi. Sorunlar ve çözümler hakkında konuşuldu. Dersin genel işleyişi güzel gidiyor sadece son bir haftanın kalması ürkütücü şu anda. Onun dışında teknik aksaklıklar vardı. Neyse ki çözüldü. Her şey yolunda şu anda (Nihal Günlük, 1 Kasım 2012)”.

Erkan, dersin kendisi açısından iyi olduğuna ve konuyla bağlantılı olarak kafasındaki soru işaretlerinin yok olduğuna değinmiştir. Aynı zamanda bakış açısındaki değişime de dikkat çekmiştir.

“Bugün derste çektiğimiz sahneleri izledik ve yorumlar yaptık. Yeni fikirler edindiğimiz bugün de ilişkilendirme, kurgu vb. konulara değinerek verimli bir gün geçirdik. Benim açımdan çok hoş bir dersti. Sebebi ise ikilemde kaldığım, soru işaretlerinin içinde yüzerken dersteki bu etkinlik beni fazlasıyla rahatlatmış, kalıp fikirlerimi oluşturmuş bulunmaktayım. Bakış açısında değişiklikler mantıklı yönde gittiği için bugün çok rahatladım (Erkan, ÖG, 1 Kasım 2012)”.

Arkadaşlarıyla benzer düşüncelere sahip olan Beril, sınıf içinde farklı kişilerin çalışmalarına yorum yapması ve sanatsal bakış açısıyla değerlendirmesinin kendisi için yararlı olduğu üzerine ifadeler kullanmıştır.

“Artık işlerin teslimi için son haftaydı ama tam olarak kimse bitirememişti ki ben de bitirememiştim. Herkesin işleri tek tek izlendi ve yorum yapıldı. Değiştirmesi ya da geliştirmesi gereken yerler söylendi. Bu daha da iyi oldu çünkü insan ilk bakarken kendi hep hatasının farkına varamıyor. Başka kişiler tarafından yorum yapılması ve öneride bulunulması çok iyi insanın bakış açısını değiştiriyor, geliştiriyor. Birçok kişi video yapmış ve efekt olarak baktığımızda birbirimize yakın olarak gelmişti. İşler haftaya teslim bu daha da iyi oldu videoların gelişmesi ve bitmesi için sürenin uzaması iyi oldu. Farklı konular işlenmesi iyi düşündürüyor hep insanları bu çok daha iyi yapıyor dersi (Beril Günlük, 1 Kasım 2012)”.

Öğrenci günlüklerine bakıldığında, sorunlar üzerine konuşulmasından memnun oldukları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda yapılan çalışmalar ve süreç üzerinden gerçekleştirilen sınıf içi yorumların öğrencilerin gelişimi açısından yararlı olduğu ifadelerinde yer almaktadır.

Tablo 10

“Nesne Dönüştürme” Etkinliğine Ait 5. Hafta Ders Süreci

“NESNE DÖNÜŞTÜRME” 5.HAFTA
Tarih : 8 Kasım 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
<ul style="list-style-type: none"> • Etkinliğe yönelik haftalık süreci konuşma, değerlendirme • İlk çalışmaların teslimi • Çalışmaların projeksiyon ile yansıtılıp izlenmesi • Çalışmalar üzerine değerlendirmelerde bulunma • Öğrenci günlüklerinin yazılıp toplanması • İkinci etkinlik olan “yolculuk ve sofraya düzeni” hakkında bilgi verme

Bu hafta öğrencilerin çalışmalarını tamamlayıp göstermeleri beklenmesine rağmen birkaç öğrenci bilgisayarda montaj programı ile ilgili sıkıntı yaşadıklarından dolayı çalışmalarında eksiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Bunun üzerine araştırmacı, bu sıkıntılıların neden kaynaklandığını ve nasıl çözülebileceğini sınıf içinde tartışmaya sunmuştur. Öğrenciler yaşadıkları problemlerin video uzantıları ile bilgisayar uyumsuzluğundan kaynaklandığını belirtmişlerdir. Erkan bunun en sorunsuz yapılabileceği montaj programının vegas olduğunu belirtmiştir. Bu diyaloglardan bir kısmı aşağıdaki gibidir.

Araştırmacı : (...) (08:16) After affect ile kullanımı benzer mi?

Erkan : Kısmen.

Araştırmacı : Peki kullanımı kolay mı?

Erkan : After affect ten daha kolay.

Araştırmacı : O zaman haftaya bir saat derste sen tanıtım yapsan olur mu Erkan?

Erkan : Olur.

Araştırmacı : Son bir saat böyle bir şey yapsak, herkes bilgisayarına programı dersten önce yüklese, aynı zamanda sen de projeksiyonla yansıtıp programı anlatsan.

Erkan : Onu ben temin ettim, 32 bit de var 64 bit de var elimde.

Araştırmacı : O zaman hangisi kimin bilgisayarına uygunsu yükleyelim. (08:50) (DV, 8 Kasım 2012).

Dersin ilerleyişi öğrencilerin çalışmalarını araştırmacının bilgisayarına yüklemesi ile devam etmiştir. Her öğrencinin çalışması tek tek izlenmiş ve tüm öğrenciler çalışmalar üzerine yorum ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Dersin ikinci yarısında Doç. Metin İNCE de derse eşlik etmiş çalışmaları izlemiştir. Çalışmalar ağırlıklı olarak video art ve kısa film üzerine yoğunlaştığı için, eleştiriler genelde kurgu üzerinde olmuştur. Video çalışmasında ya da diğer araçlarla yapılan çalışmalarda kurgunun, kompozisyonun ve öğeler arası ilişki geliştirmenin önemi konularında konuşmalar geçmiştir. Öğrencilerin bu süreçten keyif aldığı, herkesin birbirinin çalışması hakkında rahatça eleştiride bulunduğu ve bu eleştirileri yapıcı olarak ele aldıkları gözlemlenmiş ayrıca öğrenciler bu görüşlerini de günlüklerine yansıtmışlardır. Video art çalışmasında kurgunun, kullanılan elemanların ve müziğin önemi üzerine değerlendirmelerde bulunan Gülçin, profesyonel çalışmalar ortaya koyabileceklerine yönelik inancı olduğunu günlüğüne yansıtmıştır.

“Bugünkü derste herkesin videolarının bitmiş hallerini gördük. Dersin en başından beri devam eden süreçte aslında ne kadar profesyonel işler ortaya koyabileceğimizi gördük. İster efekt, ister müzik kullanılan her şeyin ne kadar yerinde ve işi gösterebilen şeyler olduğu ve profesyonelleştirdiğini anlamış olduk (Gülçin Günlük, 8 Kasım 2012)”.

Her hafta derste yeni bilgiler edindiğine vurgu yapan Erkan, çalışmalara yapılan eleştirilerin onlar üzerindeki pozitif etkilere değinmiştir. Dersin bu şekilde yapılmasının motivasyonu artırdığı yönünde ifadelerde bulunmuştur.

“Dersimizde çalışmaların tamamlanmış halini izledikçe eleştiriler yapıldı. Her hafta bahsettiğim gibi her derste bir şeyler öğrenip yapılan eleştirilerin bilgi kapsamında olması hepimize bir şeyler kattığını umuyorum. Çalışmamı sonlandırdım ve sundum. Benim için hoş bir deneyim olmakla birlikte program ve düşüncesel olgunluğa yavaş yavaş ulaşma çabalarım hoşuma gidiyor. Sıradanlığın dışına çıkmakla sınıfsal olarak yani grup olarak şanslı olduğumuzu düşünüyorum.

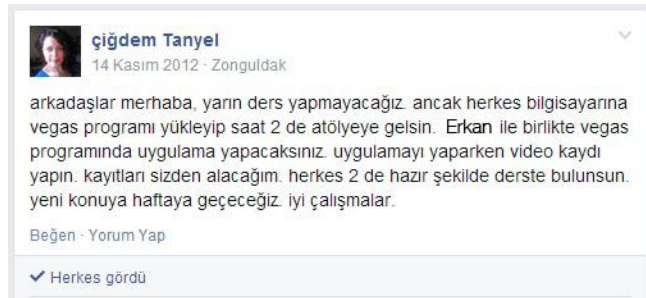
Dersin bu yönde pozitif gitmesi adaptasyonda çok büyük bir etken kanısındayım (Erkan Günlük, 8 Kasım 2012)”.

Öğrencilerden Beril, farklı anlatım biçimlerinin bakış açısındaki değişikliğe dikkat çekmiş ve bunu gelişimleri açısından yararlı bulduğuna değinmiştir. Çalışmaların farklı ortamlarda, farklı kişilerce yorumlanmasının, izlenmesinin nasıl olacağı konusundaki merakını da günlüğüne yansıtmıştır.

“Bu verilen konu teslimi için son gündü. Herkesin yaptığı işler izlendi, konuşuldu, yorum yapıldı. Ben ortaya çıkan birçok işi beğendim. Farklı farklı anlatım yolları, sunumlar nereden neyin çıkacağı belli olmayan şeyler. Bakış açımızı değiştirdi. Konu bizim ve geleceğimiz için çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Ben ilk kez böyle bir çalışma hazırladım çünkü ve ilk olmasına rağmen içime sindi ve aldığım yorumlara göre de beğenildi. Benim için en önemlisi de buydu derdimi anlatmak ve dönüt almak. İstedığıme de ulaştım sayılır. Aslında daha çok kişi izlese yorumları nasıl olur? Başka ve farklı işlerle uğraşan insanların düşünceleri çok daha farklı olabilir. Ben bunları da duymak isterim (...) (Beril Günlük, 8 Kasım 2012)”.

Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında, kendi ifadelerine göre öğrencilerin çalışmalarından tatmin olduğu söylenebilir. Sınıf içinde eleştiri yapılmasının tüm sınıfı aktif hale getirdiği gözlemlenmektedir. Ayrıca eleştirilere açık hale gelmelerinde, yapılan bu yorumların da etkisi olduğu düşünülebilir.

Bir sonraki hafta, 15 Kasım 2012 de öğrencilerin vize haftalarında olmalarından dolayı ders yapılamamıştır. Daha önceden o haftaki ders içinde Erkan’ın vegas programını arkadaşlarına anlatması planlandığından öğrencilerle iletişim kurulmasından sonra, ders yapılsa da o saatte bir iki saat de olsa herkesin atölyeye gidip programı öğrenmeleri sağlanmıştır. Bu konuyla ilgili araştırmacının facebook grubu üzerindeki yazısı aşağıdaki gibidir.

Resim 12: Ders programı değişikliğine dair ekran görüntüsü

Nesne Dönüştürme Etkinliğine İlişkin Bulgular

Nesne dönüştürme etkinliğinin amacı, öğrencilerin öncelikle kavramsal sanat hakkında bilgi edinmeleri, araştırma yapmayı öğrenmeleri ve kendilerini tanıyıp süreç sonunda bunu sanat ürününe dönüştürmeleridir. Öğrencilerin günümüz sanatını anlamakla kalmayıp bire bir işin içine girerek uygulama sırasında bu süreci deneyimlemelerini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda öğrenciler süreç içerisinde hem kavramsal sanat ve günümüz sanat anlayışları hakkında bilgi edinmiş hem de kendi hayatlarını sorgulayarak anlamlı parçalardan sanat ürünü meydana getirmişlerdir. Araştırmanın 1. sorusuna yönelik “Öğrencilerin kavramları sanat ürününe dönüştürmeleri nasıl gerçekleşmektedir?” sorusuna ilişkin araştırma ve uygulama basamakları izlenmiştir. “Öğrenciler, kavramdan sanat ürünü geliştirirken, yaşadıkları sorunlar nelerdir ve bunları nasıl çözmektedir?” soruna yönelik ise yaşanan problemler ve çözümlerine yönelik geliştirilen eylem planları ortaya koyulmuştur.

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler ve ders sonrasında öğrencilerin yazdıkları günlüklerden elde edilen veriler doğrultusunda şu temalara ulaşılmıştır:

Tablo 11

Nesne Dönüştürme Etkinliğine İlişkin Bulgular

Etkinliğe İlişkin Bulgular
Etkinliğin yapısına ilişkin bulgular
Etkinliğin katkısına ilişkin bulgular
Yaşanan sorunlara ilişkin bulgular

Nesne dönüştürme etkinliğine yönelik bulgular tabloda görüldüğü üzere etkinliğin yapısına, etkinliğin katkısına ve bu süreçte yaşanan sorunlara ilişkin bulgular olmak üzere üç ana tema altında açıklanmaya çalışılmıştır.

Etkinliğin Yapısına İlişkin Bulgular: Etkinlik, öğrencilerin araştırma yapısı, bunları süreç içerisinde çalışmalarına yansıtılmaları üzerine yapılandırılmıştır. Yapısı itibariyle sonuç odaklı değil süreç odaklı bir yaklaşım sergilenmiştir. Öğrenciler bir yandan konu, malzeme, ifade aracı ve teknik detayları çözerken diğer yandan uygulama ile birlikte ilgili okumalar, araştırmalar yapmışlardır. Bu süreçte birbirleriyle, araştırmacıyla, hocalarıyla ve çevrelerinde fikirlerine önem verdikleri kişilerle etkileşime girmişlerdir.

Tablo 12

Etkinliğin Yapısına İlişkin Görüşler

Etkinliğin Yapısı
Araştırmaya dayalı yapı
Etkileşimin artması
Fikir paylaşımı

Nesne dönüştürme etkinliğinin araştırmaya dayalı yapısıyla ilgili olarak Şefika “*Araştırdıkça, önümüze örnekler geldikçe başkalarının yaptığı mesela bienalleri gördük sunumlarda ya da güncel sanatçıların çalışmalarını gördük. Bunlar bizi çok etkiledi (Şefika G, st. 72-73)*” ifadesiyle düşüncelerini aktarmıştır. Aynı zamanda Şefika görüşme sırasında şu sözlere yer vermiştir:

“Hiçbir şey yapmadan, tamamen araştırmaya bağlı olarak bir yola çıkmamız ve bir şeyleri, ürünleri koymamız çok iyi oldu. Sonuçta bize herkesin yaptığı gibi ödev verilir ve şöyle bir şey yapacaksınız, bunu yapın dersiniz bizim için kolay olur. Ama araştırma yoluyla çıktığımız bir şeyde bize hep sürpriz oldu hem de kendimizin yapabileceğini görmek çok gururlandırdı (Şefika G, st. 55-59)” .

Şefika, yukarıda belirtilen sözlerinde ifade ettiği gibi araştırmaya dayalı bir süreç geçirdiklerini ve araştırdıkça yeni şeylerle karşılaştıkları, geliştiklerini vurgulamıştır. Araştırdıkça yeni bilgiler öğrendiklerinden ve bunları kendilerinin de uygulayabileceğini görüp kendileriyle gurur duyduklarından söz etmiştir.

Beril, görüşmede belirttiği ifadelerinde, araştırmacı tarafından verilen makalelerin, okuma parçalarının yararlı olduğuna dikkat çekmiş ve kavramsal sanatla ilgili olarak farklı şeyler izleyip gördüklerine değinmiştir.

“Yepyeni konular seçiyoruz, mesela diğer gruplar atıyorum hala kurumsal kimlikle falan uğraşırken biz bunu geçen gün hallettik bir bu yıl hani bambaşka şeyler günümüz sanatı kavramsal sanat sadece oturup derste izlemek olmadı içinde olmak daha da iyi anlattı öğrendim diyim. Çok iyi oldu mesela araştırma veriyorsunuz konu makale falan bunlar çok iyiydi benim için çok okumayı zaten severim onları okuyup falan zaten bir defter yaptım bu dersimi çok iyi oldu bir şeyler okumak izlemek falan mesela sunu falan yaptık ya oradaki herkesin sunuş şeylerini ben yazdım (Beril G, st. 90-95)”.

Diğer sınıfların şu an uğraştıkları konuları geçtiğimiz sene çözdüklerini ifade eden Beril, bu etkinlikle birlikte onlardan farklı deneyimler yaşadıklarını, farklı şeyler öğrendiklerini ifadelerinde yansıtmıştır. Aynı zamanda okumayı da sevdiğini belirterek, verilen kaynakların onun için yararlı olduğunu sözlerine eklemiştir. Bu konuda günlüğüne de “*Ders bitince kafam çok dolu oluyor. Bir sürü bilgi. Araştırma yapmak çok güzel izlemek seyretmek (Beril Günlük, 11 Ekim 2012)*” ifadelerine yer vermiştir. Öğrencilerden Erkan ise araştırmanın yoğunluğuna dikkat çeken şu ifadeleri günlüğüne yansıtmıştır:

“Çeşitli konularda slayt izleyerek geniş çaplı araştırmaların temellerini atmış bulunmaktayız. Benim açımdan gayet zevk alabildiğim bu dersi daha fazla araştırmaya yönelerek çok zevkli bir ders, proje durumunu almış bulunmakta (Erkan Günlük, 11 Ekim 2012)”.

Etkinlik süresince her hafta derslerde öğrencilerin gelişim süreçleri projektör yardımıyla yansıtılıp izlenmiş ve herkesin konu üzerinde değerlendirmede bulunması sağlanmıştır. Böylelikle her öğrenci konu üzerine fikirlerini, yorumlarını söylemiş derse katılımında bulunmuştur. İlk başlarda öğrencilerin fikirlerini belirtmeye karşı çekingen davrandıkları gözlense de zaman içerisinde öğrencilerin araştırmacıya, kameraya ve etkinliğin yapısına alıştıklarından daha rahat davrandıkları görülmüştür. Oktay bu konuyla ilgili olarak “*Kameraya alıştık, birbirimize alıştık, daha samimi bir havada geçmeye başladı dersler (Oktay G, st. 95)*” cümlesiyle bu durumu net bir biçimde yansıtmıştır. Sürecin bu şekilde işlemeden dolayı öğrenciler birbirleriyle etkileşim içine girmeye başlamışlardır. Zaman zaman kendi sınıflarının dışında düşüncelerini

önemsedikleri kişilerle de iletişime geçerek projelerini geliştirmeye çalışmışlardır. Sınıf içinde etkileşimin artmasına yönelik olarak Beril şu ifadeleri kullanmıştır:

“Herkes bilgisayarını alıp oturuyordu kenara geçip, aynen öyleydi hoca gelirdi iş verirdi mesela sonra giderdi çalışırdık hoca ile ilgili yorum yapardı hani bu kadardı. Biz kendi aramızda pek konuşmuyorduk ama ben normalde pek konuşan insan değilim, ama bu dönem hep konuşuyorsun ediyorsun o masanın etrafında oturarak hani, güzel bir etkileşim, iletişimimiz ilerledi yani (Beril G, st. 117-121)”.

Beril, daha önceki derslerin yapısını değerlendirdiği konuşmasında eskisine göre arkadaşlarıyla etkileşimlerinin arttığına vurgu yapmıştır. Masanın etrafında oturup çalışmalar üzerine yorum ve eleştiriler yapmanın, paylaşımda bulunmanın da bunda önemli rolü olduğunu ifade etmiştir. Oktay “*Ondan önce o kadar da çok etkileşimde değildik yine okulda eleştiri yapıyorduk yaptığımız işlere o kadar* (Oktay G, st. 114-115)” sözleriyle eski yönteme göre daha fazla olan etkileşime vurgu yapmıştır.

Sınıf içi etkileşimin artmasına yönelik olarak Şefika görüşme sırasında şu sözlere değinmiştir:

Şu an bize asıl anlatılarak yapılması gereken ders böyle olmalı, onu da düşünüyorum. Sonuçta bilgisayarlarımız önümüzdeydi, projeksiyondan yansdı. Etkileşim halinde oldu, birbirimize yorumlatarak oldu. Kimse tam bireysel değildi. Biraz bu sınıf çalışmalarında da zaten bireysel olmamak lazım. Çalışmalarımıza yönelik bireyselliğimiz vardı (Şefika G, st. 159-164)”.

Şefika, derslerin bu şekilde etkileşimli olarak işlenmesine, konuların bu şekilde anlatılmasına vurgu yaparak, etkinlik sürecindeki işleyişin ve yapılan yorumların yararlı olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra herkesin kendi çalışması konusunda bireysel olduğunu ancak ders esnasında herkesin katılımının sağlanmaya çalışılmasından dolayı bu bireyselliğin olmadığını belirterek bunu doğru bulduğunu ifade etmiştir. Şefika'nın ifadesinde önemli görülen nokta, yapılan yorumlar ve paylaşımlar sonucunda öğrencilerin içe dönük bir çalışma düzeninden paylaşımcı bir yapıya geçmeleridir.

Öğrenciler sadece ders içinde arkadaşlarıyla etkileşimde bulunmamış, çevreleriyle de diyaloglar kurmuşlardır. Buna örnek olarak Oktay'ın şu ifadelerini sunabiliriz:

“Bu fakülteadaki arkadaşlarımla daha çok böyle kavramsal sanatla ilgilenen arkadaşlarımla paylaştım zaten o ilk çalışmalarımın önce, böyle böyle fikrim var nasıl buluyorsun falan. Dedi gayet güzel iyi bir çalışma böyle bir etkileşim için, hatta bana birkaç sanatçı falan ismi söyledi bunlara bakabilirsin diye, paylaştım genelde (Oktay G, st. 98-101)”.

Etkinliğin öğrenciler arasında fikir paylaşımına açık yapısına yönelik olarak Gülçin günlüğüne şu sözleri yansıtmıştır:

“İşleyiş olarak yeni kavramlar öğrenmemiz açısından merak uyandırdı. Konuşmalar ve fikir alışverişleri açısından yeterince doyurucu olduğunu düşünüyorum. Benim açımdan hiçbir fikrimin olmadığı bienalle ilgili bilgi edinmemi sağladı (Gülçin Günlük, 11 Ekim 2012)”.

Gülçin bu sözleriyle, yeni kavramlar öğrendiklerini ve edindikleri bilgileri sınıf ortamında paylaşarak fikirlerini paylaştıklarını ifade etmiştir. Bu durumun, daha önceden hiçbir bilgisi olmadığı konularda da bilgi edinmesini sağladığını söylemiştir. Şefika ise birbirlerinin çalışmalarını yorumlayıp nasıl daha iyi hale getirebileceklerinin tartışıldığına ve çözüm üretildiğine değinmiştir.

“Sırayla neler yaptığımızı inceledik. Üzerine neler katabileceğimizi nasıl daha iyi bir hale getirebileceğimizi konuştuk. Çalışma sürecinde ne gibi sorunlarla karşılaştığımızı ve bunlara nasıl bir çözüm bulduğumuzu konuştuk. Sırayla çalışmalarımıza baktık (Şefika Günlük, 1 Kasım 2012)”.

Fikir alışverişinin yoğun olmasının kendisinin bakış açısını geliştirdiğine dikkat çeken Beril günlüğüne şu sözleri aktarmıştır:

“Herkesin işleri tek tek izlendi ve yorum yapıldı. Değiştirmesi ya da geliştirmesi gereken yerler söylendi. Bu daha da iyi oldu çünkü insan ilk bakarken kendi hep hatasının farkına varamıyor. Başka kişiler tarafından yorum yapılması ve öneride bulunulması çok iyi insanın bakış açısını değiştiriyor, geliştiriyor (Beril Günlük, 1 Kasım 2012)”.

Birbirlerinin çalışmalarına eleştiride bulunarak fikirlerini geliştirdiklerine vurgu yapan Şefika, bunu durumu günlüğüne “*Birbirimizi iyi ve kötü yönde eleştirerek yön gösterdik. Ben bugünün daha verimli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bugün daha rahat bir şekilde birbirimizi eleştirdik ve bu yeni fikirlere yol gösterdi (Şefika Günlük, 6 Kasım 2012)*” ifadeleriyle yansıtmıştır. Gülçin “*Elimizde somut bir şeyler olması fikir*

alışverişi açısından daha doyurucuydu. Fikirlerin orijinalliği de hem dikkat çekici hem de merak uyandırıcı (Gülçin Günlük, 18 Ekim 2012)” sözleriyle, somut şeyler üzerine konuşmanın fikir alışverişi açısından tatmin edici olduğuna vurgu yapmıştır.

Etkinliğin Katkısına İlişkin Bulgular: Öğrenci günlüklerinden ve öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle nesne dönüştürme etkinliğinin katkılarına ilişkin bulgular bilgi edinme, farkındalık sağlama ve motive etme başlıkları altında üç temada toplanmıştır.

Tablo 13

Etkinliğin Katkısına İlişkin Görüşler

Etkinliğin Katkısı
Bilgi edinme
Farkındalık sağlama
Motive etme

Derste yeni bilgiler edindiğine dikkat çeken Şefika, günlüğünde *“Bienal hakkında birçok sunum izledik ve bu konu hakkında bilgi edindik. Ve ardından yerleştirme sanatıyla ilgili sunum izledik. Bu sunumlarla farklı çalışmalar gördük. Bugün de yeni fikirler edinmiş olduk (Şefika Günlük, 11 Ekim 2012)”* ifadelerini kullanmıştır. Erkan ise *“Bu haftaki dersimizde, yapacağımız projenin kurgusu hakkında tartışmalar yaparak bilgi sahibi olduk. Çeşitli konularda slayt izleyerek geniş çaplı araştırmaların temellerini atmış bulunmaktayız (Erkan Günlük, 11 Ekim 2012)”* sözleriyle projenin kurgusuna yönelik yeni bilgiler edindiğine değinmiştir.

Beril görüşme sırasında günümüz sanatıyla ilgili kafasındaki birçok soruya yanıt aldığı ifade etmiştir. Bu sayede edindiği bilgilerle geleceğe dönük planlarında daha net olduğunu sözlerine eklemiştir.

“Seneye mezun olacağız ne yapacağım ben şimdiden sormaya başladım mesela hani günümüz sanatını öğreniyoruz. Mesela ben küratör nedir bilmiyordum ondan sonra hani bir şey sormuştum ya derste günümüz sanatı nerde yayınlanıyor ya da mesela insanlar bu işten nasıl para kazanıyor

nasıldır mesela eskiden bir tablo yap sat öyleydi ama şimdi mesela nasıl ben atıyorum üç boyutlu bir iş video yaptığımda ben o işten nasıl para kazanacağım mesela bunları gördüm ben bunları merak ediyordum annem babamda soruyor sen ne olacaksın diye, dediklerinde ben de artık kendime soruyorum buradan mezun olduktan sonra ne yapacağım, bunların sorusunun cevaplarını aldım çok iyi oldu (Beril G, st. 95-103)”.

Şefika “...sonuçta biz şu güne kadar güncel sanat ne bilmiyorduk ya da kavramsal sanat nedir bilmiyordum içerik anlamında. Ama bunları örneklerle kendimiz de anlattığımız için biraz da bu şekilde olması bizim çok yararımıza oldu (Şefika G, st. 74-76)” cümleleriyle kavramsal sanat hakkında ve günümüz sanatı hakkında bilgi edindiğini ifade etmiş, bunun yararlı olduğuna değinmiştir.

Oktay, konu ile ilgili önerilen okuma kaynaklarının yararlı olduğundan bahsetmiştir. Bu okumaları gerçekleştirdiğinde düşüncelerini aktarmada daha az sıkıntı yaşadığına değinmiştir.

“Sizin verdiğiniz bu okumalar falan böyle bayağı yararlı olduğunu düşünüyorum hani evde kitap falan da aldım, çok fazla inceleyemedim ama bizim kavramsal sanatla ilişkili olan yerlerini falan okudum. Bunların fikirlerimi aktarmamdaki katkısı büyük aslında (Oktay G, st. 58-61)”.

Gülçin, süreç içinde bakış açılarında yaşanan değişime dikkat çekerek ikinci çalışma için daha iyi çalışmalar yapacağına olan inancını ifade etmiştir.

“Bu iş genel olarak bakış açımızı değiştirmeye başlamış ve ortaya daha profesyonel işler çıkmaya başlamış bunu farkettim. Montajdan sonra hepsinin daha güzel olacağına ve ikinci işlerimizde daha başarılı olacağımıza emin oldum (Gülçin Günlük, 1 Kasım 2012)”.

Beril “*Farklı farklı anlatım yolları, sunumlar nereden neyin çıkacağı belli olmayan şeyler. Bakış açımızı değiştirdi. Konu bizim ve geleceğimiz için çok faydalı olduğunu düşünüyorum (Beril Günlük, 8 Kasım 2012)*” cümleleriyle farklı ifade yollarının bakış açısını geliştirdiğini ve konunun faydalı olduğunu anlatmıştır. Şefika ise kavramsal sanatı algılayış biçiminde değişim yaşadığını ve bu konu üzerinde farkındalık geliştirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bir şekerle bile bir insanın neler anlatabildiğini gördük. Bunlar bizim için çok iyi oldu ki herkese çok büyük bir şey kattığını düşünüyorum bunun. Sonuçta sadece grafik değil bizim yaptığımız şu anki iş. Tamamen duygularımıza döktük. Sonuçta grafik dediğimiz vektörel bir çizim yaparsın onu ona bağdaştırırsın ama bununla daha geniş bir açıyla bakabileceğimizi düşünüyorum (Şefika G, st. 42-46)”.

Okday “*Çalışma hani çok aşına olmadığımız bir grafik, o yüzden kavramsal sanat falan. Gayet verimli olduğumu düşünüyorum. Bizim deneyimlerimizin daha böyle hani bilincine varmamıza neden oldu (Okday G, st. 10-12)*” ifadeleriyle deneyimlerinin daha farkında olduğuna dikkat çekmiştir.

Öğrenciler uygulamanın ilk başlarında konuya karşı çekingen ve tereddütlü yaklaşmışlar ancak kendileri için içine girdikçe düşüncelerinde değişim yaşamışlardır. Daha önce kendilerine uzak gördükleri kavramsal sanat, güncel sanat gibi konuları öğrenip uygulama yapmaya başlamaları ve yapabildiklerini görmeleri onları motive etmiştir. Kendilerini diğer sınıflardaki arkadaşlarından bu anlamda farklı görmeye başlamışlardır. Şefika “*Araştırma yoluyla çıktığımız bir şeyde bize hep sürpriz oldu hem de kendimizin yapabileceğini görmek çok gururlandırdı (Şefika G, st. 57-58)*” şeklindeki ifadesiyle kavramsal çalışma yapabildiklerini görünce hissettiği memnuniyeti aktarmıştır. Erkan ise yaşadıkları farklılığın motivasyonlarına olan etkisini “*Sıradanlığın dışına çıkmakla sınıfsal olarak yani grup olarak şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Dersin bu yönde pozitif gitmesi adaptasyonda çok büyük bir etken kanısındayım (Erkan Günlük, 8 Kasım 2012)*” cümleleriyle ifade etmiştir.

Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular: Etkinlik süresince yaşanan sorunlar, öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme ile öğrenci günlüklerinden elde edilen verilerden yararlanılarak ortaya koyulmuştur. Etkinlik süresince yaşanan problemler zaman kullanımı, teknik aksaklıklar, yetersiz araştırma ve günlük yazımı başlıkları altında dört temada toplanmış ve sunulmuştur.

Tablo 14

Etkinlikte Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Yaşanan Sorunlar
Zaman kullanımı
Teknik aksaklıklar
Yetersiz araştırma
Günlük yazımı

Birinci uygulama konusu olan nesne dönüştürme etkinliği boyunca bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Öğrencilerin etkinlik süresi beş hafta olarak belirlenmiştir ancak bazı öğrenciler çalışmalarını son haftalara sıkıştırdıkları görülmüştür. Bu noktada öğrencilerin çalışma disiplinlerindeki farklılıkların da buna sebep olduğu anlaşılmıştır. Bazı öğrenciler çalışmalarını süreç içinde geliştirirken, bazıları da kişisel yapıları itibarıyla okuyup, gözlemleyip sentez yaptıktan sonra ürün geliştirmeye çalışmışlardır. Konuyla ilgili olarak Oktay “*Bazen benim aklıma son anda geliyor yani hani böyle bilgi patlaması gibi (Oktay G, st. 54)*” cümlesi bu durumu açıklamıştır. Süreç içinde vize sınavları haftasının da dahil olmasıyla birlikte, sınav yoğunluğundan çalışmalarını aksatan öğrenciler de olmuştur. Nihal “*Zaten vize haftası birçok dersimiz var tek buna da vakit ayıramadık (Nihal Günlük, 8 Aralık 2012)*” cümlesiyle bu durumu açıklamıştır. Öğrencilerden bazıları süreç içinde araya Kurban Bayramının denk gelmesiyle malzeme araştırması sırasında sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bayram dolayısıyla almak istedikleri malzemelerle ilgili dükkanların kapalı olması süreçte zamansal problemler yaşanmasına sebep olmuştur. Oktay bu konuyla ilgili şu sözleri aktarmıştır:

“Malzeme araştırması döneminde sıkıntı yaşadım, tam bu şey dönemine geldi: bayram dönemine geldi bütün dükkânlar kapalı öyle boş boş gezdim yani. Malzeme şeyi var aklımda şunu şunu alacağım ama dükkânlar açık olmadığı için (Oktay G, st. 63-65)”.

Zaman kullanımı ile ilgili yaşanan sıkıntılardan birisi de öğrencilerin aklına çok fazla düşünce gelmesi ve bu düşüncelerin arasından seçim yapamama sorunu olmuştur. Bu duruma yönelik Gülçin’in “*Tek sıkıntı şu olabilir; çok fazla şey düşündüğüm için aralarından seçim yapmam güçleşiyor (Gülçin G, st. 43-44)*” sözleri açıklayıcı olmuştur. Genel olarak öğrenciler çalışmalarını tam süresinde tamamlamış ve sunmuşlardır.

Öğrencilerin sıkıntı yaşadıkları diğer konu ise teknik aksaklıklardır. İlk uygulama olan nesne dönüştürme etkinliğinde 6 odak öğrenciden 4’ü video art çalışması yapmayı tercih etmiştir. Video art yaparken öncelikle konularıyla bağlantılı birçok görüntü kaydetmişler daha sonra anlamlı bir bütün haline getirmek için kurgularını tamamlamışlardır. Ancak elde ettikleri görüntüleri bilgisayarlarına aktardıklarında dosya formatlarındaki uzantıların farklılığından kaynaklı problemler yaşamışlardır. Bu durumla ilgili Beril “*Mesela çektim videoları ama bir türlü programa aktaramadım.*

Onların üzerinde oynayamadım. İzin vermedi falan böyle (Beril G, st. 139-140)” sözleriyle ifade etmiştir. Beril bu problemi üst sınıfta eğitim gören Nafiz Dinçer ile iletişime geçerek bu durumu çözdüğünü anlatmıştır.

Teknik anlamda yaşanan problemlerden birisi de videoların montaj aşaması olmuştur. Görüntüleri montajlarken kullanılan bilgisayar destekli tasarım programı olan vegas kullanımını sınıf içerisinde sadece birkaç kişi bildiğini ve kullanabildiğini ifade etmiştir. Bu konudaki eksikliği gidermek adına araştırmacı, aynı sınıfta olan Erkan'dan bu konuda yardım istemiştir. Öğrencilerin dersinin olmadığı bir gün herkes atölyede bilgisayarlarına programı yükleyerek gelmiş ve Erkan vegas programının kullanımını anlatmıştır. Öğrenciler bu anlatımın kendileri için çok yararlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmacı, etkinlik sürecinde ders sırasında kavramsal sanatla ilgili teorik bilgiler vermesinin yanı sıra öğrencilere makale, kitap okumaları vermiştir. Ancak az sayıda öğrencinin bunları okuyup geldiğini fark etmiştir. Öğrenciler genel olarak okumayı çok sevmediklerini ancak dijital ortamda yazılar okuduklarını ifade etmişlerdir. Bazısı ise verilen okuma parçalarını inceledikçe aslında okumayı sevdiğini ancak ilgisini çeken konular oldukça okuduğunu söylemişlerdir. İlk haftalardaki bu duruma yönelik Oktay *“Diyalogların daha çok olmasını isterdim. Fakat biraz monolog bir ders oldu. Bu biraz da bizim pek bir araştırma yapmayıp derse gelmemizden kaynaklı (Oktay Günlük, 11 Ekim 2012)”* ifadelerini günlüğüne aktarmıştır. Araştırmacı bu durumu haftalık izleme komitesinde gündeme getirmiş ve bu konuda çözüm önerileri tartışılmıştır. Buna göre araştırmacı öğrencilerin okumaları, araştırmaları yapmadıklarını fark ettiğinde ilgili makaleyi veya kaynağı sınıf ortamında okuyarak tartışma yoluna gitmiştir.

Öğrenciler kaynakları okudukça ve araştırma yaptıkça konuya olan yakınlıkları ve ilgileri artmıştır. Araştırmalarının derinliği arttıkça çalışmalarının kalitesine de etki etmiştir. Öğrencilerden özellikle Beril, verilen her konuyu araştırmış, okuyup notlar alarak derse gelmiştir. Kafasına takılan noktaları araştırmacıya yönelterek sorularına cevap bulmuştur.

Günlüklerinde ve görüşmelerde öğrencilerin çoğunluğu günlük yazmayı sevmediklerini belirtmişlerdir. Ders saatinin uzun olması ve ders bitiminin akşam

saatlerine gelmesinden dolayı da günlükle uğraşmak istememişlerdir. Buna rağmen derse katılanların hepsi ders sonunda günlüklerini yazıp vermişler ancak bazı zamanlar kısa cümlelerle geçiştirdikleri görülmüştür. Öğrencilerle konuşulduğunda “günlük” isminin onları rahatsız ettiği, bunun günlük yerine “öğrenci değerlendirmesi” gibi bir isimle yapılması gerektiği yönünde geri dönütler alınmıştır. Bu konuda Nihal şu sözlere değinmiştir:

“Gereksiz buluyorum ben de zaten hani sürekli dersler kamerayla izleniyor, ses kaydı falan yapıyoruz tekrar gerek yoktu ama bilimsel araştırma diye bir ders alıyoruz orda hocamız da söyledi nitel araştırmada gerekli imiş, ha dedik böyle (Nihal G, st. 101-103)”.

Yukarıda bahsedilen ifadelerle Nihal, günlük olayını gereksiz bulduğunu, zaten her şeyin kayıt altına alındığını anlatmıştır. Ancak nitel araştırma dersindeki hocasının bunun nitel araştırmanın bir gerekliliği olduğunu söylemesinden sonra günlüğün anlamını kavramıştır. Gülçin ise günlüklerde kısa ve öz ifade kullanmasının sebebinin kendi kişiliğiyle bağdaştırmıştır. Hayatında her şeyin net ve kısa olduğunu ifade eden Gülçin bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kısa, net ve öz. Daha fazlasını yapamıyorum, yaptığım zaman kelimeler birbirine girmeye başlıyor. Kendimi tekrar etmeye başlıyorum ve çıkıyor o bir müddet sonra istediğim çizgiden. Saçma sapan bir şey oluyor, benim de hoşuma gitmiyor bu sefer. O yüzden kısa yazmak benim için her zaman daha etkili (Gülçin G, st. 162-165)”.

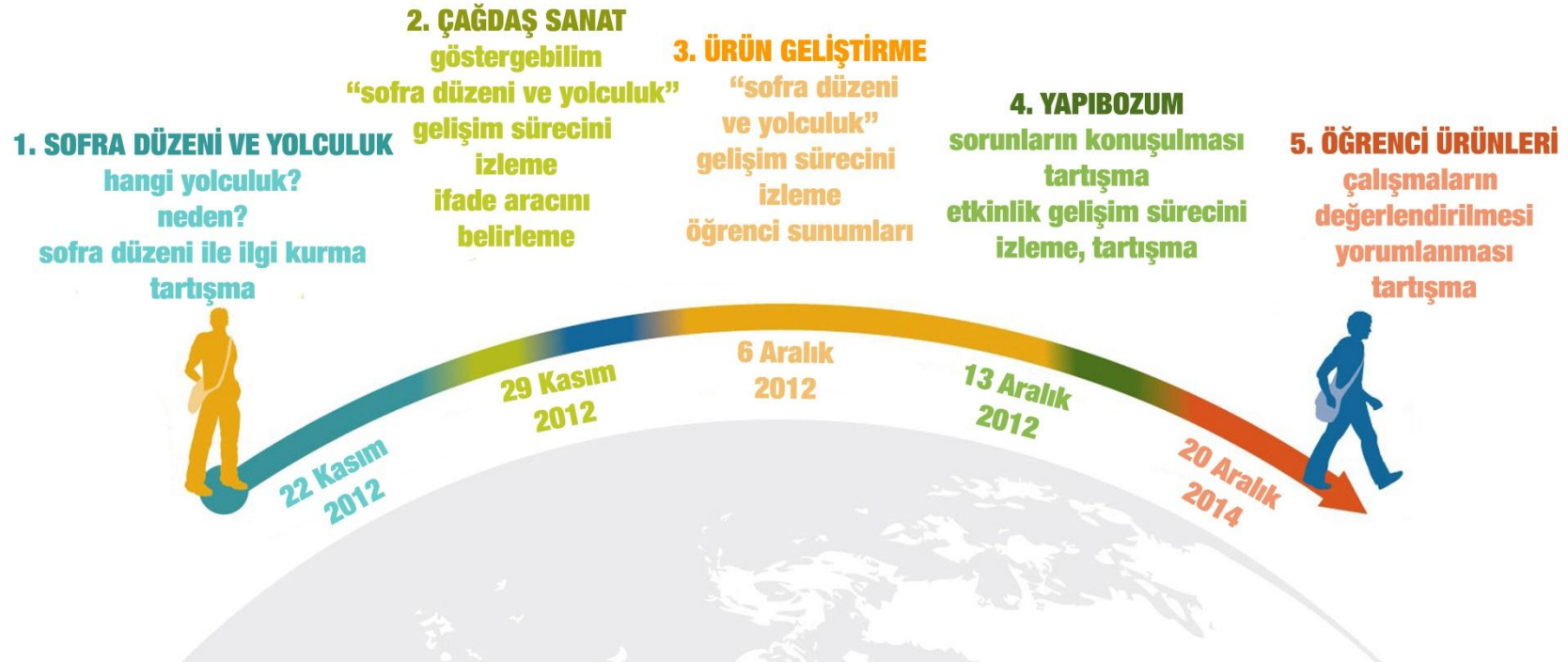
Öğrencilerden Oktay “*Bu güzeldi günlük yazmadan aslında herkes sıkıntılı falan ama aslında yararlı bir şey hani alışkanlık kazandırılmamız lazım bu günlük yazmayla ilgili (Oktay G, st. 81-83)*” cümlesiyle günlük yazma konusunda arkadaşlarından farklı görüşe sahip olduğunu ve bunu yararlı bulduğunu sözlerine yansıtmıştır.

“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliği Süreci

“Sofra düzeni ve yolculuk” etkinliği 22 Kasım 2012- 20 Aralık 2012 tarihleri arasındaki 5 haftalık ders sürecini kapsamaktadır. Uygulama 4 hafta sürmüş, 5. hafta ortaya çıkan öğrenci ürünleri sınıf ortamında projektör ile yansıtılmış ve öğrencilerle değerlendirilmiştir. Araştırmanın 1. Sorusu olan “öğrenciler kavramları sanat ürününe nasıl dönüştürmektedir” sorusuna ilişkin araştırma, sorgulama ve uygulama aşamaları

izlenmiştir. Aynı zamanda öğrenciler, kavramdan sanat ürünü geliştirirken nasıl bir malzeme kullanıyorlar ve araştırma süreci geçiriyorlar gibi sorulara da yanıt aranmıştır.

Bu etkinlikte, öğrenciler yaptıkları bir yolculuktaki hislerini bir sofraya düzenine uyarlasalar nasıl bir ürün ortaya çıkar sorusuyla hareket edilmiştir. Öğrencilerden onları etkileyen, bir değer ifade eden bir yolculuklarını yazıya dökmeleri istenmiştir. Ders sırasında, öğrenciler neden bu yolculuklarını seçtiler, bu yolculukta onları etkileyen duygu neydi, bu yolculuğu diğerlerinden ayıran şey neydi gibi sorgulamalar yapılmıştır. Öğrenciler o yolculuğa karşı hislerini analiz ve ifade ettikten sonra, bu hisleri bir sofraya düzeninde nasıl ifade edilir sorusu üzerine düşünmeye sevk edilmiştir. İlk etkinliğe göre bu etkinlik biraz daha sınırlayıcı olmuştur çünkü öğrencilerden iki farklı eleman arasında ilişki kurabilmeleri ve sanat ürününe dönüştürmeleri istenmiştir.

Şekil13: “Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliği Uygulama Çizelgesi

Tablo 15

“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 1. Hafta Ders Süreci

“SOFRA DÜZENİ VE YOLCULUK” 1.HAFTA
Tarih: 22 Kasım 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencileri selamlama • Öğrencilerin gerekli okumaları yapıp yapmadıklarını sorgulama • Yapılan okumalar üzerine konuşma, tartışma • Sanat etkinlikleri üzerine konuşma
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Yolculuk ve sofranın düzeni hakkında bilgi verme • Yaptıkları yolculuk ile ilgili yazı yazmalarını isteme
Üçüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Konu ile ilgili yazılarını okuma, üzerinde konuşma • Nasıl yansıtabilecekleri konusunda açıklama yapma
Dördüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Video art çalışmaları izleme, tartışma • Dersin sonlanması üzerine öğrencilere günlüklerini yazma konusunda yönerge verme • Dersi bitirme

Dersin başlangıcında araştırmacı öğrencilerle kısa bir sohbet gerçekleştirdikten sonra, kavramsal sanat, çağdaş sanat ile ilgili okumalar yapıp yapılmadığı sorgulanmış, öğrencilerin genelinden önerilen kaynakları okumadıklarına dair geri dönüt almıştır. Nihal okuma yapmamasının sebebini, vize sınavlarının yoğunluğundan dolayı olduğunu ifade etmiştir. Diğerleri de buna katılmakla birlikte, güncel sanat örneklerini internet üzerinden takip ettiklerini ancak okuma yapmadıklarını söylemişler fakat facebook grubu üzerinde paylaşılan video ve görselleri izlediklerini belirtmişlerdir.

Şefika, konuyla ilgili olarak dijital sanat dersinde bir takım okumalar yaptığını açıklayarak bu okumaların, dersin hocasının (Elif AVCI) yönlendirdiği kaynaklar doğrultusunda olduğunu belirtmiştir. Ardından, Beril göstergebilim konusunda araştırmalar yapıp bazı kaynakları okuduğunu söylemiş, okumalarını yaparken önemli gördüğü şeyleri not alıp ders esnasında paylaşmıştır. Beril yaptığı okuma ve araştırmaların yeterli olmadığını ve daha fazlasını yapabileceğini belirtmiştir.

Araştırmacı öğrencilerin konuyla ilgili yeteri kadar okuma ve araştırma yapmadıklarını düşünerek, kendisinin facebook grubu üzerinden makale ve araştırma yazıları paylaşacağını belirtmiş ve bu konuda öğrencilerin görüşünü almıştır. İlgili diyaloglar aşağıda verilmiştir.

Araştırmacı : (...) (06:41) Ben size metin yükleyeyim haftalık, yani her hafta facebookta. Herkesin İnterneti var mı? Herkes görebiliyor mu paylaşımları?

Nihal : Okula geldiğimiz de her zaman var internete ulaşma imkanımız.

Araştırmacı :Doğru, okula geldiğinizde inceleyebilirsiniz, çıktısını alıp okuyabilirsiniz. O zaman ben size makale ya da bir yazı, belge yükleyeyim. Önümüzdeki hafta onu okuyarak gelin, bunu üzerinde tartışalım. Her hafta bu şekilde götürelim. Tabi onun dışında siz de ayrıca okumalar yapabilirsiniz, devam edebilirsiniz. Böyle olsa nasıl olur, ne diyorsunuz?

Şefika : Böyle daha iyi olur, çünkü siz bizi serbest bırakınca çok dağılıyoruz. Ama elimizde bir metin, makale olursa okuruz kesinlikle.

Araştırmacı : okuyup sınıfta tartışırız, daha öğretici olur, daha aklınızda kalır, yararlı olur diye düşünüyorum. Aslında serbest bırakmak, herkesin kendi ilgi alanı doğrultusunda, tabi bu kapsam çerçeve doğrultusunda okuma yapması daha uygun olurdu ama bu şekilde de...

Şefika : Bugün şu işi yapalım, şu gün kütüphaneye giderim vs. gitmiyor, olmuyor yani.

Araştırmacı : Anlıyorum. Ya da başka şeyler önceliğiniz oluyor. (07:57) (DV, 22 Kasım 2012).

Bu durum, dersten bir sonraki gün gerçekleştirilen geçerlilik komitesi toplantısında gündeme getirilmiş ve tartışılmıştır. Bununla ilgili konuşmalar aşağıda yansıtılmıştır.

Araştırmacı : ... (01:23) öğrencilerin verilen okumaları yapmadığını farkettim.

Ali Ersoy : Ne yapacaksın peki, ya da ne yapacağız bu konuda?

Araştırmacı : Öğrencilerle bunun sebebini konuşup tartıştık. Bunun üzerine ben her hafta onlara facebook üzerinden makale yükleyeceğimi belirttim. Sonraki derste herkesin bu makaleyi okumasını ve sınıfta tartışmasını istedim. Her hafta böyle olacak, benim koyduğum konuları okuyacaklar ve burada tartışacağız. ...

Ali Ersoy : Okuyup okumadıklarından nasıl emin olacağız? Yani okumadan gelirlerse ne yapacaksın?

Araştırmacı :Dersin başında okumalar üzerine hepsiyle konuşacağım. Zaten okumayanlar varsa anlaşılır ya da ifade ederler.

Ali Ersoy :Kavramsal sanat, modernizm, postmodernizm gibi kuramsal yapılarda eksiklik olursa çalışmalarını olumsuz etkiler mi bu sorun oluşturur mu?

Araştırmacı : Oluşturur.

Ali Ersoy :Şundan emin olmamız lazım. Sınıfın genelinin modernizm, postmodernizm, kavramsal sanat konusunda altyapısı olmasını sağlamalıyız.

Araştırmacı : Aslında bununla ilgili bir ders almışlar hocam. Çağdaş sanat dersi almışlar. Ama yüzeysel olmuş galiba, bir şey yok altyapı yok.

Metin İnce : Derslerimizde genellikle o sorunlar olur. Çocuklar ezbere bir takım bilgileri edindikleri için içselleştiremiyorlar.

Ali Ersoy : Bu bizim için önemli.(03:55) (23 Kasım 2012).

Geçerlilik komitesi toplantısında, bu sorunun çözümü için, öğrencilerin bu sürecinin yakından takip edilmesi ve duruma göre yeni eylem planlarının oluşturulması sonucuna varılmıştır. Kavramsal sanatla ilgili kuramsal eksikliğin öğrenci çalışmalarına olumsuz yansımaları olacağı düşünülüp, bu konudaki kuramsal eksikliklerin giderilmesi ve planlamaların yoğunlaştırılması yönünde karar alınmıştır.

Öğrenciler daha önceki ders döneminde, Çağdaş Sanat isimli bir ders almışlar ancak bilgileri yüzeysel kalmıştır. Araştırmanın başında öğrencilere kavramsal sanat, modernizm, güncel sanat hakkında kuramsal bilgiler verilmiş ve örnekleri de incelenmiş, sınıf içinde tartışılmıştır. Öğrencilerin bu konularla ilgili verdikleri cevaplardan ve sınıf içindeki durumlarından yola çıkarak, kuramsal eksikliklerinin

olduğu sonucuna varılmıştır. Diğer haftalarda eylem planlarına bu eksiklikleri gidermeye yönelik konular eklenmiştir.

Araştırmacı dersin ilerleyen kısmında, yeni etkinlik olan “Sofra Düzeni Ve Yolculuk” konusunu açıklamış ve öğrencilere anlatmıştır. Öğrencilerden etkilendikleri ve onlar için önem arz eden, yaşamlarında yer bulan bir yolculuklarını bir sofraya düzenine kavramsal sanat ifade formlarını kullanarak ifade etmelerini istemiştir. Konuyla ilgili olarak “etki” deyince öğrencilerin hep negatif bir durum algıladıklarını fark eden araştırmacı, bu durumu öğrencilerle paylaşmış ve yorumlarını almıştır. Sınıf içindeki ilgili konuşmalar aşağıda yansıtılmıştır.

Araştırmacı :... (15:15) Etkileyen derken geçen seferki çalışmalarınızdaki gibi, negatif konuların seçildiğinden bahsedilmişti önceki derslerde. Sınıf içinde konuşulmuştu hatırlıyorsanız, neden herkes olumsuz konu seçti diye. Etkileyen deyince sanırım, yani benim düşündüğüm kafanızda galiba olumsuz şeyler canlandı hepinizin ve öyle algıladınız ve olumsuz bir şey seçtiniz yaşantılarınızın arasından.

Ayşe :Aslında daha etkileyici oluyor ya biraz dram biraz acı. Mesela en zirvesini Erkan yaptı, kanlar fişkiriyor filan, öyle daha etkili oluyor. Büyük ihtimal herkesin bilinçaltı ondan dolayı öyle oluyor.

Araştırmacı :Etki deyince neden kafanızda olumsuz şeyler canlanıyor onu merak ettim. Neden olabilir sizce?

Şefika : Üzücü şeyler daha kalıcı oluyor, hani böyle mutluluk, mutlu olmuşum diyorsun ama üzüldüğün şey hep içinde üzüntü olarak kalıyor. O yüzden direkt üzüntü duyduğumuz şeyler çağrışım yaptı. (16:54) (DV-1, 22 Kasım 2012).

İkinci etkinlik üzerine sınıf içinde tartışmalar yapılırken öğrenciler bu çalışmalarında sanatsal ifade aracı olarak videoyu kullanmayacaklarını belirtmişlerdir. Araştırmacı, bunun sebebini merak etmiş ve öğrencilere gerekçelerini sormuştur. Öğrenciler video art çalışması yapmayacak olmalarını bir önceki uygulamada karşılaştıkları video montaj programı sıkıntılarından dolayı olduğunu vurgulamışlardır. Öğrencilerden Erkan bu konudaki eksikliği giderebilmek adına, önceki hafta sınıf içinde arkadaşlarına Vegas video montaj programını anlatmış olmasına rağmen öğrencilerde video art konusunda hala endişeler olduğu görülmüştür. Araştırmacıya göre bu güvensizliğin sebebi, öğrencilerin kendilerini bu konuda yetersiz görmeleri ve ikinci

çalışmalarından herhangi bir problem yaşamak istememeleridir. Bunun durumun öğrenciler arasındaki farklılıklardan da kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Kimi öğrenci farklı konuda farklı ifade araçlarını kullanmayı tercih ederken kimisi de aynı araçla farklı ifade denemelerine doğru yönelmişlerdir.

Öğrencilere yaptıkları ve yaşamlarında önemli yer eden bir yolculuklarını yazmaları için 15 dk. süre verilmiştir. Bu süre bittikten sonra, her öğrenci yazdığı yazıyı okumuş ve bu seçimindeki gerekçeleri sınıf içinde ifade etmiştir.

Araştırmacı, öğrencilere konuyu ifade ederken nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda açıklamalar yapmıştır. Önceki çalışmalarının aksine bu çalışmalarında simgesel ifadeden uzaklaşmaları gerektiğini vurgulamış ve ifadenin yan anlamlarını bulmaya çalışmalarını söylemiştir. Daha az obje ve gizli anlamlarla nasıl hislerimizi yansıtırsınız sorusunu çözümlenmelerini istemiştir.

Araştırmacı sonraki hafta için öğrencilerden ilk yaptıkları çalışmaları, facebook üzerinden kendi sayfalarında paylaşmalarını ve arkadaşlarından çalışmaları üzerine yorum yapmalarını istemelerini belirtmiştir. Çalışmaların sınıf içindeki kişilerin dışında başka kişilerce nasıl görüldüğü ve yorumlandığını anlamayı amaçlamıştır. Araştırmacı öğrencilerden bunu yapmalarını istediğinde, öğrencilerde tedirginlik ve çekimserlik gözlemlemiştir. Beril buna “*Korkuttu biraz bu durum (19:34) (DV-2, 22 Kasım 2012)*” diye karşılık vermiştir. Sebebi sorulduğunda ise “*Arkadaşlarımızın öyle düzgün yorum yapacaklarını sanmıyorum, tuhaf yorumlar da yapabilirler (23:41) (DV-2, 22 Kasım 2012)*” diye yanıt vermiştir. Araştırmacı ise, anlamsız yorumların olabileceği ancak bizim için içlerinde anlamlı değerlendirmelerin de olabileceğini ifade etmiştir. Sonunda öğrenciler deneyelim, sonucuna bakalım şeklinde söylemlerde bulunmuşlardır.

Tablo 16

“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Ekinliğine Ait 2. Hafta Ders Süreci

“SOFRA DÜZENİ VE YOLCULUK” 2.HAFTA
Tarih: 29 Kasım 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencileri selamlama • Öğrencilerin gerekli okumaları yapıp yapmadıklarını sorgulama • Yapılan okumalar üzerine konuşma, tartışma • Sanat etkinlikleri üzerine konuşma
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Yolculuk ve sofrta düzeni konusunda bir hafta boyunca neler yaptıklarını sorgulama. • Çalışmalarına başlayanların gelişim aşamasını kontrol etme. • Çalışmasıyla ilgili elde ettiği malzeme ve dokümanlar üzerinde varsa görseli izleyerek konuşma, tartışma. • Konuya açıklık getirebilmek için uygun örneklerin incelenmesi, açıklanması.
Üçüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Kavramsal sanat ile ilgili sunum yapma.
Dördüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Görülen örnekler üzerine yorum yapma, tartışma • Konu ya da dersle ilgili sorunlarının olup olmadığını sorma, varsa çözüm yolları üzerine konuşma • Dersin sonlanması üzerine öğrencilere günlüklerini yazma konusunda yönerge verme • Dersi bitirme
<p>Ödev:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Önümüzdeki hafta için beğendikleri herhangi bir güncel sanat anlayışına göre çalışma yapan sanatçı hakkında bilgi toplamalarını ve sınıfta paylaşımlarını isteme. • Sanat eleştirmenlerinin de bu sanatçı hakkında yaptıkları yorumları araştırıp bulup, derste paylaşımlarını isteme.

Önceki hafta öğrencilerden, birinci çalışmalarını facebookta paylaşmaları ve arkadaşlarından çalışmalarını üzerine yorum yapmalarını talep etmeleri söylenmiştir. Çalışmalarını facebook sayfalarına yükleyen öğrencilerin çalışmalarını hakkında aldıkları geri dönüşler okunarak sınıfça değerlendirme yapılmıştır. Gülçin çalışmasının sosyal medya üzerinden paylaşılmasını istemediğini ancak Rapidshare üzerinden şifreleyerek paylaşımına sunduğunu belirtmiştir. İnternete yüklemiş ancak sadece isteyenlere şifresini verip izlenmesini sağlamıştır. Arkadaşlarına çalışmasını izlettiğini ve olumlu yorumlar aldığını hatta sergi zamanını sorduklarını söylemiştir. Kendi çalışmasının yanı sıra birkaç arkadaşının çalışmasını da izlettiğini açıklamış ve çalışmalar hakkındaki yorumları ifade etmiştir.

Öğrencilerden bazıları çalışmalarını facebooka yüklemedikleri görülmüştür. Nihal bunun sebebini, çalışmasını sisteme nasıl yükleyeceğini bilmemesinden dolayı olduğunu ifade etmiştir. Daha sonradan arkadaşlarına sorup öğrenmiş ancak ertelediğinden dolayı o hafta yüklemeyi gerçekleştirmediğini ifade etmiştir. Ancak günlüğünde bu konu ile ilgili olarak “...Sosyal ağda paylaşımında bulunmamız istenildi bir türlü bunu uygulamak istemiyorum... (Nihal Günlük, 29 Aralık 2012)” ifadesini kullandığı görülmüştür.

Çalışmasını internet ortamına yükleyebilen öğrencilerin çalışmalarına yapılan yorumlar, sınıf ortamında projektör ile yansıtılıp okunmuş ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın oluşmasındaki kavramsal yapının farklı kişilerde farklı yorumlanabildiği üzerine konuşmalar yapılmıştır. İlk olarak Şefika'nın çalışmasına ait yorumlar incelenmiştir. Konuyla ilgili hislerini Şefika aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

Araştırmacı : (07:50) Peki bu şekilde çalışmanı paylaşmak ve yorum almak sana ne hissettirdi?

Şefika : Güzel oldu hocam. Hatta böyle eleştiriye de hani, hatta arkadaşlarıma da dedim yorum yapın diye söylediğimde “kötü yorum yapacağım ama” dediler. Benim için öyle yorum yapman önemli çünkü ben orda eksikliğimi biliyorum zaten dedim. Hani onların yaptığı yorumlar biraz daha kafamda fikir değiştirdi. Mesela o kemer kullanımını biraz daha değiştireceğim ilerleyen süreçte. Sergiden önce ikinci döneme yaklaşımadan bunu daha etkili hale getireceğim.(08:29) (DV1-30 Kasım 2012).

Öğrenciler çalışmalarının paylaşım sitelerine eklenmesi ve yorumlanması konusundaki düşüncelerini günlüklerine yansıtmışlardır. Bununla ilgili olarak Şefika günlüğünde aşağıdaki sözlere yer vermiştir:

“...Paylaşım sitesinde yapmış olduğumuz paylaşım ve gelen yorumlar çok iyi oldu. İlk başta tedirgindim ama bunun doğru bir şey olduğunu anladım. Aslında eleştiriye açık biri değilimdir ama bu kez yapılan eleştirilere sıcak baktım. Çünkü bu benim kendimi geliştirmem açısından iyi oldu. Nelere dikkat etmem gerektiğini anladım...(Şefika Günlük, 29 Kasım 2012)”.

Öğrencilerden Beril, çalışmaların sosyal medya üzerinde paylaşılıp tartışılmaya açılması konusundaki düşüncelerini günlüğünde şu sözlerle yansıtmıştır:

“Bugün ilk olarak sosyal paylaşım sitesinde paylaştığımız işlerin yapılan yorumlarını okuduk. Birçok yorumluydu ve bu yaptığımız işlerimizi ilk kez sanal ortamda paylaşmak herkesin görmesi ve yorum almamız oldukça iyi oldu...(Beril Günlük, 29 Kasım 2012)”.

Ders esnasında Beril bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki biçimde ifade etmiştir.

Araştırmacı : (15:20) Peki sen ne hissettin?

Beril : İlk başta dediğim gibi tedirgin oldum.

Araştırmacı : Evet başta tedirginlik yaşadın, peki bu tedirginliğinin sebebi neydi?

Beril : Kötü eleştiri almaktan idi, bir de hiç eleştiri almamaktı. (15:30) (DV2-29 Kasım 2012).

Öğrencilerin ilk başta kendilerinin de belirttiği gibi, çalışmalarını paylaşma konusunda tedirginlik yaşamalarına rağmen çalışmalarına olumlu yorumlar geldikçe rahatladıkları ve kendilerini daha iyi hissettikleri gözlemlenmiştir.

Dersin ilerleyen kısmında, öğrencilerle sofr düzeni ve yolculuk etkinliğine yönelik bir haftalık süreç değerlendirilmiştir. Öğrenciler hangi yolculuğu neden seçti, sofr düzenine nasıl uyarlayacak ve hangi ifade aracını neden kullanacak gibi konular üzerinde sınıf ortamında tartışma yapılmıştır.

Araştırmacı son derste, facebook üzerinden yüklediği makale ve tez bölümünü okuyup okumadıklarını sorgulamış ve üzerinde öğrencilerle konuşmuştur.

Resim 13: Facebook grubu üzerindeki paylaşım görüntüsü

Resim 14: Facebook grubu üzerindeki paylaşım görüntüsü

Araştırmacı, daha önceden öğrencilerin o haftaki ders için yapacakları okuma kaynaklarını facebook üzerindeki grupta paylaşmıştır. Bunun için, Mehmet Yılmaz'a ait "Güncel Sanat" adlı makale ile Güneş Oktay'a ait "Çağdaş Sanatta Resmin Sanat Nesnesi Bağlamında Gösterge Olarak Yer Alması" başlıklı yüksek lisans tezinin resimde yapıbozum kısmının okunmasını uygun görmüştür. Bunun yanında Çağrı Saray'a ait "Günümüz Sanatı ve Disiplinlerarasılık Bağlamında Kırmızı Oda: Sekanslar" başlıklı sanatta yeterlik tezinin "Günümüz Sanatına Dair" bölümünün okunmasını istemiştir. Araştırmacı, öğrencilerin çalışmalarında simgesel ifade biçimini kullandıklarını fark etmesi üzerine onların sanat ürününde yan anlam kullanımı hakkında fikir edinmeleri gerektiğini düşünmüş ve bu yönde okuma metinleri vermiştir. Bunun yanı sıra resimde düz anlam, yan anlam nedir ve nasıl kullanılır gibi konularda bilgi sahibi olmalarını istemiştir. Bu zamana kadar geçen süreçte öğrencilerden alınan

geri dönütlere, kamera kayıtlarına ve öğrenci çalışmalarına dayanarak bu kaynakların öğrencilerin ikinci çalışmalarını geliştirmelerinde katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Dersin işleyişi içerisinde, öğrenciler sofraya düzeni ve yolculuk etkinliği sürecinde hangi aşamada oldukları konuşulmuştur. Öğrencilerden gelen geri dönütlere göre, sınıfta çok kişinin bu konu üzerine araştırmalar yaptığı diğerlerinin ise henüz düşünce aşamasında oldukları görülmüştür. Bunun üzerine araştırmacı, kimse birbirinin ortaya çıkacak olan çalışmasını bilmediği için, ürünlerin teslimi sırasında çalışmaların kişilerden ve manifestolardan bağımsız incelenmesi önerisini getirmiştir. Buna göre ödev teslimi sırasında öğrenciler çalışmalarını araştırmacının bilgisayarına yükleyecek, araştırmacı öğrenci isimlerini değiştirerek sınıf içinde izletecek ve yorum alacaktır. Bağımsız yapılan değerlendirmelerin sonunda o çalışmayı hangi öğrenci yaptı ve hangi sebeple böyle bir çalışma yaptı gerekçeleriyle açıklayacaktır. Bununla ilgili olarak araştırmacı diğer hafta işlenecek ders için yapıbozum ile ilgili araştırmalar yapmalarını istemiştir. Yapıbozuma göre çalışmadaki elemanlar tek tek çözümlenecek ve genel anlamı tartışılacaktır.

Araştırmacı, öğrencilerden önümüzdeki hafta için beğendikleri herhangi bir güncel sanat anlayışına göre çalışma yapan sanatçı hakkında bilgi toplamalarını ve sınıfta paylaşımlarını istemiştir. Sanat eleştirmenlerinin de bu sanatçı hakkında yaptıkları yorumları araştırıp derste paylaşımlarının sunumlarını daha etkili kılabilceğini belirtmiştir.

Tablo 17

“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 3. Hafta Ders Süreci

“SOFRA DÜZENİ VE YOLCULUK” 3.HAFTA
Tarih: 6 Aralık 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencileri selamlama • Öğrencilerin gerekli okumaları yapıp yapmadıklarını sorgulama • Yapılan okumalar üzerine konuşma, tartışma • Sanat etkinlikleri üzerine konuşma
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Seçip araştırdıkları sanatçı ile ilgili bilgi verme, sanatçı seçimi konusunda açıklama yapma • Araştırdıkları sanatçı ile ilgili sanat eleştirmenlerinin yazdıklarını paylaşma
Üçüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Yolculuk ve sofranın düzeni konusunda bir hafta boyunca neler yaptıklarını sorgulama. • Çalışmalarına başlayanların gelişim aşamasını kontrol etme. • Çalışmasıyla ilgili elde ettiği malzeme ve dokümanlar üzerinde varsa görseli izleyerek konuşma, tartışma, eksiklikleri belirleme.
Dördüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Konu ya da dersle ilgili sorunlarının olup olmadığını sorma, varsa çözüm yolları üzerine konuşma • Önümüzdeki hafta ürün teslim tarihi olduğunu belirtme. • Dersin sonlanması üzerine öğrencilere günlüklerini yazma konusunda yönerge verme • Dersi bitirme
Ödev: Çalışmaların tamamlanması

Araştırmacı, dersin başlangıcında öğrencilerle kısa bir sohbet gerçekleştirdikten sonra, etkinlikle ilgili hangi süreçte oldukları üzerine konu açmıştır. Öğrencilerle çalışmaların gelişim süreçleri üzerine konuşulmasının ardından öğrenciler okul içindeki sergi alanında ilk çalışmalarını sergileme araştırmaları yaptıklarını ifade etmişlerdir. Serginin nasıl olacağı ve bu aşamada ne gibi planlamalar yapıldığı konusunda sınıf

ortamında fikir paylaşımı gerçekleştirilmiş, ayrıntıların netliğe kavuşmasına çaba gösterilmiştir.

Önceki hafta verilen ödevin yapılıp yapılmadığı sorgulamasının ardından öğrencilerden birkaçı hariç geri kalanının, seçtikleri bir güncel sanatçıyı araştırmış olduğu görülmüş ve sunumlarını gerçekleştirmelerine olanak sağlanmıştır. Odak öğrencilerden Erkan ve Gülçin derse katılmamıştır ancak Oktay derse geldiği halde sanatçı sunumu hazırlamadığını belirtmiştir. Beril, Nihal ve Şefika seçtikleri sanatçılarla ilgili sunumlarını başarılı bir biçimde gerçekleştirmişlerdir. Aşağıdaki tabloda öğrencilerin hangi sanatçıyı araştırıp çalışmalarını sunduğu görülmektedir:

Tablo 18

Öğrenci Sunumları Tablosu

Öğrencinin Adı	Seçtiği Sanatçı	Çalışma Alanı
Beril	Ali Alışır	Dijital sanat
Nihal	Sol Lewitt	Kavramsal sanat
Şefika	Julian Opie	Güncel sanat

Sunumlar esnasında aralıklarla power point gösterimleri durdurulmuş ve sanatçı söylemleri tartışmaya sunulmuştur. Öğrenci sanatçıyı tanıtırken ya da söylemlerini anlatırken sunum içinde geçen bilinmeyen terimler açıklanmış ve öğrencilerin bilgi edinmesi sağlanmıştır. Sanatçı çalışmaları öğrencilerle birlikte değerlendirilmiş ve bu çalışmaların günümüz sanatında hangi noktaya karşılık geldiği ya da güncel sanatın hangi boyutuyla var olduğu konularında yorumlar yapılmıştır. Bu sunumlar sırasında kavramsal sanatta malzeme kullanımı, düşüncelerin ifade biçimleri, düşünce ve malzeme arasındaki ilişki, bağlam oluşturma, güncel sanatın yorumlanması gibi konular açılmış ve bu konular hakkında sınıf içinde tartışılarak bilgiler verilmiştir. Nihal, kavramsal sanatçı Sol Lewitt hakkında sunum yaparken, Sol Lewitt'in kavramsal sanatta malzeme ve düşünce bağlantısı üzerine söylediği ifadeye yönelik gerçekleşen sınıf içindeki diyalog şu şekildedir:

Nihal : (07:10) “Yeni malzemeleri kullanıp sanat eserine çevirebilmek için gerçekten iyi

bir sanatçı olmak gerekiyor. Buradaki tehlike kanımca malzemelerin fizikselliğinin eserin fikri haline gelebilecek denli öne çıkması.”

Araştırmacı: Doğru bir eleştiri yapmış sanatçı. Buradaki eleştiriye nasıl buluyorsunuz arkadaşlar? Malzeme ve ifade şeklindeki eleştiri güncel sanata yönelttiği?

Nihal : Doğru aslında yani böyle çok saçma sapan işleri gerçekten sanat olarak karşımıza koyuyorlar. Yorum yapma şeyimiz yok sonuçta o bir sanat eseri. Kendi içimizde bazen söyleniyoruz “Uf bu da mı sanat yani” falan dediğim çok şey oldu benim çağdaş sanat dersinde özellikle bir sürü iş gördük. Yani bana da öyle geliyor aslında çok hak verdim yani aynı şekilde düşünüyorum.

Araştırmacı : Aslında burada yaptığı eleştiri biraz daha farklı, “ malzemenin fizikselliğinin eserin fikri haline gelecek denli öne çıkması” diyor.

Beril : Ya da bize göre anlamsız ama ona göre anlamlı şeklinde düşünebilir miyiz?

Şefika : Malzemenin önemli olduğunu mu söylemeye çalışıyor acaba?

Araştırmacı: Malzemenin öne çıkıp fikri kaçırdığını, fikrin daha geri planda kaldığını, aslında malzemenin fikri desteklemesi gerekirken malzeme ön planda olduğu için fikrin geride kaldığını söylemeye çalışmıştır (10:09) (DV9-6 Aralık 2012)”.

Yukarıdaki diyalogu incelediğimizde, araştırmacı sunum içerisinde geçen kavramsal sanat eleştirisi hakkında öğrencilerin düşüncelerini öğrenmek üzere sınıfa soru yöneltmiştir. Yapılan eleştirinin kavramsal sanatta malzemenin değil fikrin ön planda olması ve malzemenin fikri desteklemesi üzerinedir ancak öğrenciler bu eleştiriye “her şeye sanat denilmesi” olarak algılamış ve yorumlarda bulunmaya çalışmışlardır. Bu diyalogla birlikte araştırmacı öğrencilerin kafasında “ ne kavramsal sanattır, ne değildir ?” konusunda kafalarının karışık olduğunu fark etmiştir. Sonrasında kavramsal sanat eserlerinin sanat olması ya da olmamasının o eserin hangi bağlamda oluşturulduğuyla ilgisi olduğuna değinmiştir. Gerçekleştirilen sunumlar sırasında yapılan yorumlar ve yöneltilen sorular, öğrencilerin kavramsal sanat algılarına yönelik bilgileri de ortaya çıkarmıştır.

Sunumlar bittikten sonra öğrencilere verilen okumaları yapıp yapmadıkları sorulmuş ve üzerinde konuşulmuştur. Bu esnada öğrencilerden Nihal araştırma yaparken kaynaklara ulaşamadığını, nasıl araştırma yapacağını bilmediğini ifade

etmiştir. Bu ifade üzerine sınıf içindeki diğer öğrenciler de bu konuda eksiklik yaşadıklarını söylemişlerdir. İlgili diyalog aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Araştırmacı : (06:06) benden bu konularla ilgili öğrenmek istediğiniz bir şey var mı? Şunu da öğrensek iyi olur dediğiniz bir şey var mı?

Nihal : Ya benim bir sorumum var.

Araştırmacı : Ne problemi?

Nihal : Ben araştırma yapamıyorum, internette bulamıyorum.

Araştırmacı : Neden?

Nihal : Yapamıyorum.

Araştırmacı : Hangi kaynaktan araştıracağımı bilmediğinden olabilir mi bu?

Nihal : Nasıl yani?

Araştırmacı : Kaynaklara nasıl ulaşacağını bilmediğin için mi oluyor?

Nihal : Bilmiyorum, mesela bu makaleleri bulmakta çok zorlanıyorum. (06:38)
(DV1-6 Aralık 2012).

Araştırmacı öğrencilerdeki bu eksikliğin giderilebilmesi ve öğrencilerin bu konuda bilgi edinebilmesi amacıyla, internette bilimsel kaynaklara ulaşma, elde etme yöntemlerini projektör ile yansıtarak tüm sınıfa göstermiştir. Bu anlamda araştırmacı öğrencilere YÖK'ün veri tabanında yer alan tezlere, dergilerdeki bilimsel makalelere, milli kütüphanedeki yayınlara vs. nasıl ulaşabileceklerini internet üzerinden göstererek anlatmıştır. Öğrencilerin daha önceden araştırma yöntemleri dersi almalarına rağmen, araştırma becerilerinde eksiklikler olduğu görülmüştür.

Günümüzde teknolojinin gelişimiyle birlikte dijital ortamda yer alan bir çok yayına kolayca ulaşmak mümkün hale gelmiştir. Gerek kuramsal gerekse uygulama alanında temel düzeyde araştırma yapabilmeleri ve gerekli kaynaklara ulaşabilmeleri açısından öğrencilerin bu yöntemleri bilmeleri gerekli görülmüştür.

Haftaya öğrencilerden yapıbozum ile ilgili okumalar yapmalarını istenmiştir. Tamamlanan çalışmaların, sahibinden ve manifestosundan bağımsız izlenileceği ve yorumlanacağı belirtilmiştir. Bu sebepten dolayı da ön bilgi olması açısından öğrencilerden resimde yapıbozum konusunu araştırıp gelmeleri ifade edilmiştir.

Ders sonunda öğrencilerden günlüklerini yazmaları gerektiği belirtilmiştir. Günlükler incelendiğinde, öğrencilerin günlüklerindeki düşüncelerini kısa cümlelerle geçıştirdikleri fark edilmiştir. Bunun sebebini ise havanın erken kararması, ders sonunda kendilerini aç ve yorgun hissetmelerine bağlamışlardır.

Tablo 19

“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 4. Hafta Ders Süreci

“SOFRA DÜZENİ VE YOLCULUK” 4.HAFTA
Tarih: 13 Aralık 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencileri selamlama • Öğrencilerin gerekli okumaları yapıp yapmadıklarını sorgulama • Yapılan okumalar üzerine konuşma, tartışma • Sanat etkinlikleri üzerine konuşma
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaları tamamlanan öğrencilerin ürünlerinin izlemesi, yorumlanması • Çalışmadaki her bir elemanı irdeleme, çözümleme
Üçüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaları tamamlanan öğrencilerin ürünlerinin izlemesi, yorumlanması • Çalışmadaki her bir elemanı irdeleme, çözümleme
Dördüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Konu ya da dersle ilgili sorunlarının olup olmadığını sorma, varsa çözüm yolları üzerine konuşma • Eksik çalışmaların tamamlanması gerektiğini belirtme • Dersin sonlanması üzerine öğrencilere günlüklerini yazma konusunda yönerge verme • Dersi bitirme
<p>Ödev: Çalışmaların tamamlanması</p>

Uygulamanın bu hafta bitirilmesi gerekirken öğrencilerdeki eksiklikler görülmüş ve araştırmanın süresinin izleme komitesi kararıyla bir hafta daha uzatılmasına gerek görülmüştür. Araştırmacı dersin başında bir hafta daha ders yapacağını ve birlikte yapacakları ders sona erse de facebook grubu üzerindeki paylaşımlarına devam edeceğini belirtmiştir. Öğrencileri de bu anlamda paylaşım yapmaya, grup üzerinden bilgi paylaşımına devam etmeye davet etmiştir. Sonrasında araştırmacı, öğrencilerin yapıbozum ile ilgili önerdiği kaynakları okuyup okumadıklarını sorgulamış, üzerinde hep birlikte konuşmuşlardır. Öğrencilerin sadece bazıları okumaları gerçekleştirmiş olduklarını ifade etmişler, diğerleri ise okumaktan ziyade görsel kaynakları incelediklerini, izlediklerini söylemişlerdir.

İlk ders sonrası verilen arada araştırmacı, çalışması biten öğrencilerin çalışmalarını bilgisayarına yükleyip isimlerini değiştirmiştir. Ders başladığında, öğrencilere gösterdiği çalışmayı kimin yaptığını söylemeyeceğini, bir sanatçının çalışmasını inceler gibi eleştiri yapmalarını, çalışmadaki görsel öğelerin anlatmaya çalıştığı düşünceyi ve içerdiği göstergeleri çözümlemelerini söylemiştir. Projektör ile duvara yansıtılan çalışma, kimin yaptığından bağımsız biçimde yapıbozumsal olarak irdelenmiştir. Öğrenciler çalışma içerisinde yer alan öğeleri parçalayarak ne anlama geldiğini bulmaya, çözmeye çalışmışlardır. Öğrenci tartışmaları bittikten sonra, eserin sahibi öğrenci çalışmasını hangi düşünceden yola çıkarak gerçekleştirdiğini, kullandığı nesnelere ne amaçla çalışmada yer aldığını, yaptığı yolculukla nesnelere arasında nasıl bir bağlantı kurduğunu açıklamıştır. Bu yöntemle öğrenciler kendilerini, çalışma içindeki göstergeleri çözümlerken bulmuşlar ve kavramsal sanatın yapısal özelliklerini daha iyi kavramışlardır. O hafta sınıf içinde öğrencilerdeki fazla enerji ve hareketli tavır araştırmacının dikkatini çekmiştir ancak anlamlandıramamıştır. Özellikle Esra'nın çalışması yorumlandığı sırada öğrenciler bu şekilde abartılı, esprili, ciddiyetsiz yorumlarda buldukları gözlemlenmiştir. Bunun sebebini araştırmacı ertesi gün izleme komitesi öncesi Erkan'la yaptığı ayaküstü sohbet sırasında öğrenmiştir. Erkan, Esra'nın ikinci uygulama için gerçekleştirmeyi düşündüğü projesini kendi projesiymiş gibi sunduğunu, gösterdiğini iddia etmiş ve geçen hafta içinde araştırmacıya telefon ederek durumu anlatmış ve projesini değiştireceğini belirtmiştir. Aynı zamanda Erkan, durumu

Metin Hocayla da paylaşarak, projesini değiştirmesi yönünde geri dönüt almıştır. Buna göre Erkan, tartışmalar sırasında görölen ciddiyetsiz ortamın, Esra'nın bu tavrına göre sınıfın koyduğu ortak tavır olduğunu ifade etmiştir. Araştırmacı buna çok şaşırmiş ve bu durumu izleme komitesine de aktarmıştır. Yaşanan bu durum incelendiğinde öğrencilerin, düşüncenin aşırılması ya da etik olmayan tavırlar içine girilmesi durumunda bunu hoş karşılamayıp kendilerine göre tepkisel davrandıkları söylenebilir. Verilen tema aynı olsa da öğrencilerin yaşantıları, deneyimleri ve bu deneyimlere yönelik algı durumları farklı olduğundan ortaya koyulan iki düşüncenin benzer olması biraz şaşırtıcıdır.

Tablo 20

“Sofra Düzeni ve Yolculuk” Etkinliğine Ait 5. Hafta Ders Süreci

“SOFRA DÜZENİ VE YOLCULUK” 5.HAFTA
Tarih: 20 Aralık 2012 Perşembe / Saat: 14:00-18:00
Birinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencileri selamlama • Yapılan okumalar üzerine konuşma, tartışma • Sanat etkinlikleri üzerine konuşma
İkinci Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaları tamamlanan öğrencilerin ürünlerinin izlemesi, yorumlanması • Çalışmaların yapıbozumsal olarak çözümlenmesi
Üçüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaların yapıbozumsal olarak çözümlenmesi
Dördüncü Ders
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerle geçirilen on haftalık süreci araştırmacının değerlendirmesi • Öğrencilerin etkinlik sürecine, derse yönelik değerlendirmeleri • Derse yönelik öğrencilerin önerileri • Veda.

Araştırmacı öğrencilerle selamlaştıktan sonra, geçen hafta çalışmasını tamamlayamayan öğrencilerin çalışmalarının bitmiş halini sınıf ortamında projektör ile yansıtarak izletmiştir. Geçen hafta olduğu gibi yine öğrenciler, çalışmayı yapanın kim olduğunu ve çalışmasında neyi anlatmaya çalıştığını bilmeden yorumlamalar, çözümler yapmaya çalışmışlardır. Yorumlardan sonra eser sahipleri çalışmalarının düşünsel altyapısını açıklamışlar, arkadaşlarından gelen yorumlarla yansıtılmak istenen düşünce arasında benzerlik, yakınlık olup olmadığı konuşulmuştur.

İki ders saati süresince devam eden çalışma incelemesinin ardından, araştırmacı öğrencilerle geçirdiği 10 haftalık kavramsal sanat uygulamaları sürecini ve ortaya çıkan çalışmalara dair görüşlerini öğrencilere belirtmiştir. Sonrasında öğrenciler dersle ve kavramsal sanat uygulamalarına yönelik düşünceleri ile bu süreç içinde yaşadıkları deneyimleri paylaşmaları konusunda yönlendirmiştir. Öğrenciler genel olarak bu uygulamaları ve öğretim yöntemini beğendiklerini ifade etmişler, bu konuda edindikleri teorik bilgilerin, verilen okumaların yerinde ve uygun olduğunu belirtmişlerdir. Rahat bir şekilde kendilerini ifade ettiklerini, eskiden ders içinde birbirleriyle ya da çalışmalarının üzerine bu kadar konuşmadıklarını söylemişlerdir. Bu uygulama ile birlikte sınıf içindeki etkileşimleri, gelen eleştirilere karşı verdikleri tepkilerde değişim yaşadıklarını sözlerine aktarmışlardır. Bunun gibi yansıttıkları olumlu görüşlerin dışında birkaç öğrenci sıkıntı duydukları konular hakkında düşüncelerini yansıtmışlardır. Nihal, günlük konusunda sıkıntı yaşadığını belirtmiş, isminden dolayı bunun onda itici bir etki bıraktığını, dolayısıyla isminin günlük değil de öğrenci değerlendirme şeklinde olması gerektiğini söylemiştir. Gülçin, Nihal'in düşüncelerine paralel olarak günlük isminin onda çocukça bir duyguyu hissettirdiğini bu yüzden hafife alma gibi bir eğilim gösterdiğini söylemiştir. Ayrıca kişisel yapısından ötürü az ve öz ifadeler kullandığını belirterek günlükte düşüncelerini yansıtırken bu sebepten dolayı kısa cümleler kullandığını sözlerine eklemiştir. Gülçin, bu konuda dersin süresinin uzun olması ve akşam saatlerine denk gelmesi sebebiyle, sınıftaki herkes acıktığından ve yorulduğundan dolayı bir iki cümle ile günlükleri tamamlayıp gitmek istediklerini açıklamıştır. Beril, dersin işlenişini ve özellikle verilen okuma kaynaklarını çok beğendiğini belirterek, ikinci konuda sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Ona göre, ikinci

etkinlikte sofraya düzeni ve yolculuk arasında dñşünel bir bağlantı kurulmasının istenmesi, onun bu konuda tıkanmasına, ilişki kuramamasına ve dolayısıyla içine sinen bir çalışma gerçekleştirememesine sebep olmuştur. Beril araştırmacıya, bu konuyu bir daha uygulatırsa iki şey değil de tek kavram vermesi gerektiği yönünde öneride bulunmuştur.

Dersin bitmesinden dolayı birkaç öğrenci üzüldüğünü, derslerin bu şekilde gayet yararlı ve rahat biçimde gerçekleştiğini vurgulamışlardır. Özellikle öğrencilerden istenen sanatçı sunumlarının ve yapıbozumsal eser incelemelerinin onlara katkısının büyük olduğunu söylemişlerdir. Bunun yanı sıra daha önce sergi deneyimi yaşamadıkları için, bu etkinlik kapsamında sergi açmalarının onları mutlu ettiğinden ve motivelerini yükselttiğinden söz etmişlerdir.

Sofra Düzeni Ve Yolculuk Etkinliğine İlişkin Bulgular

Etkinlik, öğrencilerin kavramsal sanatla ilgili öğrendikleri bilgileri kendi hayatlarından parçaları kavramsal ürüne dönüştürerek kalıcı öğrenmelerine yardımcı olacak şekilde planlanmıştır. Sofra düzeni ve yolculuk etkinliği, öğrencilerin iki farklı durum arasında bağlantı kurabilmeleri ve bunu diledikleri sanatsal ifade aracıyla ürüne dönüştürmeleri sürecini yaşatmıştır. İlk etkinlik olan nesne dönüştürmeden farklı olarak öğrencilere sınırlama getirilmiştir. Öğrencilerden yaptıkları bir yolculuktan yola çıkarak sofraya düzenine bir uyarılama yapmaları istenmiştir ve bu ufak sınırlamanın öğrencileri diğer etkinliğe göre biraz daha zorladığı görülmüştür. Öğrencilerden bazıları iki durum arasında ilişki kurmakta ve bunu sanat ürününe dönüştürme sürecinde sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 21

Sofra Düzeni ve Yolculuk Etkinliğine İlişkin Bulgular

Etkinliğe İlişkin Bulgular
Etkinliğin yapısına ilişkin bulgular
Etkinliğin katkısına ilişkin bulgular
Yaşanan sorunlara ilişkin bulgular

Etkinliğin Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 22

Etkinliğin Yapısına İlişkin Bulgular

Etkinliğin Yapısı
Araştırma dayalı olması
Rahat sınıf ortamı

Araştırmaya dayalı yapı. Sofra düzeni ve yolculuk etkinliği öğrencilerin araştırma ve sorgulama yapmalarına yönelik yapılanmıştır. Öğrenciler öncelikle gerçekleştirdikleri ve onları etkilemiş olan yolculuklarını irdelemiş ve bunu yazıya dökmüşlerdir. Bu süreç içinde kendi yaşamlarını inceleyerek o yolculuğun hayatlarındaki yerini ve önemini belirginleştirmişlerdir. Sofra düzeni ve yolculuk arasında bağlantı kurabilmek ve bağlam oluşturabilmek adına teorik ve görsel araştırmalar yapmışlardır. Bu anlamda etkinlik kalıcı öğrenme oluşturabilmek adına teorik bilgi ile uygulamanın birleşiminden meydana gelmiştir. Araştırmacı öğrencilere bilgiyi verirken aynı zamanda onları araştırma yapmaya da yönlendirmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Şefika şu sözlere değinmiştir:

“Bize direkt bilgi sunulmadı, bilgiyi biz araştırınca gerçekten araştırmaya yönelik bir bilgi yapınca daha kalıcı oldu bizim için. Mesela ben arkadaşımın anlattığı çalışmalarla aklımda kalıyor çoğu şey. Belki bir hoca sabit bir şekilde anlatsa bu kadar anlamazdım. Ama bu araştırma olayı gerçekten bizim yararımıza oldu (Şefika G, st. 76-79)”.

Şefika, sıradan bir anlatım biçiminin ondaki etkisinin fazla olmayacağına vurgu yaparak, sınıf ortamındaki paylaşımların, tartışmaların konuyu daha iyi anlamasını sağladığını ifade etmiştir. Aynı zamanda araştırma yapmanın onlar için katkı sağladığını da sözlerine eklemiştir. Gülçin ise araştırma yaparken bakış açısının farklılaşmasına yönelik düşüncelerini şu sözlerle anlatmıştır:

“Daha çok görsel açıdan bir şeyler baktım, araştırdım. Kısa filmleri, video artları çok izliyorum o konuda hiç şeyim yok. Klipleri falan da izlerim, reklam bile izlerim. “Acaba ben buradan ne alabilirim?” ya da bir reklamı izlediğim zaman “Acaba ben olsam nasıl yapabilirim” diye çok düşündüğüm (Gülçin G, st. 53-56)”.

Öğrencilerden Erkan, sınıf ortamı içinde yapılan yorumların, sunumların araştırmasının yönünü değiştirmesi üzerine şu sözlere değinmiştir:

“Çekimleri parça parça yapıyordum, ilk projemde de öyleydi ama bu kurgu sırasında sıralamayı mesela çok düşünüyordum, en çok kafama taktığım şey buydu. Sunum sırasında bir sürü fikir çıkıyor, yine kafamdakini yapıyorum ama sınıfın yorumu, sizin yorumunuz, hocanın yorumu - Metin Hoca'nın- çok faydası oldu yani benim için (Erkan G, st. 68-71)”.

Etkinlik kapsamında öğrencileri araştırma yapmaya teşvik etmek için araştırmacı, öğrencilerden kavramsal sanat çalışmaları yapan bir sanatçı seçip sınıf ortamında sunum yapmalarını istemiştir. Öğrenciler, gerçekleştirilen bu sunumların onlara katkı sağladığını ifadelerinde vurgulamışlardır. Bu sunumların araştırma yapmayı öğrenmelerine ve sunum yapma becerisi kazanabilmelerine olan katkılarına yönelik Beril şu sözleri kullanmıştır:

Beril : (22:06) Bir de mesela sunum filan yaptık ya, o da çok güzel bir şey çünkü bir şeyler araştırdık, insanların karşısına çıkıp bir şeyler anlatabilmek, sunabilmek, araştırabilmek iyi oldu. Bunu her iki hafta bir yaptırabilirsiniz (22:20) (DV1-20 Aralık 2012)”.

Etkinliğe yönelik gerçekleştirilen sunumların, sınıf içi değerlendirmelerin, teorik bilgilerin ve araştırmaların katkılarından bahseden Erkan, konuyla ilgili düşüncelerini şu sözlerle yansıtmıştır:

“Şahsen ben doydum. Bu konun hakkında tamam araştırmam gereken birçok şey var ama teknik anlamda donanımsal olarak ben bilgiye doydum. Sınıfta çalışmalarımız olsun, tartışmalar, araştırmalar olsun çünkü gerçekten çok vakit ayırdık sözlü olarak. Teorik olarak daha fazla zaman ayırdık. Uygulamada hızlı işler çıktı, fikirler oluştuğu için. Eksik bir şey ben pek düşünmedim yani. Zaten bu tarz şeyler şu an değil, ders içerisinde insanların kafasında bir şey bırakıyor (Erkan G, st.100-104)”.

Genel olarak süreç değerlendirildiğinde, etkinliğin araştırmaya dayalı bir yapıya sahip olmasının, öğrencilerin yaptıkları araştırmaları sınıf içinde paylaşmaların, yorumlamaların katkı sağladığını söyleyebiliriz. Öğrencilerden hepsinin bu araştırma sürecini yaşadığını söyleyemeyiz ancak araştırmacının yönlendirmeleriyle bu konuda sıkıntı yaşayan öğrencilerin de ilerleyen zamanlarda sürece dahil olduğunu ifadelerinden ve davranışlarından anlayabiliriz.

Rahat sınıf ortamı. Öğrenciler, ifadelerine göre daha önceki derslerinde, önlerinde bilgisayarları birbirlerine sırtları dönük vaziyette iletişime kapalı olarak ders işlemişlerdir. Birlerinin çalışmalarına kimi zaman kısa ve yorumlarda bulunmuşlar kimi zaman ise hiç yorum bile yapmamışlardır. Bu uygulamalarla birlikte sınıf içinde kendilerini rahat hissetmişler ve iletişime daha açık hale gelmişlerdir. Uygulamının tartışma, sorgulama, kendini ifade etme özelliklerinden dolayı etkinlik süresince rahat bir sınıf ortamı yaratılmıştır. Bu durumu Erkan “*Önceden gırgır şamataydı, herkes böyle laptopları ile otururdu, herkes işine yoğunlaşırdı, arada beraber sigara içmeye giderdik, öyleydi yani ((15:50) (DV3-20 Aralık 2012))*” cümleleriyle açıkça dile getirmiştir. Öğrencilerden Ayşe “*Bakardık böyle çalışmalara, "ha iyi olmuş, güzel olmuş", zaten kimse kimsenin çalışmasına kötü olmuş demiyordu (15:55) (DV3-20 Aralık 2012))*” şeklinde yansıttığı sözleriyle birbirlerinin çalışmalarına herhangi bir yorum, eleştiri getirmeye çalışmadıklarını görürüz.

Etkinliğin uygulama süresince, araştırmacı her hafta teorik bilgi vermiş sonrasında öğrencilerin haftalık üretim sürecini projektörle duvara yansıtarak sınıfın yorumuna açmıştır. İlk zamanlarda araştırmacı öğrencilerin konuşma ve kendilerini

ifade etmedeki çekingenliğinin farkına varmış ve tek tek onlara söz vermiştir. Süreç içinde ortam gözlemlendiğinde öğrencilerin araştırmacının söz vermesinin dışında doğal olarak kendilerini ifade etmeye başladığı görülmüştür. Daha önceki ders işleniş biçimine göre artık öğrenciler sırt sırta değil, yüz yüze bakarak iletişim kurmak zorunda kalmışlardır. Herkesin sınıfın ortasındaki büyük masanın etrafına toplanarak diyalog geliştirmesi, diğer yandan ellerinde çay, kahve gibi içeceklerini içerek dersi izlemesi onlara büyük rahatlık sağlamıştır. Bu sayede kendilerini eskisine oranla daha özgür ve rahat hissetmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Oktay “*Dersin işleyişi güzel, hiç bir yerde ben böyle bir ders işlendiğini görmedim yani. Çok rahatız, özgürüz (04:50) (DV4-20 Aralık 2012)*” ifadesini kullanmıştır. Öğrencilerden Beril ise sınıf içindeki eleştirilerin, etkileşimlerin arttığına dikkat çeken “Güzel oldu sınıfça mesela etkileşim oldu, etkileşimimiz artı, ben bu kadar konuşmuyordum. Kimseye yorum yapmıyordum, kimseden bu kadar yorum almıyordum. Hani baya bir arttı (19:10) (DV3-20 Aralık 2012)” ifadelerine konuşmasında yer vermiştir.

Erkan rahat sınıf ortamının ve etkinliğin katılımcı yapısının etkisiyle artan etkileşime yönelik şu sözlere değinmiştir:

Erkan: “ (03:07) Mesela burada slaytta açıp da herkesin fikrini sunması, projenin orda herkes tarafından görülmesi bir eleştiriye tabi tutulması, bunlar hoş şeyler tabi ki. İyi gitti ders işleniş fiilan sürekli bir etkileşim hani şahsi değil de böyle herkesle beraber performansların daha iyi olduğunu düşünüyorum (03:31) (DV3-20 Aralık 2012)”.

Etkinliğin Katkılarına İlişkin Bulgular

Tablo 23

Etkinliğin Katkılarına İlişkin Bulgular

Etkinliğin Katkıları
Araştırma yapma
Eleştiriye açık olma
Deneyim kazanma
Sanatsal bakış açısı

Araştırma yapma. Araştırmaya dayalı ve sorgulayıcı yapıda olan sofra düzeni ve yolculuk etkinliği süresince araştırmacı öğrencileri araştırma yapmaya ve okumaya yönlendirmiştir. Öğrencilerdeki okuma ve araştırma konusundaki eksikliğini gören araştırmacı sınıf ortamında bu konu üzerine konuşunca öğrencilerin genelinde araştırma yöntemleri dersi almalarına rağmen, kaynaklara nasıl ulaşabilecekleri konusunda eksiklerinin olduğunu fark etmiştir. Araştırmacı bunun üzerine projektör yardımıyla öğrencilere internet üzerinden nasıl bilimsel kaynaklara ulaşabilecekleri hakkında kısa sunum yapmıştır. Nihal *“Araştırma yaparken kaynak taraması hakkında bilgi verildi (Nihal Günlük, 6 Aralık 2012)”* cümlesini günlüğüne aktarmıştır. Konuyla ilgili olarak Beril *“Ne bilim hani mesela doğru dürüst internette nasıl araştırma yapılır ne yapabilirim mesela öğrendik yani ben öğrendim (Beril G, st. 132-133)”* ifadesini kullanmıştır.

Etkinliğe dair genel araştırma sürecinden bahseden Nihal, konuşmasının devamında internet üzerinden nasıl araştırma yapılacağıyla ilgili verilen bilgilerden memnun olduğunu ifade etmiştir.

“Ya sizin o gönderdiğiniz okumaları yapmaya çalıştım zaten ordan birini açınca sayfalarda internette başka bir yer geliyor ordan oraya derken bayağı bi kapsamlı bir iş oldu. Araştırma yaptım işte benim evimde internet olmadığı için biraz sıkıntı çıktı, o da ödevimi yapmak için sürekli arkadaşlarımda kaldım falan sıkıntı olmadı yani araştırmayı zaten ben pek bilmiyordum internet üzerinde, yani bir sürü sekme açıyordum ama kısıtlı kalıyordu sizin de yardımınızla şimdi gerçekten hallediyorum (Nihal G, st. 47-52)”.

Öğrenciler bilimsel kaynaklara nasıl ulaşılacağını öğrendikten sonraki süreçte daha az sıkıntı yaşamışlardır. Araştırmacı internet üzerinden hangi kaynakların güvenilir olup olmadığı konusunda da bilgilendirme yapmıştır. Erkan genel araştırma sürecini değerlendirdiği konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır.

“Bunlar tabii ki hani ben videoart çalıştım sonuçta. Bunlar çok büyük bir faktördü benim için. Ben diyorum okumayı fazla sevmiyorum ama aslında ilgimi çeken şeyleri okumayı seviyordum. Bu paylaşımlarda mesela videoları izledim, konferansları izledim, o yazı işte küratör dediğimiz o olaylar, kurgular... ve beni şuna itti sizin paylaşımlarınız: ben onları okuduktan sonra farklı bir kafamda soru işareti kaldığı için onu araştırıp onu da okudum, böyle

bir şey oldu. İlk işimde işin açığı fazla okumuyordum. Çünkü bencillik ettim, kafamda bir şey var ben bunu yaparım diye iddialı bir şekilde giriştik işe. Ama çekimler tamam, oldu ama kurgu sırasında çok bocaladım. Bunu da araştırmam gerektiğini öğrendim. Sizin paylaşımlarınız işte benim araştırmalarım falan faydalı oldu tabii ki (Erkan G, st. 79-86)".

Erkan genel olarak çalışmanın niteliğinin iyi olması için temelde okuma ve araştırma yapmanın önemine vurgu yapmıştır. İlk çalışmasında kendine olan güveninden dolayı okumaları yapmamasının eksikliğini, bir sonraki aşama olan kurgu sırasında fark etmiştir. Yeterli bilgiye sahip olmadan başlanan uygulamada, gelişimin ileriki süreçlerinde tıkanma yaşanmasına örnek teşkil etmiştir. Erkan ayrıca ders ortamında paylaşılan kaynakların kafasındaki soru işaretlerini gidermek için araştırmaya yönelttiğine de değinmiştir.

Eleştiriye açık olma. Daha önceki dönemlerde öğrenciler birbirleriyle fazla iletişim kurmadıklarını sadece çalışmalarını yapıp hocalarına gösterdiklerini ve hocalarından yorum aldıklarını belirtmişlerdir. O süreçte arkadaşlarından gelen en ufak eleştiriye olumsuz kabul edip tepkiler verdiklerinden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili olarak Oktay *"Ondan önce o kadar da çok etkileşimde değildik yine okulda eleştiri yapıyorduk yaptığımız işlere o kadar (Oktay G, st. 114-115)"* sözlerini kullanmıştır. Nihal ise gelen eleştirilere verdikleri tepkilere yönelik aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

"Mesela bizim sınıfın belirgin bir problemi vardı? Hiçbir zaman oturup da birbirimize yorum yapamıyorduk. Yani şurası şöyle olmuş dediğin zaman, bilmiyorum bi ego mu var artık hepimizde var kendim için de söylüyorum. 'ben onu bilerek yaptım özellikle yaptım' gibi tepkiler alıyorduk bunları aştığımızı düşünüyorum kesinlikle rahatça bak şurası şöyle şöyle yapsaydın daha iyi olurdu gibi eleştiri de bulunabiliyoruz, özeleştiri de yapabiliyoruz. Kendimizi ifade etmede daha özgürüz (Nihal G, st. 76-80)".

Nihal yukarıdaki ifadelerinde, gelen eleştirileri negatif algılayış biçimlerinden bahsetmiş ve bu anlamda süreç içinde kendilerindeki değişime vurguda bulunmuştur. Şefika, sofrta ve yolculuk etkinliğinin katkısını kişisel olarak eleştiriye açık hale gelme açısından ele alarak değerlendirmiştir. Hem bireysel olarak hem de sınıf olarak bu anlamda geliştiklerini, değiştiklerini ifade etmiştir.

"Ama ben en çok şuna inanıyorum. Bu çalışma bize şu anlamda katkıda bulundu; biz birbirimizi eleştiren insanlar değiliz. Kimse eleştiriye kaldıramaz kimse eleştiriye de gözünü yummaz. Ben

şahsen öyleydim ama bu çalışmalardan sonra birbirimizi yorumlamamız, yanlış yerlerimizi söylememiz... 2. çalışmada ben şeyi istedim bana yorum yapılınsın, kötü neyse söylensin ben ona göre devam edeyim. Normalde eleştiriyi kaldıran bir insan değilim ama bunun benim için çok büyük bir faydası oldu. İnsanların birbirine fikrini söylemesi, çünkü geçen yıl desem yaptığımız çalışmalarda böyle sunulup da... Sunuyorduk ama böyle iyi olmuş, kötü olmuş böyleydik. Ama bu yıl şöyle yapsaydın da olurdu burada ne anlatmak istediğini biz sorguladık. Bu çok büyük bir adım bizim sınıf için çünkü ben bunu kaldırılabiliyorsam şu an ben bu süreçte çok şey öğrenmişim diyorum (Şefika G, st. 124-133)”.

Öğrencilerden alınan geri dönütlerden ve ders sırasındaki sınıf ortamından eleştirel anlamda gelişim gösterdiklerini söyleyebiliriz. Dersin başlangıcında ilk etkinlikte, öğrenciler daha çekingen davranmış, ilerleyen süreçte araştırmacının teşviki olmadan yorumlamalar değerlendirmeler yapmışlardır. Sınıfın ortasında yer alan büyük masanın etrafında dersin yapılması da bunda önemli rol oynamıştır.

Deneyim kazanma. Öğrenciler ilk çalışmalarıyla bu etkinlik sürecini kıyasladıklarında kendilerindeki eksikliklerin ve kaydettikleri gelişimin farkına varmışlar ve bunu ifadelerine yansıtmışlardır. İlk etkinlik olan nesne dönüştürmenin kendisi için bir deneyim olduğundan bahseden Erkan, bunu ancak ikinci etkinlik sürecinde fark ettiğini belirtmiştir. Bu konuyla ilgili sözleri şu şekildedir:

“Bu çalışmamda ilginç şeyler kullandım. Mesela kalpte çıkan duman olsun, absürt olmayacak şeyler. Bunda tamamen bir şeyleri oturttuğumu düşünüyordum. Ama 2. projeyi yaptığımızda biraz daha yetersiz kaldığını; çekimlerin, kamera açısının efektlerle kapattığını gördüm. Bu yüzden ilk çalışma deneyim açısından bir başlangıcın şeyi oldu, temelini iyi attığımı düşünüyorum (Erkan G, st. 11-15)”.

Çalışmasındaki efekt, kurgu hatalarını fark edip, bunları ikinci çalışmasında düzeltmeye çalışan Erkan, bu sürecin kendisi için bir deneyimleme süreci olduğunu sözlerine yansıtmıştır. Çalışmaların tamamlanmasından sonra da “*Projeler tamamlandı ve benim için çok büyük bir deneyim oldu (Erkan Günlük, 13 Aralık 2012)*” cümlesini günlüğüne aktarmıştır. Aynı zamanda, kendisinin normalde her şeyin sonucunu bir an önce görme isteği ve aceleci yapısı olmasından kaynaklı olarak bu aşamada sabrı öğrendiğini de sözlerine eklemiştir. Bu durumu “*Vize de olsa bir ödev notu da olsa olana kadar denemeyi istiyorum artık. Sabır, sabrı öğretti (Erkan G, st. 261-262)*” sözleriyle ifade etmiştir. Oktay ise “*Çalışma hani çok aşına olmadığımız bir grafik, o*

yüzden kavramsal sanat falan. Gayet verimli olduğunu düşünüyorum. Bizim deneyimlerimizin daha böyle hani bilincine varmamıza neden oldu (Oktay G, st. 10-12)” sözleriyle deneyimlerinin farkına vardığına dikkat çekmiştir.

Sanatsal bakış açısı. Kavramsal sanat uygulamaları ile yapılan iki etkinlik sonucunda öğrencilerin sanatsal bakış açılarında değişimler görülmüştür. İlk başlardaki kavramsal sanata, güncel sanata bakış açılarıyla şu an ki düşünceleri ve yaklaşımları farklılaşmıştır. Gerek ders esnasındaki ifadelerinde gerekse günlük ve görüşmelerde yansıttıkları sözlerde bu durum gözlemlenmiştir. Öğrenciler artık çevrelerindeki nesnelere ve sanat eserlerine farklı gözle baktıklarını, bu etkinliklerin onların sanatı algılayış şeklinin değiştiğini ifade etmişlerdir. Bu duruma yönelik olarak Erkan ile araştırmacı arasında geçen diyalog şu şekildedir:

Erkan : Evet kesinlikle videoart adına, kavramsal sanat adına çünkü tamam 2 tane iş koyuldu, ben 2 tane iş koydum. Fikir olarak orijinal, farklı bir iş çıktı ama en başında gerçekten kafa yapım değişti. En ufak bir şeye böyle ilginç bakış açılarıyla bakar oldum.

Araştırmacı :Nasıl bakıyorsun, önceden nasıl bakıyorsun şimdi nasıl bakıyorsun?

Erkan :Yani mesela videoart tamam yapmak istiyordum ama izlediğim filmde hiç dikkat etmiyordum. En ufak ayrıntı, en ufak efekt olsun işte programda yapılmış bir şey olsun hiç dikkat etmezdim. Ben ilk projeyi yaptıktan sonra birçok film izledim, film izlemeyi çok severim. Bu filmlerde hep böyle saçma sapan yerlere dikkat ediyordum, sarıp bir daha izliyordum. Böyle çok deneysel izledim filmleri izlemek için değil de...

Araştırmacı : Farklı bir gözle.

Erkan : Farklı bir gözle. İnsanların hep sıkıldığı, çok iğrenç dedikleri filmleri izledim merak ettiğim için. Gerçekten uykum gelircesine olduğum filmler oldu ama çok farklı açılar işte çok farklı olaylar görmek, kafa yapım gerçekten değişti.

Araştırmacı : Bunda neyin etkisi var sence?

Erkan : Bunda neyin 2. Projenin çok büyük etkisi var. 2 projenin arasında araştırdığımız binlerce şey var. Yazılar olsun, filmler olsun çünkü tamam 2 proje dile kolay basit gibi duruyor ama içinde gerçekten çok büyük şeyler barındırıyor (Erkan G, st. 241-257)”.

Erkan yukarıdaki ifadelerinde bahsettiği gibi, kendisinde ve bakış açısında yaşadığı değişimleri ikinci etkinlik süresince yapılan okumalar, videolar ve araştırmalar sonucunda oluştuğunu anlatmaya çalışmıştır. Görünürde basit gibi algılanmasına karşın aslında etkinliğin içeriğinin yoğun olduğundan söz etmiştir. Şefika ise sanat eserindeki her bir renge, elemana, nesneye bakışının farklılaştığını söylemiştir. Artık eserlere ne için yapılmış, ne anlatmak istiyor şeklinde sorgulamalarla yaklaştığını ifadelerine eklemiştir.

“Bu bizim için aslında çok iyi oldu. Sonuçta bir sanat dediğimizde nasıl baktığında ne görüyorsandı. Ama bu kavramsal çalışma bize daha çok önümüzü açtığını düşünüyorum çünkü ben bir rengin çalışmama koyduğumda benim bu kadar etkileyecek bu renk bana bunu çağrıştırıyor diye bakmıyordum ama şu anki gerek kendi çalışmalarımız olsun arkadaşlarımız çalışması olsun ya da örnek çalışmalarda resme resim için bakmıyorum. Bu benim için çok iyi oldu. Çünkü bakarken acaba ne hissetmiş neyi neye göre koymuş, neyi anlatmak istemiş de bunu koymuş bize. İlla manifestoya gerek kalmadan kendiliğinden de bir şey katarak koymayı öğretti. Bu 2. çalışmada ben çok şey öğrendiğimi düşünüyorum. Çok yararlı oldu bize. Daha farklı açılardan bakmayı öğrendik, hem de çok iyi öğrendik. Yaptığımız genel çalışmalarda sonuçta grafik dediğimizde farklı yönler giden yok. Ama yaptığımız çalışmalar böyle kavramsal, dediğimiz gibi hatta sergimizde de duyguları dönüştürdük yazdık. Duygularımızı gerçekten dönüştürdük bir şeye bağdaştırdık, nesneleştirdik. Hiç aklıma gelmezdi emniyet kemerini bile bir halatla bağdaştıracağım ya da bir boncuktan duygularımı anlatacağım. Bu benim için çok iyi bir çalışma oldu (Şefika G, st. 22-36)”.

Şefika, etkinliğin şu ana kadar kafasında oluşan grafik dersi algısını değiştirdiğinden bahsederek, herhangi bir nesneyi farklı bir anlamda kullanabileceğini daha önce düşünmediğini sözlerine eklemiştir. Benzer bir düşünceyi taşıyan Nihal, önceden bir sanat eseri gördüğünde o konuda fikri, bilgisi olmadığından onu güzel bulduğunu ifade etmiş ancak bu aşamadan sonra gördüğü her şeye eleştirel bir gözle bakabildiğine vurgu yapmıştır.

“En azından sadece kendi işlerimizde değil eleştiri anlamında sanatsal diğer işlere de eleştirel bir gözle bakabiliyoruz, dün akşam mesela izlediğim birkaç video vardı onlara hani kafamda düşünebilirdim, önceden çok beğeniyordum kötü bile olsa, bi fikrim yoktu ama artık farklı bakıyorum öyle düşünüyorum zaten günlüklere de yazdım bakış açımızın değiştiğini düşünüyorum gerçekten grafiği ben sadece ilk başta yani çokta basite indirgemek de istemiyorum ama grafiğin de bir sanat olabileceğini bu dönem anladım ben (Nihal G, st. 80-86)”.

Beril, “*Sürekli yeni sanat hakkında konuşmak izlemek gerçekten iyi bakış açımızı genişletiyor. Yeni sanatları, yapılan işleri görmek şevklendiriyor (Beril Günlük, 13 Aralık 2012)*” cümleleriyle derste yoğun olarak verilen kavramsal sanat, güncel sanat bilgilerinin bakış açısını değiştirdiğinden söz etmiştir. Göstergebilim konusunun derste incelenmesinden sonra, öğrenciler gördükleri her şeye karşı bakış açılarının değiştiğini, bu nesne acaba sanat eserinde ne için ve hangi anlamda var olduğuna yönelik sorgulamalar gerçekleştiklerini sözlerine yansıtmışlar. Bu konuda Nihal günlüğüne şu sözleri aktarmıştır:

“Son okuduğumuz göstergebilim ve güncel sanat bence çok verimliydi. Gerçekten kendimin bile sanata bakış açımın biraz daha farklılaştığını hissediyorum. Bir nesneye o değil de başka bir şeymiş gibi düşünerek bakabilmek bence çok yaratıcı. Asıl bunun farkına varmak beni yapabileceğimizi düşündürüyor. Ve ufkumuzun genişlediğini bilmek mutluluk verici (Nihal Günlük, 29 Kasım 2012)”.

Genel olarak öğrencilerden elde edilen bilgileri incelediğimizde, ders esnasında kavramsal sanata yönelik anlatılan göstergebilim, yapıbozum gibi konuların öğrencilere katkı sağladığı söylenebilir. Bunun yanı sıra etkinliğin kapsamında gösterilen videolar, fotoğraflar ve sunumların buna etkisi olduğu düşünülebilir. Öğrencilere yaşatılan tüm bu öğrenme sürecinden sonra öğrenciler de kendilerindeki değişimleri fark etmiş ve gerek günlüklerinde gerekse görüşme konuşmalarında ve ders esnasında bunları dile getirmişlerdir.

Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Etkinlik süresince yaşanan problemler öğrenci günlükleri ve görüşmelerden elde edilen verilere göre bağlantı kuramama, okuma yapmama ve özgün fikir oluşturma başlıkları altında üç temada toplanmıştır.

Tablo 24

Etkinlik Süresince Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Yaşanan Sorunlar
Bağlantı kuramama
Okuma yapmama
Özgün fikir oluşturma

Bağlantı kuramama. Sofra düzeni ve yolculuk etkinliğinde öğrencilerden yaptıkları bir yolculuğu sofra düzenine uyarlamaları istenmiştir. İlk konu olan nesne dönüştürmeye göre biraz daha sınırlayıcı yapıda bulunan bu etkinlikte öğrenciler yolculuk ile sofra düzeni arasında bağlantı kurma aşamasında sıkıntılar yaşadıkları gözlemlenmiştir. İlk aşamada ele alacakları konu hakkında net olan öğrenciler, sonraki aşamada bunu sofra düzeniyle ilişkilendirmede zorluk çekmişlerdir. Bu durumla ilgili olarak Beril şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bir yerde bir sınırlılık oluyor ya sofra düzeni ya da mesela bir yolculuk ya iki şey arasında birini diğerine bağlayamıyor falan böyle, çok tıkanmadım böyle zaman iyi bir zaman 1 ay az zaman değil çok iyi işler çıkartılabilirdi ama ben çıkartamadım, o yüzden (Beril G, st. 30-32)”.

Beril’in sözlerinde iki şey arasında bağlantı kuramadığı için bu süreçte tıkanıldığını hissettiğini belirtmiştir. Bu aksaklık yüzünden aslında etkinliğin süresinin yeterli olmasına rağmen süreç sonunda ortaya çıkan çalışmanın kendisini tatmin etmediğini de ifade etmiştir.

Beril : (...) (19:22) Diğerinde konu serbestti hani ben seçtim ama bunda öyle değildi. Kısıtlandım. Nihal’le çalışırken “yeter artık ben yapmicam” dedim. Gerekirse eskizini veririm dedim. Sevmedim mesela utandım yani bu yaptığım işten. Hani ben bunu yapmamalıydım daha iyi bir şey yapabilirdim.

Araştırmacı :Sadece sen istediğin yönde bir çalışma ortaya koyamadığın için huzursuz hissediyorsun. Daha iyi bir şey yapabileceğini biliyorsun o yüzden bu

rahatsızlığı duyuyorsun.

Beril : Evet, daha iyisini yapabileceğimi biliyorum (19:52) (DV-3, 20 Aralık 2012).

Nihal'in Beril ile etkinliğin konusundaki sınırlama üzerinde benzer düşünce ve hislere sahip olduğunu görürüz. Bunu Nihal'in "*Aslında ikinci çalışmada ben biraz zorlandım. Konuya bir türlü ısınamadım aslında ısındım ama bir türlü oturtamadım kafamda düşüncelerimi, ondan aslında yaptığım çalışma da pek sinmedi içime (Nihal G, st. 27-29)*" ifadesinden anlayabiliriz.

Okuma yapmama. Araştırmacının, öğrencilerin kavramsal sanatı ve yaptıkları çalışmayı daha iyi anlayıp ifade edebilmeleri için onları okumaya teşvik etmesi ve bunun için çaba göstermesi sınıf genelinde etkili olsa da herkes için etkili olamamıştır. Bazı zamanlarda sınıf içinde yapılan tartışmalar, öğrencilerden geri dönütler alınamadığından çok yoğun olamamış, araştırmacının monolog anlatımıyla sürmüştür. Konuyla ilgili olarak Oktay "*Bize verilen okuma metinleri hakkında tartışma ve sorun çözümleri üzerine konuşmalar yaptık. Ancak herkesin okuma metinlerini okumamasından kaynaklı tek düze bir anlatım vardı (Oktay Günlük, 29 Kasım 2012)*" şeklindeki sözleri ders sürecindeki tartışmaların, verilen kaynakların okunmamasından dolayı eksik kalmasına örnek teşkil etmiştir.

Okuma parçalarının verilmesi sınıfta tartışılması, bazı öğrenciler tarafından zorlama olarak algılanmış ve bunu istemsiz şekilde reddetmişlerdir. Görüşme sırasında Gülçin ile araştırmacı arasında geçen diyalog şu şekildedir:

Gülçin : Karakter olarak zorlanmaya gelemediğim için verdiğiniz okumalar konusunda evet zorlandım ama bu benim karakterimle alakalı.

Araştırmacı : Okudun mu peki?

Gülçin : Okumadım. Yalan söylemeyeceğim. O tamamen benim karakterimle alakalı. O olması gereken bir şey diye söylemiyorum.

Araştırmacı : Ben verdiğim için mi bir zorlama olarak algıladın?

Gülçin : Biri zorlama yaptığı zaman ben yapmam onu. Zaten ailemden bu yüzden kaçtım ben. Buraya gelmeden önce bana iş bul, iş bul

diyorlardı ben kaçtım buraya geldim. Sonra zaten güzel sanatlar istiyordum öyle burada hazırlandım ben. Hep şey vardır böyle, biraz başıma buyruğum. O konuda kendimi dizginleyebildiğim bu kadar. Bu yaşa kadar bu kadar ancak. Daha kötüydüm, o yüzden birisi bana bir şey yap dediği zaman o benim içimde bile olsa o noktadan sonra inada biniyor ve yapmıyorum (Gülçin G, st.101-113).

Gerçekleştirilen görüşmede, verilen kaynakları okumadığını itiraf eden Gülçin, bunu bir zorlama olarak algılamış ve bunu karakterinin bir parçası olarak yorumlamıştır. Bu noktada, öğrencilerin okuma alışkanlıklarının, algılarının ve karakterlerinin farklı olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Her öğrencinin okuma ya da başka bir şeye karşı geliştirdikleri tavır, algılayış biçimi, davranış biçimi farklılık göstermekle beraber sınıf içerisinde tek bir davranış biçimi ya da alışkanlık oluşturmaya çalışmak doğru olmayabilir. Ancak araştırma için öğrencilerin, temel düzeyde araştırma yapma becerisi ve kavramsal sanat anlamında da teorik bilgilere sahip olmalarının, kendilerini, çalışmalarını doğru ifade edebilmelerini, çalışmalarının kalitesini etkileyen bir durum olduğunu söyleyebiliriz. Teorik anlamda altyapısı eksik olan öğrencilerin, uygulama aşamasında nesnelere, düşünceler arası ilişki kurma, bağlam oluşturma anlamında sorunlar yaşadıklarını görebiliriz.

Özgün fikir oluşturma. Düşüncenin ön planda olduğu süreç odaklı sofraya düzeni ve yolculuk ekinliği için öğrenciler orijinal ve farklı fikirler ortaya koymaya çalışmış, bu aşamada kaygı yaşamışlardır. Etkinliğin başlarında öğrencilerden Esra ile Erkan'ın fikirlerinin yakın olmasından dolayı, Erkan konu değişikliğine gitmiştir. Erkan önce kendisinin fikrini ifade ettiğini ancak Esra'nın bundan etkilenerek düşüncesini geliştirdiğini iddia etmiş ve sınıfça buna tepki göstermişlerdir. Bu duruma yönelik düşüncelerini Erkan şu şekilde aktarmıştır:

“Bu bana bu kadar da tesadüf olmaz dedirtti. Tamam, etkilenmiş olabilir, proje hoşuna gitmiş olabilir. Belki de önyargılıyız belki de onun da o aklına geldi. Sonra ben Metin Hoca'nın yanına gittim. Hocam böyle böyle bir olay var. Metin Hoca da çok şaşırıldı. Nasıl bu kadar tesadüf olabiliyor diye ve ben sizi aradım o akşam dedim böyle bir sıkıntı var. Ve ben arkadaşlarıma anlattığımda evet sen 3 hafta önce bunu anlatmıştın her bütün arkadaşlar dedi ve o derste Esra da

vardı. Ben bunu duyduğumda direkt değiştirmek aklıma geldi. Çünkü bir insanda çalışmanın öncesinde bir şevk olur ve o iş çıktığında da gururu olur. Ben hani ben de ben o işi yapsaydım, tamam gerçekten fikir çok güzeldi ama ben o işi yapsaydım o kadar haz alacağımı düşünmüyordum (Erkan G, st. 185-193)”.

Çalışmalarındaki benzerliklerden dolayı Erkan farklı bir düşünceden yola çıkarak çalışmasını gerçekleştirmiş ve sınıf arkadaşlarının Esra’ya verdikleri tepkileri abartılı bulduğunu da sözlerinin devamına eklemiştir. Sınıfça bu tarz bir duruma tepki göstermelerinin sebebi, başkasının fikrini alıp geliştirmeye yönelik hassasiyetlerinin olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca sanatla ilgili bir alanla uğraştıklarından fikirlerinin ve yaratım sürecinin onlara özgün olması son derece önem kazandığı söylenebilir.

Erkan özgün düşünce üretme aşamasında zorlandığını şu sözlerle aktarmıştır:

“Bir şeyden esinlenmek değil de kendine özgü bir fikir olmasını istediğim için sıkıntı çektim. İllaki faydalandığım, esinlendiğim şeyler oldu. Araştırmalar olsun, video olsun bunlar oldu ama tamamen onlardan farklı oldu. Birebir aynı fikri vermek değil de gerek objeyle gerek fikirle. Çok farklı şeylerle o sadece fikrimi olgunlaştırdı (Erkan G, st. 111-114)”.

Erkan sözlerinde ortaya koyduğu fikrin özgün olması için çaba harcadığını ve bunun için farklı kaynaklardan beslendiğini anlatmaya çalışmıştır. Konuyla ilgili olarak Oktay ise “...*bu konuda biraz sıkıntı çektim hani biraz farklı orijinal olsun diye hani kendimi de ifade etmem gerekiyor diye çalışmalarda (Oktay G, st. 52-53)*” sözleriyle farklı bir düşünce oluşturma konusuna önem verdiğine ve sıkıntı yaşadığına değinmiştir.

Genel olarak değerlendirme yaptığımızda, öğrenciler konuyla bağlantılı olarak oluşturdukları fikirlerin orijinal olmasına dikkat ettikleri görülür. bu durumun ihmal edilmesi durumunda ise sınıfça ortak tepki vermeleri ise sanatsal üretim sürecinde etik değerlere sahip çıktıklarının ve davranışlarındaki hassasiyetin yansıması olarak yorumlanabilir.

Kavramsal Sanat Sergisi Süreci

Öğrenciler okulun sergi salonunda, kavramsal sanat uygulamalarına yönelik yaptıkları ilk çalışmalarını “ Duyguları dönüştürdük” ismini verdikleri sergi ile 17 Aralık 2012

tarihinde izleyiciye sunmuşlardır. Sergide derse katılan bütün öğrencilerin nesne dönüştürme etkinliğine dair yaptıkları çalışmalar yer almıştır. Hazırlık süresince öğrenciler sergi düzenlemesi için görev paylaşımı yapmış ve herkes üzerine düşen görevi yerine getirmeye çalışmıştır. Zaman zaman bu süreçte gerginlikler yaşasalar da, serginin onlar için ilk olması ve sergi düzenleme sürecinin nasıl işlediğine dair bilgi edinmeleri açısından önem taşımaktadır.

Resim 15: Kavramsal sanat sergisinden bir görüntü.

Resim 16: Oktay'ın sergideki nesne dönüştürme çalışması

Kavramsal Sanat Sergisine İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen kavramsal sanat sergisine ilişkin bulgular, araştırmanın “ Kavramsal sanat sergisine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?” sorusuna yönelik olarak gerçekleştirilmiş ve değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, öğrencilerle yapılan görüşmeler ve ders kamera kayıtlarından elde edilen bulgular serginin ilk olması, farklı olması ve memnuniyet başlıkları altında üç temada ortaya koyulmuştur.

Tablo 25

Kavramsal Sanat Sergisine İlişkin Bulgular

Kavramsal Sanat Sergisi
İlk olması
Farklı olması
Memnuniyet

İlk olması. Öğrencilerin kavramsal sanat çerçevesinde gerçekleştirdikleri sergi, onların yaptığı ilk sergi olması açısından önemli olmuştur. Bu süreç içerisinde bir sergi nasıl düzenlenir, bu süreçte nelere dikkat etmek gerekir gibi konularda tecrübe edinmişlerdir. Bu konudaki düşüncelerini Şefika ders sırasında şu sözlerle ifade etmiştir:

“Sergi aşamasında afiş tasarımı yaptım. Düzenlemelerde yardımcı olduk, nasıl yapsak nereye koysak diye. Sergi bizim için çok büyük bir şeydi. Çünkü ilk sergimizdi. Hiçbir görselimizi ya da çalışmamızı koymamış olarak gelip insanların onun üzerinde durması, ona bakması. Bu bizim için çok gurur verici bir şeydi, onu tatmak çok güzel bir şeydi. Hatta sonra ben şey dedim: “Bu açtığımız sergi benim kariyerimin ilk adımı oldu.” Dedim. Çünkü hedeflerim var benim. İlk sergi diyordum ama şu an demiyorum. Bu bana sürpriz oldu ilk sergiyi yapmamız. Çok güzel olduğunu düşünüyorum. Bu kadar güzel tepkiler aldık çünkü. Resim öğretmenliği okuyup tablo değil de aslında burada başka öğrenciler de varmış dedirtebildik, farkımızı gösterdik. Bilmiyorum eski grafik sınıftakiler, sadece grafik için grafığe gelenler var ama ben liseden de grafik mezunuyum. Buraya ne istediğimi bilerek geldim. Ne istediğimi seçeceğimi bilerek geldim. Bu yüzden bu ilk sergi de benim için çok büyük bir şey oldu (Şefika G, st. 190-2012)”.

Yukarıda geçen ifadelerde Şefika, serginin onlar için ilk olmasının önemine vurgu yapmış ve ortaya çıkan sonuçtan, alınan tepkilerden oldukça mutlu olduğunu sözlerine yansıtmıştır. Sergiyi gerçekleştirme konusunda ilk başta umutsuz yaşadığını belirten Beril “ (20:40) *mesela sergi konusunda yok dedim yapılmaz, ilk zamanlarda düşünüyordum neyle sergi açıcam ki ne koyacağım ki sergiye, ama sergi açtık çok da güzel oldu beklentimizin de üstünde oldu, teşekkür ederiz yani (21:08) (DVI-20 Aralık 2012)*” cümlelerini kullanmıştır.

Oktay serginin hazırlık sürecinde prova yapma şanslarının olmadığını her şeyin son anda toparlandığına değinmiştir.

“Sergi sürecinde biraz sıkıntılı oldu provasız falan biraz gidişatı vardı serginin ama yine son dakika güzel bir sergi çıkardığımıza inanıyorum. Çünkü diğer hocaların da yorumlarını aldık. Sergi sırasında, sergiden sonra. Gayet olumlu eleştiriler iyi ki yaptınız (Oktay G, st. 123-125)”.

Öğrenciler serginin ilk olmasından dolayı teknik bazı sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Sergi davetiyesini son gün, sergiden iki saat önce hocalarına ve arkadaşlarına dağıttıklarını söylemişler, bir dahaki sergi deneyimlerinde buna dikkat edeceklerini ifade etmişlerdir. Çalışmaları ile ilgili kavramsal açıklamayı içeren manifestolarını sergi sırasında bir panoya topluca asmışlar ancak bazı hocalarından manifestolarını çalışmalarının yanına asmaları ya da herkesin eline verilmesi gerektiği yönünde eleştiriler almışlardır. Bu durumu da sonraki çalışmalarında dikkate alacaklarını ve tekrarlamayacaklarını sözlerine yansıtmışlardır.

Farklı olması. Öğrenciler yaptıkları serginin, okulda daha önce düzenlenmiş olan sergilerden daha farklı olduğunu ifade etmişlerdir. Farklı olmasından dolayı da kendilerini iyi hissettikleri gözlemlenmiştir. Konuyla bağlantılı olarak Oktay görüşme sırasında şu sözleri söylemiştir:

“Önceki sergilere bakıyordum, böyle geliyorlar resme bakıyorlar geçiyorlar. Böyle çok kalıcı değil. Ama bunda böyle insanları farklı bir sergiye sürükledik. Herkes böyle izliyor çok güzel çok başarılı falan, devamını da istiyorlar herhalde (Oktay G, st. 125-127)”.

Şefika, “(02:14) *Kimse grafik sergisine, video art sergisine pek alışık olmadığı için farklılık yarattığını düşünüyorum. Zaten düzenlemeyi de beğendiler ortam içindeki koyduğumuz yerdeki düzenlemeyi, ışıkları (02:20) (DVI-20 Aralık 2012)*” sözleriyle

düzenledikleri serginin alışılmış grafik tasarım sergilerinden farklı olduğunu vurgulamıştır. Ders kaydını yapan resim bölümünde öğrenci olan Fırat da zaman zaman derse dahil olarak yorumlarda bulunmuştur. Fırat “(02:22) *Bizim bölümdeki sergilerde böyle düzenlemeler pek olmuyor, resimler konuluyor işte öyle. Sıradan bir şekilde oluyor. Farklı oldu, güzel oldu gayet, ilgi çekti (02:30) (DV1-20 Aralık 2012)*” cümleleriyle serginin farklılığına değinmiştir. Beril ise serginin farklılığına ilişkin olarak şu sözleri kullanmıştır:

Beril : “(05:10) Çok farklı bir sergi olduğunu söylediler, alışılmışın dışında. Mesela ben Şemsettin hocaya sormuştum nasıl buldunuz diye, artık günümüz sanatı kavramsal sanat olduğu için bu göze çarpıyor dedi. Mesela normalde burada hep resim sergisi açılıyor, ama bu farklı olduğu için beğendiler, kaç zamandır böyle bir sergi görmedik filan dediler (05:20) (DV1-20 Aralık 2012)”.

Genel olarak öğrencilerin görüşleri kapsamında sergi süreci değerlendirildiğinde, kavramsal sanat sergisinin daha önceki dönemlerde düzenlenen sergilerden farklı olduğu söylenebilir. Sergideki çalışmaların içeriği ve düzenleme şeklinden dolayı bu farklılığın oluştuğunu anlayabiliriz. Ortaya çıkan bu durumdan dolayı öğrencilerin de kendilerini farklı hissettikleri sonucunu ifadelerinden çıkarabiliriz.

Memnuniyet. Öğrenciler ortaya çıkardıkları sergiden ve sergiyi izleyen kişilerden aldıkları olumlu geri dönütler sebebiyle hoşnutluk duymuşlardır. Kendileriyle gurur duyduklarını, bu sergide aldıkları olumlu eleştirilerin onları mutlu ettiklerini ifadelerine yansıtmışlardır. Bu konuda Nihal “*Sergi gerçekten çok iyi oldu ya o sergi zamanı da biz bi aşağı indik doluydu beklemiyordum o kadar güzel oldu (Nihal G, st. 121-122)*” sözlerini kullanmıştır. Oktay ise “*Beklenmedik bir kalabalık vardı, o kadar kalabalık beklemiyorduk. herkes çok dikkatli izliyordu biraz şaşırдық. tebrik filan ediyorlardı. Güzel oldu yani. (01:55) (DV1- 20 Aralık 2012)*” şeklindeki ifadeyle sergide oluşan beklenmedik kalabalığa olan şaşkınlığını yansıtmıştır. Bir anda oluşan kalabalık izleyici kitlesine yönelik Erkan da benzer tepkiler vermiştir.

Erkan : “(07:34) Benim hoşuma giden şu oldu. 5'i 5 geçiyordu. 5'te sergi açılışı yapmamız gerekiyordu. 5'i 5 geçe hiç insan yoktu sadece biz vardık. Faruk hocayla Mustafa

hoca geldi, birden böyle bir doldu, onların önünden insanlar eğilerek izliyordu projektörü. Yani çok kalabalık ben olduğum yerde kaldım (08:15) (DV1-20 Aralık 2012)”.

Sergiden dolayı yaşadığı mutluluğu ifade eden Gülçin, panik atak rahatsızlığının da etkisiyle, çalışması izlendiği sırada ortamı terk etmeyi istediğini belirtmiştir. Olumsuz eleştiri almaktan çekindiği için değil, “işte bu çalışmayı bu kişi yaptı” diyecekler düşüncesinin onu gerdiğini sözlerine eklemiştir. Sergi sırasında hissettiklerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Mutlu etti. Birilerinin gelip tebrik etmesi tabi ki mutlu eder, emeğimin karşılığını sözlü olarak almak çok güzel bir şey ama utandım, çok utandım. Kaçmak gitmek istedim, hadi bitsin dedim. Boşken daha rahattım ama kendi videom geldiği zaman yine utanıyordum, başka şeylerle ilgileniyordum (Gülçin G, st. 191-194)”.

Serginin, düşündüğünden farklı bir boyuta taşındığına dikkat çeken Şefika sergi alanın daha farklı bir mekanda olması durumunda daha da iyi olacağını ifadelerine yansıtmıştır.

“Biz bunu deneme süreci olarak düşündük ama bambaşka bir boyut aldı. Beklemediğimiz kadar iyi oldu. Bu kadar iyi beklemiyorduk. Kendi sınırlarında iyiydi, başka bir yerde iyi olamayabilirdi ama bu fakültede yapılan iyi bir sergiydi diye düşünüyorum. Tabi alan anlamında farklı bir şeyler olabilirdi ama verilen imkanlar olmayınca (Şefika G, st. 216-210)”.

Öğrencilerden Erkan, sergide fikirlerini önemseydiği hocalarından aldığı olumlu yorumların onu mutlu ettiğine değinmiştir. Bu konudaki sözleri aşağıda aktarılmıştır:

“Bu geri dönütlerin etkisi şöyle oldu. Şimdi manifestolarımızı astığımızda birçoğu kendi hayatını anlatan benim için realisti. Çünkü absürt bir şey yok sürekli akışkan izlenip biten çalışmaları. Benim çalışmam geldiğinde ben heyecanlandım insanların tepkisi ne olacak diye. İzlediğim Özgür Hoca geldi tebrik etti, çok dedi farklı olmuş boyanın bu fanusta akan yerine bayıldım dedi. Neyle yaptığımı sordu. Anlattım, Özgür Hoca'nın kübist bir insan, kübik düşünen bir insan. O insanın bu çalışmayı beğenmesi benim için çok farklı bir boyut kazandırdı, sebebi de şu: ben tamamen kesik kullandım, birkaç yerinde bilerek sert geçişler yaptım. Bunun insanları rahatsız etmemesi, neden burayı birleştirmedin sorusu gelmedi mesela bana sergide. Burası keşke şöyle olsaymış diyen olmadı. Hocalarımız tamam eleştirdiler ama izleyicilerin birçoğu tebrik etti, çok farklı olmuş. Bu tarz yorumlar almak beni mutlu etti (Erkan G, st. 150-159)”.

Öğrencilerin genel olarak sergileme sürecinden ve aldıkları olumlu geri dönüşlerden, eleştirilerden memnun kaldıklarını ve mutlu olduklarını söyleyebiliriz. Daha önce sınıf ortamında kalan eleştirilerin, o ortamın dışındaki kişilerce izlenip değerlendirilmesi durumunun, öğrencilerin özgüvenlerinin gelişmesi anlamında da önem taşıdığını ifade edebiliriz. İlk aşamada öğrenciler sınıf içinde bile kendi çalışmalarına gelen eleştirileri kaldırmakta ve eleştiri yapmakta zorlanırken bu duruma zamanla alıştıkları görülmüştür. Sonraki aşamada araştırmacı, bunun sınıf ortamının dışına çıkması açısından öğrencilerden çalışmalarını sosyal medya üzerinden paylaşmalarını istemiştir ve çalışmalara gelen yorumları hep birlikte sınıfta değerlendirmişlerdir. Sosyal medya üzerinden çalışmaların paylaşılması aşamasında da bazı öğrencilerin tedirginlik ve çekingenlik gösterdiği gözlemlenmiştir. Bunu aşabilmenin son aşaması ise sergi olmuştur. Sergiye karşı gördükleri beklenmedik izleyici kitlesi ve ilgi onları mutlu etmiş ve çalışmalarını başkalarına sunma konusunda yaşadıkları kaygıyı büyük ölçüde yok etmiştir. Bu anlamda da büyük öneme sahip olan serginin, öğrencilerin bireysel gelişimleri bakımından da katkı sağladığı söylenebilir.

Kavramsal Sanat Uygulaması Öğretim Sürecine İlişkin Bulgular

Uygulama sonrası öğrencilerin kavramsal sanat algılarına ve öğretim sürecine ilişkin bulgular, araştırmanın “Öğrencilerin kavramsal sanat ürünü geliştirdikleri Grafik Tasarımı dersinin öğretim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu kapsamında değerlendirilmiştir. Öğrencilerle geçirilen 10 haftalık bir öğretim sürecinden sonra öğrencilerde kavramsal sanata dair bakış açılarında değişim olduğu gözlemlenmiştir. Fark edilen bu olumlu değişimi öğrenciler günlüklerinde, görüşmelerde ve ders sırasında açıklamışlar, çalışmalarında da ortaya koymuşlardır. Uygulama öncesi kavramsal sanata bakış açıları sadece bir akımdan ibaretken, şu an kavramsal sanatı düşünce üretebilme, düşünceyi sanat nesnesine dönüştürebilme ve yansıtabilme olarak algıladıkları sonucuna varılmıştır. Düşünce üretebilmeyi, tasarım yapabilmeyi tek boyutlu olarak görürken şu an her şeye farklı bir boyuttan çok yönlü olarak irdeleyerek baktıklarını ifade etmişlerdir. Yaptıkları şeyin logonun, amblemin ya da bir tuval resminin dışına çıktığını dolayısıyla gördükleri her nesnenin kavramsal bir bağlam içinde kullanılarak sanat eserine dönüşebileceğini vurgulamışlardır. Uygulama sonrası

öğrencilerin kavramsal sanatın öğretim sürecine ilişkin bulguları aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere iki tema altında toplanmıştır:

Tablo 26

Öğrencilerin Öğretim Sürecine İlişkin Düşünceleri

Öğretim Süreci
Etkileşimli ders ortamı
Motive etme

Etkileşimli ders ortamı. Derslerin projektör yardımıyla, sınıftaki tüm öğrencilerin derse katılımıyla yapılması öğrencilerin kendilerini rahat hissetmelerini sağlamış ve kendilerini daha iyi ifade eder hale getirmiştir. Büyük bir masanın etrafına birbirlerine bakarak, yansıtılan görüntüleri yorumlayarak, çalışmaların gelişim süreçlerini haftalık olarak değerlendirerek öğretim sürecinin gerçekleşmesi konuyu daha iyi anlamalarını sağladığı görülmüştür. Konuyla ilgili olarak Şefika şu sözlere değinmiştir:

“Ders işleyişi iyiydi çünkü biz görsel sanatlar eğitimi alıyoruz ki görsel sanatlar eğitimi dijital bir ortamda sağlanıyor. Bize projeksiyonda gösteriliyor. Çalışmalarımızı projeksiyon üzerinde yorumlatarak, eleştirerek (Şefika G, st.122-124)”.

Sınıf içindeki etkileşimin artmasına ve derslerin önceki dönemlerde işleniş biçimine değinen Beril, düşüncelerini şu sözlerle aktarmıştır:

“Erkan demişti ya herkes bilgisayarını alıp oturuyordu kenara geçip, aynen öyleydi hoca gelirdi iş verirdi mesela sonra giderdi çalışırdık hoca ile ilgili yorum yapardı hani bu kadardı biz kendi aramızda pek konuşmuyorduk ama ben normalde pek konuşan insan değilim, ama bu dönem hep konuşuyosun ediyosun o masanın etrafında oturarak hani, güzel bir etkileşim, iletişimimiz ilerledi yani (Beril G, st. 117-121)”.

Öğrencilerden Erkan dersin öğretim biçimine yönelik, uygulamalar sırasında gerçekleştirilen sunumların kafasındaki düşünceleri netleştirmede çok yardımcı olduğuna dair ifadeler kullanmıştır. Erkan’ın sözü geçen sözleri aşağıda yer almaktadır:

“Çekimleri parça parça yapıyordum, ilk projemde de öyleydi ama bu kurgu sırasında sıralamayı mesela çok düşünüyordum, en çok kafama taktığım şey buydu. Sunum sırasında bir sürü fikir çıkıyor, yine kafamdakini yapıyorum ama sınıfın yorumu, sizin yorumunuz, hocanın yorumu - Metin Hoca'nın- çok faydası oldu yani benim için (Erkan G, st. 68-71)”.

İdeal öğretim biçiminin bu şekilde etkileşimli olması yönünde söylemlerde bulunan Şefika, bu yöntemin görsel sanatlar eğitimi için uygun olduğunu ifade etmiştir. Şefika'nın konuyla bağlantılı olarak söylediği ifadeler aşağıda yer almaktadır:

“Çünkü ben görsel sanatları görsel sanatlar şeklinde işlediğimizi düşünüyorum. Şu an bize asıl anlatılarak yapılması gereken ders böyle olmalı, onu da düşünüyorum. Sonuçta bilgisayarlarımız önümüzdeydi, projeksiyondan yansdı. Etkileşim halinde oldu, birbirimize yorumlatarak oldu (Şefika G, st. 158-161)”.

Dersin işleniş biçimini, dersteki sunumları, videoları, teorik bilgileri yararlı bulduğunu ifade eden Gülçin, derste kendini rahat hissettiğini, derslerin sohbet havasında geçtiğini ifadelerine yansıtmıştır:

“Sınıftaki eleştiriler gayet iyiydi. Dersin işleyişi çok yararlıydı. Olması gerektiği gibiydi. Eğer bir grafik tasarım öğrencisi böyle bir ders görmesi gerekiyorsa bu çok yararlıydı. Yaptığımız işler, sunumlar, video izlemeler ve saireler bunlar çok iyiydi. Tadındaydı, zorlamıyordu, sıkılmıyordu, gayet güzeldi sohbet havasında geçiyordu (Gülçin G, st. 157-150)”.

Derslerin etkileşimli ve paylaşımcı biçimde işlemesi, öğrencilerin kafalarındaki karmaşık düşüncelerin netleşmesini sağladığı görülür. Haftalık olarak öğrencilerin çalışmalarında geldikleri noktanın, izledikleri süreçlerin tartışmaya sunulması, çalışması tartışılan öğrencinin dışındaki kişilere de fikir verdiği anlaşılır. Öğrenci bu yöntemle arkadaşının çalışması üzerinden kendi çalışmasındaki eksiklikleri fark etmiş ve bu sayede çalıştığı konuda yaşadığı tıkanıcı noktaları çözüme kavuşturmuştur.

Motive etme. Öğrencilerin ilk ifadelerine bakıldığında, kavramsal sanatı kendilerine çok uzak gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun sebebini, konuyu bilmemelerine ve gördükleri kavramsal sanat çalışmalarını anlamlandıramamalarına bağlayabiliriz. Ancak süreç içinde konuyla ilgili örnekler görüp, araştırıp, bilgi sahibi olduklarında ve aynı zamanda kendileri de kavramsal sanat çalışmaları yapmaya başladıklarında, kendilerine uzak gelen durumun doğrudan içinde bulmuşlardır kendilerini. Dolayısıyla kendilerininin

kavramsal sanat çalışmaları ortaya koyduklarını görmüş ve bu konuda kendilerine olan inançları ve güvenleri artmıştır.

Nihal, dersin işlenişine yönelik *“Dersin işlenişinin yararlı olduğunu hissediyorum. Bunun farkına vardıkça daha da çalışasım geliyor (Nihal Günlük, 13 Aralık 2012)”* ifadesiyle çalışma isteğinin daha da arttığını vurgulamıştır. Gülçin ise *“Kayda değer işler çıktığı için kendim ve arkadaşlarım adına mutlu oldum ve gururlandım. Umarım bundan sonra da yapacağımız işler belli sınırları aşar (Gülçin Günlük, 20 Aralık 2012)”* sözleriyle kendi adına ve arkadaşları adına mutlu ve umutlu olduğuna değinmiştir.

Öğrencilerden Erkan *“Olumlu dönütler almak beni gerçekten bu işi yapma yolunda olumlu teşvik ediyor (Erkan Günlük, 29 Kasım 2012)”* sözleriyle aldığı olumlu eleştirilerin onu bu işin devamlılığına teşvik ettiğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin, süreç içinde somut çalışmalar ortaya çıkardıkça kendilerine olan güvenleri arttığı ve konuya karşı yakınlık hissettikleri görülmüştür. Dersin işleniş sırasında herkesin rahatça fikrini söyleyebilmesi, eleştiride bulunabilmesi, çalışmalarını anlatabilmesi konuya dair çalışma isteklerini arttırmıştır. Negatif eleştiri alsalar bile bunun kendilerinin ve ortaya koydukları ürünlerin gelişimi için yararlı olduğunu düşünerek pozitif adımlar atmışlardır. Anlamadıkları ve bilgi sahibi olmadıkları için kendilerine uzak buldukları kavramsal sanata dair tutumların değiştiğini, kavramsal sanat çalışmalarına özellikle dikkat ederek ne anlatılmaya çalışılmış, eser hangi düşünceden yola çıkılarak yapılmış gibi sorgulamalarla yaklaştıklarını ifade etmişlerdir.

Uygulama Sonrası Öğrencilerin Kavramsal Sanata İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, öğrencilerin 10 hafta süren iki kavramsal sanat uygulaması sonrasında kavramsal sanata ilişkin görüşlerinin yer almaktadır. Öğrenciler bu süreç içerisinde modern sanat, postmodern sanat, kavramsal sanat, bienaller, video art, enstalasyon, sanat piyasası ve yapı bozum konularında bilgilendirilmiş ve örnekler sunulmuştur. Süreç sonunda öğrenciler ilk çalışmalarının yer aldığı bir sergi de düzenleyerek başka kişilerin de yorum ve değerlendirmelerini almışlardır. Uygulamanın yapısı itibariyle

teorik ve pratiğin bir arada sunulması, onların kavramsal sanat öğretim sürecine ve düşüncelerinin olumlu yönde değişmesinde katkıda bulunduğu görülmüştür.

Uygulamalara başlamadan önceki süreçte, öğrencilerden elde edilen bilgi formlarındaki açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlara göre, öğrencilerin kavramsal sanat hakkında yüzeysel olarak bilgi sahibi oldukları sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin günlüklerinden, gerçekleştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşmelerden ve ders kamera kayıtlarından elde edilen verilere göre, uygulama sonrası öğrencilerin kavramsal sanat hakkındaki görüşleri iki tema altında sunulmuştur.

Tablo 27

Uygulama Sonrası Öğrencilerin Kavramsal Sanata İlişkin Görüşleri

Kavramsal sanat görüşleri
Farklı sanat anlayışı
Farkındalık sağlama
Gelişim gösterme

Öğrenciler kavramsal sanat çalışmalarını, geleneksel yöntemle yapılan çalışmaların dışında, farklı bir sanat anlayışı olduğunu ifade etmişlerdir. Boya, fırça, tuval ya da sadece bilgisayar destekli tasarım programlarında yapılan çalışmalardan öte her malzemeyi düşüncelerinin ifadesinde kullanabildiklerinden kendilerini daha özgür hissetmişlerdir. Beril “*Artık sanat denen şey ne bileyim tabloyu aştı geçti yani şuan. Böyle hani bunu yaptık burada şu iki işte de (21:07) (DV-20 Aralık 2012)*” sözleriyle bu konu hakkındaki düşüncesini ortaya koymuştur. Öğrencilerden Oktay “*(04:50) Çok rahatız, özgürüz. diğer grafik sınıflarına bakıyorum herkes hala amblem, logo tasarımı ile uğraşıyorlar. Hani bazı şeyleri böyle geriden takip ediyorlar gibi geliyor bana (05:10) (DV-20 Aralık 2012)*” şeklindeki sözleriyle kendilerini özgür hissettiklerini, logo, amblem tasarımı yerine farklı şeyler yaptıklarını anlatmaya çalışmıştır. Aynı

zamanda kendi yaptıkları uygulamaları diğer sınıfların yaptıkları uygulamalardan daha üst düzeyde gördüğü anlaşılmaktadır.

Öğrenciler yaptıkları kavramsal sanat uygulamaları ile birlikte düşüncelerini ifade etme biçimlerinin aslında şu ana kadar gördüklerinden farklı ve çeşitli olduğunu fark etmişlerdir. Bu durumla bağlantılı olarak Şefika konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır:

“Normalde baktığımızda kavramsal sanat çok uzak bir kavramdı ilk derse başladığımızda. Ne yapacağız, bu bize ne kazandıracak diyorduk. Ama içine girdiğimizde, olayları derinlemesine anladığımızda ya da anlamaya çalıştığımızda gerçekten öyle olmadığını gördük. Bir şekerle bile bir insanın neler anlatabildiğini gördük (Şefika G., st.39-44)”.

Uyguladıkları kavramsal sanat etkinliklerinin kendilerini ifade eden öğrenciler, kendileri de kavramsal sanat ürünü ortaya koyabildikleri için, farklı bir şey yaptıkları için mutlu olduklarını ifadelerine yansıtmışlardır. Bu çalışmaların onları geliştirdiklerini sözlerine eklemişlerdir. Konuyla ilgili olarak Erkan şu sözleri söylemiştir:

“Ben çekerken çok böyle gururlanıyorum kendimle. Her zaman yapmak isteyip de yapamadığım bir şeydi. Ders olsun, sonuçta bir sürü dersimiz var. Çalışmamız gerekiyor. Vakit bulamıyordum. Yazları da sürekli bir tatildir, dinlenmedir rehavete kapılınca insan sürekli erteliyor... Bunun ders içeriğinde yapılması ve eleştirilmesi benim için çok iyi oldu. Bu projeler, gerçekten geliştirdiğimi düşünüyorum kendimi (Erkan G., st. 57-61)”.

Yaptıkları kavramsal sanat projelerinin onları geliştirdiğine değinen Erkan, yapmak istediği şeyleri bu ders aracılığıyla gerçekleştirme fırsatı bulduğunu da sözlerine eklemiştir. Benzer düşüncelere sahip olan Gülçin “*Kavramsal sanat açısından bu noktaya gelebilmemiz bundan sonra da ne kadar ilerleyeceğimizin kanıtı olmuş oldu. Bu nedenle mutluyum (Gülçin Günlük, 13 Aralık 2012)*” ifadelerini günlüğüne aktarmıştır. Şefika da arkadaşlarıyla yakın düşünceleri paylaşarak “*Çok şey kattı yani ben inanıyorum çünkü gelişim sürecimi ben kendim gördüm. Yan olarak ben bir de dijital sanat alıyorum, ikisi birlikte gidiyor. Orada mesela gelişim sürecini yazarken aslında o zaman fark ettim (Şefika G., st. 217-219)*” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır. Aynı zamanlarda Elif Avcı'nın Dijital Sanat dersine de katılan öğrencilerden olan Şefika, dersler paralel yapıda olduğu için kendisindeki gelişimi daha net hissettiğini ifade etmiştir.

Genel olarak öğrenciler kavramsal sanatla ilgili olarak geniş bilgi edinme olanağı bulmuşlardır. Şu anki sanat anlayışı, sanat bienalleri, sanat piyasası gibi konularda bilgi sahibi olmuşlardır. Öğrendikleri teorik bilgileri kendileri uygulamaya dönüştürdüklerinde, bir yandan aslında sürecin görüldüğü kadar kolay olmadığını anlarken diğer yandan kendilerinin kavramsal sanat ürünü ortaya koyabildiklerini görerek motivasyon sağlamışlardır.

Öğrencilerin Sanatsal Çalışmalarına İlişkin Bulgular

“Öğrencilerin kavramları sanat ürününe dönüştürmeleri nasıl gerçekleşmektedir?” sorusuna yönelik olarak araştırma, sunum ve sanatsal ürün geliştirme basamakları izlenmiştir. Ayrıca ikinci araştırma sorusu olan, “öğrenciler, kavramdan sanat ürünü geliştirirken; nasıl bir sorgulama ve araştırma süreci yaşamaktadır, düşünceyle bağlantılı malzeme araştırmasını ve seçimini nasıl yapmaktadır, bilgi ve deneyimlerini ürüne nasıl yansıtmaktadır, yaşadıkları sorunlar nelerdir ve bunları nasıl çözmektedir?” sorusuna yönelik çözümler yapılmıştır.

Uygulama sürecinde iki ekinlik gerçekleştirilmiştir. Her öğrenci iki 5'er hafta süre ile iki çalışma ortaya koymuştur. Öğrenci çalışmaları değerlendirilirken kavramsal sanat ortaya koyma süreci ile ilgili olarak, öğrencilerin kavram seçimi, malzeme kullanımı, ifade süreci, araştırma süreci, düşünceyi ürüne dönüştürme süreçleri değerlendirilmiştir. Her etkinlikte öğrencilere verilen sunumlar, bilgiler dahilinde öğrenci nasıl bir çalışma ortaya koymuş, iki çalışması arasında ne gibi değişimler görülmüş çözümlenmiş ve yansıtılmıştır. Birinci uygulama konusu olan nesne dönüştürme etkinliğine yönelik, öğrencilerin hangi düşünceden yola çıktıkları ve hangi ifade aracını kullandıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 28

Nesne Dönüştürme Etkinliğine İlişkin Öğrenci Çalışmaları Kavram ve İfade Araçları

Öğrencinin Adı	Düşünsel Tema	İfade Aracı
Oktay	Yakın mesafeden kimsenin gözlerine bakamama durumu	Yerleştirme
Beril	Rüyalar-Kabuslar	Video art
Erkan	Gerilim	Video Art
Nihal	Zaman	Video art
Şefika	Trafik kazası	Afiş
Gülçin	Panik atak	Video art

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde öğrencilerden dördünün ifade aracı olarak video artı seçtikleri, birisinin yerleştirme yaptığı, kalan birisinin de afiş çalışması yaptığı görülmektedir. Ele aldıkları kavramları incelediğimizde ise etkinliğin yapısı itibarıyla hayatlarından yola çıkan çalışmalar gerçekleştirdikleri ve genel olarak olumsuz yönde etkilendikleri olayları seçtikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilere bu durum sorulduğunda, negatif şeylerin yaşamlarında daha fazla iz bıraktığı ve olumlu şeylere göre daha fazla hatırlandığı yönünde yanıtlar alınmıştır.

İkinci uygulama konusu olan sofra düzeni ve yolculuk etkinliğine dair öğrencilerin kavram ve ifade biçimi seçimleri tabloda sunulmuştur:

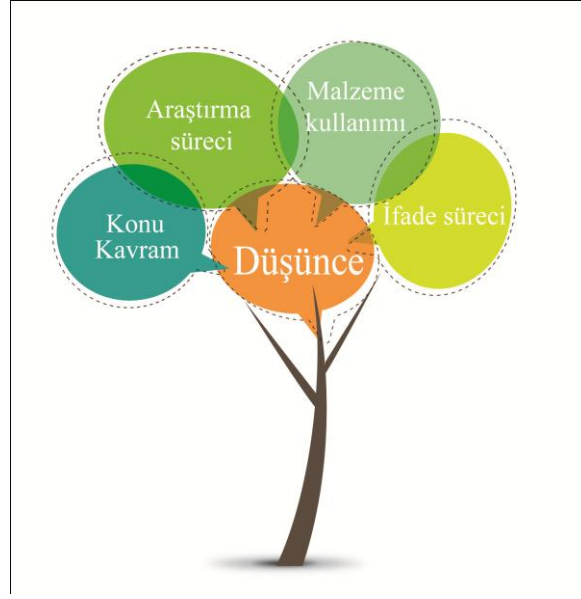
Tablo 29

Sofra Düzeni ve Yolculuk Etkinliğine İlişkin Öğrenci Çalışmaları Kavram ve İfade Araçları

Öğrencinin Adı	Düşünsel Tema	İfade Aracı
Oktay	İnsanın yaşam yolculuğu	Yerleştirme
Beril	Süreklilik kazanan yolculuk	Fotoğraf
Erkan	Yolculuk sırasında yaşanan tedirginlik hali	Video art
Nihal	Kısa sürede çok sık şehir değiştirme	Yerleştirme
Şefika	Aile büyüklerine yapılan yolculuk	Fotoğraf
Gülçin	Sadakatsizlik	Video art

Tabloyu incelediğimizde, sofranın düzeni ve yolculuk etkinliğinde öğrencilerin ilk çalışmalarında yaşadıkları teknik problemlerden dolayı video art çalışmasını tercih etmedikleri görülür. Erkan ve Gülçin kendilerini bu alanda geliştirmek, bilgilerini artırmak amacıyla ikinci çalışmalarında da video art kullanmışlardır. Oktay ilkinde olduğu gibi bu etkinlikte de yerleştirme çalışmasına devam etmiş, Beril ve Nihal sanatsal ifade araçlarını değiştirmişlerdir. Öğrencilerin, anlatım araçlarında değişikliğe gitmelerinin sebepleri öğrenci çalışmaları incelemesinde açık bir şekilde anlatılmıştır.

Öğrenci ürünleri değerlendirme rubrik formuna göre ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde, genel olarak öğrencilerin malzeme seçimi ile düşünce arasında bağlantı kurma aşamasında oranla düşük puan aldıkları görülmüştür. Özyayten'e (1992) göre bir Kavramsal Sanat eseri yaparken birkaç durumda hataya düşülebilmektedir. Bunlardan birincisi sanatçının yansıtmak istediği düşünceyi ifade ederken yanlış obje seçimi yapması ve düşüncelerini çok soyut düzlemde yansıtmasıdır. Diğer hata ise, düşünce iletimine aracı olan çok fazla nesne kullanması ve izleyiciye düşünme, sorgulama payı bırakmadan her şeyi açıklıkla yansıtmasıdır. Öğrencilerin çalışmaları bu noktadan değerlendirildiğinde özellikle ilk etkinlik olan nesne dönüştürmede çalışmalarında çok fazla nesne ile ifade yoluna gittikleri ve izleyiciye düşünme payı bırakmadıkları görülür. Araştırmacının yönlendirmeleriyle birlikte ikinci çalışmaları olan sofranın düzeni ve yolculukta bu durumdan bir parça sıyrıldıkları, az nesne ile ifade yoluna gittikleri anlaşılır. Ancak bu noktada da çalışmalarda yan anlam yerine düz anlam kullanımı ile düşünce iletmeye çalıştıkları ortaya çıkar. Öğrencilerin bu tarz hatalara düşmeleri gayet normal kabul edilebilir. Çünkü sadece bir dönem boyunca teorik ve uygulama şeklinde gördükleri ders kapsamında bu uygulamaları gerçekleştirdiklerinden dolayı hatalar yapabilirler. Kavramsal sanat uzun bir süreç ve altyapı gerektirir. Öğrencilerin yaptıkları çalışmaların her biri bu süreci deneyimlediklerinden dolayı önemli ve değerli görülmüştür.

Şekil 14. Kavramsal Sanat Ürünü Geliştirme Süreci

Erkan

Erkan, sınıftaki başarılı öğrencilerden biridir. Derslere düzenli katılım göstermiş ve her hafta sorumluluklarını yerine getirmiştir. Her iki etkinlikte de ifade aracı olarak videoyu kullanmış, derslerde de ifade aracı olarak videoyu sevdiğini ve bu alanda kendini geliştirmek istediğini belirtmiştir. Video art çalışmalarını yaparken, öncesinde çekmeyi planladığı senaryoları yazmış ve planlamalar yapmıştır. Aşağıdaki tabloda Erkan'a ait “nesne dönüştürme” etkinliği kapsamında yaptığı çalışmaya dair içerikler yer almaktadır.

Tablo 30

Erkan'a Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
1.ERKAN	"Dönüştürme"	Sıradanlığın dışında bir gerginliğin betimlenmesi	
İmgeler ve Anlamları			
Kanla dolu küvet	Masumluk vurgusu		
Beyaz masa üzerinde duran bir kalbi neşterle kesen	Gerilimin merkezi		
Damardan verilen duman	Toplumun duygusallığıdır		
Katran	Gerilimin ve duygusallığın masum buluşması		
Sıradanlığın dışına çıkmak için kullanılan figür	Karmaşa dünyasında gerilimi yaşayamayan bir birey		
Duvara yaslanmış bir biçimde duran figür	Vücuduna duvardan başlayan ve figürü de içine alan bir çarpı atılır. Daha sonra vücuduna siyah, beyaz ve kırmızı renkleri fırlatılır. Saflığın ve kötü niyetin her zaman arasında bağ kuran gerilimi, korkuyu tasvir eder.		
Sudan çıkan figürün kanla dolu küvete tekrar girip kaybolması	Gerilimi bile bile direnişine yenilme		
Suya damlayan siyah mürekkep	Ne kadar karmaşa olursa olsun gerilim duruluğun içindedir mesajı		

Kavram: Erkan çalışmasında kavram olarak "gerilim"i ele almıştır. "Sıradanlığın dışında bir gerginliğin betimlenmesi" şeklinde çalışmasını tanımlamıştır. Kendisi neden bu konuyu seçtiğini görüşme sırasında şu şekilde ifade etmiştir:

"Hangi konudan yola çıktım, tam anlamıyla ana temasını belirlemek gerekirse, insanlara germek demiştim ben. İnsanları germek derken psikolojik baskı altına almaktan yola çıkarak yaptım bunu. İsmimin gerilim olması da efektlerin değil izleyicinin ürkmesi değil de psikolojik baskı altına almak için gerilim adını koydum... Neden acaba birçok konu varken başımdan bu kadar

olay geçmişken niye gerilim diye düşündüm. O da benim çekmek istediğim şeylere arayış içerisine girdik sonuçta. Bunda daha benim için elverişli oldu. Benim daha iyi kendimi yansıtmama sebep oldu. O yüzden böyle bir konuyu seçtiğimi düşündüm (Erkan G, st.23-33)”.

Yukarıda Erkan’ın belirttiği gibi kavram olarak gerilimi ele alması, kendini daha iyi ifade etmesine olanak sağlamıştır. İnsanların klişelere alışmış durumda olmasını eleştirmiş ve sıradanlığın dışına çıkarak gerginliği yansıtmaya çalışmıştır. Oluşturduğu gerginlikle sıradan düzene karşı çıkarak insanlarda beklenmedik tepkiler oluşturmayı amaçlamıştır.

Araştırma Süreci: Öğrencilere ilk etkinlik tamamlanana kadar kavramsal sanat, çağdaş sanat, postmodernizm gibi konular anlatılmış sonrasında da haftalık gelişim süreçleri takip edilmiştir. Erkan bu süreç içinde, konu verildikten sonra araştırmacının önerdiği kaynakları incelemiş ancak üzerinde fazla durmamıştır. Başlarda okumayı pek sevmediğini ifade etmiş ve araştırmaları teknik malzeme üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak süreç içinde ders sırasındaki sunumlar ve araştırmacının verdiği makaleler, metinler onu konu ile ilgili meraklandırmış ve araştırma yapmaya yönlendirmiştir. Bu konuyla ilgili düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

“...ben video art çalıştım sonuçta. Bunlar çok büyük bir faktördü benim için. Ben diyorum okumayı fazla sevmiyorum ama aslında ilgimi çeken şeyleri okumayı seviyordum. Bu paylaşımlarda mesela videoları izledim, konferansları izledim, o yazı işte küratör dediğimiz o olaylar, kurgular... ve beni şuna itti sizin paylaşımlarınız: ben onları okuduktan sonra farklı bir kafamda soru işareti kaldığı için onu araştırıp onu da okudum, böyle bir şey oldu. İlk işimde işin açığı fazla okumuyordum. Çünkü bencillik ettim, kafamda bir şey var ben bunu yaparım diye iddialı bir şekilde giriştik işe. Ama çekimler tamam, oldu ama kurgu sırasında çok bocaladım. Bunu da araştırmam gerektiğini öğrendim. Sizin paylaşımlarınız işte benim araştırmalarım falan faydalı oldu tabii ki (Erkan G, st.79-86)”.

Erkan’ın araştırma sürecinde, sınıf içinde anlatılan, gösterilen dokümanların, sınıf içi tartışmalarının etkisinin olduğu söylenebilir. Kendi ifadesine göre, kendisine olan güven sonucu başlarda video art yapmak için yeterli donanıma sahip olmadığını fark etmemiş ancak çalışmanın kurgu aşamasında tıkanıldığını belirtmiştir. Süreç içinde ilgisini çeken konulara duyarlılığı artmış ve araştırmalar yapmıştır.

Malzeme Kullanımı: Erkan düşüncelerini yansıtmada araç olarak videoyu seçtiğinden onun için kamera, fotoğraf makinası, harici bellek, bilgisayar gibi teknik malzemelere

gereksinim duymuştur. Proje kapsamında öğrencilerin kullanımına sunulmak üzere bu teknik malzemeler uygulama öncesinde temin edildiğinden bu konuda sıkıntı yaşamamıştır. Erkan çekim mekanı olarak evinin banyosunu ve diğer bölümlerini kullanmıştır. Banyoyu baştan aşağı gazete kağıtlarıyla kaplamış ve düzenlemeler yapmış, çekimlerde birkaç arkadaşını da çalışması içerisinde figür olarak kullanmıştır. Kalp, mürekkep, cam fanus, katran gibi malzemeleri senaryosu içerisinde göstermiştir.

“Bu proje daha önce kafamda vardı, daha önceden kurguladığım bir şey, kafamda vardı böyle bir şey yapmak. Bunu biraz icraata geçirdik. Bu çalışmamda ilginç şeyler kullandım. Mesela kalpte çıkan duman olsun, absürt olmayacak şeyler (Erkan G, st.10-12)”.

İfade Süreci: Erkan düşüncesini sanat ürününe dönüştürürken ifade aracı olarak video art yapmayı seçmiş ve bu aracı seçmesinin gerekçesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Video derken dijital sanata gerçekten önem veren birisiyim. Teknolojiye meraklıyım. Sürekli bir şeyleri kovalıyoruz. Sürekli yeni şeyler çıkıyor. Bir de video art ülkemizde pek sık yapılan bir şey olmadığını düşünüyorum. Profesyonel anlamda hep realist çalışmalar çıkıyor (Erkan G, st. 44-46)”.

Erkan ifadelerinde teknolojiye meraklı olduğundan ve kendisini bu alana yakın gördüğünden video art yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Sınıf geneline göre Erkan, video montaj, bilgisayar destekli tasarım programları gibi konulara daha hakim olduğundan uygulama sürecinde arkadaşlarına da bu kapsamda destek vermiş, katkı sağlamıştır. Erkan düşüncelerini ifade etme sürecinde yaşadıklarını aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

“Düşünce üretme... Düşünceyi farklılaştırırken çok sıkıntı çektim. Bunun sebebi de ben bütün işlerimde artık insanların bir tarzı oturur, sonuçta burada akademik eğitim alıyoruz. Bunda herkesin fikrinin orijinal olmasından yanayım (Erkan G, st. 107-109)”.

Düşüncelerini geliştirirken sıkıntılar yaşadığını belirten Erkan, fikrin orijinal olması gerekliliği üzerinde vurgu yapmıştır. Fikrinin olgunlaşma sürecini ise şu sözlerle yansıtmıştır görüşme kayıtlarına:

“Bir şeyden esinlenmek değil de kendine özgü bir fikir olmasını istediğim için sıkıntı çektim. İllaki faydalandığım, esinlendiğim şeyler oldu. Araştırmalar olsun, video olsun bunlar oldu ama tamamen onlardan farklı oldu. Birebir aynı fikri vermek değil de gerek objeyle gerek fikirle. Çok farklı şeylerle o sadece fikrimi olgunlaştırdı (Erkan G, st. 111-114)”.

Düşüncelerinin gelişim sürecinde izlediği şeylerden etkilendiğini ancak ortaya koyduğu işin izlediklerinden çok farklı şeyler olduğunu belirtmiştir.

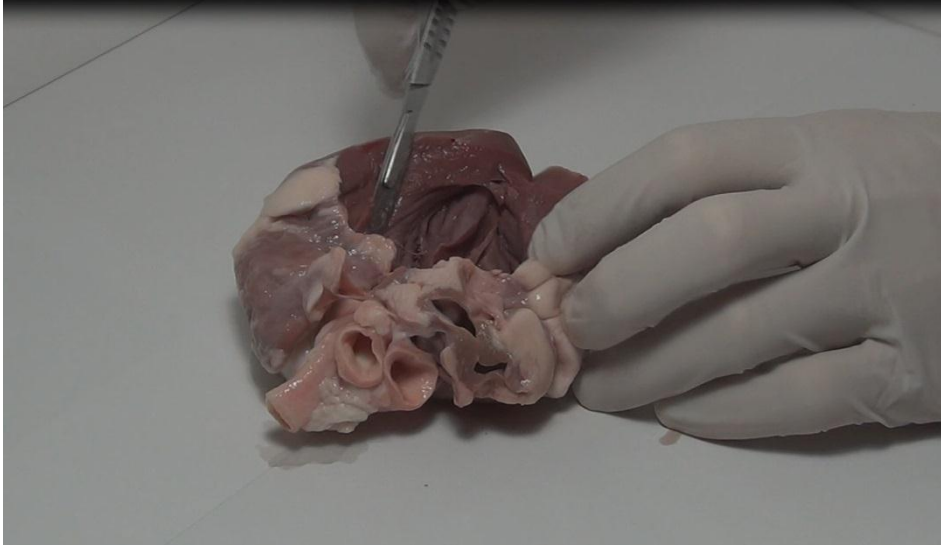
Kavramsal Çalışma: Erkan, geçirdiği 5 haftalık süreçte, video art çalışması ortaya koymuştur. Video içinde kullandığı müziği, birçok farklı müziği kesip montajlayarak oluşturduğunu ders esnasında ifade etmiştir. Çalışmasında birçok nesne kullanarak bunlara anlam yüklemiş, kullandığı her bir elemanın simgesel bir karşılığı olmuştur. Kanla dolu bir küvet, neşterle kalbi kesen el, küvetten çıkan figür, sigara içen, üzeri boyanan figür, katran gibi elemanları videosu içerisinde kullanmış ve bunları bir kurgu içinde sunmuştur. Video da fazla renk kullanılmamış, ağırlıklı olarak kırmızı, siyah beyaz görüntülere yer verilmiştir.

Ders esnasında Erkan'ın çalışması üzerine yapılan yorumlarda Metin İnce, bu kurguda renk bütünlüğünün sağlanması gerektiği yönünde eleştiride bulunmuştur.

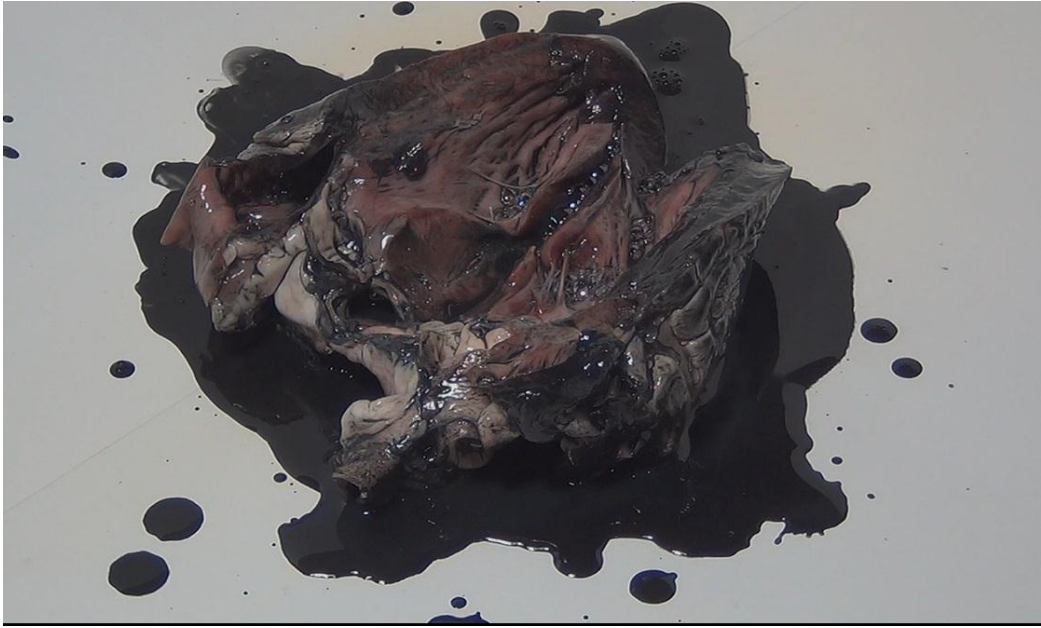

Resim 17: Erkan'ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 1

Resim 18: Erkan'ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 2

Resim 19: Erkan'ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 3

Resim 20: Erkan'ın nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 4

Tablo 31

Erkan'a Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
ERKAN	"Sofra Düzeni ve Yolculuk"	Yolculuk öncesindeki ve sırasındaki kişide oluşan gerginlik, tedirginlik hissi	
İmgeler ve Anlamları			
Tabakların siyah ve mat oluşu	İç dünyadaki duyguların ifadesi		
Tabakların masadan havaya kalkması	Endişenin ve negatif duyguların yoğunlaşması		
Havaya kalkan tabakların masaya tekrar koyulması	İnsanın kendine duyduğu güven, rahatlama hissi		
Ağız kapalı figür	Duyguların mimikle yansıtılması		
Duvarda yamuk asılmış siyah tuval	Olumsuzluğun verdiği karamsarlık duygusunun temsili		

Kavram: Erkan, sofraya düzeni ve yolculuk etkinliğine yönelik ikinci çalışmasını yolculuk öncesinde ve sırasında kişilerin yaşadığı gerginlik, endişe ve huzursuzluk üzerine yapmıştır. Bu yolculuğun reel yolculuk olabileceği gibi düşünsel bir yolculuk da olabileceği yönünde açıklama yapmıştır. Ele aldığı konuyu ve ifade ediş şeklini şu sözlerle anlatmıştır:

Erkan : (00:10) Hocam hani benim ele aldığım şey, yolculukta hani her insanda olmuştur, olumsuzluk bir karamsarlık oluşmuştur. Ya kaza olursa hani sürekli bir olumsuzluk oluyor. Bunun paranoyasını ele aldım. Orda onurun girdiği tepkimeler insan psikolojisini mimiğe vurulmuş şeklini ele alıyordu. Tabakların mat siyah oluşu, ışığı gezdirmemiz, daha sonra kalkması tamamen yaşanan bu iç dünyayı temsil ediyor. Kalktıktan sonra filmin sonunda oturması, ışığı tutması insanın kendine güvendiği takdirde hani içsel bir savaş oluyor sürekli, bunu tamamen tabuların yerine oturtmasını baz alarak böyle bir çalışma yaptım. (01:47) (DV6-20 Aralık 2012).

Erkan, çalışmasını ifade etmede eksiklikler yaşasa da temel olarak yolculuktaki endişe ve huzursuzlukları ele aldığını anlatmaya çalışmıştır. Görüşme sırasındaki ifadelerinde ise çalışmasıyla ilgili olarak şu sözlere değinmiştir:

“İkinci çalışmamda da yine psikolojikti. Aslında benim temalar birbirinden farklı ama ortak bulunduğu nokta hep psikolojik bir yapı var. İkinci çalışmamda da yine insanların yolculuk ve sonu üzerineydi. Bunda insanlara yolculuk sırasında kendimden yola çıktım yine. Bu genel olarak bir şey olduğu için hep genel baz alarak bir şeyler yapmayı düşünüyorum. Çünkü herkes anlayabilsin, hani yine tamam kavramsal manifesto önemli. Okuyup okuyup izleyen için daha farklı boyut alıyor. Ama genel olsun istedim. Sadece benim başımdan geçen bir şey değil de bütün insanların başından, biraz daha evrensel düşündüm. İkinci çalışmamda konu şeydi: insanlar yolculuk sırasında hep olumsuzluk aklına gelir. Bu olumsuzlukları yine baz aldım (Erkan G, st. 35-42)”.

Yukarıdaki sözlerinde, yolculuk kavramını sadece kendi yolculuğu değil, genel olarak insanların başından geçen yolculuklar olarak ele aldığını vurgulamıştır. Her iki çalışmasının da temelinde psikolojik bir durumun yattığını, bu noktada bulduklarını anlatmıştır.

Araştırma Süreci: Erkan bu çalışmasında ilk çalışmasının aksine önce kurguyu ve senaryoyu yazmış, süreci buna göre takip ederek gerçekleştirmiştir. Öncelikle sayfalarca

senaryo yazıp, hangi saniyede hangi görüntü olacağını hesaplamasını yapmış, sonrasında buna uygun olarak kurgusunda olmasını istediği görüntülerin çekimlerini yapıp montajını tamamlamıştır. Montajını tamamladıktan sonra ise kurguya uygun müzik araştırmalarına başlamış, birçok farklı müziği kesip birleştirerek kendine özgü ve kurgusuna uygun bir müzik oluşturmayı başarmıştır. Çekimlerini yaptığı süreçte, zaman zaman elde ettiği görüntüleri arkadaşlarına izletmiş ve fikirlerini almıştır.

Malzeme Kullanımı: Erkan, bu çalışmada fazla malzeme kullanımını tercih etmemiştir. İlk çalışmada birçok nesne ve durumu videosuna yansıtmış ancak bu çalışmada daha minimal anlatım biçimi kullandığını ifade etmiştir ders esnasında. Ayrıca ilkinin aksine çektiği videoları efektlerle değil de doğal haliyle anlatımı oluşturmaya çalışmıştır. Masa üzerinde duran tabaklar, bardaklar, şişeleri ve bir erkek figürü çalışmada kullanmıştır. Çekimler aşamasında ise ışık, kamera ve montaj için bilgisayar programlarından yararlanmıştır.

İfade Süreci: Erkan her iki çalışmada da sanatsal ifade aracı olarak video art kullanmıştır. İkinci çalışmada ilkinin göre daha az elemanla anlatım yolunu seçmiş ve renk olarak kullandığı nesnelere arasında bütünlük olmasına dikkat etmiştir. Her iki çalışmada da video art yapmasını görüşme sırasında şu sözlerle açıklamıştır:

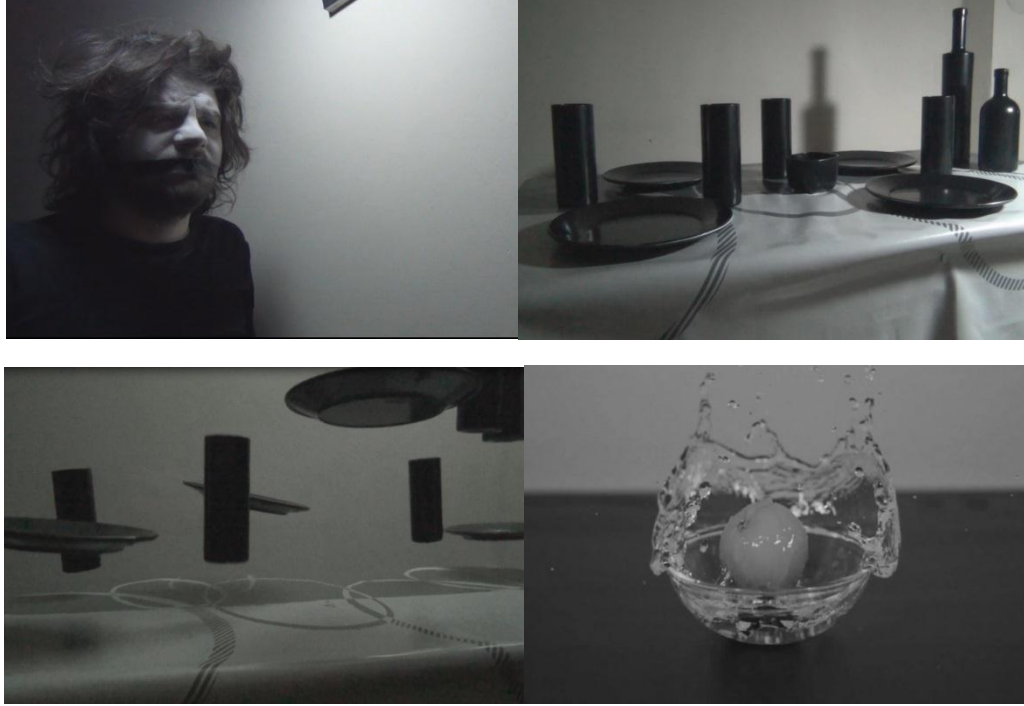
Araştırmacı: “Peki iki çalışmada da video seçtin. Neden videoya devam ettin ikinci çalışmada?”

Erkan : Video derken dijital sanata gerçekten önem veren birisiyim. Teknolojiye meraklıyım. Sürekli bir şeyleri kovalıyoruz. Sürekli yeni şeyler çıkıyor. Bir de video art ülkemizde pek sık yapılan bir şey olmadığını düşünüyorum. Profesyonel anlamda hep realist çalışmalar çıkıyor. Böyle psikolojinin video arta dökümünü gerçekten beğendiğim için devam etmek istedim ikinci projemde. Diğer arkadaşlarımız enstalasyon çalışmaları yaptı ilk iş videoyken (Erkan G, st.43-48)”.

Erkan, dijital sanata ve teknolojiye olan ilgisinden dolayı her iki çalışmada da video artı ifade aracı olarak kullanmayı tercih etmiştir. Yukarıdaki ifadelerine baktığımızda arkadaşlarının ilk çalışmaları ile ikinci çalışmaları arasındaki ifade aracı

farklılığına da değinerek, görüşmede yer alan diğer ifadelerine göre bu farklılığın sebebini video art çalışması yapmanın uzun ve zahmetli bir süreç olmasına bağlamıştır.

Kavramsal Çalışma: Video art çalışması yapan Erkan'ın çalışmasına bakıldığında ilk çalışmasına göre fazla eleman kullanmadığı görülür. Videonun başında koltukta oturan ağzı kapalı bir erkek figür görülmekte ve figürün mimiklerine endişe ve huzursuzluk yansımaktadır. Figür endişeli gözlerle etrafına bakmaktadır. Sonraki görüntüde bir masa ve üzerinde siyah dört tane tabak, dört tane bardak ve iki adet şişenin olduğu sahne gelir ekrana. Masa üzerindeki tüm nesnelerin siyah olduğu görülür. Masa üzerine tutulan ışığın hareketleriyle birlikte, bu nesnelerin duvara yansıyan gölgeleri de değişiklik gösterir. Bu görüntülerin arasında kısa sürelerle figürün profilden görüntüsü ekrana getirilir bu figürün acı ve sıkıntı içerisinde olduğu gözlemlenir. Bu hızlı geçen görüntülerle birlikte müziğin ritmi de yükselir ve hızlı geçen sahnelerin birinde figür bağırır. Sonrasında masadaki her şey birden hareketlenir ve sallanarak hepsi birden havaya kalkar, havaya kalkan nesnelere sağa sola sallanarak hareketlendirilir. Bu esnada figür oturduğu koltuk ile birlikte dönmeye başlar yüzündeki aynı huzursuz ifadeyle. Sonraki sahneye bir yüzey üzerinde cam tabak içerisindeki suya düşen mandalınayı görürüz. Mandalınanın suya düşüşündeki andan itibaren görüntü ağır çekimle devam eder ve dışarıya düşen suyu ağır hareketlerle izleriz. Bundan sonra figürün görüntüsü ekrana yansır ve figür ellerini dua eder gibi havaya kaldırarak avuçlarının içindeki ışığa bakar. Masadaki tüm nesnelere ani bir hareketle masaya düştüğünde, figür de sarsılarak başını aşağıya düşürür.

Resim 21: Erkan'ın sofrayı düzeni ve yolculuk etkinliği videosuna ait ekran görüntüleri

Gülçin

Gülçin sınıftaki konuşkan öğrencilerden birisidir. Derse çoğunlukla katılım göstermiş ve sorumluluklarını zamanında yerine getirdiği gözlemlenmiştir. Sınıf içinde diğer arkadaşlarına göre farklı bir düşünme tarzına sahip olan Gülçin, “*ben minimal düşünce yapısına sahibim, istesem de karmaşık işler yapamam*” şeklinde kendi düşünce biçimini tanımlamıştır. Her iki çalışmasında da video art kullanan Gülçin, izleyiciyi içine çeken ürünler ortaya çıkarmıştır. Nesne dönüştürme etkinliğine ait Gülçin'in ortaya koyduğu video art çalışmasına yönelik çözümler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 32

Gülçin'e Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması

Ad	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
GÜLÇİN	"Dönüştürme"	Panik atak hastası olmasından dolayı, hastalığındaki kapana kısılma hissi ile toplumsal kapana kısılma hissini bağlantısı. Hastalık üzerinden toplumsal sistem eleştirisi.	
İmgeler ve Anlamları			
Hastalık ve sistem ilişkisi	Panik atak hastalığını, içinde bulunduğumuz sistemin, bize yaptığı görünmez baskının, birçoğumuzun üzerinde yaptığı baskıyı ve kapana kısılmışlığımızı ne kadar kanıksayıp onun farkında olmadığımızı anlatmak		
Verilen mesaj	"İzleyicinin videom sayesinde, kapana kısıldığında (belirli bir yere kapatıldığında) neler hissettiğinin dönütünü alabilmek.(panik atağın ortaya çıkma anı: yaşam kaygılarının artması) Aynı zamanda "farkında" olan insanların mevcut sistem içinde yaşamak zorunda kaldıklarında hissettiklerini bir şekilde aktarabilmek."		

Kavram: Gülçin panik atak rahatsızlığına sahip olduğundan ilk çalışmasında kavram olarak bu rahatsızlığını ele alarak bir çalışma ortaya koymuştur. Panik atak üzerinden toplumsal sistem eleştirisi yapmaya çalışmış ve bu ilişkiyi kurarken, panik atak rahatsızlığındaki kapana kısılma hissi ile toplumsal kapana kısılma hissi arasında bağlantı kurmuştur. Bu konu ile ilgili sözleri aşağıdaki konuşmasında yer verilmiştir.

"Ele aldığım konu panik ataktı. Çünkü benim hayatıma çok büyük yönde etki eden bir hastalık. Artık hastalık diyorum çünkü kronikleşmiş durumda şuan bende. O yüzden panik atağı ele aldım. Bilmediğim bir şey üzerinden gitmek istemedim, daha çok hissettiğim hani bir sürü şey hissediyorum ama en fazla beni olumsuz yönde etkileyeni işlemek istediğim için panik atağı ele aldım (Gülçin G, st. 15-19)".

Öğrenciler, çalışmalarının tesliminde ve sunumunda neyi, neden ve nasıl yaptıklarını açıklayan, seçtikleri kavramı açıklayan bir manifesto yazmışlardır. Burçin çalışmasıyla ilgili yazdığı manifesto da çalışmasıyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"Videomda hayatımın büyük bir parçası olan panik atak hastalığını, içinde bulunduğumuz sistemin, bize yaptığı görünmez baskının, birçoğumuzun üzerinde yaptığı baskıyı ve kapana kısılmışlığımızı ne kadar kanıksayıp onun farkında olmadığımızı anlatmak amacıyla kullandım. Yapmak istediğim; izleyicinin videom sayesinde, kapana kısıldığında (belirli bir yere

kapatıldığında) neler hissettiğinin dönütünü alabilmek.(panik atağın ortaya çıkma anı: yaşam kaygılarının artması) Aynı zamanda “farkında” olan insanların mevcut sistem içinde yaşamak zorunda kaldıklarında hissettiklerini bir şekilde aktarabilmektir (Gülçin Manifesto, 22 Kasım 2012)”.

Araştırma Süreci: Bu süreçte Gülçin, verilen okumaları yapmış ve hastalıkla ilgili araştırmalar yapmıştır. Her şeyden önce panik atak hastalığını tanımlamıştır. Sonraki süreçte ise bu hastalık ile toplumsal sistem arasındaki bağlantıyı nasıl kurabileceği üzerinde kafa yormuştur. Çalışmasına yardımcı olması amacıyla çeşitli reklam filmleri, video art çalışmaları, müzik klipleri izlediğini belirtmiştir.

“Acaba ben buradan ne alabilirim, bir reklam filmi izlediğimde acaba ben olsam nasıl yapardım diye çok düşündüğüm için çok eskiden beri o yüzden tek başıma kalarak hiç bir sıkıntı çekmeden çözdüm (Gülçin G, 54-57)”.

Malzeme Kullanımı: Malzeme konusunda Gülçin, herhangi bir araştırma içerisine girmemiş, videoyu çekmek için gerekli kamera ve teknik cihazlar okulda mevcut olduğu için bunları kullanarak çalışmasının çekimlerini tamamlamıştır. Çalışmasının ilk bölümünde kendisi rol almış ve hayata dair konuşmalar yapmış, ikinci bölümünde karanlıkta çakmak çakıp ortamı aydınlatmaya çalışan bir el gösterilmiş ve son bölümünde ise kalp ritim grafiği ile birlikte sesler yansıtılmıştır. Dolayısıyla Gülçin çalışmasında çok fazla malzeme ve öge kullanmamış, kendi ifadesinde belirttiği gibi minimal çalışmalar yapmayı tercih etmiştir. Görüşmedeki ifadesi bu konudaki düşüncelerini yansıtmıştır.

“Malzeme araştırmadım, çünkü dediğim gibi her şey kafamdaydı. Nereden alacağımı da biliyordum malzemeyi, ne yapacağımı da. Eğer bir şey kafada oturursa o çok çabuk çözülüyor. Oturmazsa sıkıntı çıkıyor zaten (Gülçin G, st. 61-63)”.

İfade Süreci: Düşüncelerini sanat ürününe dönüştürme sürecinde video art çalışması yapmayı uygun görmüş, video art çalışmasını kendisine yakın bulduğu ve bu konuya karşı merakı olduğu için bu seçimi yapmıştır. Aşağıdaki ifadelerinde bunu açık şekilde yansıtmıştır.

“ Görsel olarak videoda önce beni tatmin etmesi gerektiğini düşünüyorum çünkü işin. Yaptığım işin önce benim gözümü doldurması gerekiyor ki daha sonra hani. Afiş de yapabilirdim, enstalasyon da yapabilirdim ama video ile çalışmak beni daha çok tatmin ediyor. Zaten video art, daha önceki derslerde de demiştim, çok istiyordum yapmayı. Sürekli bir merakım vardı ki daha

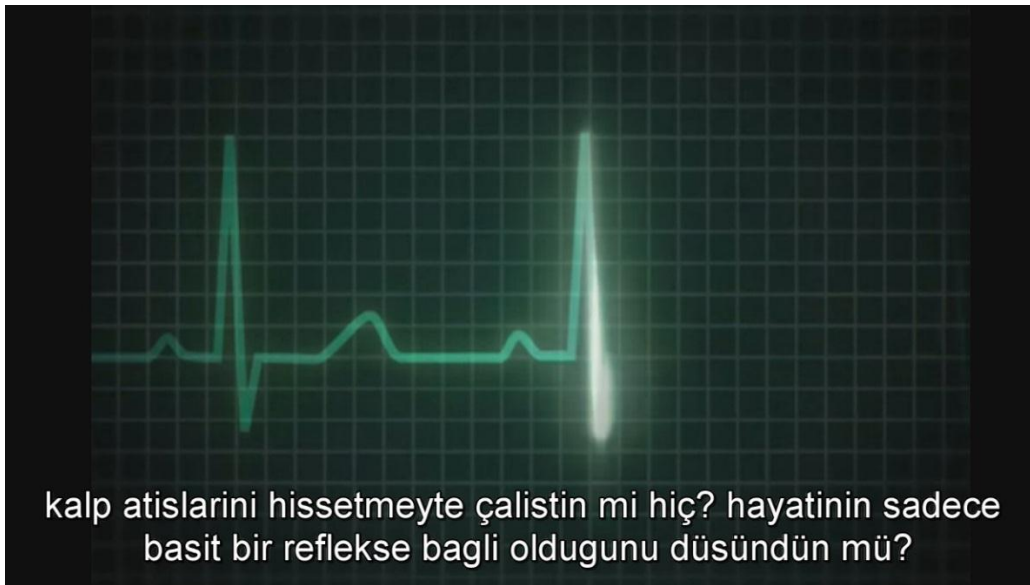
önce bir de kısa film girişimlerim de var. Hani çok istiyordum o yüzden de hazır elime fırsat geçmişken, hazır cesaretim de varken, hazır bu konu da varken. Çünkü tek başımayken tek eksiğim konu bulmak. Ondan çok zorlanıyorum (Gülçin G, st. 70-78)".

Gülçin, video konusunda araştırmalar yapmış ve örnekler incelemiş, bu konudaki merakını araştırma yaparak, örnekler izleyerek gidermeye çalışmış ancak bu dersle birlikte uygulama fırsatı da bulmuştur. Konu seçmede sıkıntı yaşadığını belirtmiş ve bu anlamda dersin içeriğinin kendisini bu anlamda desteklediğini belirtmiştir.

Kavramsal Çalışma: Gülçin'in panik atak ve toplumsal sistem eleştirisi bağlamında ortaya koyduğu video art çalışmasını üç bölümde ele alabiliriz. İlk bölümde kendisi rol almaktadır görüntülerde. Açık alanda yapılan çekimde, hayatın ne kadar güzel ve yaşadığı toplumda herkesin ne kadar mutlu olduğunu ifade eden sözler söylerken, aynı anda videoda alt yazı olarak söylediklerinin tam tersi ifadeler geçmektedir. Bahsedilen alt yazıda aslında hayatın, söylediği kadar güzel bir şey olmadığı, yaşadığı çevrede herkesin mutsuz ve umutsuz olduğu yönünde söylemler bulunmaktadır. Sözlerini tamamladıktan sonra video kesintiye uğrar ve karanlık bir kapalı mekan görünür. Karanlığı elindeki çakmaktan çıkan ateşle bölmeye çalışan bir el ve derin sessizlik hakimdir görüntüye. Sonrasında aynı görüntü devam ederken gittikçe hızlanan kalp atışı sesi duyulur ve kalp atışının hızlanıp son bulmasıyla tamamlar çalışmasını. Videoda kendisinin görüntülerinin olduğu sahnelerde, gözleri görünmemektedir. Bunun sebebinin panik atak rahatsızlığının verdiği durumun yansıması olduğunu söylemiştir.

Resim 22: Gülçin'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 1

Resim 23: Gülçin'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 2

Resim 24: Gülçin'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 3

Tablo 33

Gülçin'e Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması

Ad	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
GÜLÇİN	"Sofra düzeni ve Yolculuk"	Fiziksel yolculuğun ötesinde, ikili ilişkilerdeki sürecin yolculuk olarak ele alınması. İlişkilerdeki sadakatsizliğin ifadesi.	
İmgeler ve Anlamları			
Konuşma olmaması	Çiftin arasındaki iletişimsizliği ifade eder.		
Kadının bileğinde bağlı iplik	Karşısındaki erkeğe karşılıksız bağlılığın ifadesidir.		
Çatal, bıçak kullanılmaması	Her şeyin boş olması, ilişkide her şeyin sadece gösteriş olması ve aslında yaşadıklarının çok boş olduğunu temsil eder.		
Soyunan erkek	Sadakatsizliğin temsili olarak kullanılmıştır.		

Kavram: “Sofra düzeni ve yolculuk” isimli ikinci uygulama da Gülçin, kavram olarak ilişkilerdeki sadakatsizliği ele almıştır. Gülçin, yolculuğu fiziksel anlamının dışında soyut bir ifadeyle yorumlamaya çalışarak, ilişkilerdeki süreci yolculuk olarak değerlendirmiş ve bu durum ile sofra düzeni arasında bağlam oluşturmayı denemiştir. Manifestosunda çalışmasını ele alış biçimini şu sözlerle yansıtmıştır:

“Yolculuk: İnsanın bir yerden başka bir yere, belirli bir zaman dilimi çerçevesinde, bir araç ya da yürümek/koşmak suretiyle hareket etmesi.

Bu işimde yolculuğu fiziksel olarak yer değiştirmekten ziyade hayatta beraber yürümek kısmından ele alıp, ilişkilerin de bir yolculuk olduğu gerçeğini izleyiciye tekrar hatırlatmak istedim. İlişkilerdeki iletişimsizliğin, sadakatsizliğin, körü körüne bağlanmaların kişileri nasıl yıpratıldığını, ilişkileri nasıl köreltip bitirdiğini işledim.

Videomda kullandığım imgelerden kadının bileğine bağlı olan iplik karşısındaki erkeğe karşılıksız olarak bağlandığını, masada çatal bıçak kullanılmaması ve her şeyin boş olması ilişkide her şeyin sadece gösteriş olduğunu ifade eder. Aslında yaşadıklarının çok boş olduğunu, videoda hiç konuşma olmaması çiftin arasındaki iletişimsizliği yansıtır. Erkeğin soyunması sadakatsizliğini temsil etmektedir (Gülçin Manifesto, 22 Aralık 2012)”.

Gülçin, çalışmasını ilişkilerdeki sadakatsizlik üzerine kurgulamış ve gerçekleştirmiş, bunu yaparken de temsili bir ifade biçimi kullanmıştır. Çalışmasında kullandığı imgelerin her birinin bir şeye göndermede bulunduğu ve bir anlama karşılık geldiği görülmüştür.

Araştırma Süreci: Araştırma sürecinde Gülçin, verilen makaleleri, yazıları zorlama olduğunu hissederek okumadığını belirtmiştir. Birisinin ona bir şeyleri yapmasını söylemesi onda ters etki yaptığını ve bu konuda sıkıntı yaşadığını ifadelerine yansıtmıştır. Bu durumu panik atak rahatsızlığına bağlamakla beraber, tedavi görmesine rağmen ancak bu kadar düzelme gösterdiğini sözlerine eklemiştir görüşme sırasında. Okumalar yapamamasına karşılık, görsel kaynaklardan yararlandığını belirterek, bu yönde araştırmalar yaptığını söylemiştir. Konuyla ilgili olarak şu sözlere değinmiştir:

Gülçin : “Daha çok görsel açıdan bir şeyler baktım, araştırdım. Kısa filmleri, video artları çok izliyorum o konuda hiç şeyim yok. Klipleri falan da izlerim, reklam bile izlerim.

“Acaba ben buradan ne alabilirim?” ya da bir reklamı izlediğim zaman “Acaba ben olsam nasıl yapabilirim” diye çok düşündüğüm için çok eskiden beri, o yüzden tek başıma kalarak hiçbir sıkıntı çekmedim (Gülçin G, st. 53-57)”.

Araştırma sürecinde kafasında düşüncelerinin net olduğundan bahsetmiştir. Hatta fikir bulmakta zorlanmadığını aksine aklına çok fazla fikir geldiğinden bunlar arasında seçim yapmakta zorluk yaşadığını söylemiştir. Bu süreçte fikrine güvendiği yakın arkadaşlarının görüşlerinden, izlediği video art çalışmalarından yararlanmış ve kurgusunu oluşturmuştur.

Malzeme Kullanımı: Bu çalışmasında Gülçin, evinin bir odasını çekim için kullanmıştır. Bu çalışmasında da yine kendisi rol almış ve bir arkadaşı da ona eşlik etmiştir. Masa üzerinde tabak, iplik, kadeh gibi nesnelere kullanmış ve bunları temsili biçimde yorumlamış aynı zamanda diğer çalışmasında olduğu gibi minimal düzeyde bir kurguyla çalışmasına yön vermiştir. Malzeme araştırması konusu üzerine şu sözleri söylemiştir:

Gülçin : “Malzeme araştırmadım çünkü dediğim gibi her şey kafamdaydı. Nereden alacağımı da biliyordum malzememi, ne yapacağımı da. Sadece 2. Videoda bardağın kırılmamasının sebebi bardağın çok ucuz olması. Daha pahalı bir şey alsaydım muhtemelen o da patlardı da. Bir o kırılmadı işte ama geri kalan dediğim gibi her şey... (Gülçin G, st. 61-64)”.

İfade Süreci: Düşüncelerini ifade etme konusunda Gülçin yine video art çalışması yapmayı seçmiştir. Bu konudaki merakının ve ilgisinin onu bu yöne ittiğini, bu araçla kendisini daha iyi yansıttığını belirtmiştir. Suluboya ya da başka bir malzemeyle resim yapmayı, tasarım yapmayı sevdiğini söylemiş ancak kafasında bir sürü imge, düşünce oluştuğu için ifade aracı olarak yetersiz kaldığını açıklamıştır görüşme sırasında.

“ Kafamda bir sürü düşünce var. Sürekli bir şeylerden beslenen insanlarız, bir şey görüyorum “aa bak bu da güzel olabilir, aa bak şu da güzel olabilir, hadi bunu alayım, bundan da bunu alayım, yok bunu almayayım...” hani sürekli bir şeyler yazıp çizdiğim zaman üzerine bir şeyler çıkıyor zaten. Yaratıcılık konusunda bir sıkıntım yok. Tek sıkıntım çok fazla şey düşündüğüm için aralarından seçim yapmak zor oluyor (Gülçin G,st.39-44)”.

Kavramsal Çalışma: Gülçin bu çalışmasında az elemanla düşüncelerini yansıtmış, çekim mekanı olarak evinin bir odasını kullanmış ve buna göre düzenlemeler yapmıştır. Çalışmasında bir masa, masanın üzerinde iki tabak, iki kadeh ve bir şarap şişesi yer

almaktadır. Masanın iki başında birer sandalye ve sandalyede oturan bir kadın bir erkek figür kullanılmıştır. Gülçin ikili ilişkilerdeki sadakatsizlik durumunu sorgulamış ve çalışmasına bu bağlamda yaklaşmıştır. İki figür uzunca bir süre hareketsiz ve diyalog kurmadan birbirlerine bakmaktadır. Çalışma içerisinde hiçbir diyaloga yer verilmemesinin sebebi ise ilişkilerdeki iletişimsizliğe vurgu yapılmak istenmesindedir. Kadın figürün bileğinde erkeğe bağlı olan bir iplik bulunmaktadır. Uzun bir süre konuşmadan duran çiftin sessizliğini erkek figür masadan kalkarak bozar, masadan kalkıp üzerindeki pantolonu çıkarıp tekrar sandalyesine oturur. Bunun üzerinden kısa bir süre geçtikten sonra kadın masanın üstündeki kadehi alıp duvara fırlatır ve kırılan kadehin parçaları kadının önündeki tabağa düşer. Kadın önündeki tabağı ve kırılan parçaları ani bir hareketle yere atar, sonra masadan kalkar ve bileğine bağlı olan ipliği çıkarıp fırlatarak sahneden çıkar. Kadının elindeki iplik erkeğe olan bağlılığının temsiliyken, erkeğin pantolonunu çıkarması ona olan sadakatsizliğin ifadesidir. Tabağın yanında çatal, kaşık, bıçak gibi nesnelere kullanılmayışının sebebi ise ilişkilerin içinin boş olması durumuna göndermedir.

Resim 25: Gülçin'in sofrayı düzeni ve yolculuk videosuna ait ekran görüntüsü 1

Resim 26: Gülçin'in sofrayı düzeni ve yolculuk videosuna ait ekran görüntüsü 2

Nihal

Nihal, sakin ve kendinden emin tavırlarıyla sınıf içinde dikkat çeken öğrencilerdendir. Ders esnasındaki tartışmalara katılmış ve yorumlarda bulunmuştur. Kafasına takılan bir şey olduğunda ise çekinmeden rahatça araştırmacıya sorularını yöneltmiştir. Derse düzenli olarak katılım göstermiş, çok önemli bir mazereti olmadığı sürece derslere gelmiştir.

İlk çalışmasında video art çalışması yaparken, ikinci çalışmasında ifade aracı olarak yerleştirme kullanmıştır. Nesne dönüştürme etkinliğine dair Nihal'in çalışma çözümlemesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 34

Nihal'e Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
NİHAL	"Dönüştürme"	Zaman: çocukluğundan beri üzerine düşündüğü, sorguladığı zaman. Hayatta neden sınırlamalar var ve neden her şey o zaman sınırı içinde olmalı sorgusu.	
İmgeler ve Anlamları			
Sorgulanan zamansal temalar	<ul style="list-style-type: none"> - Her şeyin belli bir zaman içinde yapılması gerekliliği, telaşı - Neden zaman kavramı var? - Zaman algısının farklı olması, kimi zaman uzun kimi zaman kısa hissedilmesi - Ufak görünen zaman diliminin insanın hayatını ne denli etkileyebilmesi - Zamanın geriye alınabilen bir şey olmaması - İlişkilere, olaylara, sıradanlıklara zaman verme - Saçmalanan zamanlar - Uykudaki zaman algısının hızlı olması - Zamanın su gibi akıp geçmesi - Zamanla unutulan anılan ve boşluk duygusu 		

Kavram: Nihal, zaman kavramını çalışmasında sorgulamış ve sanat ürününe dönüştürmüştür. Hayatın içinde neden zaman kavramının olduğu ve neden bu şekilde sınırlandığımız üzerine video art çalışması yapmıştır. Nihal çalışmasının manifestosunda zaman kavramıyla ilgili düşüncelerini ve bu konuyu ele alış gerekçelerini yazıya şu şekilde dökmüştür:

"Zamanın her insanın hayatında önemli bir yeri vardır. Asıl olan gereken önemin gerçekten verilip verilmediği. Çocukluğumdan beri sürekli düşündüğüm bir kavram zaman. Neden hayatımız da sınırlamalar var? Bir şey neden o zaman içerisinde mutlaka yapılmalı? Zaman denen kavram neden var? O kadar önemli ki saniyelerle hayatlar kurtulur, saniyelerle ölümler yaşanır, dakikalarla hayatımızın en önemli anlarını kaybedebiliriz. Bir sınav vardır önemlidir zamanı geri getiremeyiz uyumsuzuzdur o an ya da trafiğe takılmışızdır. Hiç beklemediğimiz bir neden bile bizi zaman kavramına küstürebilir. Yarın son olabilir peki hangimiz bu şekilde düşünüyoruz hangimiz bir şeyleri ertelemiyoruz. Keşke zamanı geriye sarabilsek dediğimiz anlarımız çoktur. Ama imkansız olduğunu hepimiz çok iyi biliriz ve ona göre yaşama fikrini hep erteleriz ya da hiç düşünmeyiz bile. Zaman veririz bazen ilişkilerimize, olaylara, alışkanlıklara, sıradanlıklara... Çok zamanımız vardır çünkü zaman konusun da fazlasıyla bonkörüz; dağıtırız boşluklara. Saçmaladığımız zamanlar vardır saatlerce uyuruz sanki bir daha dünyaya

gelecekmiz gibi. Zamanı geri alabilecekmiz gibi. Zamanın hızlılığını uykularımızda vurguluyor tanrı bize. Aslında saniyelere bir sürü olay sığdırıyoruz genelde koşarız, bir anda düşeriz, köpekler kovalar bizi görüntüler ardı ardına hızlıca geçer. Topu topu bir kaç saniyelik film. Doğada da öyle değımlidir? Gökyüzünden koca koca bulutlar hızlıca süzölür. Yağmur damlalarının o kadar yükseklikten yeryüzüne düşmesi kısa bir süre. Mevsimler geçer adına şarkılar yazılır geçen zamanın. Akrep mi yelkovanı yelkovan mı akrebi kovalar anlayamayız bazı anlar. Sıkça duyarız insanlardan zamanı sorgulayan soruları. Su zamana benzer akıp gider. Tek iyimser yanı belki gittiğı yerde bir fidan vardır ona hayat verir. Bazı anlarımız vardır aslında yoktur. Koca bir boşluk... Karanlık...(Nihal Manifesto, 22 Kasım 2012)".

Zaman kavramı Nihal'in de ifadelerinde belirttiğı gibi çocukluğundan beri var olan bir durumdur. "Neden hayatta sınırlamalar var ve her şey belirli zaman dilimine sıkışmak zorunda?" sorgulamasından yola çıkarak çalışmasına yön vermiştir.

Araştırma Süreci: Araştırma sürecinde ders sırasında araştırmacının önerdiği kaynakları okuduğunu ifade eden Nihal, internet üzerinde bir konudan diğerine yönlenerak gerçekleştirdiğı okumaların verilen kaynakların dışına çıktığını sözlerine yansıtmiştir. Araştırmacının önerdiği kaynaklar onun araştırmasında çıkış noktası olmuştur. Nihal *"Ya sizin o gönderdiğiniz okumaları yapmaya çalıştım zaten ordan birini açınca sayfalarda internette başka bir yer geliyor ordan oraya derken bayağı bi kapsamlı bir iş oldu (Nihal G, st. 47-48)"* sözleriyle bu durumu açıklamıştır.

Malzeme Kullanımı: Nihal, çalışmasında çok fazla eleman ve malzeme kullanmamış, basit ve net vurgularla videoyu araç olarak kullanarak düşüncesini yansıtmiştir. Okuldaki kameralar o esnada arkadaşlarında olduğundan, sınıftaki başka bir arkadaşının kamerasını alarak çekim yapmıştır. Çekimlerinde saat, gökyüzü, lavaboda akıp giden su gibi imgeler kullanmış, bunları yansıtırken de makro çekimlerle ifadeyi güçlendirmiştir. İlk defa video art çalışması yaptığını ders esnasında belirtmiş ve kurgusunu oluştururken movie maker programından yararlandığını söylemiştir. Bilgisayardan ve kullandığı programın hata vermesi sonucu sıkıntılar yaşamış ve bunları çözümlmek için birkaç gününü harcadığına değinerek, malzeme seçimleriyle ilgili olarak görüşmede şu sözleri aktarmıştır:

"Kendime yakın hissettiğim zaten direk ben malzemelerle çözdüm olayı zaman kavramı deyince aklıma sabahtan akşama kadar olan bir gökyüzü görüntüsü geldi onu çektim hızlandırarak

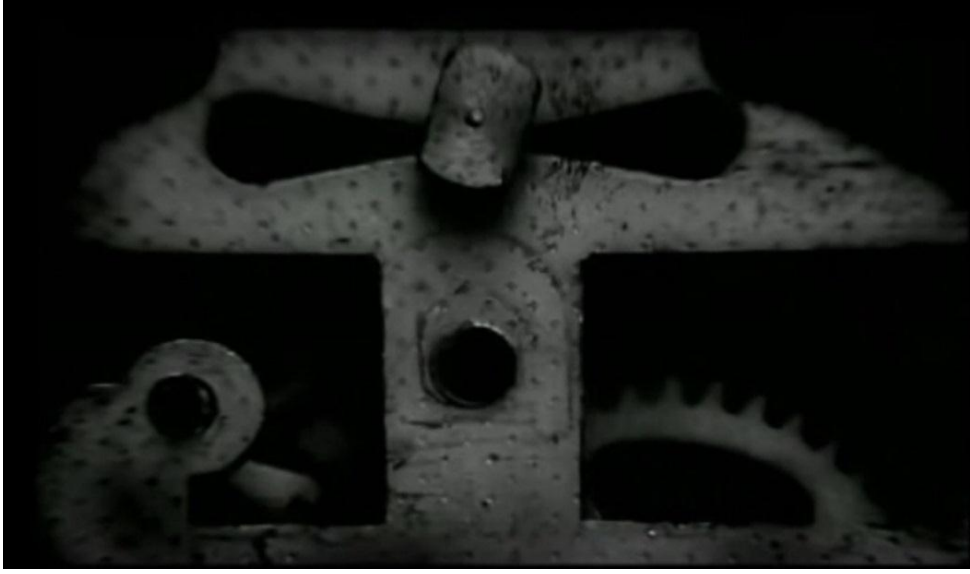
aktardım öyle saat görüntüleri falan kullandım, öyle zaten konumda pek kısıtlı bir konu değildi rahattı benim için yani pek zorlanmadım (Nihal G, st. 58-61)”.

İfade Süreci: Nihal ilk çalışmasını gerçekleştirdiği nesne dönüştürme konusunda, daha önce hiç video art çalışması yapmamasına ve teknolojiyle arasının iyi olmamasına rağmen video artı tercih etmiştir. Çalışmasının kurgusunda kapsamlı bilgisayar destekli tasarım programlarını yerine, daha basit çalışma prensibi olan movie maker ile çalışmasının tamamlamıştır. Bu konuda yaşadığı sıkıntıları çözmek için, teknik açıdan yetkin olduğunu düşündüğü arkadaşlarından yardım aldığını ifade etmiştir.

Kavramsal Çalışma: Zaman kavramını sorguladığı video art çalışmasında çektiği görüntüler yakın plan çekimlerinden oluşmaktadır. Siyah-beyaz tonlarda çekim yapılmış ve kurgulanmıştır. Çalışmada saat, su, yağmur damlalarının devinimsel hareketleri sıkça görülür. Ortaya çıkan sanat ürünü, her şeyin belirli bir zaman diliminde yapılması gerekliliği ve telaşının ifadesidir. Nihal kendi çalışması ile ilgili olarak görüşmede şu sözleri söylemiştir:

“Hiçbir fikrim yoktu, benim böyle bir çalışma ile ilgili, güzel de olduğunu düşünüyorum en azından beni tatmin etti, kendimi ifade edebildiğimi düşünüyorum. Bu çalışma aslında ben ilk başta şey düşünüyordum, grafik falan okuyoruz tamam da kısa film video fazla değil mi acaba falan diyordum korktum aslında ama sonradan gerçekten yapabiliyormuşum dedim. Özellikle sergi olayından sonra (Nihal G, st. 21-25)”.

İlk video art çalışması olmasına rağmen, yaptığı çalışma Nihal’i tatmin etmiştir. İlk aşamada grafik bölümü ile yapılan çalışma arasında bağlantı kuramamasından ötürü endişe yaşamış ancak çalışmasına gelen olumlu yorumların da etkisiyle bu işi yapabileceğine dair inancı oluşmuştur.

Resim 27: Nihal'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 1

Resim 28: Nihal'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 2

Resim 29: Nihal'in nesne dönüştürme videosu ekran görüntüsü 3

Tablo 35

Nihal'e Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
NİHAL	"Sofra Düzeni ve Yolculuk"	Üniversiteyi kazandığı dönemde yaptığı şehirlerarası yoğun yolculuk süreci.	
İmgeler ve Anlamları			
Birbirine girmiş iç içe kablolar	Üç şehir arasındaki geliş gidiş sürecini ifade eder (Çorum- Eskişehir- Tokat).		
Mermer zemin	Havanın çok soğuk olmasını ifade eder.		
Siyah kablo	Diğerlerinden farklı olarak siyah kablonun yer alması son ikamet yerinin Eskişehir olmasındandır. Kendi seçimini ifade eder.		

Kavram: Nihal bu çalışmasında, üniversiteyi kazandığı dönemde gerçekleştirdiği yoğun yolculuk sürecini ele almıştır. Üç şehir arasındaki geliş gidişleri esnasındaki duygu ve düşüncelerini yazıya dökmüş ve bunu enstalasyon çalışmasıyla birleştirmiştir. Bu konuda duygularını ve düşüncelerini yansıttığı yazı aşağıda yer almaktadır:

“Zamansızım

Sıkıca ve uzun süren şeylerin iyi şeyler doğuracağı düşüncesindeyim. Benim yolculuğum da böyle bir şey işte. Üniversite kazandığım sene başka bir şehrin üniversitesini de kazanmıştım. Maalesef diplomam oradaydı. Anadolu Üniversitesi ne kayıt yaptırmam için birkaç gün içerisinde Çorum –Tokat - Eskişehir – Tokat – Eskişehir – Çorum – Eskişehir yolculukları yaptım. Yorucu, uykusuz, sıkıcı, karışık ve hepsi birbiriyle bağlantılıydı. Sonunda ama istediğim yerdeydim. Değmişti bütün bunlara.

Birbirine girmiş kablolar birbiriyle bağlantılı olan bu 3 şehir arasında ki gidiş gelişlerim. Kullandığım materyal elektrik olduğu sürece çalışabilecek bir alet. Gittiğim bütün şehirlerde boş kalmayacaktım her yerde her şekilde çalışabilirdim. Zemin döşeme mermerlerden oluşuyor. Bu mekanı kullanmada ki amacım ise yolculuğumdan biri aşırı derecede soğuktu. Mevsim olarak yaz sonu sonbahar başlarıydı. Gece yaptığım bir yolculukta üşütmüştüm havanın soğuk olmasını mermerin soğukluğuyla ilişkilendirdim. Kullandığım tek siyah kablo farklı olsun diye siyah seçtim. Siyah kablonun bağlandığı yer Eskişehir işte orası benim seçimimdi (Nihal Manifesto, 22 Aralık 2012)”.

Nihal, düşüncelerini sanat ürününe dönüştürürken kablolardan yararlanmış, kullandığı her bir elemanın simgesel ifadesi vardır ve her simge onun duygularına referans olmuştur.

Araştırma Süreci: Bu süreçte Nihal, en zor aşamanın düşünce aşaması olduğunu ifade etmiştir. Bu konuyla ilgili konuşmaları aşağıda yer almaktadır:

Nihal : (04:13) Zaten hocam en zor aşaması bence ne yapacağımıza karar vermek. Ona karar verince gerisi geliyor gerçekten. Bu aşama en zor bana göre. Ondan sonra bir şekilde yaparız yani.” (04:14) (DV1- 6 Aralık 2012)”.

Nihal, araştırma sürecinde internet üzerinde kaynaklara ulaşma konusundaki sıkıntılarını şu sözlerle açıklamıştır:

“Araştırma yaptım işte benim evimde internet olmadığı için biraz sıkıntı çıktı, o da ödevimi yapmak için sürekli arkadaşlarımda kaldım falan sıkıntı olmadı yani araştırmayı zaten ben pek bilmiyordum internet üzerinde, yani bir sürü sekme açıyordum ama kısıtlı kalıyordu sizin de yardımınızla şimdi gerçekten hallediyorum (Nihal G, 48-52)”.

Ders esnasında Nihal, internet üzerinden kaynaklara nasıl ulaşılacağını bilmediğinden bu konuda sıkıntılar yaşadığını belirtmiştir. Bunun üzerine araştırmacı,

projeksiyon ile bilgisayar ekranını duvara yansıtarak bilimsel kaynaklara nasıl ulaşılabileceği konusunda kısa bir sunum yapmıştır.

Malzeme kullanımı: Nihal ikinci çalışmasında malzeme olarak kabloları kullanmayı tercih ederek, kablolarla yüklediği anlamlar ile yolculuk hakkındaki düşüncesini yansıtmaya çalışmıştır. Bu çalışmada yolculuk ile sofranın düzeni arasındaki bağlantıyı kurmakta zorlandığını dolayısıyla bu konuya yakınlık duyamadığını söylemiştir. Görüşme esnasında bu konu ile ilgili olarak *“İkinci çalışmada bayağı sıkıntı yaşadım. Onda işte şuan yaptığım çalışmada fena değil onun da güzel olduğunu düşünüyorum bilmiyorum yani (Nihal G, st. 63-64)”* sözlerini kullanmıştır çalışması hakkında. Bu çalışmasında çok fazla eleman kullanmamayı tercih etmiş, az ve öz anlatım biçimini kullanmıştır. Mermer zemin, birkaç tane beyaz kablo, bir tane de siyah kablo yer almaktadır çalışmasında.

İfade Süreci: İlk çalışmasında video art yapan Nihal, ikinci çalışmasında ifade aracı olarak enstalasyonu kullanmayı uygun bulmuştur. Araştırmacının, ifade aracını değiştirmesine yönelik olarak sorduğu *“ Peki birinci çalışmada video yaptın ikinci de enstalasyon yaptın neden değiştirdin aracı?”* sorusuna Nihal *“Şey için ya sırf sergi için istedim ben bunu, iki tane video olduğu zaman hani, biri gelir hemen arkasından diğeri gelecekti, yani bir video olurken yanında da enstalasyon çalışması olmasını istedim.”* (Nihal G, st. 71-72) yanıtını vermiştir.

Kavramsal Çalışma: Nihal, üniversiteyi kazandığı dönemde yaptığı yoğun yolculuk sürecini ele alarak sofranın düzeni ile birleştirmeye çalışmış ve çalışmasında mermer sert bir zemin üzerinde kablolar ve prizler kullanmıştır. Sofra düzeniyle doğrudan bağlantılar kurmaktansa, dolaylı ifade biçimini yansıtmayı uygun bulmuştur. Bu çalışmasında yolculuk ve sofranın düzeni arasında bağlantı kurmakta zorlandığından bu süreçte kararsızlıklar yaşamış, birkaç farklı çalışma yapmasına rağmen bu çalışmaların hiç birinin içine sinmediğini ve sergi için yeniden bu konuyla ilgili bir çalışma yapacağını belirtmiştir. Ödev teslimi olduğu için böyle bir çalışmayı teslim ettiğini ancak bu çalışmasının onu tam anlamıyla tatmin etmediğini de sözlerine eklemiştir.

Resim 30: Nihal'in yolculuk ve sofru dzeneni çalışmasına ait görüntü 1

Resim 31: Nihal'in yolculuk ve sofru dzeneni çalışmasına ait görüntü 2

Şefika

Şefika, dersleri ilgiyle takip eden, sınıf içi tartışmalara katılan ve kendini düzgün cümlelerle ifade eden bir öğrencidir. Derslere eksiksiz katılmaya çalışmış ve araştırmacının verdiği görevleri yerine getirmeye gayret etmiştir.

Tablo 36

Şefika'ya Ait “Nesne Dönüştürme” Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
ŞEFİKA	“Dönüştürme”	-Ölüm ve hız ilişkisi kurgusu. Ölümlerin çoğunun trafik kazaları sebebiyle oluşması. - Tanımaya fırsat bulamadığı birinin trafik kazası sebebiyle ölümü.	
İmgeler ve Anlamları			
Öne doğru uzanan el	Kazaların durması gerektiği düşüncesi		
Siyah figür	Kaza yapan kişinin temsili olması ve kimliğinin fiziksel ölümü ile birlikte kaybolması		
Halat	Emniyet kemeri		
Halatın kopmak üzere olması	Emniyet kemeri takılmaması durumunda güvenirliliğin sorgulaması		
Arka taraftaki gerçek el	Gerçekliğin geride kalması		
Verilen mesaj	“Sen de ‘Dur!’ artık. Acıtma arkandakilerinin canını, unutma gerçekliğini...”		

Kavram: Şefika, çalışmasında hız kavramını ele almıştır. Bu konuyu, babasını küçük yaşta trafik kazasında kaybetmesinin onda bıraktığı etki üzerinden gerçekleştirmiştir. Tedbirsizlikten kaynaklanan trafik kazalarının neye mal olduğunu gözler önüne sermeyi amaçlayan bir afiş tasarımıyla çalışmasını tamamlamıştır. Manifestosunda ele aldığı kavramı şu ifadelerle yansıtmıştır:

“Ölümlerin çoğu trafik kazalarından meydana gelmektedir. Buna dur demenin vakti geldi de geçiyor aslında. Hayatımda tanımaya fırsat bulamadığım insanı yaptığı hız ve kaza sonucunda kaybettim. Birçoğumuz bu kazaların neden olduğu bilincindeyiz. Hız en çok korktuğum şey.

Bize doğru gelen el bu kazaların durmasını anlatıyor.

Kaza yapan kişinin siyah olması artık kimliğinin ölümü sonucunda kaybolması anlatıyor.

Halatı emniyet kemeriyle bağdaştırdım. Çünkü halatın güvenilirliğini belirttim. Fakat kullandığım halat yıpranmış ve kopmak üzere. Yani her arabayla yola çıkışımızda ve emniyet kemerimizi takmadığımız da hayatımızın güvenilirliğinin söz konusu olmadığını anlıyoruz.

Arka taraftaki el gerçek bir el ve burada gerçekliğin arkada kaldığını anlatmak istiyorum (Şefika Manifesto, 22 Aralık 2012)”.

Araştırma Süreci: Araştırma sürecinde Şefika, ilk başlarda sıkıntı yaşadığını belirtmiş, neyi nasıl tasarımının içinde kullanacağına karar veremediğini ifade etmiştir. Zaman içerisinde gerek derslerde, gerekse kendi araştırmaları sonucu gördüğü çalışmalar ve okumalar sonunda tasarımında hangi elemanlara yer vereceğine karar verebilmiştir.

Malzeme Kullanımı: Şefika, ifade aracı olarak afiş tasarımını kullandığından çalışmasında fazla malzeme kullanımına gerek kalmamıştır. Tasarımını yaparken bilgisayar destekli tasarım programlarından yararlanmış ve ele aldığı kavramla ilgili internet ortamından aldığı imgeleri dönüştürerek kurgusunu yapmıştır. Çalışmasının baskısını alabilmek için 100 x 70 cm. ebatlarında kağıt kullanmıştır.

İfade Süreci: Çalışmasında Şefika, afiş tasarımını yaparak düşüncelerini yansıtmayı tercih etmiştir. Büyük boyutlarda bir afiş yapmış ve böylelikle çalışmasının etkisini artırmayı planlamıştır. Tasarımını yaparken bilgisayar destekli tasarım programlarından yararlanmış ve sonrasında büyük ebatlı bir kağıda baskısını alarak çalışmasının sonlandırmıştır.

Kavramsal Çalışma: Şefika, çalışmasında babasını erken yaşlarda tedbirsizlik sebebiyle trafik kazasında kaybetmesini ele almıştır. Kaybettiği kişinin kaza esnasında emniyet kemerini takmadığını belirterek, çalışmasında da bunu temsil eden bir halat kullanmıştır. Şefika ölüm ve hız ilişkisini yaptığı bir afişte yansıtmıştır. Afişte siyah bir figür görülmektedir. Siluet şeklinde görülen bu figür kazada kaybedilen kişinin temsili olarak kullanılmıştır. Afişte yer alan kopmak üzere olan halat ise emniyet kemerinin

takılmaması ve güvenli olmayan bir konumda olduğunun ifadesidir. Geri planda kullanılan gerçek el görüntüsü ise gerçekliğin geride kalmasının temsili olarak tasarımda yer alır. Şefika kendi çalışmasını ders esnasında şu sözlerle anlatmıştır:

Araştırmacı : Evet Şefika, nereden yola çıktın ve ne yapmaya çalıştın?

Şefika : Ben emniyet kemerinden bahsetmişim hız, ölüm diye. İlk olarak burada elin içinde trafik kazalarından oluşan arabalar var. Bu tam net gözüküyor ama işte biraz daha belirgin yakından bakınca. Ben burada hani eli ön plana almamın sebebi buna bir dur anlamı versin diye onu ön plana attım. Tek elde yaptım bunu.

Araştırmacı : Şurası dikkatimi çekti, emniyet kemerinin kopmak üzere olması.

Şefika : Emniyet kemerinin aslında insanın sağlığını bir güvenilirliğini, hani halatın sağlığına güvenir ya insan, ben de ondan yola çıktım. Halatı emniyet kemere bağdaştırdım birazcık. Burada tam halat kopmak üzere, hani bunun emniyet kemerinin takılmadığı süre içinde insanların kaza sonucunda ölümüne yol açar hani bunu vurgulamaya çalıştım.

Araştırmacı : Burada gerçek el kullanmışsın.

Şefika : Evet orda biraz gerçekliği kurdum. Hani tek onda kullandım, ikisinde de aynı şeyi vermek istemedim oradaki canlılığı yaşamı arka planda kalıyor. Onu belirtmek istedim.

Metin İnce : Peki bunun büyüklüğü nedir?

Şefika : 35 x 50 cm. ebadında çalıştım.

Araştırmacı : Büyük olsa etkisi daha fazla olabilir (24:32) (DV, 1Kasım 2012).

Şefika, derste çalışmasında kullandığı elemanların anlamlarını açıklamaya çalışmıştır. Bu konuyu seçmesinin sebebi kendisi henüz 2 yaşındayken “tanımaya fırsat bulamadığım yakınım” şeklinde tanımladığı babasını trafik kazasında ihmalkarlık sonucu kaybetmesidir.

Resim 32: Şefika'nın nesne dönüştürme çalışması

Tablo 37

Şefika'ya Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
ŞEFİKA	"Sofra Düzeni ve Yolculuk"	Çocukken yapılan bir yolculuğun ifadesi	
İmgeler ve Anlamları			
Küçük tabak ve içindekiler	Kendi duygularının ifadesi: Kırmızı, mutluluğu Kahverengi, endişeleri Yeşil, beklentileri Pembe, sevinci Beyaz, çocukluğunun saf düşünceleri		
Büyük tabak	Büyüklerinin temsilidir. Duman, onların sıcaklığı İlaçlar, hasta olmaları		
Kırık kaşık ve koyu renk örtü	Kırgınlıkla yola çıkışının yansımasıdır. Örtünün siyah olması ise yolculuktaki negatif düşünceleridir.		
Renkli örtü	Gidilen yerin yeşillik bir yer olması.		
İki örtüyü birbirine bağlayan çatal iğne	Ailesiyle olan bağlılığının ifadesi.		
Beyaz inci	Bir araya gelmenin saf sevinci.		

Kavram: Şefika, sofraya düzeni ve yolculuk etkinliğine yönelik yaptığı çalışmada, küçükken annesine giderken yaptığı yolculuğu ele almıştır. Ele aldığı kavramı ve kurgusunda kullandığı nesnelere yüklediği anlamları manifestosunda şu sözlerle açıklamıştır:

“Küçük tabak benim ve içindekiler benim duygularım;

Kırmızı, mutluluğum

Kahverengi, endişelerim

Yeşil, beklentilerim

Pembe, sevincim

Beyaz, çocukluğumun saf düşünceleri

Büyük tabak benim büyüklerimi temsil ediyor;

Duman, onların sıcaklığını

İlaçlar, hasta olmalarını

Kırık kaşık yolun başında kırgınlıkla yola çıkışımı anlatıyor bu yüzden altındaki örtüde siyah ve üzerindeki taneler geçtiğim yollardaki düşüncelerimi anlatıyor. Tek kaşık olması yola tek başıma çıktığımı anlatıyor. Yolun devamında renkli örtü devam ediyor. Bu da gittiğim yerin canlı, yeşillik ve bana heyecan uyandırdığının anlatımıdır. İki örtüyü birbirine bağlayan çatal iğne birbirimize bağlılığımızın anlamıdır.

İki tabağı birbirine bağlayan beyaz inci, buluşmanın saf sevincini anlatıyor.

İki örtü arasındaki kuru renkli yapraklar ilkbahar mevsiminde yola çıkıldığının ve yaprakların yeni yeşerdiğini anlatıyor. Renkli yapraklarda benim heyecanımı ve sevincimi anlatıyor (Şefika Manifesto, 20 Aralık 2012)”.

Araştırma Süreci: Araştırma sürecini, araştırmacının önerdiği kaynakları okuyarak ve sınıf içinde örnekleri görerek geçirdiğini ifade eden Şefika bu konuyla bağlantılı olarak düşüncelerini şu sözlerle yansıtmıştır:

“Araştırma yaptığımızda araştırmalar kademeli kademeliydi ve yaptıkça, buldukça, çalışmalara örnekler de buldukça bu daha çok kafamız oturdu. Bunu da yapabiliyoruz dedik. Üst sınıfların çalışmalarına bakmadık öyle. Baksaydık bu bizi daha dar yapardı belki, onlar öyle yapmış biz de böyle yaparak değiştiresek çok etkilenirdik. Ama şimdi hiçbir şey yapmadan, tamamen

araştırmaya bağlı olarak bir yola çıkmamız ve bir şeyleri, ürünleri koymamız çok iyi oldu (Şefika G, st. 51-56)”.

Şefika'nın ifadelerinde, başka sınıfların çalışmalarını görüp etki altında kalmadıklarını, tamamen araştırmaya dayalı olarak süreç içinde gelişen çalışmalar yaptıklarını söylemiştir. Araştırma yaptıkça süreç içerisinde kafasındaki düşüncelerin netleştiğini ve kavramsal sanat çalışması yapabildiğine dair inancının arttığını belirtmiştir.

Malzeme Kullanımı: Masa üzerine yaptığı düzenlemede Şefika, iki tabak, renkli boncuklar, çengel iğne, farklı renklerde kumaşlar kullanarak kurgusunu tamamlamıştır. Çalışmasında sofraya düzeni ile gerçekleştirdiği yolculuk arasındaki bağlantıyı, masa üzerindeki nesnelere birbirlerine konumu ve renklerini anlamlandırarak kurmaya çalışmıştır.

İfade Süreci: Şefika, çalışmasında ifade aracı olarak fotoğrafı kullansa da sergi esnasında bunu enstalasyona dönüştürmeyi planladığını ifade etmiştir. Masa üzerinde çeşitli nesnelere gerçekleştirdiği sanatsal düzenlemede, kullandığı renklerden bağlam oluşturmaya çalışmıştır.

Kavramsal Çalışma: Şefika'nın sofraya düzeni ve yolculuk konusu kapsamın gerçekleştirdiği düzenlemede, birisi siyah, diğeri kırmızı desenli iki farklı kumaş örtü kullanıldığı görülür. Masanın üzerinde biri büyük diğeri ona göre daha küçük olan bir tabak yer alır. Çalışma içerisinde büyük tabak aile büyüklerinin, küçük tabak ise kendisinin temsili olarak kullanılmakla beraber iki tabağın arasındaki beyaz inciler kavuşma sevincinin ifadesi olarak düzenlemede yerini almıştır. Küçük tabak içinde bulunan renkli boncuklara renklerine göre anlamlar yüklenmiş ve buna göre kırmızı mutluluğu, kahverengi endişeleri, yeşil beklentileri, pembe sevincini, beyaz ise çocukluğunun saf düşüncelerini temsilen çalışmada kullanılmıştır. Büyük tabaktan çıktığı görülen duman, aile büyüklerinin sıcaklığı, iki örtüyü bağlayan çengel iğne aralarındaki bağlılığı, iki örtü arasındaki kuru yapraklar da ele alınan yolculuğun ilkbaharda gerçekleştirildiğinin ifadesi olarak yer almıştır.

Genel olarak Şefika'nın çalışması değerlendirildiğinde, ortaya koyduğu çalışmanın renk, ritim, kompozisyon öğeleri açısından başarılı olduğu söylenebilir ancak

konumuzun kavramsal sanat olduğunu düşündüğümüzde yetersiz kaldığı görülebilir. Kavramsal sanatın temelinde, estetik kaygıdan çok düşüncenin içeriğinin, ortaya koyuluş şeklinin önemli olduğu gerçeğine dayanarak, Şefika'nın ifade biçiminin kavramsal sanattan öte temsili bir biçim olduğu görülür. Çalışmasını gerçekleştirirken düşünsel bir temelden yönünü belirlemeye çalışsa da bağlam oluşturmadaki eksiklikleri göze çarpar. Bir durumu, düşüncüyü doğrudan göndermede bulunarak anlatmaktan öte, düşüncenin yan anlamlarını, örtük biçimde metaforlar kullanarak ifade etmek kavramsal sanata daha uygun olur.

Resim 33: Şefika'ya ait sofranın düzeni ve yolculuk çalışması

Resim 34: Şefika'ya ait sofranın düzeni ve yolculuk çalışmasının farklı açıdan görünümü

Oktay

Oktay, sınıf içinde sessiz, sakin yapısıyla dikkat çekmektedir. Genelde derslere katılım göstermiş ve çalışmalarını zamanında tamamlamaya özen göstermiştir. Söz hakkı verilmedikçe konuşup yorum yapmaya yanaşmamakla beraber kendisi de konuşmayı pek sevmeyen yapısı olduğunu ifade etmiştir. Çalışkan ve başarılı, arkadaşlarıyla uyumlu özelliklere sahiptir. Yakın mesafeden kimsenin gözlerine bakamayışından yola çıkarak ilk çalışmasını gerçekleştirmiştir.

Tablo 38

Oktay'a Ait "Nesne Dönüştürme" Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
OKTAY	"Dönüştürme"	Yakın mesafeden kimsenin gözlerine bakamaması	
İmgeler ve Anlamları			
Gözleri açık olan heykel	İnsanlara normal şekilde bakması gereken kendisinin temsili		
Gözleri bağlı olan figür	Şu anki durumu, bakamayışı		
Reflekte cam	Çevredeki insanların temsili		
Cama yansıyan görüntü karmaşası	İçinde bulunulan bunalımlı durumun görüntüsü, karmaşası		
Yan anlam bağlantısı	Günümüz toplumunun boş ve bilgi kirliliğiyle doldurulmuş insanların bir çatışması ama aslında ikisinin de bir cam' da (iç içe)birleştiklerinin bir sembolü veya insanları engelleyen şeylerin yine kendi fikir bağları olduğu gerçeği		

Kavram: Oktay, yakın mesafeden kimsenin gözlerine bakamadığından, bu durumla ilgili duygularını sanat ürününe dönüştürmüştür. Duygularını sanat çalışmasına dönüştürürken enstalasyonu ifade aracı olarak kullanmayı seçmiştir. Bu konuyla ilgili manifestosunda şu ifadeler yer almaktadır:

"Çalışmanın çıkış noktası kendi yaşantımın bir handikabı olan bir durumdan yola çıkılarak yapılmıştır. Bu çalışma benim insanlara yakın mesafeden gözlerine bakamayışımı anlatmaya çalışmaktadır. Çalışmadaki öğelere sembol yüklersek eğer; düşündüğü şeyler yüzünden gözleri

bağlanmayan öge aslında olmam gereken yani insanlara normal bir şekilde bakmam gereken beni, diğer heykel ise şimdiki beni ve ortadaki reflekte cam insanları sembolize etmektedir. Cama yansıyan görüntü karmaşası ise benim içinde bulunduğum bunalımın bir resmi olarak canlandırabilirsiniz. Sadece belli bir konu çerçevesinde yapılan bu çalışma aslında içerisinde başka anlamlar taşıyan bir çalışma oldu. Günümüz toplumunun boş ve bilgi kirliliğiyle doldurulmuş insanların bir çatışması ama aslında ikisinin de bir cam' da(iç içe)birleştiklerinin bir sembolü veya insanları engelleyen şeylerin yine kendi fikir bağları olduğu gerçeği gibi anlamlar yüklenebilir (Oktay Manifesto, 8 Kasım 2012”.

Oktay çalışmasında yer alan her bir elemanı, onlara yüklediği anlamlarla birlikte açıklamaya çalışmıştır. Rahatsızlığından yola çıkarak gerçekleştirdiği çalışma, Oktay'ın kendi duygularına yönelmesini sağlamakla beraber, bu sorunu sanat aracılığıyla çözümlemesine yardımcı olmuştur.

Araştırma Süreci: Oktay, çalışmasının araştırma sürecinde derste verilen, önerilen okuma kaynaklarından yararlandığını ve bunun dışında kendisinin de başka kaynaklara ulaşip ve incelediğini ifadelerine yansıtmıştır. Konuyla ilgili olarak görüşmede şu sözlere yer vermiştir:

Araştırmacı : Peki nasıl bir araştırma süreci geçirdin?

Oktay : Nasıl bir araştırma süreci geçirdim, sizin verdiğiniz bu okumalar falan böyle bayağı yararlı olduğunu düşünüyorum hani evde kitap falan da aldım, çok fazla inceleyemedim ama bizim kavramsal sanatla ilişkili olan yerlerini falan okudum. Bunların fikirlerimi aktarmamdaki katkısı büyük aslında. (Oktay G, st. 58-61)”.

Malzeme Kullanımı: Oktay çalışmasında alçı kalıp, cam, tel, kumaş parçası gibi malzemeleri kullanmıştır. Öncelikle kendi yüzünün kalıbını alarak alçıdan iki adet mask oluşturmuş, sonrasında bu maskları aralarına reflekte cam koyarak birbirine doğru döndürmüştür. Bu esnada masklardan bir tanesinin gözleri kapalıdır ve tellerden saçları olduğu görülür. Bu figür, yakın mesafeden kimseye bakamayan kendisinin temsilidir.

İfade Süreci: duygularını dönüştürme sürecinde Oktay, enstalasyonu ifade aracı olarak kullanmıştır. Bu aracı seçmesindeki sebebi “*Enstalasyon, aslında videoyu da seçebilirdim ama hani enstalasyon daha bir böyle yakın geldi kendimi ifade etmekte daha kolaylık sağladığını düşünüyorum (Oktay G, st. 25-26)*” sözleriyle açıklayarak, bu sanatsal ifade aracının duygularını yansıtma da daha uygun olduğuna ve kendisine yakın bulduğuna değinmiştir.

Kavramsal Çalışma: Oktay öncelikle hayatında var olan bir durumu analiz etmiş ve bu durumla ilgili duygularını sanat ürüne dönüştürmüştür. Yakın mesafeden kimsenin gözlerine bakamayışı durumu, onun hayatı boyunca yaşadığı hissettiği bir şey olduğundan çalışma ile arasında bağlantıyı kurmakta sıkıntı yaşamamıştır. Oktay görüşme sırasında çalışmasıyla ilgili şu sözlere değinmiştir:

“Düşünce olarak ben yakın mesafeden insanların gözüne bakamıyorum bunu anlatmaya çalıştım çalışmamda. Çalışmamda kullandığım objeler 2 tane heykel, kendi başımın kalıbını aldım, ortada 1 tane reflekte cam bunların birbirine yansımaları gösterdim. Birinin gözü bağlı düşünceleri telle ifade ettim bir tane heykelin kafasının arkasında. Telleri gözünü kapattığı bir heykel diğer gözü açık heykele cama yansımalarından bakıyor. Asıl çalışma olarak böyle (Oktay G, st. 17-21)”.

Yakın mesafeden kimsenin yüzüne bakamayışından yola çıkarak bir yerleştirme gerçekleştiren Oktay ders esnasındaki tartışmalarda, bu durumun sebebini bilmediğini ancak yakın mesafeden kimseye bakmadığını ve bu durumun ondaki yansımalarını sanatsal olarak ifade edeceğini belirtmiştir. Çalışmasına kendisine ait alçı malzemeyle alınmış iki adet yüz kalıbı ile başlamıştır. İki figür de görünüşte kendisine aittir. Bu figürlerden birinin gözlerini bezle kapatmış diğerini ise açık bırakmıştır. Gözleri açık olan figür normal olanı ifadesi, gözleri kapalı olan diğer figür ise yakın mesafeden başkalarına bakamayan kendisinin temsilidir. Yerleştirme esnasında bu figürler iki platform üzerinde, yüzleri birbirlerine dönük vaziyette konumlandırılmış ve bu iki figür arasına reflekte bir cam yerleştirilmiştir. Bu camın özelliği ise, camın bir tarafından bakıldığında diğer tarafı göstermemesi ancak camın öbür yüzünün karşıyı göstermesidir. Buna göre figürün birisi karşısındakini görürken diğeri görememektedir. Öğrenci burada kendi durumundan yola çıkarak aslında insanları engelleyen şeylerin yine kendi fikir bağları olduğu düşüncesini vurgulamıştır.

Resim 35: Oktay'ın nesne dönüştürme etkinliğine ait alçı mask görüntüsü

Resim 36: Oktay'ın nesne dönüştürme etkinliğine ait enstalasyon çalışması

Tablo 39

Oktay'a Ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
OKTAY	"Sofra Düzeni ve Yolculuk"	İnsanın yaşam yolculuğu	
İmgeler ve Anlamları			
Kırmızıdan griye doğru giden yedi elma	Taze elmadan çürük elmaya doğru giden yedi elma doğum ile ölüm arasındaki süreci ifade ediyor.		
Yeşil çim kutular	Topraktan geldik yine toprağa gideceğiz düşüncesinin temsili olarak yer almaktadır.		

Kavram: Oktay, sofra düzeni ve yolculuk etkinliği konusunda insanın yaşam yolculuğu sürecini ele almış ve bunu yerleştirme çalışmasıyla ifade etmiştir. Seçtiği konuyu görüşme esnasında Oktay şu sözlerle açıklama yapmıştır:

"Çalışmamda konu yolculuk ve sohbet üzerineydi. Ben yolculuğu herkesin yaptığı tren, araba bunun gibi vasıta olarak, yolculuk olarak algılamıyorum. Kendi yaşantımı daha doğrusu bir insan yaşantısını bir yolculuk olarak algıladım (Oktay G, st. 30-32)".

Yukarıdaki açıklamasından anlaşılacağı üzere Oktay, diğer arkadaşlarının aksine konuyu reel bir yolculuk olarak değil yaşam süreci olarak algılamış ve bunu ifade etmeye çalışmıştır. Kendi çalışmasını düşünce olarak orijinal ve farklı bulduğunu görüşme sırasında sözlerine yansıtmıştır.

Araştırma Süreci: Araştırma sürecinde ders esnasında ve facebook grup paylaşımında verilen okumaları yapmış, kavramsal sanat ile ilgili bilgi edinmeye çalışmıştır. Bu konuyla ilgili olarak şu sözlere değinmiştir:

"Nasıl bir araştırma süreci geçirdim, sizin verdiğiniz bu okumalar falan böyle bayağı yararlı olduğunu düşünüyorum hani evde kitap falan da aldım, çok fazla inceleyemedim ama bizim kavramsal sanatla ilişkili olan yerlerini falan okudum. Bunların fikirlerimi aktarmamdaki katkısı büyük aslında (Oktay G, st. 58-61)".

Oktay, araştırma sürecinde araştırmacı tarafından önerilen kaynakları okumuş ve gerektiğinde fikrini önemseydiği arkadaşlarından da düşünceleriyle ilgili yorumlar

almıştır. Sınıftaki arkadaşları içinde özellikle Erkan ile yakın arkadaş olup, fikirlerinden yararlanmışır.

Malzeme Kullanımı: Sofra düzeni ve yolculuk etkinliğinde az nesne ile anlatımı tercih etmiştir Oktay. Çalışmasında yedi adet elma, iki kutu içinde çim, beyaz bir masa ve kareli kırmızı beyaz renklerde masa örtüsü kullanmıştır. Oktay çalışmasında kullandığı nesnelere basit bir ifadeyle anlatmıştır:

“İlk, iki tane şey... Çimen, cam fanus içinde çimen. İçinde 1 tane filan var, enstalasyonun başı böyle başlıyor. Sonra işte kırmızı taze elma daha sonra 7 tane çürüyen giderek deforme olan, sonra en sonunda yine bir çim ve yine üstünde 1 filan var bir çalışma tamamı böyle (Oktay G, st. 39-41)”.

İfade Süreci: İfade sürecinde Oktay, hangi ifade aracını seçeceği konusunda sıkıntılar yaşamış, bu konuda video art çalışması ile enstalasyon arasında seçim yapmakta zorlandığını ifade etmiştir. Enstalasyon çalışmasını sevdiği için ilk çalışmasında olduğu gibi bu sanatsal ifade aracını kullanmayı uygun bulmuş ve görüşme sırasında bu konuya yönelik olarak şu açıklamayı getirmiştir:

“Düşünce üretmede ilk başlarda biraz sıkıntı yaşadım yani hangi işte anlatma biçimini seçeyim enstalasyon mu video mu bunlarda biraz sıkıntı çektim. Daha sonra bu konuda biraz sıkıntı çektim hani biraz farklı orijinal olsun diye hani kendimi de ifade etmem gerekiyor diye çalışmalarda. Bunları biraz düşündükten sonra. Bazen benim aklıma son anda geliyor yani hani böyle bilgi patlaması gibi (Oktay G, st. 51-54)”.

Kavramsal Çalışma: Oktay bu etkinliğe yönelik gerçekleştirdiği yerleştirme çalışmasında insanın yaşam yolculuğunu ele almıştır. Çalışmasında beyaz bir masa ve üzerinde kırmızı-beyaz renklerde kareli bir masa örtüsü görülmekte ve masanın iki ucunda kutu içinde çimler fark edilmektedir. Çimlerin kompozisyondaki varlığı “topraktan geldik yine toprağa döneceğiz” düşüncesinin temsilidir. Çimler arasında kalan masanın üzerindeki bölgede tazedden yavaş yavaş çürüyen yedi adet elma görürüz. Bu elmalar insanın doğum ile ölümüne kadar geçen sürecin yansıması olarak çalışmada yerini alır. Nesne olarak elmanın kullanılması ise yaratılış düşüncesindeki Adem ile Havva'nın yasak meyve olarak ifade edilen elmayı yemelerinden dolayı seçildiği anlaşılır.

Resim 37: Oktay'ın sofraya düzeni ve yolculuk etkinliğine ait yerleştirme çalışması

Beril

Beril, sınıftaki başarılı ve dikkatli öğrencilerden birisidir. Uygulama süreci boyunca dersleri ilgiyle takip etmiş, verilen okumaları tam olarak gerçekleştirmiş ve notlar çıkararak derse katılım göstermiştir. İki etkinliği de zamanında bitirip teslim eden Beril, ilk çalışmasında video art ikinci çalışmasında ise fotoğrafı sanatsal ifade aracı olarak kullanmıştır. İlk çalışmasında rüyalardan yola çıkarak bir çalışma yaptığından dolayı, rüyaların hareketli yapısının ancak video art ile daha iyi ifade edilebileceğini düşünmüştür. İkinci çalışmasında ise düşünme sürecinin uzaması sebebiyle uygulama için fazla vaktinin kalmamasından dolayı fotoğrafı ifade aracı olarak kullanmıştır. Görüşme sırasında bu konuyla ilgili geçen diyalog aşağıda görülmektedir:

Araştırmacı : İlkinde video kullandın, ikincisinde fotoğraf kullandın neden araç değişikliğine gittin?

Beril : Çünkü sanki daha bir öbürküsüne göre kısa bir zaman gibi geldi. Yetiştiremem gibi geldi. Fotoğrafın daha etkili olacağını düşündüm. Bir sunum vardı sonuçta sadece bir şey anlatılıyordu. Video ile anlatsak bambaşka idi, biliyorum video ile

uzun bir konu her yere çekilecek bir konu, fotoğraf sadece tek bir şeyi anlattığı için fotoğrafı seçtim (Beril G, st. 38-42)”.

Tablo 40

Beril’e Ait “Nesne Dönüştürme” Etkinliği Çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
BERİL	“Dönüştürme”	Rüyalar ve korkular. Görülen rüyalardaki karmaşa, belirsizlik, zamansızlık ve karanlık kavramlarını farklı görüntülerle aktarma.	
İmgeler ve Anlamları			
Farklı yer ve zaman	Rüyalarda zaman ve mekan kavramının karmaşık ve iç içe geçmiş olması		
Görüntülerden bazılarının sepya bazılarının siyah-beyaz kullanımı	Farklı görünen veya kişiden kişiye değişen görüşler		
Hızlı geçen, net ve net olmayan görüntüler	Rüya ve kabusların ne kadar net ve netsiz olduğunu anlatmak bazı anlar her şeyin çok net olması ve bazı anlar her şeyin bulanıklaşması ve belirsizleşmesi		
Kullanılan yazı	Gerçekliği ayırt edememe ve bütünleşme		

Kavram: Beril, nesne dönüştürme etkinliğinde rüyalar ve kabusları ele alarak bir çalışma gerçekleştirmiştir. Rüyalardaki zaman ve mekan kavramının karmaşık ve iç içe geçmiş yapısını çözümlenmeye çalışmış ve bir video art yaparak çalışmasını tamamlamıştır. Bu konuyla ilgili yazdığı manifestosunda Beril şu sözlere değinmiştir:

“Rüyalar ve Kabuslar: Geçmişe dair beni etkileyen iyi -kötü hayatıma dahil olan bir duyguyu nesneleştirmeyi istediğim. Benimde seçtiğim hayatımda her zaman yeri olan rüyalarımı kabuslarımı çektiğim görüntüler ile aktarmak. Hazırladığım görüntülerde anlatmak istediğim kendi gördüğüm rüyalarımı ve kabuslarımı bir şekilde görselleri ve görüntüleri birleştirerek izleyenlere anlatmak. Burada ki amacım görmüş olduğum karmaşayı, belirsizliği, karanlığı ve zaman kavramını farklı görüntülere aktarıp sunmak. Farklı zamanlarda çekilmiş üzerinde oynanmış görüntüleri birleştirerek aktardım. Video içinde ki görüntüler farklı farklı yerler ve zamanlardan çekildi. Neden? Çünkü rüyalarımızda zaman kavramı yok süresi yok bize çok uzun gelen rüyaların aslında ne kadar kısa olduğunu, karmaşık ve anlaşılmasız olduğunu iletmek. İçinde ki görüntülerin bazıları siyah-beyaz bazıları sepya burada aslında ne kadar farklı gördüğümüz veya kişiden kişiye değişen görüşlerdi. Hızlı geçen görüntüler ve net-netsizlikle de rüya ve

kabusların ne kadar net ve netsiz olduğunu anlatmak bazı anlar gelir ki her şey çok nettir ve bazı anlar gelir ki bulanıklaşır her şey ve belli belirsizdir. Karamsarlık, belirsizlik yapıp yapamama bilinci normal hayatımızda bizi etkileyen olayların da bir nevi bize dönütü denebilir rüyalar. Rüyaların hayatımızda ki büyük yeri yaşadığımız ya da yaşamak istediklerimiz ulaştıklarımız ulaşamadıklarımız rüyalarda sınır yok. Her an her şey olabilir ve sen bambaşka insana dönüşebilirsin. Arada ki farkı hiç düşündün mü? Sana da gerçek gibi gelmiyor mu? Sence hangisi gerçek? Belli bir zaman sonra ayırt edememe ve bütünleşme. Ben bazen gerçekliği ayırt edemiyorum ya sen? (Beril Manifesto, 22 Kasım 2012)”.

Beril, manifestosunda da belirttiği gibi rüyaların ve kabusların belirsizliğini, kişiden kişiye değişen görüntüleri, imgeler arasındaki ilişkileri çalışmasına yansıtmaya çalışmıştır. Rüyalarımızın mı yoksa şu an yaşadığımız hayatın mı gelecek olduğunu nasıl ayırt edebiliriz sorgulamasını yapmıştır.

Araştırma Süreci: Beril, ürün ortaya koyma sürecinde, rüyalar ile ilgili çeşitli araştırmalar yapmış ve aklına her yeni gelen şeyi yazıya dökmüştür. Eski topluluklarda ve farklı dini inanışlarda rüyalar ve kabusların nasıl yorumlandığı ve değerlendirildiği üzerine bir takım araştırmalar yapmış, notlar çıkarmıştır. Bu konuyla ilgili açıklamaları görüşme kayıtlarına şu şekilde geçmiştir:

“...mesela Kızılderililerde rüya kovucu varmış bunları falan araştırdım hani eski toplumlar bunu nasıl değerlendiriyor mesela ve her yazdığımda İslamiyet nasıl bunu değerlendiriyor Hristiyanlık nasıl değerlendiriyor. Onları falan araştırdım. Sonra gördüğüm mesela atıyorum o günden sonra gece ne görüyorsam bir kağıda yazıyordum ne gördüğümü sonra mesela hep yol falan çektim zaten karanlık daha çok mesela gördüklerimin hemen hemen hepsi, içine bazen çok renkli şeyler mesela pasta, sevmediğim halde. Ara ara mesela güzel şeylerde gördüğümü çok az gördüğümü ifade etmek için, çok az yani bu şekilde, genelde hep yazdım yazarak gittim (Beril G, st. 65-73)”.

Malzeme Kullanımı: Beril video art çalışması yaptığı için, öncelikle çalışmasının kurgusunu yapmış ve daha sonra kurgunun içinde yer alacak sahnelerin, görüntülerin çekimlerini gerçekleştirmiştir. Çekimlerinde yer alan eski ev, mezarlık, saat, bebek, yolda giden araba gibi nesne ve durumların görüntülerini alıp bunları kurgusuna, anlatmak istediği kavrama göre biçimlendirmiştir. Bunun yanı sıra ifadesini güçlendireceğini düşündüğünden bir filmde bazı sahneleri kurgusunun içine yerleştirmiştir.

İfade Süreci: Rüyalar ve kabuslar konusundaki düşüncelerini, hislerini Beril, video artı ifade aracı olarak kullanmayı tercih etmiştir. Bunun sebebini ise görüşme sırasında şu sözlerle açıklamıştır:

“Şimdi hareketli bir şey rüyalar falan sürekli görünen bir şey değil görsel açıdan öyle olsun istedim. İnsanlarda görsün en azından anlatmak istediğimi tek bir fotoğrafta bunu anlatamazdım bir afişte bunları anlatamazdım. Rüyamı nasıl anlatırım sorusunu yönelttim ilk başta afişle şey etmiştim kendimi rüyalar hareketli bir şey sürekli gördüğüm için falan video çekim dedim (Beril G, st.85-88)”.

Rüyaların oldukça hareketli bir yapıda olmasından ötürü, fotoğraf ya da diğer sanatsal ifade araçlarının bu kavramı aktarmada yeterli olamayacağı düşüncesiyle video art çalışması yapmayı uygun bulduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır. O kadar yoğun imgeleri bir fotoğraf karesiyle ya da başka bir ifade aracıyla anlatmanın onu sınırlandıracağını düşünmüş ve bu sebepten dolayı video art çalışmasıyla düşüncelerini aktarmıştır.

Kavramsal Çalışma: Beril, rüyalar ve kabuslardan yola çıkarak gerçekleştirdiği çalışmasını video art ile ifade etmiş ve çalışmasında bir çok farklı imge kullanmıştır. Kullandığı görüntülerde farklı yer ve zamanlara ait izlenimler yer almaktadır. Bunun sebebi ise rüyalarındaki zaman ve mekan kavramının belirsizliğidir. Videonun kimi yerinde sepya kimi yerinde ise siyah-beyaz tonlarda görüntüler kullanması kişiden kişiye değişen görüşlerin temsili olarak ifade edilmiştir. Kabuslardaki bulanıklığın ifadesi olarak da net ve bulanık görüntüleri iç içe kullanmıştır. Bazı görüntüleri, film sahnelerinden alıp kullanmıştır. Görüşme sırasında Beril, çalışmasını aşağıdaki cümlelerle anlatmıştır:

“Rüyalar ve kabuslardı benim konum, çünkü neden sürekli hayatımda gerçi herkesin hayatında olabilir, ama benim hayatımda bambaşka bir yeri rüya ve kabusların sürekli görüyorum, rüya içinde rüya falan artık, hani ne bilim benim sürekli mesela içinde olduğum çok etkiliyor, mesela bir şey olduğunda kötü bir şey olduğunda hemen ararım sorarım ve gün, ne yaşarsak onu yansıtıyor falan böyle. Hani tamamen içinde olduğum bir şeydi. Çok ilginç bulduğum bir şeydi. Rüya uyuyorsun uyanıyorsun bir şeyler görüyorsun çok ilginç hani, o yüzden bunu seçtim. Ben sevdim bu konuyu içime sinerek yaptım zaten. Video yaptım zaten, hiç figür kullanmadım çünkü ben görüyorum (Beril G, st. 7-13)”.

Beril, çalışmasında özne kendisi olduğu için yani rüyayı görenin kendisi olduğu için figür kullanmamayı tercih etmiştir. Eğer figür kullanacak olsaydı, kendisinin temsili olan bir kişi kullanabileceğini ifadelerine yansıtmıştır.

Resim 38: Beril'in nesne dönüştürme etkinliğine ait video art çalışması ekran görüntüsü

Resim 39: Beril'in nesne dönüştürme etkinliğine ait video art çalışması ekran görüntüsü

Resim 40: Beril'in nesne dönüştürme etkinliğine ait video art çalışması ekran görüntüsü

Tablo 41

Beril'e ait "Sofra Düzeni ve Yolculuk" etkinliği çalışması

Adı-Soyadı	Tema	İfade Biçimi	İfade Aracı
BERİL	"Sofra Düzeni ve Yolculuk"	"Sıkışıklığım". Üniversitenin ilk yıllarında Kütahya- Eskişehir arasında yapılan düzenli yolculuğun aktarılması.	
İmgeler ve Anlamları			
Tek çekmeceli bir masa, çekmece içinde makarna ve kepece		Makarna alırken kepecin işe yaramaması durumundaki ilişkiden kendi yaşadığı karmaşıklığa vurgu yapılmıştır.	
Masa üzerindeki tek tabak		Kendi yalnızlığının temsilidir.	
Beyaz peçete		Geleceği için orada bulunduğu ifadesidir.	
Metal çatal ve kaşık		Dışarıda kalan yakınlarını ifade eder. Yakınlarının dışarıda kalıp ona yardım edememelerine vurgudur.	

Kavram: Beril, ikinci uygulama konusu olan "sofra düzeni ve yolculuk" ile ilgili çalışmasına "sıkışıklığım" ismini vermiştir. Üniversite eğitiminin ilk yıllarında Kütahya-Eskişehir arasında gerçekleştirdiği sürekli yolculuğu çalışmasında ele almış ve

bunu kurgusunu yaptığı bir fotoğrafla sanat ürününe dönüştürmüştür. Ele aldığı kavramı ve ortaya koyduğu çalışmasını şu sözlerle manifestosuna aktarmıştır:

“"Sıkışıklığım"

Üniversite ilk sınıftayken evime gelip gitme yapıyordum her gün, her sabah ve akşam. Bundan çok yoruluyordum ve sıkılıyordum. Her sabah 07.30 otobüsüne binerdim aynı duraktan aynı insanlarla ve hep ayakta kalırdım o bir saat hep ayakta geçerdi. Çok kalabalık ve sıkışık olurdu benim için. Artık insanları ezberlemeye başladım. Mesela eşarbi saatten olan bir bayan ve işitme engelli oğlu. Sürekli bakımlı olan bir bayan benden sonra binerdi otobüse ve daha bir sürü başka özelliği olan yığın insanla bir saat geçirirdim. Yaptığım enstalasyonda ise tek çekmecesini olan bir masa kullandım ve çekmecenin içine makarna koydum ve yanına da kepçe iki zıtlık bir anda ve kepçenin makarnada bir işe yaramayacağını benim yolculuklarımda çıkış yoktu sanki kendimi çok karmaşık buluyordum ve çekmecenin içinde olmasının sebebi ise o sıkışıklığı daraltıyı anlatmak. Masanın üzerinde beyaz ve tek tabak çıkacağı ve yine yalnız olacağımı ifade ediyor ve yuvarlak olması da bunun sürekli devam etmesini. Beyaz peçete benim için geleceğimi düşündüğüm için orada olduğumu ve devam edeceğimi. Metal çatal ve kaşık ise dışarıda olan yakınlarım ve bana ben içerideyken bana bir yardımda bulunamamaları. Daha yaşanan bir sürü yolculuk ve hep aynı hisler. Bunların devamı ve nasıl daha da ilerlediği. Her mevsimi böyle geçirmek ve aynı ayrıntılar devam eder durur (Beril Manifesto, 20 Aralık 2012)”.

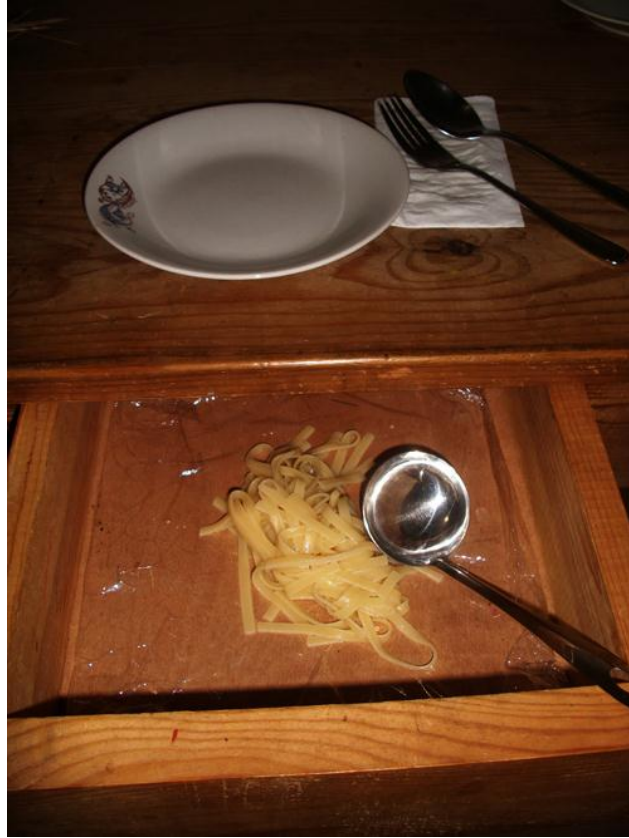
Araştırma Süreci: Öğrenci, ikinci etkinliğin araştırma sürecinde tasarımında olmasını düşündüğü öğelerin fotoğraflarını çekmiş ve projesiyle ilgili aklına gelen her şeyi not almıştır. Bütün bunlar süreç içinde kurgusunu yapmasında ona yardımcı olmuş, bu sayede süreci fotoğrafla, yazıyla kayıt altına almıştır. Bunların dışında ders esnasında verilen okuma kaynaklarını okumuş notlar almış ve sınıf ortamında araştırmacıya kafasına takılan soruları yöneltmiştir.

Malzeme Kullanımı: Beril, çalışmasında çok fazla eleman kullanmadan çalışmasını tamamlamıştır. Çalışmasında çekmeceli bir masa, tabak, peçete, kaşık, çatal, makarna ve kepçe kullanarak, her birine anlam yüklemiş, bu nesnelere üzerinden kendi yaşadığı yolculuğa göndermede bulunmuştur.

İfade Süreci: Öğrenci, sanatsal ifade aracı olarak fotoğraftan yararlanmış. Kendi evinde yaptığı düzenlemenin fotoğrafını çekmiş ve çalışmasını sunmuştur. Görüşme sırasında, “...fotoğraf sadece tekbir şeyi anlattığı için fotoğrafı seçtim (Beril G, st. 41)”

ifadesini kullanmıştır. Düşünme süreci uzadığından çalışmanın tamamlanması için kısa süre kalmış, bu da fotoğrafı ifade aracı olarak seçmesinin diğer bir sebebi olmuştur.

Kavramsal Çalışma: Beril, çalışmasında az elemanla çok şey anlatmayı amaçlamıştır. İfade aracı olarak videoyu seçmiş olsaydı çok daha fazla nesne kullanmış olacağını ifadelerine yansıtmıştır. Tek bir fotoğraf karesiyle çok şey anlatmayı denemiştir. Kompozisyonda görülen beyaz tek tabağı, onun yolculukları esnasındaki yalnızlığının vurgusu olarak kullanmıştır. Makarna ile kepçenin bir arada oluşu ile kendi yaşadığı karmaşıklığa göndermede bulunmuştur. Kurgusunda kullandığı metal kaşık ve çatalı dışarıda kalan yakınlarının temsili olarak kullanılmıştır.

Resim 41: Beril'in sofraya düzeni ve yolculuk etkinliğine ait çalışması

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına ulaşabilmek için öğrenci bilgi formları, öğrenci günlükleri, araştırmacı günlükleri, ders kamera kayırları, yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve facebook grubu üzerindeki paylaşımlardan yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle ortaya çıkarılmış ve yorumlanmıştır. Araştırmada “Nesne Dönüştürme” ve “Sofra Düzeni ve Yolculuk” olmak üzere iki temel etkinlik gerçekleştirilmiştir. Her iki etkinlik de 5'er hafta sürmüş ve çalışmalar bu süre içinde tamamlanmıştır. Araştırma sonuçları, araştırma sorularına bağlı olarak gerçekleştirilen iki etkinlik baz alınarak ortaya koyulmuştur.

Kavramsal Sanat Çalışmalarının Öğretim Sürecine Yönelik Sonuçlar

Kavramsal Sanat çalışmalarının öğretim sürecinin nasıl yürütüldüğüne yönelik sonuçlar, öğrencilerin derse olan katılımları, kavramsal sanata yönelik yaptıkları araştırmaları, düşünce süreçleri ele alınarak ortaya koyulmuştur.

- Öğrenci bilgi formlarından elde edilen verilere göre, öğrencilerin kavramsal sanat hakkında kuramsal bilgilerinin zayıf olduğu görülmüş ve bu yöndeki eksikliklerini giderebilmek adına ders planları hem teori hem de uygulamayı kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Öğrencilere kavramsal sanat, modernizm, postmodernizm, bienaller, yapıbozum gibi kavramlar sanatçılardan örneklerle yoğun şekilde aktarılmaya çalışılmıştır.
- Sınıftaki öğrencilerin genelinde okumayı sevmediği yönünde sonuca ulaşılmıştır. Kavramsal sanat çalışmaları yapabilmek için kuramsal alt yapıyı güçlendirmek gereklidir. Bu problemi çözebilmek için araştırmacı, facebook grubu üzerinden okuma parçaları paylaşmış öğrencileri yönlendirmiştir. Yine okuma yapmadan derse geldiğinde, araştırmacı sınıf içinde kaynakları okutup tartışmaya sunmuştur.
- Araştırma yapma ve internet üzerinden bilimsel kaynaklara ulaşma yöntemlerini bilmediklerine dair öğrencilerden geri bildirim alınmıştır. Bu eksikliği giderebilmek için, araştırmacı sınıf ortamında projeksiyonla bilgisayar ekranından

sunum yapmıştır. Bu anlatımdan sonra öğrenciler ilgili kaynaklara ulaşmada sıkıntı yaşamamışlardır.

- Öğrencilerin video art çalışmalarının montaj aşamasında teknik sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Bunu sorunu halledebilmek için sınıf içi yardımlaşma yoluna gidilmiş ve çözümlenmiştir. Öğrencilerde bilgisayar destekli tasarım programı kullanımı konusunda eksiklikler görülmüş ve bunun giderilebilmesi yönünde ilgili program kullanımlarına yönelik seminerler verilmiştir.
- Zamansal problemler yaşadıkları için öğrencilere çalışmalarını tamamlayabilmeleri adına ek süre verilmiştir.
- Öğrencilerin kavramsal sanat ve farklı sanatsal ifade formlarına ilişkin algıları değiştirilmeye çalışılmıştır.
- Sınıf ortamında öğrencilerin katılımıyla derslerin işlenmesi ve haftalık olarak uygulama süreçlerinin yansıtılıp yorumlanmasının kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi anlamında olumlu yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilere ilk sergi deneyiminin yaşatılmasıyla birlikte, çalışmalarının sınıf ortamı dışında izleyiciye sunulması öğrencilerin üzerlerindeki çekimserliği yenmesine yardımcı olduğu görülmüştür. Ayrıca sergi sırasında izleyicilerden aldıkları olumlu geri dönütlerin onların motivesini artırıcı etki yarattığı gözlemlenmiştir.

Kavramsal Sanat Çalışmalarının Öğrencilerin Sanatsal Ürünlerine Olan Yansımalarına İlişkin Sonuçlar

- Öğrencilerle Kavramsal Sanat uygulamaları kapsamında “Nesne Dönüştürme” ve “Sofra Düzeni ve Yolculuk” olmak üzere iki etkinlik gerçekleştirilmiştir. Her iki etkinliğin ortak özelliği, öğrencilerin çalışmalarını yaparken kendi yaşantılarından yola çıkmaları olmuştur.
- Öğrenciler çalışmalarını gerçekleştirirken istedikleri farklı sanatsal ifade formlarını kullanmışlar ve geleneksel ifade biçimlerinin dışına çıkmışlardır. Bu anlamda Azılıoğlu'nun (2011) araştırmasında ortaya çıkan sonuçlarla benzerlik taşır. “ Sanat Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Kavramsal Sanat'ın

Yansıma Olanakları” adlı tezinde Azılıoğlu; yalnızca tuval ve boyaya bağlı bunların sınırları dışından çıkamayan, felsefeden, düşünceden, yasamdan kopuk bir anlayış bireyi çağın ilerisine taşıyamadığı, sanatı ve sanatçıyı topluma kimlik kazandırmada yeterli düzeye ulaştıramadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda, farklı malzeme kullanımının yaratıcılık ile olan olumlu etkileşimleri ve yaratıcılığa katkıları uzman ve yetkin kişilerin görüşleriyle de doğrulanmıştır.

- Grafik Tasarımı Dersi’nde uygulanan Kavramsal Sanat etkinliklerinin yansımaları, öğrencilerin çalışmalarında farklı biçimlerde yansıdığı görülmüştür. İlk etkinlik olan “Nesne “Dönüştürme” çalışmasında öğrencilerin daha fazla obje kullanarak asıl önemli olan düşünceyi daha geri plana aldıkları görülmüştür. Bu anlamda Özyayten’in (1992) bahsettiği Kavramsal Sanat çalışmaları yaparken en çok düşülen hata olan çok fazla nesne kullanımıyla birlikte düşüncenin geri plana itilmesine örnek oluşturabilir. Verilen kuramsal bilgilerin, gösterilen kavramsal sanat örneklerinin ve okumaların etkisiyle ikinci çalışma olan “ Sofra Düzeni ve Yolculuk” etkinliğinde öğrencilerin çalışmalarında daha az nesne kullanıma yöneldikleri, düşünceyi önemsedikleri görülmüştür.
- Kavramsal sanat uygulamalarının, ders kapsamında verilen bilgilerin ve gösterilen örneklerin öğrencilerin sanatsal bakış açısında değişiklik yarattığı görülmüştür. İlk zamanlarda kendilerindeki bilgi eksikliğinden kaynaklı olarak, güncel sanat örneklerine ve uygulamalarına uzak durduklarını ifade ederlerken, şu an gördükleri örnekleri anlamlandırmaya, eserin vermek istediği düşünsel temaya ulaşmaya çabaladıkları sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra çevrelerinde gördükleri nesnelere ve olaylara sanatsal bir sorgulamayla yaklaştıklarını ifade etmişlerdir.
- Öğrenciler, kendilerinin de kavramsal sanat bağlamında çalışmalar yapabildiklerini gördüklerinde özgüvenlerinde olumlu yönde değişim yaşadıklarını aktarmışlardır.
- Öğrencilerin ilk defa kavramsal çalışmalar yaptıkları için düşünce ile malzeme arasında ilişki kurma aşamasında ve bağlam oluşturmada sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Çalışmalarında düşünceyi yan anlam ile yansıtmak yerine düz anlamlı temsili bir ifade biçimiyle aktarmışlardır. Bu konuda yeterlilik

kazanabilmeleri için çok fazla şey okuyup, görmeleri, araştırmaları ve yapılan uygulamaların bir dersle sınırlı olmaması gerekmektedir.

- Eylem araştırmasının yapısı itibariyle araştırmacının sorunlara çözüm getirebilmesi kendilerini rahat hissetmelerine, rahat ifade edebilmelerine katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmacıyla rahat diyalog kurabildikleri için sorumluluklarını yerine getirmediğinde bile dersten kaçmayıp bunu açıkça dile getirdikleri görülmüştür.
- Araştırmacı haftada iki gün Eskişehir’de bulunduğundan, öğrenciler herhangi bir problemle karşılaştıklarında ders dışında da rahatça araştırmacıya ulaşabilmişler ve çözüm bulmuşlardır.

ÖNERİLER

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğrencilerin kuramsal eksikliklerinin giderilebilmesi adına, Sanat Eğitimi verilen kurumlarda teori ve uygulamanın bir arada yürütüldüğü ders içerikleri hazırlanabilir. Öğrencilere sanat tarihi, görsel kültür, dijital sanat, güncel sanat pratikleri gibi çok yönlü günümüz sanatı anlayışına uygun dersler verilebilir.
- Öğrencilerin günümüz sanatını anlamaları, bu alanda sanatsal ürünler ortaya koyabilmeleri için akademik eğitim hayatlarında, sadece bir derste bu deneyimi yaşamaları yetersiz kalmaktadır. Bunun için Sanat Eğitimi öğretim programlarının günümüzün gerekliliklerini sağlayacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi düzenlenmesi gerekmektedir. Öğrencilere lisans birinci sınıftan itibaren düşünsel projeler vermek, bunu tüm lisans eğitimi boyunca aynı misyon doğrultusunda yansıtmak gerekir. Öğrencilere teknik deneyimlerin dışında, çevresiyle, kendisiyle bağ kurabileceği yeni ifade araçlarını, teknolojiyi kullanabileceği, yaratıcılığını yansıtabileceği ortam ve teknik imkanlar sağlanmalıdır.
- Yükseköğretim düzeyinde Sanat Eğitimi kurumlarının ders programları incelendiğinde çoğunda geleneksel, biçim ve teknik anlamda öğretim yapıldığı, günümüz sanatına uygun programa eklenen birkaç dersin olduğu görülür. Bu anlamda yetenek sınavlarının içerikleri de gözden geçirilmeli, yaratıcılığı ortaya çıkaracak biçimde yeniden planlanmalıdır.

- Öğrencilerin temel düzeyde araştırma becerisi kazanmaları ve bilimsel kaynaklara ulaşabilmeleri adına Araştırma Yöntemleri dersi lisans eğitiminin birinci sınıfında itibaren verilmelidir.

Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Sanat Eğitimi alan öğrencileri sinema-televizyon, endüstriyel tasarım, sosyoloji gibi sosyal bölümlerindeki öğrencilerle bir araya getirerek, disiplinlerarası ortak projeler yaptırılabilir ve bu süreç ile ortaya çıkan çalışmalar nitel araştırma yöntemleriyle incelenebilir.
- Sanat eğitimiyle ilgili alan yazın tarandığında, araştırmaların on sene öncesinde de aynı problemleri ortaya koydukları görülmüştür. Bunu değiştirebilmek ve sanat eğitimi programlarını güncel sanat eğitimi anlayışına entegre edebilmek adına, ders içeriklerinin, öğrenci kazanımlarının, alanın misyon ve vizyonun, öğrenme çıktılarının yeniden değerlendirilip biçimlendirilmesi yönünde nicel ve/veya nitel araştırmalar yapılarak yeni sanat eğitimi programı oluşturulabilir.
- Güncel sanat eğitimi programına yönelik, desen çizimi ve imgesel tasarımı içeren teknik anlamda uygulanan yetenek sınavları için yeni bir ölçme yöntemi ya da uygulamaları ortaya koyacak araştırmalar yapılabilir.

EKLER

EK A: Öğrenci kişisel bilgi formu	201
EK B: Yazılı izin formu.....	204
EK C: Öğrenci ürünleri değerlendirme rubrik formu	206
EK D: Yarı-yapılandırılmış görüşme soruları	207

Haftada birkaç kez									
Ayda bir kez									
Ayda birkaç kez									

Sosyal Medya Kullanımına Yönelik Bilgiler

Lütfen aşağıdaki sosyal medya ağlarını kullanma durumunu ve kullanım sıklığını işaretleyiniz.

	Facebook	Twitter	Flickr	Skype	Messenger	Sözlük	Blog	Forum	Diğer
Evet									
Hayır									
1 saat ve daha az									
2 saat									
3 saat ve daha fazla									

Alana Yönelik Bilgiler

- **Modernizm kavramı size neyi ifade ediyor?**

- **Postmodernizm size ne ifade ediyor?**

- **Kavramsal sanat hakkında ne düşünüyorsunuz?**

- Lütfen aşağıdaki bilgilerden size uygun olanlarını işaretleyiniz.

	Video Art	Enstelasyon	Performans	Stop Motion	Kısa Film	Diğer
İzledim						
İzlemedim						
Uygulama yaptım						
Uygulama yapmadım						

EK B: YAZILI İZİN FORMU

YAZILI İZİN FORMU

Sayın .....,

Bu araştırmaya gösterdiğiniz ilgi için öncelikle teşekkür ederim. Bu mektubun amacı sizi araştırma sürecinden haberdar etmek ve buna bağlı olarak katılmanızla ilgili izin almaktır.

Ben Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktayım. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapmakta olduğum doktora eğitimi kapsamında, tez çalışması için Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünde uygulama gerçekleştirilmekteyim.

Uygulamalarım, Grafik Tasarım dersi programıyla uyumlu olup, disiplinlerarası bir yaklaşımla işlenecektir. Yaklaşık 8 haftalık uygulama süresince video kamerayla çekim yapılacak, ardından seçilen 6 odak öğrenciyle görüşmeler yapılacaktır. Araştırma verilerinin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşme sırasındaki olası kesintileri önleyebilmek amacıyla bu görüşmelerin ses kaydı yapılacaktır. Görüşmenin ses kayıtları ile sınıf uygulamalarında çekilen video kayıtları, yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacak ve gizli kalacaktır. Kimliğiniz her türlü yazılı metinde gizli tutulacaktır. Kayıtlardaki isimlerinizi silmek mümkün değildir. Ancak kayıtlar sizin yazılı izniniz olmadan hiçbir şekilde başkalarına gösterilmeyecektir.

Tüm bu çalışmaların gerçekleştirilmesi sırasında, toplam 6 öğrenci, odak öğrenci olarak seçilecek ve görüşme kayıtları yalnızca 6 öğrenci ile yapılacaktır. Bu çalışmalarımı yürütebilmek için sizin izninize gereksinim duymaktayım. İzniniz dahilinde, eğer istenirse çalışmanın tüm video ve ses kayıtları da teslim edilebilecektir. Lütfen, bu çalışma kapsamında uygulamaya katılıp katılmama konusundaki görüşünüzü aşağıda belirtiniz. İlginiz için teşekkür ederim.

Aşağıda imzası olan ben,....., yukarıdaki açıklamaları okudum ve anladım. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı bildiririm.

Tarih:

İmza:

Araştırmacı: Çiğdem TANYEL

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi

EK C: ÖĞRENCİ ÜRÜNLERİ DEĞERLENDİRME RUBRİK FORMU

Puanlama Kriterleri	Puanlar				Öğrenci Puanları
	Mükemmel	İyi	Kısmen Yeterli	Yetersiz	
Tema ve Kavram (20 puan)	Etkinliğin amaç ve kavramları tamamen anlaşılmalı ve uygulanmıştır. Tema ile seçilen kavram arasında bağlantı tam kurulmuş ve sanat ürününe dönüştürülmüştür. (20 puan)	Etkinliğin amaç ve kavramlarının birçoğu anlaşılmalı ve uygulamaya dönüştürülmüştür. Verilen tema ile seçilen kavram arasında bağlantı büyük ölçüde sağlanmıştır. (15 puan)	Etkinliğin amaç ve kavramları kısmen anlaşılmalı ve uygulamaya dönüştürülmüştür. Tema ile seçilen kavram arasında bağlantı bir dereceye kadar sağlanmıştır. (10 puan)	Etkinliğin amaç ve kavramları anlaşılmalıdır. Tema ile kavram arasında bağlantı oluşturulamamıştır. (0 puan)	
Araştırma Süreci (20 puan)	Önerilen kaynaklar tamamen okunmuş ve çalışmaya yansıtılmıştır. Farklı kaynaklardan çalışmayı destekleyecek araştırmalar yapılmıştır. (20 puan)	Önerilen kaynakların birçoğu okunmuş ve hazırlıklı gelmiştir. Konuya yönelik farklı kaynaklardan yararlanarak çalışmaya yansıtılmıştır. (15 puan)	Önerilen kaynaklar kısmen okunmuş, farklı kaynaklardan çalışmayı destekleyecek araştırmalar yapılmamıştır. (10 puan)	Önerilen kaynaklar okunmadan gelmiş, çalışmayı destekleyecek herhangi bir ek araştırma yapılmamıştır. (0 puan)	
Sanatsal İfade Aracı (20 puan)	Sanatsal ifade aracı, seçilen kavramı tam olarak destekler. Kullanılan ifade aracı doğru ve uygun biçimde çalışmada kullanılmıştır. (20 puan)	Sanatsal ifade aracı ile seçilen kavram arasında oldukça uyum söz konusudur. Kullanılan ifade aracı büyük ölçüde doğru ve uygun kullanılmıştır. (15 puan)	Sanatsal ifade aracı ile seçilen kavram arasında kısmen uyum sağlanmıştır. Kullanılan ifade aracı ile bir ölçüye kadar uygun görülmüştür. (10 puan)	Kavram ile sanatsal ifade aracı arasında uyumsuzluk söz konusudur. Kavrama yönelik doğru araç seçimi yapılamamıştır. (0 puan)	
Malzeme (20 puan)	Gerçekleştirilen sanat ürününde, çalışmayla bağlantılı tamamen doğru malzeme seçimi yapılmıştır. Kullanılan malzemeler kavramsal düşüncüyü desteklemektedir. (20 puan)	Gerçekleştirilen sanat ürününde, malzeme seçimi büyük oranda doğru yapılmıştır. Kullanılan malzemeler, kavramsal düşüncüyü büyük ölçüde desteklemektedir. (15 puan)	Gerçekleştirilen sanat ürününde, malzeme kullanımı kısmen doğru yapılmıştır. Seçilen malzemeler düşüncüyü bir dereceye kadar desteklemektedir. (10 puan)	Gerçekleştirilen sanat ürününde, malzeme seçimi yanlış yapılmıştır. Malzeme, ortaya koyulmak istenen düşüncüyü desteklemez. (0 puan)	
Kavramsal çerçeve (20 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile çalışma arasında tam bir bağlantı kurulmuştur. Özgün bir sanat ürünü geliştirilmiştir. (20 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile çalışma arasında büyük oranda bağlantı sağlanmıştır. Büyük ölçüde özgün bir sanat ürünü geliştirilmiştir. (15 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile sanat ürünü arasında kısmen bağlantı kurulmuştur. Düşüncenin yansıtılmasında sıkıntılar vardır. (10 puan)	Anlatılmak istenen düşünce ile ürün arasında ilişki kurulamamıştır. Özgün bir sanatsal çalışma geliştirilip ortaya koyulamamıştır. (0 puan)	
100	100	75	50	0	

EK D: YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Nesne Dönüştürme

- Yaptığımız ilk çalışmanın konusunu anlatabilir misin?
- Bu konuya ilişkin ürün ortaya koyarken çıkış noktan neydi?
- Ortaya koyduğun çalışma hakkında ne düşünüyorsun?
- Ürün ortaya koyma aşamasında nasıl bir sorgulama aşaması geçirdin?
- Bu aşamada herhangi bir sıkıntı yaşadın mı? Sıkıntı yaşadıysan bunlar nelerdi?
- Çalışmanın yapım aşamasında malzeme ile ilgili sıkıntı yaşadın mı? Sıkıntı yaşadıysan hangi konulardaydı sıkıntıların?
- Dersin işleniş biçimi hakkındaki düşüncelerini belirtir misin?
- Dersteki açıklamalar, bilgilendirmeleri yeterli buluyor musun?
- Eklemek istediğin bir şey var mı?

2. Sofra Düzeni ve Yolculuk

- Sofra düzeni ve yolculuk etkinliğinin konusunu anlatabilir misin?
- Bu konuya ilişkin ürün ortaya koyarken çıkış noktan neydi?
- Ortaya koyduğun çalışma hakkında ne düşünüyorsun?
- Ürün ortaya koyma aşamasında nasıl bir sorgulama aşaması geçirdin?
- Bu aşamada herhangi bir sıkıntı yaşadın mı? Sıkıntı yaşadıysan bunlar nelerdi?
- Çalışmanın yapım aşamasında malzeme ile ilgili sıkıntı yaşadın mı? Sıkıntı yaşadıysan hangi konulardaydı sıkıntıların?
- Dersin işleniş biçimi hakkındaki düşüncelerini belirtir misin?
- Dersteki açıklamalar, bilgilendirmeleri yeterli buluyor musun?
- Eklemek istediğin bir şey var mı?

KAYNAKÇA

- Akerson, F.E. (2005) Göstergebilime Giriş. İstanbul: Multilingual
- Alp, Ö.K. (2013). Sanatın Temsili ve Postmodern Sanatta Temsil. [Elektronik versiyon] *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E*, 12. 40-61
- Andrews, C.M. (2006). *A History Of Video Art*. New York: Berg Publisher
- Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(2), 1-12
- Antmen, A. (2008) *Sanatçılardan Yazı ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Atakan, N. (2008) Sanatta Alternatif Arayışlar. İzmir: Karakalem Kitabevi.
- Avcı, E. (2013). *Dijital Sanat Bağlamında Dijital Teknolojilerin Güzel Sanatlar Eğitimine Entegrasyonu: Bir Eylem Araştırması*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Aydoğan, K.E.B. (2010). *Sanat Eğitimi ve Sanat Eleştirisi: Türkiye’de Görsel Sanatlar Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar Örneği*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Aysan, Ş. (1980) Sanat Olarak Betik. 01.03.2015 tarihinde http://www.sanattanimitoplulugu.com/kavramsal_sanat.htm adresinden alınmıştır
- Azılıoğlu, K. (2011). *Sanat Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Kavramsal Sanat’ın Yansıma Olanakları*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya
- Barrett, T. (2012). *Sanatı Eleştirmek Günceli Anlamak*. (G. Metin, Çev.) İstanbul: Hayalperest Yayınevi
- Baudrillard, J. (2012) *Sanat Komplosu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Benjamin, W. (1995) *Pasajlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Berger, J. (2006). *Görme Biçimleri*. (Y. Salman, Çev.), On İkinci Basım. İstanbul: Metis Yayınları
- Bogdan, R. C. ve Biklen, K. S. (1998). *Qualitative research for education: An introction to theory methods*. Boston: Allyn & Bacon.
- Bolat Aydoğan, K. E.. (2008). Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Performans Sanatı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, ART-E, 2008-*, 1-17.
- Braun, V. and Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis In psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*: 77-101.
- Bulut, İ. (2014). 21. Yüzyılda yeni teknolojilerin yarattığı sanat anlayışları ve görsel sanatlar öğretmeni yetiştiren kurumların eğitim programlarındaki yeri [The concepts in art created by 21st-century technologies and their place in education programmes at art teacher training faculties]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research, 4* (Özel Sayı 1), 117-132. <http://ebad-jesr.com/>
- Bürger, P. (2012) *Avangard kuramı*. (E. Özbek, Çev.) 7. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları
- Danto, A.C. (2010) *Sanatın Sonundan Sonra*. (Z. Demirsü, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Dubuffet, J. (2010) *Boğucu Kültür*. (İ. Birkan, Çev.), Ankara: Dost Kitabevi
- Eker, M., Seylan, A. (2006). Kavramsal Sanat Fenomolojisi ve Sanat Eğitime Yansıma Olanakları: Postmodern Sanat Eğitime Doğru. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 19* (20), 120-126
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Ergün, C. (2012). Temel Sanat Eğitiminde ve Çağdaş Sanat'ta Kolaj-Fotomontaj. *Marmara Üniversitesi Sanat-Tasarım Dergisi, 1*(3), 5-19

- Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture*. New York: Teachers Collage Press
- Germaner, S. (1997). *1960 Sonrasında Sanat*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Gibbs, G. (2007). *Analyzing Qualitative Data*. 16.12.2013 tarihinde http://www.bigsss-bremen.de/preparatory_forum/Qualitative%20Research_Prof.%20Schreier/Gibbs_chapter4.pdf adresinden alınmıştır
- Gibson, W. (2006). *Thematic Analysis*. 16.12.2013 tarihinde <http://avetra.org.au/wp-content/uploads/2011/09/Thematic-analysis.pdf> adresinden alınmıştır.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., Taşgın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hançerlioğlu, O. (1993). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Heptunalı, Ö. (2007). *Günümüzde Plastik Sanatlarda Yeni Sanat Yaklaşımları ve Bu Yaklaşımların Sanat Eğitimindeki Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Hickman, R. (2004). *Art Education 11-18*. London: Continuum
- Hopkins, D. (2006). *Dada ve Gerçeküstüçülük*. Ankara: Dost Kitabevi
- Johnson, A. P. (2014). *Eylem Araştırması El Kitabı*. (Y. Uzuner, ve M. Özten Anay, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık
- Klose, E. K. (2014). *Görsel Sanatlar Öğretmeni Yetiştirmede Görsel Kültür Eğitime Yönelik Bir Eylem Araştırması*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Köklü, N. (2001). Eğitim Eylem Araştırması: Öğretmen Araştırması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 35–43.
doi:10.1501/Egifak_0000000040
- Lynton, N. (2004). *Modern Sanatın Öyküsü*. (S. Öziş, ve C. Çapan, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi

- Mills, Geoffrey E. (2003). *Action Research. A Guide for the Teacher Researcher*. New Jersey: Person Education, Inc.
- Oliveira, N. D. (2005). *Yeni Milenyumda Enstalasyon Sanatı Duyular İmparatorluğu*. (O. Akınhay Çev.), İstanbul: Akbank Kültür sanat Yayınları
- Özayten, N. (1992). *Batı 'da Obje Sanatı/ Kavramsal Sanat/ Post-Kavramsal Sanat ve Türkiye 'de 1965-1992 Yılları Arasındaki Benzer Eğilimler*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul
- Rıfat, M. (2005). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Süzen, H. N. (2010), *Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Enstalasyon Sanatı ve Genco Gülan Örnekleme*. *Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* 10 (6), 147-162
- Şahiner, R. (2002). *Yeni bir binyılın eşğinde sanat ve yaratıcılık eğitimi üzerine*. *Anadolu Sanat Dergisi*, 13, 75-83.
- Şahiner, R. (2003). *Günümüz Sanatının Eleştirel Açmazları*. *Anadolu Üniversitesi Anadolu Sanat Dergisi*, 14, 155-168
- Şahiner, R. (2008). *Sanatta Postmodern Kırılmalar ya da Modernin Yapıbozumu*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Şimşek, E. S. (2006). *Kavramsal Sanatın Resim Sanatı Tanımını Etkileyişi ve Resim-İş Eğitime Getireceği Katkıları*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
- Tan, A. (2004). *Sanat Yapıtları Yoluyla Sanat Eğitimi Kapsamındaki Kesimde Görsel Kodların Çözümlemesi Üzerine Bir Araştırma*. Gazi Üniversitesi Sanat Eğitimi Sempozyumu, Ankara
- Tunalı, İ. (2008) *Felsefenin Işığında Modern Resim Modern Resimden Avangard Resme*, Genişletilmiş Yeni Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi

- Türkkan, B. (2008). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Uzuner, Y.(2005). Baş Makale: Özel Eğitimden Örneklerle Eylem Araştırmaları,. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* 6 (2), 1-12
- Whitham, G. And Pooke, G. (20013). *Çağdaş Sanatı Anlamak*. (T. Göbekçin, Çev.) İstanbul: Optimist Kitabevi
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, M. (2001). *Sanatçıları Okumak ya da Hayali Söyleşiler*. Ankara: Ütopya Yayınevi
- Yılmaz, M. (2006) *Modernizmden Postmodernizme Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yılmaz, S. (2011). *Güzel Sanatlar Eğitiminde Gelişen ve Değişen Kavramlar ve Tanımlar*. Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi 1. Sanat Eğitim Tasarımı Sempozyumu: Dün Bugün Gelecek, Ankara

